

**T.C.
YILDIZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

SİYASET BİLİMİ VE ULUSLARARASI İLİŞKİLER ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU
BATI TRAKYA TÜRK AZINLIĞININ SİYASAL
ÖRGÜTLENME SÜRECİNE İLİŞKİN BİR İNCELEME**

Cem ŞENTÜRK

02716006

Tez Danışmanı: Yrd. Doç. Dr. Fuat AKSU

İSTANBUL-2006

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	İV
KISALTMALAR	V
TABLolar LİSTESİ	VI
ÖZET	viii
ABSTRACT.....	X
GİRİŞ.....	1
I. BÖLÜM.....	5
BATI TRAKYA’DA YAŞAYAN “MÜSLÜMAN/TÜRK” AZINLIĞIN GÜNCEL DURUMUNA DAİR	5
1.1. GİRİŞ	5
1.2. TÜRK – YUNAN İLİŞKİLERİNİN SEYRİNDE TÜRK AZINLIĞIN YAŞAM KOŞULLARI	8
1.3. ÇÖZÜLMÜŞ SORUNLAR.....	9
1.3.1. Mülkiyete İlişkin Sorunlar.....	9
1.3.2. Seyahat Hürriyeti	10
1.3.3. Eğitim Alanı	11
1.3.4. Siyasal Haklar.....	12
1.3.5. Çözümlenmiş Diğer Sorun Alanları	13
1.4. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN/TÜRK AZINLIĞININ MEVCUT SORUNLARI	15
1.4.1. Kimlik Sorunu	15
1.4.1.1. Hukuki ve Sosyolojik Çerçeve: Lozan Antlaşması ve Azınlığın Uluslaşması Süreci.....	16
1.4.1.2. Kimlik Sorununda Etnik Köken Tartışması	21
1.4.1.3. Etnik Dinsel Kimlik Dengesi: Müslüman? Türk? Müslüman Türk?	32
1.4.1.4. Örgütlenme Hürriyetinin Sınırı Olarak “Türk” Etnik Adı.....	34
1.4.1.5. Etnik Kimlik Meselesi Yoluyla Radikalleş(tiril)en Azınlık – Muhafazakâr Mücadelecilik....	38
1.4.2. Azınlık Eğitiminin Sorunları	42
1.4.2.1. Genel Giriş.....	42
1.4.2.2. Azınlık Eğitimi.....	43
1.4.2.2.1. İlkokullar	43
1.4.2.2.2. Ortaöğretim.....	43
1.4.2.2.3. Medreseler.....	44
1.4.2.2.4. Yüksek Öğretim.....	44
1.4.2.3. Azınlık Eğitiminin Sorunları	45
1.4.2.3.1. Okulların Adlandırılması.....	45
1.4.2.3.2. Okulların Yönetimi	46
1.4.2.3.3. Eğitim Kalitesi	47
1.4.2.3.3.1. Ders Kitapları	47
1.4.2.3.3.2. Derslikler.....	48
1.4.2.3.3.3. Öğretmen Yetersizliği	49
1.4.2.3.3.4. Azalan Türkçe Ders Saatleri ve Tatil Günleri Sorunu	50
1.4.2.3.3.5. Azınlık Liselerinde Bitirme Sınavları, Zorunlu Eğitim Süresi ve Öğrenci Kaybı	51
1.4.2.3.4. SÖPA ve Medreseler.....	52
1.4.2.3.5. Anaokulu Talepleri	54
1.4.3. Dini Özerklik ve Müftülükler.....	55
1.4.3.1. Müftülük Krizinin Türmanı.....	57
1.4.3.1.1. 1991/1920 Tarih/Sayı Yasa’dan Günümüze Gelişmeler.....	58
1.4.3.2. Vakıflar	60
1.4.4. Siyasi Alan	63
1.4.4.1. Ulusal Siyaset.....	64

1.4.4.1.1. Genel Giriş	64
1.4.4.1.2. Azınlığın Siyasal Temsili ve 1989 – 1990 Seçimleri: Bağımsız Adaylar	65
1.4.4.1.3. Baraj Uygulaması ve 1993 Sonrası Gelişmeler	68
1.4.4.1.4. Azınlığın Siyasal Örgütlenmesi: Dostluk-Eşitlik ve Barış (DEB) Partisi	70
1.4.4.2. Yerel Siyaset	72
1.4.4.2.1. Azınlığın Yerel Düzeyde Temsili	72
1.4.5. Yunan Vatandaşlık Yasası'nın Yol Açtığı Mağduriyetler	73
1.4.5.1. Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesinin Hukuki ve Uygulama Analizi	74
1.4.5.1.1. Hukuki Analiz	75
1.4.5.1.1.1. Irkçı Boyut-Yurttaşlar Arasında Ayrım:	75
1.4.5.1.1.2. Çıkarma Nedeni ve İdari Takdir:	76
1.4.5.1.1.3. Anayasal Konum ve Kaldırma İşlemi	76
1.4.5.1.2. Uygulamanın Analizi	76
1.4.5.1.2.1. Karar Alma Süreci	76
1.4.5.1.2.2. Bildirim	77
1.4.5.1.2.3. Azınlık Aktivistlerinin Hedef Alınması	77
1.4.5.2. "19. Madde" Mağdurları	78
1.4.5.3. 19. Maddenin Kaldırılmasından Sonra Mevcut Durum	85
1.4.6. İktisadi Yaşam	86
1.4.7. Diğer Konular	92
1.4.7.1. Basın-Yayın Hayatı ve Basın Hürriyeti	92
1.4.7.2. Arada Kalmışlık	95
1.4.7.3. Kültürel Bağımlılık	96
1.5. ARA SONUÇLAR	98

II. BÖLÜM 99

AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU

BATI TRAKYA'DAN GÖÇ VE AVRUPA'DA ÖRGÜTLENME SÜRECİ..... 99

2.1. BATI TRAKYA'DAN GÖÇLER.....	100
2.1.1. Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçler	100
2.1.2. Batı Trakya'dan Almanya ve Diğer Batı Avrupa Ülkelerine Göçler	102
2.1.2.1. Birinci Göç Dalgası 1970-1973	103
2.1.2.2. İkinci Göç Dalgası 1988-1991	108
2.1.2.3. Mevsimlik Göç	110
2.1.2.4. Beyin Göçü.....	111
2.1.3. Batı Trakya'dan Diğer Ülkelere Göçler	111
2.2. ÖRGÜTLENME	112
2.2.1. Batı Trakya'da Örgütlenme	112
2.2.1.1. Batı Trakya'da Geleneksel Örgütlenme	113
2.2.1.2. Modern Örgütlenme	114
2.2.1.2.1. Sosyal, Sportif ve Kültürel Amaçlı Dernekler	115
2.2.1.2.2. Meslek Birlikleri	119
2.2.1.2.3. Diğer Dernek ve Birlikler	122
2.2.1.3. Geleneksel ile Modern Arasında Köprü Kurum: Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu	124
2.2.2. Türkiye'de Batı Trakya Türk Örgütlenmesi	125
2.2.3. Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Örgütler	129
2.2.4. Batı Avrupa Örgütlenmesi	130
2.2.4.1. Batı Avrupa'da İlk Dernekleşme Hareketleri.....	131
2.2.4.2. Frankfurt-Bonn Eylemleri ve Koordinasyon Kurulu.....	134
2.2.4.3. İmza Kampanyası ile Değişen Dengeler ve Derneklerin Kazandığı Yeni Özgüven	134
2.2.4.4. İkinci Göç Dalgası Sonucu Dernekleşme: Türeme ve Bölünmeler	136
2.2.4.5. ABTTF'nin Kuruluş Süreci	140
2.3. AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU VE ÜYE DERNEKLER	141
2.3.1. ABTTF'nin Örgüt Yapısı	142
2.3.2. Örgüt Yapısının Dönüşümü.....	146
2.3.3. ABTTF'nin Güncel Faaliyetleri ve Genel Yaklaşımları.....	150
2.3.3.1. ABTTF'nin Faaliyet Alanları.....	151
2.3.3.1.1. Uluslararası Lobicilik.....	151
2.3.3.1.2. Azınlığın Tanıtımı ve Basın-Yayın Çalışmaları.....	153

2.3.3.1.3. Sosyal, Kültürel ve Sportif Aktiviteler.....	153
2.3.3.2. ABTTF'nin Azınlığın Temel Meselelerine Yaklaşımı	155
2.3.3.2.1. Batı Trakya'daki Sorunlara Dair Genel Yaklaşım.....	155
2.3.3.2.2. Türk - Yunan İlişkilerine Bakış	158
2.3.3.2.3. Barışçıl Hak Arama Mücadelesi: Sokaklardan Salonlara	159
2.3.3.2.4. Avrupa'daki Yaşama Dair Politikalar.....	159
2.3.4. ABTTF'ye Üye Dernekler	162
2.3.4.1. Derneklerin Sosyal Faaliyetleri	163
2.3.4.1.1. Aile Geceleri.....	163
2.3.4.1.2. Din ve Eğitim Faaliyetleri	163
2.3.4.1.3. Sportif Faaliyetler.....	164
2.3.5. Örgüt Yapısının Sorunları.....	164
2.3.5.1. Sorun Alanından Uzaklık	165
2.3.5.2. Örgütlerin Coğrafi Dağınıklığı.....	165
2.3.5.3. İdari Kadronun Gençleştirilmesi	166
2.3.5.4. TürkiyeKökenli Türklerle Yakınlığın Avantaj ve Dezavantajları	166
2.3.5.5. Finansman ve Yetiştirilmiş Personel Sorunu	167
2.4. ARA SONUÇLAR	167
2.5. AVRUPA'DA YAŞAYAN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN GENEL PROFİLİ VE BATI TRAKYA'YA İLİŞKİN ALGILAMALARI.....	168
2.6. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ	169
2.7. ARAŞTIRMA SONUÇLARI.....	170
2.7.1. Genel Profil.....	170
2.7.2. Göç ve Avrupa'da Yaşam.....	175
3.2.3. Batı Trakya Meselesine Bakış	178
3.2.4. Örgütlü Yaşam ve Örgütlerden Beklentiler.....	179
2.8. ARA SONUÇLAR	182
SONUÇ	184
KAYNAKÇA.....	186
EKLER	197
Ek-1: AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU VE ÜYE DERNEKLERİNİN İLETİŞİM BİLGİLERİ...	197
Ek-2: AVRUPALI BATI TRAKYA TÜRKLERİ ANKETİ.....	200
ÖZGEÇMİŞ	208

ÖNSÖZ

Yunanistan’da azınlık olarak yaşadığı 83 yıllık süre zarfında dünyanın çeşitli bölgelerine göç veren Batı Trakya Türklerinin Batı Avrupa’ya göçleri 1970’li yıllarda başlar. Aradan geçen 40 yıllık süre zarfında Yunanistan dışındaki AB ülkelerinde toplam 25-30.000’lik bir nüfusa erişmiş Batı Trakya Türkleri göç ettikleri bu ülkelerde 35 civarında örgüte hayat vermişlerdir. Bu çalışma göç neticesinde kurulmuş bu örgütlerin, Batı Trakya Türklerince hayata geçirilmiş diğer coğrafyalardaki örgütler arasındaki konumunu Batı Trakya’daki güncel durum ışığında analiz etmektedir.

Çalışmanın gerçekleştirilmesine katkılarından dolayı, Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı Direktörü Prof. Dr. Faruk Şen’e, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Başkanı Halit Habipoğlu’na, ABTTF yönetim kurulu üyelerine, Avrupa’da faaliyet gösteren Batı Trakya Türk Derneklerinin yöneticilerine, Batı Trakya’ya gerçekleştirdiğim ziyaretin fikir ve organizasyonunu üstlenen ve bu ziyaret için kendi işlerini aksatmayı göze alan değerli dostum Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği Genel Sekreteri Rıdvan Molla İsa’ya, arşivindeki belgeleri benimle paylaşma nezaketini gösteren Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği Başkanı Özkan Hüseyin’e teşekkürü borç bilirim.

Tez metninin okunarak gözden geçirilmesinde katkılarından dolayı sevgili kardeşim Zeynep’e ve benden bugüne dek desteğini esirgemeyen aileme, sabrı için Claudia’ya, çalışma süresince beni yalnız bırakmayan Gökhan Demir ve Cihan Bilgin başta olmak üzere tüm dostlarıma teşekkür ederim.

Olağanüstü sabrı, yol göstericiliği, vazgeçmeye karar verdiğim anda bu kararı kendime dahi itiraf edebilmemi engelleyecek derecede yüksek motive ediciliğiyle çalışmanın tamamlanmasında en büyük katkıya sahip olan değerli hocam Yrd. Doç. Dr. Fuat Aksu’nun desteği basit teşekkür sözcükleri ile geçiştirilemeyecek derecede önemliydi. Bu çalışma başarılı olabilmişse bunda büyük pay benim kadar onundur, eksik ve yanlışların sorumluluğu ise tamamıyla bana aittir.

Cem Şentürk

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABTTF	Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu
AGİT	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
AİHM	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
AK	Avrupa Konseyi
AKPM	Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi
A.Ü.S.B.F.	Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi
BEBTTAB	Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği
BM	Birleşmiş Milletler
BTAYTD	Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği
BTDD	Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği
BTTÖB	Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği
DİTİB	Diyanet İşleri Türk-İslam Birliği
GTGB	Gümölcine Türk Gençler Birliği
IHF	Uluslararası Helsinki İnsan Hakları Federasyonu
İTB	İskeçe Türk Birliği
KKE	Yunanistan Komünist Partisi
ND	Yeni Demokrasi Partisi
OSCE	Avrupa Güvenlik ve İşbirliği Teşkilatı
PASOK	Pan Hellenik Sosyalist Hareket
SAEMK	Stratejik Araştırma ve Etüdler Milli Komitesi
Synaspismos	İlerici Sol Birlik
VİH	Vaaz ve İrşad Heyeti
YDP	Yeni Demokrasi Partisi

TABLÖLAR LİSTESİ

TABLO 1.1.	29
SUBJEKTİF KİMLİK	29
TABLO 1.2.	29
EVDE KONUŞULAN BİRİNCİ DİL	29
TABLO 1.3.	29
ÇOCUKLARIYLA KONUŞURKEN EBEVEYNLERİN KULLANDIĞI DİL	29
TABLO 1.4.	49
AZINLIK OKULLARINDA DERSLİK SAYISI	49
TABLO 1.5.	51
YILLARA GÖRE İSKEÇE VE GÜMÜLCİNE AZINLIK LİSELERİNDE EĞİTİM GÖREN ÖĞRENCİ SAYISI (1983-2003)	51
TABLO 1.6.	67
YUNANİSTAN GENEL SEÇİM SONUÇLARI (1985-1989)	67
TABLO 1.7.	68
YUNANİSTAN GENEL SEÇİM SONUÇLARI (1990-1996)	68
TABLO 1.8.	69
YUNANİSTAN GENEL SEÇİM SONUÇLARI (2000-2004)	69
TABLO 2.1.	104
ALMANYA’DA YUNAN UYRUKLU NÜFUSUN YILLARA GÖRE DEĞİŞİMİ (1967-2003)	104
TABLO 2.2.	106
YUNAN UYRUKLU GERÇEK KİŞİLERİN TÜRKİYE’DE GAYRİMENKUL EDİNİMİ (14 TEMmuz 2004 İTİBARIYLA)	106
TABLO 2.3.	108
EYALETlere GÖRE ALMANYA’DA YUNAN UYRUKLU GÖÇMENLER (2003)	108
TABLO 2.4.	171
DENEKLERİN MEDENİ HALLERİNİN CİNSİYETLERE GÖRE DAĞILIMI	171
TABLO 2.5.	172
EVLİ DENEKLERİN EŞ SEÇİMLERİ	172
TABLO 2.6.	172
EN SON EĞİTİM ALINAN ÜLKElere GÖRE AZINLIK MENSUPLARININ EĞİTİM DURUMLARI	172
TABLO 2.7.	173
AVRUPA’DA YAŞAYAN AZINLIK MENSUPLARININ KİMLİK TANIMLAMALARI	173
TABLO 2.8.	174
AVRUPA’DA YAŞAYAN AZINLIK MENSUPLARININ DİNDARLIK DÜZEYLERİ	174
TABLO 2.9.	174
KİMLİK TANIMLAMALARINDA DİNDARLIK DÜZEYİNİN ETKİSİ	174

TABLO 2.10.	175
BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN ALMANYA’DA BULUNMA SÜRELERİ	175
TABLO 2.11.	176
GAYRİMENKUL EDİNİMİ	176
TABLO 2.12.	177
YAŞANMAK İSTENEN ÜLKE TERCİHİ	177
TABLO 2.13.	178
AZINLIĞIN SORUNLARINA İLGİ DÜZEYİ BAĞLAMINDA YUNANİSTAN’IN TAVRINA DAİR DEĞERLENDİRMELER	178
TABLO 2.14.	180
AVRUPA’DAKİ BATI TRAKYA TÜRK DERNEKLERİNE ÜYELİK VE FAALİYETLERİNDE YER ALMA.....	180
TABLO 2.15.	180
AVRUPA’DAKİ TÜRKİYE TÜRK DERNEKLERİNE ÜYELİK VE FAALİYETLERİNDE YER ALMA	180
TABLO 2.16.	180
ALMAN DERNEKLERİNE ÜYELİK VE FAALİYETLERİNDE YER ALMA.....	180
TABLO 2.17.	181
AVRUPA’DAKİ YUNAN DERNEKLERİNE ÜYELİK VE FAALİYETLERİNDE YER ALMA	181
TABLO 2.18.	181
ABTTF’NİN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	181
TABLO 2.19.	182
DERNEKLERİN FAALİYETLERİNE İLİŞKİN DEĞERLENDİRMELER	182

ÖZET

Bu tezde Batı Trakya Türklerinin Yunanistan'dan Batı Avrupa'ya göç süreçleri ve bu süreçte ortaya çıkmış örgütlenmeler ele alınmıştır. Batı Avrupa'daki Batı Trakya Türk örgütlerinin büyük bölümünü bünyesinde barındıran Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu üzerinden gerçekleştirilmiştir.

Avrupa'daki Batı Trakya Türkleri arasında yüksek örgütlülük düzeyinin itici gücünü Batı Trakya'ya ilişkin algılamaların oluşturduğu gerçeğinden hareketle, bölgede yaşanan ve yaşanmış sorunlara geniş yer ayrılarak, çalışmanın ana tartışma konusunu oluşturan Avrupa'da göçmen olarak yaşama ilişkin kurgular ve örgütlenmenin gelişimine dair çıkarsamaların okuyucu tarafından bir bütünlük içerisinde görülmesi hedeflenmiştir. Çalışmanın ana bölümlerinden “Batı Trakya'dan Göç ve Örgütlenme Başlığı” altında bölgeden Batı Avrupa haricindeki bölgelere de göçlere yer verilmiş, Batı Trakya'dakiler de dahil olmak üzere farklı coğrafyalarda yer alan Batı Trakya Türk örgütleri incelenmiştir. Bu yolla Batı Trakya'dan Batı Avrupa'ya göç ve bu göç sonucu doğan örgütlerin diğerlerine benzer ve ayırıcı yönleri Avrupa'daki yaşamın kendine has yönleri de hesaba katılarak analiz edilmiştir. “Avrupa'da Yaşayan Batı Trakya Türklerinin Genel Profili ve Batı Trakya'ya İlişkin Algılamaları” başlığı altında ise yaklaşık % 80'i Almanya'da yaşayan Batı Avrupa'ya göç etmiş Batı Trakya Türklerinden elde edilen empirik veriler ışığında önce genel profilleri çıkarılmış, ardından yaşadıkları ülkedeki toplumsal ilişkileri ve bu ülkeye bakışları, Batı Trakya'ya ilişkin algılamaları ve örgütlere ilişkin değerlendirmeleri analiz edilmiştir.

Ana bölümleri daha ziyade empirik verilere, arşiv belgelerine ve mülakatlara dayanan tezde, konunun bilimsel incelemeler açısından hala bakir bir alan teşkil etmesi nedeniyle sorgulayıcı inceleme yöntemi ile tanıtıcı inceleme yöntemi bir arada kullanılmıştır.

Yapılan incelemeler sonucunda Avrupa'daki örgütlerin Batı Trakya'daki hak ihlallerinde iyileşmeler görülmesinden sonra farklı bir kimlik arayışına girmiş oldukları, bu örgütlerin geliştirdikleri yöntemlerle Batı Trakya Türk azınlığının hak arama mücadelesinde hala en ileri çizgiyi temsil ettikleri, Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine göç etmiş Batı Trakyalı göçmenlerin yerleştikleri ülkelerde kendileri gibi göçmen statüsüyle yaşayan Yunanlılara tümüyle yabancılaşarak, Avrupa Türk Toplumunun bir parçası haline geldikleri ortaya konmuştur.

Anahtar Kelimeler: Batı Trakya, Azınlık, Örgütlenme, Almanya, Avrupa, Yunanistan, Göç, Türkiye-Yunanistan İlişkileri.

ABSTRACT

In the thesis, the immigration process of Western Thrace Turkish Minority and the organizations in Europe established during this process are discussed. Organizational structure is mostly achieved by Federation of Western Thrace Turks in Europe that is the biggest minority organization representing Western Thrace Turkish Minority in Europe.

The high level of organizational structure among Western Thrace Turkish Minority members in Europe is motivated by the perceptions about Western Thrace. In this logical framework, the problems that Western Thrace Turkish minority has been going through are widely discussed and the main thema of the study, the immigration process of the Western Thrace Turkish Minority, their life concept and the organizational structure of the Minority is aimed to be given in a complete picture.

One of the main parts of the study “Immigration from Western Thrace and Organizations” gives detailed information about the immigration to various geographical regions other than Western Europe and the Western Thrace Turkish Minority organizations in various geographical regions as well in Western Thrace are discussed

By this method, it is aimed to analyze the immigration process from Western Thrace to Western Europe and the similar as well as different organizational structure of the various minority organizations, taking into account the specific features of a life in Europe. A part of the study “General Profil of the Western Thrace Turkish Minority and Perceptions about Western Thrace” gives detailed information about their profiles acquired through empirical datas, their social relations, their idea about their organizational structure, their idea about Western Thrace and Germany, where 80 % of Western Thrace Turkish Minority members, who immigrated to Western Europe, live.

The main parts of the study depends mostly on empirical datas, interviews and archives, this was the result of the feature of the content. The thema is still scientifically and politically untouched and this leads us to use investigative analysis technique as well as informative analysis technique together.

As a result of all dissertations, we do not hesitate to conclude that the Western Thrace Turkish Minority organizations in Europe begin to take steps in changing their

identities after there happened some improvements in human rights violations in Western Thrace, these organizations still have the most advanced political representation power, the Western Thrace Turkish Minority members in Europe are alienated from Greek minority in countries to which they immigrated and they have become a part of European Turkish community in Western Europe.

Key Words: Western Thrace, Organization, Germany, Europe, Greece, Immigration

GİRİŞ

Elinizdeki bu çalışma, “Avrupa Birliği sınırları içerisinde”, İkinci Dünya Savaşı sonrasında yoğunlaşmaya başlayan nüfus içerisinde “azınlık statüsü”ne sahip tek “Müslüman” topluluk¹ olan “Batı Trakya Türkleri”nin Batı Avrupa ülkelerine göç sürecine meydana getirdikleri örgütleri ve azınlık olarak “ötekiliği” yaşayan bir topluluğun, göçmenliğe geçişle yaşadığı bir başka “öteki” oluş sürecinde geliştirdiği yaşam kurgusunu ve bu kurgu çerçevesinde oluşturduğu örgütleri ele almaktadır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan göç ve örgütlenme süreci yanında, “köken bölge” Batı Trakya’daki güncel duruma dair geniş bir döküm çıkarılmıştır. Nitekim, bu yapılırken, Batı Trakya’da son yıllarda görülen iyileşmelerle konunun “cazibesini yitirmesi”nin yol açtığı, alana dair güncel veri eksikliğini bir nebze olsun kapatabilmek amaçlanmıştır. Ayrıca güncel duruma ilişkin olarak ayrıntılı bir inceleme yapmanın pratik bir yararının olacağı düşünülmüştür. Hem Avrupa’da yaşayan ortalama bir Batı Trakya Türk azınlığı mensubunun yaşam kurgusunda, bölgenin ve bölgede yaşananların tuttuğu yer daha iyi anlaşılabilir, hem de yaklaşımlardaki tutarlılığı tespit edebilme açısından çalışmanın ilerleyen bölümlerinde yapılan atıfları, okuyucu için anlaşılır kılmak mümkün olabilecektir.

Çalışma iki temel bölümde düzenlenmiştir. Çalışmanın birinci bölümünü oluşturan “Batı Trakya’da Yaşayan ‘Müslüman/Türk’ Azınlığın Güncel Durumuna Dair” başlığı altında, öncelikle bölgede çözülmüş sorunlara yer verilmiştir.* Batı Avrupa’ya göçlerin önemli bir bölümünün, bu başlık altında ele alınan ihlallerin uygulamada olduğu süre içerisinde gerçekleşmiş olması, bu kısımda yer alan verileri, göç sürecini analizde önemli kılmaktadır. Bölümün izleyen kısımlarında ise Batı Trakya Türklerinin mevcut sorunları, geniş kapsamda ele alınarak, bölgedeki sosyal, siyasal ve düşünsel yapıyla birlikte sunulmuştur. Sıralanan sorunlarda yalnız devlet kökenli sorunlar değil, azınlığın kendi iç yapısından türeyen sorunlara da yer verilmiştir. Sorunların sıralanmasında, bir önem sırası veya benzeri bir kriter gözetilmeksizin, akışa

¹ Bulgaristan’ın AB’ye tam üyeliğinin öngörülen tarihte gerçekleşmesi durumunda statülerini belirleyen farklı hukuksal metinler olsa da azınlık statüsüne sahip Türklerin sayısında artış olacak, Batı Trakya Türklerine ek olarak Bulgaristan’da yaşayan Türkler de aynı çerçevede değerlendirilebileceklerdir.

* Bu başlık altında ele alınan sorunlar ve sorunlara ilişkin olarak “taraf”ların dile getirdikleri tezler çok yönlü bir incelemenin konusunu oluşturacak denli kapsamlıdır. Söz konusu sorunlar Avrupa’ya göçen Batı Trakya Türklerinin hangi koşullar altında topraklarını terk ettiklerini ve günlük yaşamda da yansımaları bulunan bu sorunlara dair algılamaların gerçeklikle örtüşürlüğünü ortaya koyabilmek üzere analize dahil edilmiştir.

uygun ve konu bütünlüğünü sağlayıcı bir düzen benimsenmiştir. Çalışmanın bu bölümündeki veriler, konuya ilişkin yayımlanmış eserler ve Mayıs 2005’de Batı Trakya’ya gerçekleştirilen araştırma amaçlı ziyarette edinilen izlemler ile azınlık önderleriyle yapılan görüşmelere dayanmaktadır.

Çalışmanın ikinci bölümü, Batı Trakya’dan Batı Avrupa’ya göç ve örgütlenmenin gelişimini, dar kapsamda da olsa Türkiye’ye göç ve örgütlenme ile beraber ele alınmış, Avrupa’da kurulan örgütlerin tarihsel gelişimi ve bugün gösterdikleri genel eğilimler tespit edilmek istenmiştir. İlk aşamada bölgeden göç sürecine dair genel çizgiler ortaya konmuş, ardından Batı Avrupa’ya doğru göç süreci değerlendirilmiştir. İzleyen bölümde göç sürecinde ortaya çıkan örgütlerin gelişimi ele alınmış, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) kurulana dek gelişmelerin seyri ortaya konmaya çalışılmıştır. ABTTF’nin kuruluşu ve dernek sayılarında patlamanın yaşandığı 1988 sonrası dönemin bugünü de kapsar biçimde ele alındığı üçüncü kısımda, örgüt yapıları ve bu örgütlerin faaliyet ve yaklaşımları değerlendirilmiştir. Bu bölümün ikinci kısmı ise, mevcut örgüt yapılarının sorunlarına ayrılmıştır. Konuya ilişkin çalışmaların sadece hareket önderlerince hazırlanmış, belge derlemeleriyle sınırlı kalması nedeniyle, çalışmanın ikinci ana bölümünün hazırlanmasında basılı eserlerden ziyade, ABTTF ve dernek arşivlerinden derlenen verilere dayanılmıştır. Bu konuda ikinci önemli kaynak, ABTTF ve dernek yöneticileriyle gerçekleştirilen görüşmelerdir. Üçüncü olarak, çalışmanın yazarının ABTTF’nin çalışmalarına aktif olarak katılarak, gerçekleştirme olanağı bulduğu gözlemler olmuştur. Kayıt tutma geleneğinin yaygınlaşmadığı ve çalışmaların amatör bir ruhla yürütüldüğü 80’li yıllara ilişkin kaynak bulmada yaşanan güçlük, bu bölümün hazırlanmasında en önemli dezavantajı oluşturmuştur. ABTTF’nin sabit bir büroya kavuşarak, evden idare döneminin 8 yıl gibi kısa bir süre önce kapanmış olduğu düşünüldüğünde, tutulmuş pek çok kaydın da zaman içinde kaybolmuş veya farklı noktalara dağılmış olduğu anlaşılabılır. Özellikle örgütlenmenin ilk yıllarını kaleme alırken daha yoğun hissedilen bu eksikliğe karşın dönemin yöneticilerinin sözlü tanıklığına başvurulmuş ve eldeki veriler en faydalı biçimde kullanılmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın ikinci bölümünde ayrıca, Avrupa’da yaşayan örgütlü Batı Trakya Türklerinin yaşadıkları ülke ve Batı Trakya’ya dair kurguları ile genel sosyal profilleri, araştırma kapsamında yürütülen bir anket çalışmasının verilerine dayanılarak analiz edilmiştir. Başlangıçta Avrupa’da yaşayan Batı Trakya Türklerinin örgütlü veya

örgütsüz olarak ayırmaksızın incelenmesi düşünülmüş olmasına karşın, nüfusun dağınıklığı başta olmak üzere, empirik araştırmaların karşılaştığı genel veri toplama zorlukları bu araştırmada da istisnai bir rol oynamamıştır. Büyük bölümü ağır baskılar altında Avrupa'ya göç etmiş Batı Trakya Türklerinin zihinsel yapılarında yer etmiş olan “izlenme korkusu”, anketlerin uygulanmasında en temel güçlüğü oluşturdu. Dolayısıyla en az 250-300 kişiye (Avrupa'daki toplamın yaklaşık % 1'i) uygulanması tasarlanan anketlerin kapsamı, dernekler ile federasyon çevresinde örgütlenmiş² Batı Trakya Türkleri ile sınırlandırılmış; çoğunluğu erkeklerden oluşan 171 göçmenden derlenen veriler analiz edilmiştir.

Türk ve Yunan taraflarınca farklı şekillerde adlandırılan, statüsü Lozan Antlaşması ile belirlenmiş Batı Trakya'da yaşayan “azınlık”, bu çalışmada da ortaya konduğu biçimde, azınlık mensuplarının kendini tanımlamada kullandıkları ifadeyle, “Batı Trakya Türkleri” olarak anılmış; bunun dışında kullanılan “Müslüman azınlık”, “Batı Trakya azınlığı”, “Türk azınlık”, “azınlık”, “Batı Trakyalılar” ve benzeri diğer ifadeler de aynı gerçekliği ifade etmek üzere çalışmada yer almıştır. İsimlendirme açısından dikkat edilmesi gereken bir başka nokta ise “Avrupa” terimine yüklenen anlama ilişkindir. Azınlık mensuplarının Batı Avrupa'ya göçlerine ilişkin olarak kullanılan “Avrupa'ya göç” “Avrupa'da yaşam” ve benzeri ifadelerde yer alan Avrupa sözcüğü, Yunanistan ve Türkiye dışında ve uluslararası göçün çekim merkezlerini oluşturan Orta ve Batı Avrupa ülkelerini (Almanya, Hollanda, İngiltere, Avusturya) ifade etmektedir.

“Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu: Batı Trakya Türklerinin Siyasi Örgütlenme Sürecine Dair Bir İnceleme” başlığını taşıyan bu tez, göç neticesinde ortaya çıkmış örgütlerin siyasi etkinliklerinden ziyade onları siyasi etkinliğe yönelten koşulları ele almakta, bu örgütlerin Batı Trakya Türklerinin siyasi mücadelesinde bulunduğu yeri ve gelişim çizgisini tespit etmeye çalışmaktadır. Araştırmacılar için bakir bir alan olma özelliğini sürdüren bu alana dair yeterli veri bulunmaması nedeniyle sorgulayıcı inceleme yöntemi ile beraber tanıtıcı inceleme yöntemi de yoğun biçimde kullanılmıştır.

Bu çerçevede tezin yanıtlarını aradığı sorular şunlardır:

² ABTTF ve üye derneklerinde örgütlenmiş kişiler ifadesiyle yalnızca aktif üyeler değil, bu örgütlerin faaliyetlerine dahil olan kişiler de kastedilmektedir.

- Avrupa'daki Batı Trakya Türk Örgütlenmesi hangi koşullar altında ortaya çıkmış, nasıl bir gelişim çizgisi göstermiştir?
- Avrupa'daki Batı Trakya Türk Örgütlerinin, diğer ülkelerde kurulu Batı Trakya Türk örgütleri arasındaki konumu nedir? Örgütlerin ayırıcı çizgileri nelerdir?
- Batı Trakya'daki değişiklikler örgütler üzerinde ne tür etkiler bırakmıştır?
- Avrupa'da yaşayan Batı Trakyalı Türk göçmenler ayırıcı bir kimliğe sahip midir? Sahiplerse bu kimlikteki belirgin hatlar nelerdir
- Avrupa'daki Batı Trakyalı Türk göçmenlerin Türk ve Yunanlı göçmenler arasındaki konumu nedir?
- Bu göçmenler yaşadıkları ülkeleri ne şekilde algılamaktadır?
- Batı Trakyalı göçmenlerin algılamaları ve örgütlerin yaşadıkları yapısal sorunlar ışığında Avrupa'daki Batı Trakya Türk örgütlenmesini gelecekte neler beklemektedir?

I. BÖLÜM

BATI TRAKYA'DA YAŞAYAN “MÜSLÜMAN/TÜRK” AZINLIĞIN GÜNCEL DURUMUNA DAİR

1.1. GİRİŞ

Batı Trakya, Yunanistan'ın kuzey doğusunda, Türkiye ile Yunanistan arasında sınır teşkil eden Meriç ırmağından Karasu Irmağına kadar uzanan bölgenin adıdır. Başlıca büyük yerleşim merkezlerini, Rodop (yun. Rodopi merkezi Gümülcine yun. Komotini), İskeçe (Xanthi) ve Meriç (yun. Evros vilayeti merkezi Dedeağaç yun. Alexandrupolis) vilayetlerinin (Nomoi) teşkil ettiği bölgede azınlık, Gümülcine (kent nüfusunun yaklaşık % 50'si) ve İskeçe (% 30) kentlerinde yoğunlaşmış bulunmaktadır.³ Esasında bir başka Türk yerleşimi olan Dedeağaç'ta hemen hemen hiç Müslüman/Türk kalmamış gibidir.⁴ Bunun nedeni Lozan Antlaşması'nın imzalanmasının ardından gerçekleştirilmesi gereken, nüfus mübadelesi konusunda uzlaşmazlık sürerken sınırı geçerek karadan Yunanistan'a giren Rumların el konulan azınlık gayrimenkullerine yerleştirilmesi üzerine⁵, Yunanistan'da gelecek görmeyen azınlık mensuplarının büyük bölümünün sınırı aşarak Türkiye'ye geçmesi ve ardından gelen baskı dönemlerinde pek çok azınlık mensubunun coğrafi yakınlık avantajını da kullanarak bölgeyi boşaltmalarıdır. Bunun aksine, coğrafi olarak nispeten daha uzak ve Türkiye'ye gidiş yolunda dağların uzandığı Gümülcine ve İskeçe'de her şeye rağmen bir nüfus topluluğu kalabilmiştir. Bunun anlamı söz konusu şehirlerden göç olmadığı veya yaşam koşullarının Dedeağaç'tan çok daha iyi olduğu değildir. Lozan Konferansı esnasında sunulan beyanatlara göre bölgede bırakılan azınlığın toplam nüfusu 129 bin iken, bugün sözü edilen sayı 110-120 bin civarındır.⁶ Tarımla geçinen kırsal bir nüfustan söz ettiğimiz

³ Türklerin yoğun olarak yaşadıkları kentlerdeki nüfus oranlarına dair kesin sayılar bulunmadığı için buradaki oranlar, bölgeyi ziyaretimiz esnasında azınlık mensuplarının verdikleri bilgilere dayanmaktadır. Bölgedeki gözlemlerimiz de verilen oranlarla örtüştüğünden bu rakamları kullanmakta sakınca görmedik.

⁴ Evros ili sınırları içinde yaşayan azınlık mensuplarının sayısının 600 civarında olduğu bildirilmektedir. Research Centre of Multilingualism, **Turkish in Western Thrace, Greece**, <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/el/el.html>, Bağlantı tarihi: 14 Kasım 2005.

⁵ Fuat Aksu, **Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Belirleyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme**, Ankara: SAEMK, 2001, s. 32. Hatipoğlu bu esnada köylerde 8254 haneye, şehirlerde ise evlerin 5990 odasına el konduğunu, 127 cami ve çok sayıda okulla beraber 667 tahıl ambarı ve ahıra da el konduğunu bildirmektedir. Murat Hatipoğlu, **Yunanistan'da Etnik Gruplar ve Azınlıklar**, Ankara: SAEMK, 1999, s.25.

⁶ Türk delegasyonunun Lozan Barış Konferansı esnasında sunduğu rakamlara göre Batı Trakya'nın 1923'de 191.699 olan toplam nüfusunu, 129.120 kişiyle Türkler (% 67), 33.910 kişiyle Yunanlılar (% 18) oluşturmakta geri kalan 28.69 kişilik nüfus Bulgarlar ve küçük gruplar halinde Yahudi ve Ermenilerden meydana gelmektedir.

göz önüne alındığında, yüksek nüfus artış oranına rağmen sayının yükselmemesi düşündürücüdür. Bu noktada, İstanbul Rumlarının 2 binlere inmiş sayısı karşısında, hala Batı Trakya’da nispeten büyükçe bir topluluğun kalabilmiş olmasının daha iyi yaşam koşullarına işaret olduğuna dair hatalı kıyaslamaya değinmekte yarar var.⁷ Ulusal ideolojilerini birbirleri üzerinden, karşılıklı savaşlarla kurmuş iki ulus-devlet Türkiye ve Yunanistan’dan bir diğ erinde Rum (Yunanlı) ve Türk (Müslüman) olarak yaşam anın çok kolay bir şey olmadığı kendiliğinden anlaşılabilir bir durumdur. İki genç milliyetçiliğ in çocukluk hastalıklarının, bilhassa ilişkilerin gergin dönemlerde ilk yansıdığı alan hiç şüphesiz, kendi vatandaşları olduklarını unuttukları azınlıklar olmuştur. Tarih içinde yaşanan tatsız olayların, bu toplulukları yerlerinden kopmaya zorladığı da bilindik bir gerçektir. Buna rağmen kaderleri bir noktada kesiştirilmiş bu iki azınlığın, birbiriyle birebir kıyaslanması hatalı bir yaklaşım olacaktır. Öncelikle unutulmaması gereken, iki azınlığın çok farklı sınıfsal kökenlere sahip olduklarıdır. Ticaretle geçimini sağlayan kentsoylu İstanbul Rumlarının, bu niteliklerinden kaynaklanan mobiliteleri, şüphe yok ki, tarımsal üretimle geçinen kırsal bir nüfus topluluğ u olan Batı Trakya Türklerine kıyasla hayli yüksektir. Bu nedenledir ki, İstanbul Rum azınlığı, kendisini güvende hissetmediğ i anda, büyük maliyetlere katlanmak pahasına da olsa, hızlı bir şekilde yerini değ iştirebilmiş, toprağ a bağımlı bir yaşam sürdüren Batı Trakya Müslüman/Türk azınlığı mensupları için bu çok kolay

Yunanistan’ın iddiası ise 1923 yılında Türklerin nüfusunun 103.000 seviyesinde olduğ u yönündedir. Helsinki Watch [Lois Whitman], **Vernichtung der ethnischen Identität: Die Türken in Griechenland**, ABD, 1990, ss. 1-2. Yunanistan Dış işleri Bakanlığınca hazırlanmış bir tanıtım metninde ise Yunanistan’daki azınlık nüfusu 1922’de 86.000 olarak gösterilmektedir. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt: Eine Gesamtdarstellung der aussenpolitischen Beziehungen als Mitgliedstaat der EU**, Griechische Botschaft Presse- und Informationsbüro, Bonn, 1998, s. 77. 100 binden 170 bine kadar uzanan çeşitli rakamlar, Yunanistan’ın 1961’den itibaren gerçekleştirdiğ i nüfus sayımlarında dinsel tasnifi terk etmesinden kaynaklanmaktadır. Yunanistan’ın verdiğ i rakamlar dahil ortada dolaş an rakamların tamamı tahminidir. Ortaya atılan farklı rakamlar konusunda bir karşılaştırma için bkz. Aydın Ömeroğ lu, **Belgeler ve Olaylar Işığ ında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek –I-**, İstanbul : Avcı Ofset, 1994, s. 44. Buna karşın farklı gözlemcilerin üzerinde uzlaştıkları rakamlar 110-120 bin sayılarıdır. Biz de bu çalışmada bu rakamları kullanmayı tercih ettik. Söz konusu rakam Yunanistan haricinde Avrupa Birliğ i sınırları içerisinde yaşayan 25-30 bin civarında kişiyi kapsamamaktadır. Azınlık temsilcilerinin sıklıkla kullandığı 150-170 bin rakamları da büyük ölçüde bu hesaplama farkından kaynaklanmaktadır. Dış ülkelerde yaşayan Batı Trakya Türklerinin seçme haklarını etkili bir şekilde kullandıklarından hareketle bu hesaplamanın da kendi içerisinde bir tutarlılığ ı bulunmasına ve bölgede yaşayanlara ilişkin verilen 120 bin rakamı ile örtüşmesine rağmen, “diaspora”da yaşayan Batı Trakyalıları ele alan bu çalışmada, rakamlar üzerinden bir karmaş aya yol açmamak için Batı Trakya’da yaşayanların koşullarının ele alındığı bu bölümde diğ er rakamları benimseme yolunu seçmedik.

⁷ Yunanlı otoritelerce sık sık Batı Trakya’daki Müslüman/Türk nüfusun İstanbul Rumlarına nispetle hayli yüksek olan sayısı, Yunanistan’da azınlığın iyi yaşam koşullarına işaret olarak sunulmaktadır. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 77. vd. Nazif Mandacı, Birs en Erdoğan, **Balkanlarda Azınlık Sorunu**, Ankara: SAEMK Yayını, 2001, s.1.

olmamıştır.⁸ Unutulmaması gereken bir diğer faktör ise, şehir yaşamının İstanbul Rum azınlığına sağladığı geniş ufuktur. Kozmopolit İstanbul’da yaşayan bir kimse ile Batı Trakya’da bir dağ köyünde yaşamını sürdüren bir çiftçinin dünyaya bakışı ve derdini anlatabilecek mekanizmalara ulaşma ve onları kullanabilme gücü elbette ki oldukça farklıdır.⁹ Söz konusu karşılaştırmaların aksayan bir diğer tarafı da, devletlerin hatalı politikaları üzerine inşa edilen “karşılıklılık” kısır döngüsünü meşrulaştırıcı yönde işlemesidir. Genelde uygulamada negatif yönüyle görülen, bu uluslararası ilişkiler prensibinin, azınlıklar söz konusu olduğunda kendi vatandaşına zulmetmekten başka bir anlamı bulunmuyor, yalnızca negatif boyutuyla değil pozitif boyutuyla da açık ayrımcılık anlamına gelen¹⁰ “karşılıklılık” prensibinin azınlık hakları alanından tümüyle çıkarılması gerekir.¹¹

Bu bölümde Batı Trakya Türklerinin yaşadığı ve yaşamakta olduğu sorunlar ortaya konarak, bölgedeki güncel gelişmeler yorumlanmaya ve gelişmelerin yönü tayin edilmeye çalışılmıştır. Bu bölümde yapılan analizler ve sunulan bilgiler izleyen bölümlerde incelenecek örgütlenmelere dair çıkarsamalar yapılırken veri teşkil edecektir.

⁸ Türk azınlık içerisinde de ekonomik olarak iyi durumda olanlar, 1950’lerin başlarından itibaren ülkeyi terke başlamıştır. Adil Özgüç, **Batı Trakya Türkleri**, İstanbul: Kutluğ Yayınları, 1974, s. 164.

⁹ Yeri gelmişken belirtmek gerekir ki, uzun yıllar Batı Trakya Müslüman Türk azınlığı mensupları uluslararası mekanizmaları kullanmada pek etkili olamamışlardır. Batı Trakya Dergisi’nin 1974 başlarında yayımladığı “Batı Trakya Davası Beynelminel Olmağa Başladı” başlıklı haber, duruma dair fikir verici olabilecektir. Haber metni şöyledir: “*Batı Trakya ve Batı Trakyalıların zulmü artık Türk hudutlarını aşmış ve Evrensel İnsan Haklarının çiğnendiği için bu dava beynelminel dava kazanmağa yüz tutmuştur. Bugünkü dünyanın birçok ülkesinde kınanan Batı Trakya Türklerinin yaşamı Batı Almanya’da da anlaşılmağa başlamıştır. Orada bulunan Batı Trakya’lı işçiler bu davayı savunmağa ve alman efkârı umumiyesinde anlatmağa başlamışlardır. İşte bunun en büyük misali aşağıda resimde görüldüğü gibi olmuştur. Fenerbahçe kulübümüzün Almanya’da yaptığı maçlar dolayısıyla bir Batı Trakya soydaşımızın stada astığı tabela ile bunu dile getirmiştir. Stadyumun hoparlörü ile bir de mesaj okuyan Batı Trakyalı Süleyman şunları söylemiştir [...] Bunun üzerine maç öncesi bütün Türkler stadda bir ağızla bu sloganı tekrarlamış ve Batı Trakya davasının beynelminel olması sağlanmıştır*”. “Batı Trakya Davası Beynelminel Olmağa Başladı”, **Batı Trakya Dergisi**, C.7, Sayı 82, Şubat 1974, s. 31. Bugün ise durum tamamıyla değişmiş bulunmaktadır. Özellikle Batı Avrupa’ya yerleşmiş Batı Trakya Türkleri ile bölgedeki genç nesil azınlığın söylem ve eyleminde köklü değişiklikler yapmıştır.

¹⁰ Pozitif anlamda uygulanan bir karşılıklılık prensibinde bir tarafın, “biz şu hakları veriyoruz, siz de verin” gibi bir yaklaşımı benimsemesi veya diğer taraf verdiği için aynı hakları tanınması, belki azınlık hakları alanında mevcut durum göz önüne alındığında olumlu görülebilir, ancak bunun arka planında yer alan anlam, azınlığın devletlerce kendilerinden bir parça olarak görülmeyip, diğer tarafla ilişkilendirildikleridir. Dolayısı ile kavramın azınlık hakları alanının tümüyle dışında tutulması ve yeni bir kurgunun ortaya konması gereklidir.

¹¹ Azınlık Grupları Araştırma Merkezi (KEMO - Yunanistan) ve Lozan Mübadilleri Vakfı’nın (LMV – Türkiye) ortaklaşa düzenledikleri “Yurttaşlık Yolunda” başlıklı konferanslar dizisinin üçüncü ayağı olarak Gümülçine’de düzenlenen “Din Özgürlüğü” başlıklı konferansta konuşan Prof. Dr. Baskın Oran; Lozan’ın azınlıkların korunmasına dair 37-45. maddelerinin bugüne dek yanlış yorumlandığını; Antlaşmanın 45. maddesinin Yunanistan’a, Türkiye’ye gayrimüslim azınlıkları için getirilen yükümlülükleri, Müslüman azınlığa ilişkin olarak getirmesinin bir “karşılıklılık” ilişkisi değil, “paralel yükümlülükler” durumu olduğunu öne sürmektedir. Baskın Oran, “Yunanistan’da Azınlıkların Korunması: Lozan’dan Brüksel’e”, **Bant kaydı**, Gümülçine, 21 Mayıs 2005.

1.2. TÜRK – YUNAN İLİŞKİLERİNİN SEYRİNDE TÜRK AZINLIĞIN YAŞAM KOŞULLARI

Batı Trakya’da azınlığın yaşam koşullarını yıllar boyu en fazla etkileyen faktör Türk – Yunan ilişkilerinin genel seyridir. 1930’lara dek süren karmaşa yılları, azınlığın ilk zorlu dönemidir. Türkiye’den göçenlerin yerleştirilmesi için bu dönemde el konulan araziler Türklere ait arazilerdir. Buna karşın iki ülkenin devlet adamları, Atatürk ve Venizelos’un, öncülüğünde sağlanan barış ortamı azınlığın uzunca bir süre rahat yaşamasını sağlar. Hatta 50’li yılların başında Gümülcine’ye ilk Türk Lisesi inşa edilerek, okula dönemin Cumhurbaşkanı Celal Bayar’ın ismi verilir. Kıbrıs uyuşmazlığının tırmandığı dönemler, azınlığın maruz kaldığı baskının düzeyini de yükseltir. 50’li yılların ortalarından itibaren Kıbrıs’ta yükselen gerilim azınlık üzerinde de etkisini göstermeye başlar, okullarda sıkı müfettiş kontrolleri ile başlayan baskıların dozu 60’lı yıllara girilirken daha da artar. Bu doz artışında Türkiye’nin hatalı bir siyasi kararı da etkili olur. 1964 yılında dönemin hükümeti, Kıbrıs’ta Enosis (Yunanistan ile birleşme) politikasından yana olan Yunanistan’ı sıkıştırmak adına, Türkiye’de çalışma amacıyla bulunan Yunan vatandaşları ile ilgili antlaşmayı uzatmayacağını beyan eder ve ülkedeki Yunan vatandaşlarının gönderilmesine karar verilir.¹² Kararın bir yan etkisi olarak, bu kişilerle akrabalık vb. ilişkileri bulunan çok sayıda Türk vatandaşı Rum da ülkeyi terk edince; çarpık karşılıklılık ilişkisinin taraflarından biri olan Yunanistan’ın geleceklerinden endişe edeceği bir topluluk kalmaz. Bu olayın üç yıl sonrasında Yunanistan’da askeri yönetimin işbaşına gelmesi ise azınlığın 7 yıllık karanlık bir çağ yaşamasına yol açar. 1974 yılında Kıbrıs Harekâtı’nın ardından Cunta iktidardan düştüğünde, Batı Trakya Türklerini yıllarca mağdur etmiş ve bir bölümü hâlâ etmekte olan baskı mekanizmalarının pek çoğu inşa edilmiş bulunmaktadır. İlk yapılan işlerden biri “Türk okulu” yazan tabelaların indirilmesi olur, diğer yandan cuntanın iktidara gelmesinin ardından seçimle göreve gelen tüm diğer heyetler gibi dağıtılan vakıf idare

¹² 1964’de sınır dışı edilen Yunan vatandaşlarının önemli bölümü Lozan öncesi ve sırasında da Türkiye sınırları içinde yaşıyor olup, 1930 yılında Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan İkamet, Ticaret ve Seyrüsefain Antlaşması ile Türkiye’de yaşayıp, çalışabilmeleri hukuki zemine kavuşturulmuştur. 1964 yılında Türkiye bu Antlaşmayı tek taraflı olarak feshetmiştir. Özgüç, söz konusu Antlaşmanın çalışmaya dair hükümlerinin yalnızca Yunanlılar tarafından kullanıldığını, Antlaşmanın Türkiye tarafından feshedilip, ilgili kişilerin Türkiye’den çıkarılması üzerine Yunanistan’ın misilleme yapabilecek bir topluluk bulamadığını belirtmektedir. Yazara göre bu Antlaşmanın 1930’larda Türkiye tarafından imzalanmasının tek nedeni o dönem Yunanistan’a kaçan ve Batı Trakya’ya yerleşen şeriat yanlısı kimselerin ülkeden çıkarılmasının sağlanmasıdır. Özgüç, **Batı Trakya Türkleri...**, ss. 42-45. Özgüç, Türkiye ve Yunanistan arasında imzalanan 1930 tarihli İkamet Seyahat ve Seyr-ü Sefain Antlaşması gereğince Türkiye’de oturma ve çalışma iznine sahip olan Yunan vatandaşlarının sayısının 1960 Nüfus Sayımına göre İstanbul’da 8307, İzmir’de 1076, Ankara’da 134, diğer illerde 971 kişi olmak üzere toplam 10448 kişi olduğunu bildirmektedir. Özgüç, **Batı Trakya Türkleri...**, s. 44.

heyetlerinde bir daha seçim yapılması mümkün olmaz. 1955’den beri yürürlükte bulunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesinin uygulanması hızlandırılır.¹³ 1974’de Cunta’nın gidişi azınlık için pek bir şey değiştirmez. Göç ettirme veya asimilasyon politikası bu dönemde iyice şekillenmeye başlar, yıllardır gayrimenkul alamayıp, yalnız Yunanlılara satabilen, inşaat ruhsatı ve ehliyet alamayan, diplomaları tanınmayan Batı Trakya Türklerine bir darbe de 1983 Kasım’ında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanının ardından Türk ismi taşıyan derneklerin tabelaları indirilerek vurulur. 1990’da Helsinki Watch Komitesi bölgeyi ziyaret ettiğinde ise azınlığın maruz kaldığı baskı had safhadadır.¹⁴ O günden bugüne Batı Trakya’da şüphesiz çok şey değişmiştir, ancak değişimin yurttaşlık hakları olarak tanımlayabileceğimiz negatif haklar alanıyla sınırlı kaldığının, azınlık hakları alanında yani pozitif haklar alanında dişe dokunur bir gelişmenin gerçekleşemediğinin altını çizmemiz gerekir. Gelişmenin seyrini görmek ve geleceğe dair öngörüler geliştirebilmek için geçmişte yaşanmış ve bugün artık rastlanmayan hak ihlallerine özetle değinmek gerekir.

1.3. ÇÖZÜLMÜŞ SORUNLAR

1.3.1. Mülkiyete İlişkin Sorunlar

Hak ihlallerinin yaşandığı alanlardan ilki olarak mülkiyet hakkı alanını sayabiliriz, 1923’de Lozan Antlaşması imzalanırken devletlerin ilgili komisyona sunduğu rakamlara göre, Batı Trakya’daki arazinin % 84’ü Müslümanlara ait arazilerdir.¹⁵ Bugün ise bu oranın % 20-40’lara düştüğü belirtilmektedir.¹⁶ Temel geçim kaynağı tarım olan azınlığın arazileri kamulaştırmalar ve toprak birleştirmeleri ile elinden alınmasının yanı sıra, Yunan çiftçilere amacına uygun olarak kullanılmak üzere (!) verilen düşük faizli, uzun vadeli kredilerle azınlık mallarının alımı özendirilerek azınlığın topraklarını yitirmesi sağlanmıştır. Diğer yandan, bölgenin ülke sınırı olması nedeniyle mülk edinmeyi izne bağlayan yasanın yalnızca azınlık aleyhine uygulanması

¹³ 1955 yılından 1998’e dek uygulanan Yunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesi özetle “Yunan etnik kökeninden olmayan” kişilerin ülkeyi geri dönüş niyeti olmaksızın terk etmeleri halinde idari bir kararla vatandaşlıktan atılabileceklerini öngörmekteydi. Bu konuya izleyen bölümlerde ayrıntısıyla yer verilecektir.

¹⁴ 1990 Mayıs ayında gerçekleştirilen bu ziyaret aynı yılın Ağustos ayında rapor olarak yayımlanmıştır. Rapor bu dönemde yaşananlara dair geniş bir tablo çizmektedir. Bkz. Helsinki Watch [Lois Whitman], **Vernichtung der ethnischen Identität: Die Türken in Griechenland**, ABD:yy, 1990.

¹⁵ Lozan’daki Türk Delegasyonunun verdiği rakamlara göre ticaretle uğraşan Yunanlıların sahip olduğu toprakların toplama orana % 5’dir. Akt. Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. 2.

¹⁶ Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. 2.

ile azınlığın yeni mülk edinmesinin önüne geçilmiştir.¹⁷ Son 15 yıldır bu tür uygulamalar yok denecek derecede seyrekleşmiş olmalarına rağmen, azınlık mensuplarının bildirdiğine göre kamulaştırılmış, ancak kullanılmamış, ya da çok az bir kısmı kullanılmış arazilerin büyük bölümü yine azınlığa kiralanmıştır.¹⁸ Mülkiyet hakkı kapsamında düşünülecek diğer ihlaller ise, yapı ve tamir ruhsatnamelerine ilişkindir. 90'lı yılların ortalarına dek tamir ve inşa ruhsatı alamayan azınlık mensupları gitgide harabeye dönüşen evlerde yaşamak zorunda bırakılmıştır. Türklerin yoğunlaştığı mahallelerde bugün dahi çok sayıda yaşanamaz hale gelmiş eve rastlamak mümkündür. 90'ların ilk yıllarından itibaren verilmeye başlanan bu izinler sonucunda, bölgede harabe durumdaki taşınmazların yanı başında yeni evlerin yükselmeye başladığı görülmektedir. Bağlantılı bir diğer ihlal ise, üretimini sürdürmek üzere esnaflara çalışma/işletme ruhsatlarının, köylülere traktör ehliyetinin ve Türkiye veya başka bir ülkeden üniversite mezunlarına diploma denkliklerinin verilmemesidir. 90'lı yılların sonlarına yaklaşırken neredeyse tamamen sona ermiş bu türden şikâyetlerden, hukuk diplomalarının tanınması sorunu bir süre daha devam etmiş olmasına rağmen¹⁹, bu yönde de bir şikâyet uzun süredir duyulmamaktadır.

1.3.2. Seyahat Hürriyeti

Seyahat hürriyetine ilişkin hak ihlalleri, ikinci büyük ihlal grubunu meydana getirmektedir. Kısa bir süre için uygulama bulan “*dönüş dahil*” ibaresi karalanmış pasaportların azınlığa verilmesi yöntemi, ana seyahat yönü olan Türkiye'nin bir süre sonra bunu fark ederek, bu türden pasaport taşıyanları almaması ve Batı'nın tepkisinden çekinen Yunanistan'ın geri adım atmasıyla aşılmıştır. İkinci tip hürriyet engellemesi ise, pasaportlara el konularak, iade tarihi belirsiz bir şekilde elde tutulmasıdır.

¹⁷ Azınlığa karşı uygulanan mülk edinme yasağı, bölgedeki azınlık mensuplarını Türkiye'de yatırıma yöneltmiştir. Bu konuda bkz. Fuat Aksu, “Confidence Building, Negotiation And Economic Cooperation Efforts In Turkish-Greek Relations (1990-2004)”, **Turkish Review of Balkan Studies**, Annual 2004, ss. 31-109. Almanya'ya çalışma maksadıyla gelmiş göçmenler de bu dönemde bölgeden gelecek görmemeleri ve gayrimenkul edinmelerine imkân bulunmadığı için yatırımlarını Türkiye'ye yöneltmişlerdir. 1980'lerin başında Türkiye'ye gelen Almanya'daki derneklerce oluşturulmuş bir heyetin öncelikli konularından birisinin Türkiye'de mülk edinme konusunda karşılaşılan engellerin aşılması olduğu görülmektedir. “Federal Almanya'daki Derneklerimiz Adına Ankara'ya Giden Heyetin Yaptığı Temas ve Görüşmeler Hakkında Tutanak” **ABTTF Öncesi Arşiv Belgesi**, ty, yy. (Düsseldorf Derneği'nden temin edilmiştir).

¹⁸ Witten Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Üyeleri ile Mülakat, Witten, 9 Nisan 2005.

¹⁹ Baskın Oran, **Yunanistan'ın Lozan İhlalleri**, Ankara: SAEMK Yayını, 1999, http://www.saemk.org/yayin_detay.asp?sbj=icerikdetay&id=13&dba=010&dil=tr, Bağlantı tarihi: 10 Mayıs 2005.

Bir diğerk seyahat hürriyeti engellemesi ise, kuzeyden gelecek sözde “komünist sızmaları”na karşı oluşturulmuş “yasak bölge” uygulamasıdır. Askeri kontrol altında, günün belli saatlerinde giriş çıkış yapılabilen bu bölgeye giriş özel pasolar ile yapılabilmektedir. Esas olarak bölgenin kuzeyini kapsayan uygulamanın, dağlık bölgede yaşayan ve Pomakça konuşan topluluğun şehirlerle bağlantısını keserek, asimilasyonu hedeflediğı tartışma götürmez derecede açıktır, bunun göstergesi ise uygulamanın doğu blokunun çöküşünden sonra da 6-10 yıl kadar devam etmesidir.²⁰

Seyahat özgürlüğü konusundaki bir diğerk ihlal, 1998’e dek yürürlükte kalmış Yunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesine dayanmaktadır. Mevcut sorunlar başlığı altında kapsamlı biçimde ele alınacak söz konusu düzenleme, yurtdaşlar arasında “*Elen soyundan olanlar*” ve “*Elen soyundan olmayanlar*” şeklinde bir ayırım yaparak, Elen soyundan olmayanların geri dönme niyeti olmaksızın ülkeyi terk etmeleri halinde idari bir kararla vatandaşlıktan çıkarılmalarını öngörmekteydi. Bu bağlamda yurtdışına çıkış, Batı Trakya Türkleri için uzun yıllar boyunca vatandaşlıktan çıkarılma tehlikesi anlamına gelmiştir. Bunun bir diğerk tarafı ise, yurtdışına çıkanların, sınırda pasaportlarına el konarak vatansız ilan edilecekleri endişesi ile ülkeye girememeleridir. Örneğin eski Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Başkanlarından Cafer Alioğlu bir kitabında, eşi ve çocuklarının başına gelen biçimde vatandaşlığını yitirme endişesi ile yıllarca Yunanistan’a giremediğini yazmaktadır.²¹

1.3.3. Eğitim Alanı

Eğitim hakkı alanında yıllarca süregelen, yetersiz bina ve teçhizat sorunu, son yıllarda gelen Avrupa Birliği fonları ile giderilmişken, eğitim kalitesi konusunda şikâyetler hâlâ süregelmektedir. İzleyen bölümlerde ele alacağımız bu konuyu bir yana

²⁰ Yasak bölge uygulaması 1995 yılından itibaren kademeli olarak kaldırılırken, uygulamaya yasal dayanak oluşturan yasanın kaldırılması yoluna gidilmemiştir. Yabancılar karşı uygulanan yasak 2000 yılına dek devam etmiştir. Bu konuda bkz.; Cem Şentürk, “Batı Trakya Sorununa İlişkin Güncel Gelişmeler/Değişmeler Işığında Avrupa’daki Batı Trakya Türk Örgütlenmesinin Geleceğine Dair Düşünceler”, **I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi**, der. Özkan Hüseyin; Feyyaz Sağlam, Bursa: BEBTAB-Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, ss. 140-151. Söz konusu yasak, dönemin Yunan Savunma Bakanıyla beraber bir Türk gazetecisinin (Nur Batur) bölgeye girişiyle aşılmıştır. Nur Batur, “Yasak Bölge 64 Yıl Sonra Tarihe Karışıyor”, **Hürriyet**, 8 Kasım 2000, <http://arsiv2.hurriyet.com.tr/hur/turk/00/11/08/dizi/01diz.htm> ; B. Tarihi: 10.6.2006. Ayrıca bkz.; Nur Batur, **Yürekte Gülemeden Yürüdüm**, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2004, ss. 567-574. Yunan Savunma Bakanı’nı bir Türk gazeteci ile birlikte böyle bir yasağın olmadığına dair bölgeye bir gezi düzenlemeye iten neden, Uluslararası Helsinki Gözlem Komitesi’nin 2001 Yunanistan raporuna giren, Nüfus mübadelesi konusuna ilişkin bölgede çekim yapmak isteyen Türk gazetecilerin polis tarafından engellendiğı ve sınır kapısına kadar takip edildikleri (15 Temmuz 2000) haberinin duyulması olsa gerektir. International Helsinki Federation for Human Rights, **Annual Report –Greece-, 2001**, s.151

²¹ Cafer Alioğlu, **Dünden Bugüne Batı Trakya**, Bursa: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayını, 2005, s.15

bırakırsak, azınlığın yıllar boyu süren ve 1999 depremleri sonrasında düzelen Türk – Yunan ilişkilerine paralel çözülen bir diğer önemli sorunu ders kitaplarına ilişkindir. 1990’ların sonuna kadar “*insanoğlu bir gün aya gidebilecektir*”²² diye yazan 1950’lerden kalmış fotokopi kitaplar ile Yunanlı yazarlara hazırlanmış ve Türkçesi bozuk olduğu iddia edilen kitaplar²³ arasında kalan azınlık mensupları, 2000’li yıllara girerken yeni Türkçe kitaplara kavuşmuştur. Lise ders kitaplarında giderilemeyen eksiklik ise altı yıl gecikme ile ancak 2006 Martında aşılabilmektedir²⁴ Eğitim alanındaki sorunlar kısmen (bina, teçhizat vs.) aşılmış olmasına rağmen, alan azınlık açısından arz ettiği öneme binaen çok temel sorunlarla karşı karşıyadır. Eğitimde devam eden sorunlara, mevcut durumun ele alındığı bölümde ayrıntılarıyla değinilecektir.

1.3.4. Siyasal Haklar

Seçme seçilme hakkına ilişkin olarak en açık ihlaller, azınlığın ilk kez bağımsız milletvekili çıkarmayı başardığı Temmuz ve Kasım 1989 seçimlerinde görülür, Helsinki Watch heyetinin raporunda Kasım 1989 seçimlerindeki hak ihlalleri şöyle sıralanmaktadır;²⁵

- Türkiye’den gelen seçmenlerin oy kullanmasını engellemek üzere Türk-Yunan sınır kapısının kapatılması.
- Hava bağlantılarının seçim haftasında bloke edilmesi,
- Seçimlerden bir gün önce Batı Trakya’ya otobüs seferlerinin durdurulması
- Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif’in adaylıklarının seçimlerden çok kısa bir süre önce reddedilmesi,
- Türk oylarının etkisini azaltmak kastıyla, Yunan makamlarınca binlerce askerin oy kullanmak üzere otobüslerle Batı Trakya’ya getirilmesi,

²² Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s.41.

²³ Zengin tarafından hazırlanan bu kitaplara tüm çabamıza rağmen erişmemiz mümkün olmadı. Azınlık kökenli çeşitli kaynaklarda bu kitapların dil yetersizliği eleştiri konusu edilmektedir. Bkz. Sadık Ahmet, “Batı Trakya’da Yaşayan Türk Toplumunun Şikâyetleri ve İstekleri” **İnsan Hakları Merkezi Dergisi**, C. 2, Sayı 3, Aralık 1994, ss. 21-27, s. 23. “[Azınlık Okullarında Okutulmak İstenen Türkçe Ders Kitaplarına Dair] BTTÖB Bildirisi”, **İnsan Hakları Merkezi Dergisi**, C. 2, Sayı 3, Aralık 1994, s. 20.

²⁴ “Türkçe Ders Kitapları Okullara Dağıtılmaya Başlandı”, **Basın Duyurusu-YDP Rodop Milletvekili İlhan Ahmet**, 4.3.2006.

²⁵ Helsinki Watch [Lois Whitman], **Vernichtung...**, ss. 29-30.

- 1989 Temmuz seçimlerinde Türk bölgelerinde 231 olan seçim sandığının, 190'a indirilerek, oy kullanmak isteyen –kırsal bölgede yaşayan- birinin bir-iki saatlik bir mesafe kat etmeye zorlanması,
- Gümölcine ve İskeçe'de 44 seçim sandığının 5-6 Kasım gecesi 23.00-02.00 saatleri arasında açılarak, nihai oylama sonucunun hiçbir şekilde duyurulmaması,
- Türk azınlığa ikindi saatlerinden önce oy kullandırılmayarak, hükümet memurları ve yerel görevlileri oylarını kullandıktan sonra seçme hakkının verilmesi,
- Bir Türk kökenlinin oy kullanma esnasında dövülmesi,
- Türk bölgelerindeki 50 seçim noktasının, uzun kuyruğa rağmen, kanuni süreden erken kapatılması ve ancak muhalefet partilerinin protestosuyla tekrar açılması,
- Türklerin seçim kalelerinden biri olan Sofular Köyü'nde Türk adaylar için bir tek oyun dahi çıkmaması,

1990 Nisan seçimlerinden itibaren bu tür ihlaller ortadan kalkmaya başlarken, 1993'den itibaren azınlığın siyasi etki alanının kırılması için kurumsal ihlal yöntemleri geliştirilmiştir. Bu konuya izleyen bölümlerde değinilecektir.

1.3.5. Çözümlemiş Diğer Sorun Alanları

1990'ların başlarına dek süre gelen bir uygulamada azınlık üzerinde polis ve vergi memuru baskısıdır. Her iki ihlal biçimi bugün sık rastlanır olmaktan çıkmıştır.. Azınlığın iktisadi sahadan çekilmesi için esnafa belediye ve vergi dairesi memurlarınca kesilen cezalar da son yıllarda şikâyet konusu edilmemektedir. Özellikle yerel idarecilerce kesilen cezaların azalmasında Yunanistan'da 1996 yılında gerçekleştirilen idari reformun etkisi büyüktür. Önemli yetkilerle donatılmış valilerin halkoyu ile seçilmeye başlanması, bir daha seçilmek isteyen bölge idarecilerini daha kontrollü davranmaya itmiştir.

Kamu hizmetlerine girişte görülen ayrımcılık bugün tam manasıyla ortadan kalkmamış olmasına rağmen, azınlık mensupları yerel idarelerde çalışma olanağı bulmaktadır. Ancak bu görevler yüksek düzeyde karar mercileri olmayıp, sınırlı sayıdaki azınlık mensubu personelin büyük bölümü temizlik hizmetleri gibi hiyerarşik

olarak en altta yer alan görevlerde istihdam edilmektedir.²⁶ Bürokratik hiyerarşide üst kademede yer alma olanaklarının sınırlılığına karşın, Türk azınlık yoğun nüfusunun sağladığı avantajla, seçimle göreve gelinen İskeçe ve Gümülcine kentlerinin vali yardımcılarını çıkarabilmektedir.²⁷

Kamuya açık alanlarda (kırathane vb.) yüksek sesle Türkçe müzik dinleme ve Türk televizyonu izleme yasakları bugün tamamen ortadan kalkmıştır. Türk televizyon yayınları ile aynı frekanstan Yunan kanalına yayın yaptırılarak, bölgede yayınların izlenmesi yönündeki engel ise uydu teknolojisindeki ilerlemeler sayesinde bugün kendiliğinden ortadan kalkmış bulunmaktadır. Bölgeye birkaç yıl önce girmeye başlayan Türkçe gazetelerin Frankfurt baskılarının ardından Türkiye baskıları da artık günlük olarak temin edilebilmektedir.

Türk azınlığın uzun yıllar şikâyet konusu olan banka kredisi alamama konusu bugün aşılmış bulunmaktadır.

Çözülmüş sorunlara veya sorunlu alanlardaki iyileşmelere dair genel bir değerlendirme yapmaya girişirsek; eğitim alanındaki sınırlı iyileşmeler haricinde görülen tüm iyileşmeler vatandaşlık haklarına ilişkindir. Baskın Oran'ın "Yunanistan'ın Lozan İhlalleri" başlıklı kitabında kullandığı terminolojiyi kullanırsak²⁸, iyileşmeler "negatif haklar" alanı adı verilen, devletin müdahale etmemesi ve tüm diğer vatandaşlar gibi azınlığın da kullanmasına müsaade etmesi gereken haklar alanında olmuştur. Devletin koruması ve desteklemesi, ya da olumlu yönde müdahale etmesi gereken azınlık haklarını kapsayan "pozitif haklar" alanında henüz bir gelişme sağlanabilmiş değildir.

İyileşmelerin kökeninde birkaç neden tespit edilebilir. Birinci neden Soğuk Savaş'ın sona ermesidir. Dönemin hassas dengeleri içerisinde, azınlığı maruz bıraktığı baskı nedeniyle fazla eleştirilmeyen Yunanistan, 1989-90'da kendini insan ve azınlık haklarını temel unsur kabul eden bir Avrupa içerisinde bir Avrupa Birliği üyesi olarak bulmuştur. Yeni koşullar altında Avrupa Birliği'nin Yunanistan'a daha fazla göz

²⁶ Helsinki Watch, **Greece: The Turks of Western Thrace**, Vol. 11, No. 1 (D), January 1999, s. 32.

²⁷ İleri de yerel siyaset alanına ilişkin bölümde daha ayrıntılı olarak değinileceği üzere, Türk azınlık bu illerden Gümülcine'de bir Türk vali çıkarabilecek gücüne, bölge birleştirmeleri ile bunun önüne geçilmiştir.

²⁸ Bu eserde devletin herhangi bir müdahalede bulunmayarak tüm yurttaşlarına sunması gereken temel haklar "negatif haklar", toplumsal olarak dezavantajlı bulunan kitlenin diğerleri arasında yok olmasını önlemek üzere devletin aktif rol almasını gerektiren azınlık haklarına ilişkin alan "pozitif haklar" olarak "azınlık hakları" temelinde ikili bir ayrım yapılmıştır. Bu konuda ayrıntılar için bkz. Oran, **Yunanistan'ın Lozan İhlalleri...**,

yumması beklenemeyecektir. İkinci neden ise, birinciye paralel, Yunanistan’da Avrupalı kimliğinin ön plana çıkmaya başlamasıdır. Avrupa’nın bir parçası olmak isteyen Yunanistan, vatandaşlarına traktör ehliyeti vermeyerek, akan çatılarını tamir etmelerine müsaade etmeyerek, onları sebepsiz yere vatandaşlıktan atarak bunu gerçekleştiremeyeceğinin farkına varmıştır. Üçüncü neden ise azınlığın uluslararası hak arama mekanizmalarını daha fazla tanır ve kullanır hale gelmesidir. 1999 Ağustos depreminin ardından Türk – Yunan ilişkilerinde girilen yeni olumlu evrenin iyileşmelere etkisi ise minimum düzeydedir. Yukarıda sayılan iyileşmelerin çoğu 1999 öncesinde gerçekleştirilmiş olmasına rağmen, iyileşmelerin ikili ilişkilerdeki düzelmeye bağlayan yanlış kanının hâkim olmasının nedeni, söz konusu açılımların meyvelerinin bu dönemde alınmaya başlanmış olmasından kaynaklansa gerektir. İleride sözü edilecek Yunan Vatandaşlık Yasası’nın kaldırılması gibi önemli sembolik değer taşıyan adımları 90’ların sonuna (Haziran 1998) denk gelmesi de bu bağlantıya yol açmaktadır. Türk – Yunan ilişkilerindeki iyileşmenin yansıması yıllardır girişine izin verilmeyen ilkokul ders kitaplarının ülkeye sokulmasına ilişkin olmuştur. Vatandaşlık haklarına ilişkin ilk adımlar 1990’dan itibaren atılmaya başlanmıştır.²⁹ Anılan yılda iktidara gelen Mitsotakis hükümetinin ilan ettiği “*Isonomia*” (Yasalar önünde eşitlik) ve “*Isopolitea*” (Eşit yurttaşlık hakları) politikası, çağdaş hukuk devletinin temel prensipleri olup, ayrıca bir övünç payı çıkarmaya elverişli görünmemektedir.³⁰

1.4. BATI TRAKYA MÜSLÜMAN/TÜRK AZINLIĞININ MEVCUT SORUNLARI

1.4.1. Kimlik Sorunu

Batı Trakya’da yaşayan azınlığın en temel sorunlarından bir tanesi, azınlığın etnik kimliği ile tanınması sorunudur. Lozan Antlaşması’nda Türkiye’de yaşayan azınlıkların haklarını garanti eden 3. bölümde azınlık tanımının din üzerinden yapılması ve aynı yükümlülükleri Yunanistan’a da getiren 45. maddede kullanılan Müslüman azınlık tabiri tartışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Yunanistan antlaşmada geçen “Müslüman” ifadesinin, Lozan Antlaşması’nın hazırlayıcıları tarafından bilinçli olarak,

²⁹ Helsinki Watch Komitesi’nin bölgeyi ziyaret ederek, azınlıkla ilgili 58 sayfalık raporunu yayınlaması bu açılımda hiç şüphesiz etkili olmuştur.

³⁰ Yeni Demokrasi Partisi’nin Mart 2004 seçimleri öncesinde açıklanan “Azınlık Programı”nda yasalar ve devlet önünde eşitlik politikası çağdaş azınlık politikasının temeli olarak izah edilmektedir. Bkz. “Yeni Demokrasi Partisinin Azınlık Programı”, <http://www.ilhanahmet.com/ydp/habe.php?id=145>, Bağlantı tarihi: 20 Ekim 2005.

bölgede yaşayan farklı etnisitelere mensup kişilerin varlığını yansıtmak üzere kullanıldığını öne sürmektedir.³¹ Yunanistan'ın iddiası bölgede yaşayan insanların Türk (% 50), Pomak (% 35) ve Çingenelerden (% 15) oluştuğudur. Buna karşın, bölgede yaşayan azınlığın izleyen bölümde sözünü edeceğimiz tüm kesimleri, etnik kimliklerini “*Türk*” olarak tanımlamaktan yanadır ve Yunanistan'ın azınlığı üç farklı grup olarak tanımlama eğilimi, azınlık tarafından azınlığı parçalama planının bir parçası olarak görülmektedir.³² Keza, Türkiye de azınlığı bir bütün olarak “*Türk azınlık*” adıyla adlandırmayı tercih etmektedir.³³ Karşılıklı tezler bir yana, Brüksel'deki Katolik Üniversitesi'ne bağlı olarak çalışan Çokdillilik Araştırma Merkezi'nin (Research Center of Multilingualism) 1997'de bölgede yaptığı bir araştırmanın sonuçları azınlığın % 80'inin kendini “*Türk*” kimliği ile tanımlama yolunu seçtiğini, % 19'luk bir kesimin bu kimlikle beraber veya ayrı biçimde yerel kimliğini (Batı Trakyalılık olsa gerek), % 10'unun Avrupalılık, % 10'unun Yunanlılık ve % 9'unun diğer kimliklerini - saydığımız tüm bu kimlikler ile beraber veya ayrı olarak - beyan ettiklerini göstermektedir.³⁴ Kimlik konusunda köken meselesi haricinde, örgütlenme hürriyeti alanına kısıtlayıcı faktör olarak yansıyan “Türk adının kullanımı” konusu temel meselelerdendir.

1.4.1.1. Hukuki ve Sosyolojik Çerçeve: Lozan Antlaşması ve Azınlığın Uluslaşması Süreci³⁵

Batı Trakya Türk azınlığı'nın Yunanistan'daki haklarını garanti altına alan Lozan Antlaşması'nın 3. bölümü, esas olarak Türkiye için yazılmış, 37. maddeden 44. maddeye kadar olan hükümlerle Türkiye'ye ülkesinde yaşayan gayrimüslim azınlıklara karşı yükümlülükler getirilmiştir. Antlaşmanın Yunanistan'a Batı Trakya'daki azınlığa ilişkin olarak “paralel yükümlülükler” getiren 45. maddesi ise şöyle demektedir: “*Bu*

³¹ Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 77.

³² Yunanistan bu grupların her birinin farklı dil ve kültürlere mensup olduğunu öne sürmektedir. [AGİT Nezdinde Yunan Delegasyonu], **Statement By The Greek Delegation in Right Of Reply**, OSCE HDIM - Working Session 3, Warsaw, 20 September 2005.

³³ “Batı Trakya Türk Azınlığı”, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/AvrupaUlkeleri/ABUyesiUlkeler/Yunanistan/BTTA.htm, Bağlantı tarihi 13 Haziran 2005.

³⁴ Research Centre of Multilingualism, “Turkish in Greece” <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html>, Bağlantı tarihi: 14 Kasım 2005.

³⁵ Bu çalışmada kullanılan uluslaşma, ulusal bilinçlenme, etnik bilinçlenme vb. sözcükler irredentist anlamlardan uzak biçimde kullanılmıştır. Atatürk milliyetçiliğinin reformist boyutu kullanılan uluslaşma sözcüğünün içeriğini oluşturmaktadır.

bölümde yer alan maddelerde Türkiye'deki gayrimüslim azınlıklar için öngörölmüş düzenlemeler, Yunanistan tarafından Yunan topraklarındaki Müslüman azınlığa da aynı şekilde tanınacaktır”

Antlaşma hükmünün bir Müslüman azınlıktan bahsediyor oluşu dönemin koşulları çerçevesinde açıklanabilecek bir durumdur. Müttefiklerin ısrarlarına karşın Türkiye'nin dinsel azınlık tanımında diretmesi, Osmanlı'dan devralınan “millet” yapısı içinde dinsel çatı (İslam) altında birleşmiş topluluğu uluslaştırmayı hedefleyen önderlerin, topluluğu bir bütün olarak muhafaza ederek dönüştürme niyetinin bir yansımasıdır. Diğer yandan, 1923 yılında Türkler henüz uluslaşma sürecinin çok başlarındadırlar. Hâkim “millet” yapısının hâlâ zihinlerde etkin olduğu bu dönemde, Yunanistan'daki azınlığa “Müslüman azınlık”³⁶ denmesi pek yadırganmamıştır.³⁷ Çünkü sözü edilen dönemde bölgedeki azınlık mensupları, aynı dönemin Türkiye'sinde yaşayanlar gibi dinsel bir topluluk bilinciyle yaşamaktadırlar. Buna karşın, Antlaşma metninde “Müslüman azınlık” tabirinin kullanılmış olması, Yunanistan'ın azınlığa ilişkin mevcut tezine bir dayanak noktası sağlamaktadır. Ancak, Yunanistan'ın bu konuda pek tutarlı bir çizgi izlediği söylenemez. İlk olarak, Lozan görüşmelerinin sonuçsuz tamamlanan birinci ayağında İngiltere'nin önerisi doğrultusunda imzalanan 30 Ocak 1923 tarihli nüfus mübadelesi antlaşmasının başlığı “Türk ve Yunan Ahalini Değişimi Hakkında Sözleşme”dir. Bu sözleşme gereği mübadele dışı tutulan Batı Trakya'daki Müslüman halka daha sonraları Yunanistan tarafından verilen etabli (yerleşik) belgelerinde de etnik köken olarak “Türk” ibaresi yer almaktadır.³⁸ Diğer yandan, 1954-55 yıllarında Trakya Genel Valiliği'nden çıkarılan emirnamelerle “Müslüman, Müslümanca” ifadeleri yerine “Türk, Türkçe” sözcüklerinin kullanılması istenmiş, “Müslüman okulu” yazılı tabelaların “Türk okulu” yazılı olanlarla değiştirilmesi emredilmiştir.³⁹ Bu bağlamda Yunanistan'ın hukuki tezi, yine kendisi tarafından imzalanmış bir hukuk metni ile dengelenmekte, diğer yandan Yunanistan

³⁶ Bazı kaynaklarda, Lozan Antlaşması'nın Yunanca tercümesinde “Müslüman Azınlıklar” şeklinde çoğul bir ibare geçtiği yer almaktadır. Bkz Fehim Kelahmet, “Müslüman Azınlık mı? Türk Azılık mı?” **Mihenk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 28, Mart 2005, ss.2-7, s. 7.

³⁷ Lozan Antlaşması'nın 39. maddesi şöyle demektedir; “Gayrimüslim Türk vatandaşları, Müslümanlarla aynı medenî ve politik haklardan istifade edecektir.” Görüldüğü üzere o dönem Türkiye'de yaşayan çoğunluk da Lozan'ın maddelerinde “Müslüman” olarak adlandırılmıştır..

³⁸ **Die Schwierigkeit der westlichen T[h]rakien Türken in der Beziehungen zwi[s]chen dem Türken und Griechen**, İstanbul: INAF, 1992, s. 13..

³⁹ Bkz. Halit Eren, **Batı Trakya Türkleri**, İstanbul: yy, 1997, s. 151-152. Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. 52.

idari belgeleri ile kendi tezini çürütmektedir. Ancak, meseleye ilişkin olarak 1920'lerin hukuki metinleriyle bakmak, hele hele kimlik gibi narin bir meseleyi bir kitlenin kimliğini iki devletin güncel çıkarlar doğrultusunda imzaladıkları hukuki metinlerle değerlendirmek hatalı bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle meseleye sosyolojik boyutu ile yaklaşmak gerekecektir.

Yukarıda da belirtildiği gibi, Batı Trakya'da yaşayan azınlık 1920'lerde Türkiye'deki nüfus yapısına benzer şekilde din odaklı bir toplumsal ve zihinsel örgütlenme yapısına sahiptir. 1923 yılında Türkiye'de Cumhuriyeti ilan eden önder kadro, siyasi iktidarda olmanın avantajını kullanarak, ulusçu reformlarla yeni kurucu ideolojiyi topluma benimsetirken, bu siyasi iktidarın coğrafi egemenlik alanı dışında kalan Batı Trakya gibi bölgelerde geçiş daha uzun süreli ve sancılı olmuştur. Cumhuriyet'in ilanından sonraki laikleştirici adımlar çerçevesinde ülkeden çıkarılan ya da kaçan şeriat yanlılarının coğrafi yakınlık nedeniyle bölgede yoğunlaşması bu geçiş sürecini daha sancılı ve zor hale getirir. "150'likler" olarak adlandırılan grubun içinde yer alan ve Türkiye'den ayrıldıktan sonra Batı Trakya'ya geçen Osmanlı Şeyhülislamlarından Mustafa Sabri Efendi'nin yayımladığı "Yarın" gazetesinin Kemalizm ve reformlara karşı söylemi, dindar bir topluluk olan Batı Trakya Müslümanları üzerinde hayli etkili olmuş uzun yıllar sürecek ikiliği beslemeye hazır toprağa tohumlar daha o dönemden atılmıştır.⁴⁰ 1930 yılında Türkiye ve Yunanistan arasında varılan uzlaşa sonucunda bölgede etkinlik gösteren şeriatçı kesimler Batı Trakya dışına çıkarılırken, ikilik bir son bulmamıştır.⁴¹ Alfabe (Arap – Latin) ve tatil günleriyle (Cumacılar – Pazarcılar) sembolize edilen bu ikiliğin bir diğer sembolleştirme biçimi de "hocalık" – "gençlik" ayrımıdır.⁴² Yunanistan bu ikilikten uzun süre istifade etmiş, kimi zaman dini kimi zaman ulusçu çevreleri, bazen de ikisini

⁴⁰ Mustafa Sabri Efendi'nin Batı Trakya'daki faaliyetleri için bkz. Özgüç, **Batı Trakya Türkleri...**, s. 56-57. Özgüç bu kitabında pür Kemalist mantıkla hareket eden dönemin Gümülcine Konsolosluğu çalışanlarının şekilci reformları ön plana çıkardıklarını söylemekte ve bunun ikiliğin katılaşmasına yol açtığını söylemektedir. Aynı eser s. 57 vd. Baskın Oran'ın Türkiye'nin uzun yıllar Kemalizmin çok dar bir yorumuyla bölgeye baktığına dair aynı yöndeki yorumu için bkz. Oran, **Türk-Yunan...**, s. 297. Mustafa Sabri Efendi'nin faaliyetleri hakkında ayrıca bkz.; Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s. 151-152.

⁴¹ Azınlık içerisinde ikiliğin ne dereceye vardığını görmek için Özgüç'ün aktardığı, kılık – kıyafet reformu çerçevesinde şapka takan bir kişinin Müslüman mezarlığına gömülmesinin azınlığın dindar kesimince engellenmek istendiği, meselenin ancak valinin araya girmesiyle çözüldüğü yönündeki anekdot, iyi bir emsal teşkil etmektedir. Özgüç, **Batı Trakya Türkleri...**

⁴² Reform yanlısı ulusçu kesimlerin adlandırılmasında "gençlik" kavramının kullanılmasının nedeni, bölgeye Türkiye'de gerçekleştirilen reformları taşımak amacıyla kurulmuş derneklerin isimlerinde taşıdığı "Gençler Birliği" ifadeleri olsa gerektir. Azınlık içerisindeki ikiliğe ilişkin olarak ayrıca bkz.; Eren, **Batı Trakya Türkleri**, s. 149 vd.. Ömeroğlu, **Belgeler ve Olaylar...**, s. 152.

birden desteklemiştir. Sözü edilen ikiliğin çözülmesi ve ulusçu – reformcu çizgide buluşulması en nihayetinde 1960’ların başından itibaren iyice alevlenen Kıbrıs meselesinde tansiyonun yükselmesinin ardından, Yunanistan’ın azınlık üzerindeki baskıyı arttırması ile olur. 1967’de Yunanistan’da iktidara gelen Albaylar Cuntası’yla tarihinin en karanlık dönemini yaşayan azınlık, cuntanın tornasından 1974’de ulusal ideolojide birleşmiş bir bütün olarak çıkar. 1980’lerin başından itibaren ise uzlaşa yeniden şekillendirilerek, bölgenin koşullarına uyumlu hale getirilir. Azınlığın sol kesiminden önderlerin etkin rol oynadığı İnhanlı olayları, yeni bir başlangıcın ilk basamağı olur. Arazilerine el konulan İskeçe’ye bağlı İnhanlı Köyü sakinlerinin 1982’de başlattığı İnhanlı eylemleri toplumsal fitili ateşleyen bir alev olur. Frankfurt sokaklarına göçmen işçilerce taşınan eylemler, yeniden formatlanarak bölgeye taşınır. Toplumsal hareketin önderliğinin dönemin iki yaşlı müftüsü, Hüseyin Mustafa Efendi (Gümölcine Müftüsü) ve Mustafa Hilmi Efendi tarafından üstlenilmesi, Balkanlara (bilhassa Yunanistan’a) özgü dinsel ulusçuluğun bütünleştirici bir kimlik olarak ortaya çıktığını göstermektedir. Bu geçişte iki olayın da etkisi göz önünde bulunmalıdır. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanının bölgeye daha yoğun baskı olarak yansması⁴³ ve buna karşı geliştirilmesi gereken bütünsel tavrın ikilikleri kaldıramayacak olması, diğeri ise 1980 Eylül’ünde Türkiye’de gerçekleştirilen darbenin ardından Türkiye’de Türk-İslam sentezine dönük ideolojik bir kırılmanın gerçekleşmesidir. Yeni ideolojik yapılanmanın dine eskisi kadar karşı olmayan tutumu, Batı Trakya’daki dini ideolojiyi benimsemiş kişilerle, ulusçu çizgiyi benimseyenler arasında sağlanan uzlaşayı güçleştirmemiştir. Bu büyük uzlaşının dışında kalan tek kesim ise azınlık içerisindeki küçük sol-komünist çevre olmuştur. Soğuk Savaş psikolojisinin Batı dünyasında ana unsurlarından biri olan anti-komünist söylem, azınlık içerisinde etki bulmakta hiç güçlük çekmemiştir.⁴⁴ Bu söylemin bu derecede etkili olmasının sebebi ise bölgede hala dilden dile dolaşan Bulgar işgali döneminden kalma

⁴³ İleride sözü edilecek isminde Türk sözcüğü yer alan derneklerin kapatılması kararı KKTC’nin ilanından bir hafta sonra gerçekleşmiştir.

⁴⁴ Batı Trakya Dergisi’nde Selahattin Yıldız imzasıyla yayımlanan bir taziye yazısı dönemin hakim yaklaşımını yansıtmaktadır. Vefat eden şahsın Dış Türkler için önemli bir kişi olduğu övgü dolu sözlerle anlatılırken, övgü niteliğinde sarf edilen şu sözler dikkat çekicidir: “*Siyasi görüşünde hiçbir devrede sol tarafta olmamış, milliyetçilik tarafı bu konuda ağır basmış ve Memleketime nasıl faydalı olurum diye çalışarak daima sağ tarafa yer almıştır*” Selahattin Yıldız, “Dış Türk Dünyasının Büyük Kaybı: Saadettin Topuzoğlu”, **Batı Trakya Dergisi**, c. 20, s. 231, Temmuz 1986, ss. 29.

kötü anılara paralel,⁴⁵ sosyalist idare ile yönetilen Bulgaristan'daki Türk azınlığın yaşadıklarının kötü emsal teşkil etmesidir. Azınlık içinde azınlık durumuna düşen sol görüşlü azınlık mensupları son yıllarda daha güçlü bir biçimde kendilerini gösterirken, hem ulusal-dinsel kesim, hem de sol ideolojili kesim önderlerinin kafasında Soğuk Savaş hâlâ sona ermiş değildir.⁴⁶ 1996'da Sol ve İlerici Birlik'ten (Synaspismos) Mustafa Mustafa'nın milletvekili seçilmesi, bu çatışmanın azınlık genelinde sona erdiğini gösterirken, önderler nezdindeki katı uzlaşmazlığın orta ve uzun vadede yol açacağı sonuçlar belirsizliğini korumaktadır. Taraflardan birinin tasfiye mi olacağını, 1974 öncesine benzer ikili bir yapının farklı bir formda gündeme mi geleceği, yoksa üçüncü bir uzlaşma noktasında mı buluşulacağı sorularının yanıtları zamanla ortaya çıkacaktır. Ancak bu mevcut ikilik potansiyelinde taraflar, kimlik konusuna ilişkin olarak ortak bir çizgide buluştuklarını, azınlığın "*Türk*" kimliği hiç bir şekilde tartışma konusu edilmezken, bunu savunmak ve azınlığın diğer temel sorunlarına çözüm bulmak üzere kullanılacak ideolojik taban, mücadele yöntemi ve müttefikler konusunda bir ikilik bulunduğunu yeri gelmişken belirtebiliriz. Hayli küçük bir topluluk içerisinde kişisel anlaşmazlıkların da bu görüntüye yansıdığı göz ardı edilmemelidir.

Azınlığın ideolojik serüvenini bu şekilde özetledikten sonra, bölümün girişinde işaret ettiğimiz noktaya dönebiliriz. Batı Trakya'da ve Avrupa'nın diğer bölgelerinde yaşayan azınlık mensupları Türkiye'ye göç etmiş olan azınlık mensupları gibi kendilerini tartışma götürmez biçimde Türk olarak tanımlamaktadırlar ve Yunanistan'ın resmi tezlerinde kullandığı "*Pomak*" ve "*Çingene*" sözcükleri bölgede hakaret olarak algılanmaktadır.

Yunanistan'ın azınlığın etnik kimliğini "*Müslüman*" olarak tanımlamaktaki ısrarı, "*Yunan*" ulusal kimliğinin "*Türk*"ü ötekileştirerek kurmuş olmasından kaynaklanmaktadır. Azınlığın üç etnik kökenden oluştuğu tezleri gündeme getirilirken uzun süre Türk sözcüğü yerine "*Türk kökenli Müslümanlar*" diyebilen, ancak "*Pomak*" ve "*Çingene*" sözcüklerini çekincesizce söyleyebilen Yunanlı politikacı ve akademisyenleri ürperten "*Türk*"ün Yunan ulusal ideolojisinde büründürüldüğü anlamdır. Türkçe verilen haberlerin "*Müslümanca haber*" şeklinde takdim

⁴⁵ Araştırma kapsamında bölgeye gerçekleştirilen ziyarette pek çok azınlık mensubunca telaffuz edilen sözlerden birisi, "*Bulgarın sopası, Yunan'ın kalemi*" olmuştur.

⁴⁶ Mihenk ve Azınlıkça dergilerinin hemen her sayısında bir diğer tarafa eleştiri getiren bir yazıya rastlanabilmektedir.

edilmesindeki gülünçlük,⁴⁷ azınlığın yaşamına kimliği ile beraber bir dışlanmışlık hissi olarak yansımakta, çoğunluk toplumu ile uyum konusunda psikolojik bir engel olarak devreye girmektedir.

1.4.1.2. Kimlik Sorununda Etnik Köken Tartışması

Batı Trakya’da yaşayan azınlığın etnik kimliğinin tanınmasına ilişkin sorunda tartışmalı alanlardan biri, azınlık mensuplarının etnik kökenleri konusudur. Yunanistan’ın daha önce de yer verdiğimiz tezine göre azınlık üç etnik kökenden gelen insanlardan oluşmaktadır. Yunan dış işlerinin verdiği resmi rakamlara göre % 50’si Türk kökenli, % 35’i Pomak ve % 15’i Roman’dır.⁴⁸ Kaynak belirtilmeden kullanılan bu rakamlar, ülkede 1961’den beri din ve dilin nüfus sayımlarında veri olarak kullanılmadığı göz önüne alındığında tamamen afakîdir. Bu nedenden dolayıdır ki, bu tür bir etnik bölünmenin varlığından hareket eden yazarlar arasında bir tutarlılık bulmak mümkün değildir.⁴⁹ Etnik köken veya kökenlere ilişkin tartışmanın odak noktasında bulunan Pomaklar⁵⁰, Yunanistan’a göre bölgedeki eski yerleşik topluluktur ve Osmanlı “işgali” döneminde dilini yitirmiş ve İslam’ı kabul etmiştir.⁵¹ Yunanistan bu topluluğa ayrı bir etnik bilinç götürmek üzere folklorik ve dilbilimsel yönde çalışmalar

⁴⁷ Feyyaz Sağlam, Özkan Hüseyin, **Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Tarihi**, İzmir: BEBTTAB Yayını, 2002, s.30. Herkül Millas, Batı Trakya’da yaşayan Türk azınlığı tanımlamak üzere icat edilmiş kavramları şöyle sıralamaktadır: Müslüman, Osmanlı, Türk, Yunanlı Müslüman, Türkofon Yunanlı, Yunan uyruklu Müslüman, Türk kökenli Yunanlılar, Yunan uyruklu Türkler, Eski Osmanlı (paleotomanos), Eski Türk (paleoturkos). Kitapta belirtilen isimlerden en ilginçlerinden biri de İslamofon’dur. Herkül Millas, **Türk – Yunan İlişkilerine Bir Önsöz**, İstanbul: Kavram Yayınları, 1995, s.159, s.164.

⁴⁸ “Türk” sözcüğü yerine “Türk kökenli” tabirinin kullanıldığına, diğer etnik adlar kullanılırken “kökenli” tabirinin eklenmediğine dikkat ediniz. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 77.

⁴⁹ Örneğin Reinke, azınlık içerisinde Türklerin oranını % 48 olarak telaffuz ederken, Dimitris 110 binde 60 bin sayılarını [% 54], Ioannidiou % 50 oranını vermektedir. Sarah Reinke, “An den Rand gedrängt: Türkische Minderheit in West-Thrakien”, **Pogrom**, sayı 209, 2/2001, s.15. A.Antonio Dimitris, “Der Islam in Griechenland”, **Islam in europäischen Dörfern**, der: Jürgen Micksch, Anja Schwier, Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck, s. 97-107, ss. 99 Alexandra Ioannidou, **Interkulturelle Pädagogik in Griechenland unter Berücksichtigung der Lehrerfortbildung**, Universität Hannover-DIE, 2001, s. 10. (http://www.die-frankfurt.de/esprid/dokumente/doc-2001/ionanidou01_01.pdf adresinden erişilebilir.) Reinke haricinde diğer iki yazar oranları verirken, Yunanistan’ın resmi söylemiyle uyumlu biçimde “Türk” sözcüğünün arkasına köken kelimesini eklemektedir. Ioannidou ise kelimeleri bilinçaltı bir baskıyla kavram kargaşası yaratacak şekilde şöyle kullanmaktadır, “Üç Müslüman grup vardır. Kökeni Türk olan Müslümanlar [*Müslime türkischer Abstammung*], Pomaklar, Müslüman Çingeneler [*muslimische Zigeuner*].” Köşeli parantez içindeki sözcükler, kullanılan ifadelerin orijinal metindeki biçimleridir.

⁵⁰ Söz konusu farklı anlamlarla yüklü onlarca isim kullanılmaktadır. Pomaklar, Yunan Pomakları, Pomak kökenliler, Pomak Türkleri, Balkan kolu Türkleri vb. Sözcüklerden birinin kullanımı tartışmanın (veya çatışmanın) bir tarafı olmak anlamına gelmekteyse de durumun teşhisi adına bir sözcüğün kullanılması gerekiyor. Bu nedenle kısa oluşundan ötürü “Pomak” sözcüğü tüm anlamlarından soyutlanmış olarak tercihen kullanılmıştır.

⁵¹ Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 77. Aynı görüş için bkz.; Dimitris, “Der Islam in Griechenland...”, s. 100

yapmaktadır.⁵² Yunanistan'ın Pomakların dillerini yitirmiş oldukları yönündeki tezi, bölgedeki insanların Büyük İskender'in torunları oldukları yönündeki propaganda ile bir arada düşünüldüğünde, esas amacın uzun vadede azınlığın Türkçe ve Yunanca olarak yürütülen iki dilli eğitimi olduğu görülmektedir.⁵³ Dillerini yitirdikleri öne sürülen bu insanların daha önce hangi dili kullandıklarına dair bu tez çerçevesinde ortaya konmuş herhangi bir veriye rastlayamadık. Bölgede yürütülen propaganda göz önüne alınırsa bir ihtimal, anadilden kastın Yunanca olduğu veya başka eski bir dilin kastedildiği düşünülebilir. Ancak Yunan tezi, Osmanlı "işgali" döneminde Türklerin dinini benimseyen bu kişilerin, dillerini kaybetmeleri durumu söz konusuysa neden "Türkçe"ye geçmediklerini açıklama konusunda zorlanmaktadır. Yunanistan'ın diğer iddiası, Pomakların Hristiyan geleneklerini sürdürdükleri ve bu dine eğilimli oldukları yönündedir.⁵⁴ Ancak bu iddianın dayandırılabilceği sağlam bir temel bulunmadığı gibi,

⁵² Gümülcine'de kurulmuş bulunan "Pomak Araştırmaları Merkezi" bu çalışmaların öncülüğünü yürütmektedir. Yunan ordusu da bölgeye ayrı bir bilinç görülmesinde önemli roller oynamaktadır. Birkaç yıl öncesinde işadamları Prodhromos Emfecioglou'nun desteği ile çıkarılan Pomakça sözlük, bölgede yaşayan insanların ifadelerine göre köylerde ücretsiz olarak dağıtılmış, bunu aynı şekilde ücretsiz dağıtılan Pomakça gazete izlemiştir. Ancak Pomakça'nın yazılı formu olmaması ve azınlığın tepkisi nedeniyle bu çaba sonuç vermemiştir. **Hemetli, Gökçeşinar ve Ketenlik Köylerinde Köylülerle Mülakatlar**, 21-22 Mayıs 2005.

⁵³ Yunanistan'ın eğitime ilişkin tezi de bunu açığa vurur yöndedir. "*Türkçe yazılı formu olan tek azınlık dilidir-Pomakça ve Roman dilinde farklı olarak*". Ancak bu ifadenin yer aldığı metinde, eğitimin yeterli Yunanca dil bilgisi sunmadığı, bu nedenle sosyal yaşamda zorluklara yol açtığı belirtilerek bunun eğitimin temelinde azınlık dilinde (azınlık dillerinden birinde denmiyor-CŞ) yapılıyor olması gerekçe olarak kullanılmaktadır. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 78-79. Ioannidiou da 1968'de Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bir antlaşma ile azınlık öğrencilerinin, karma eğitmen kadrosuyla hizmet veren ve derslerin iki dilde verildiği müstakil ilk öğrenimin sunulmak zorunda olduğu söylenmekte, bu iki dilin Yunanca yanında duruma göre Türkçe, Pomakça ve Roman dilinde olması gerektiğini savunmaktadır. Temel eğitimin Lozan Antlaşması ile özerkliğinin garanti altına alınmış olması bir yana, eğer sözü edilen antlaşma 1968 tarihli Türk-Yunan Kültür Komisyonu protokolü ise bu belgede zorunlu eğitim süresine dair hiçbir ifade yer almamaktadır. Diğer yandan, sözleşme metninde yer alan azınlık dili sözcüğü Pomakça ve Çingenec'e'yi vurgulamak adına değil, İstanbul'daki Rum azınlıkla beraber Batı Trakya Türk azınlığının okulları karşılıklı olarak ele alındığından her bir tarafa göre "*Türkçe*" ve "*Yunanca*"yı belirtmek üzere kullanılmıştır. Protokolün "*Azınlık dili*" başlıklı birinci bölümünde "*Komisyon azınlık okullarında, azınlık dilinin ve resmi dilin kullanılması ile ilgili şimdiki uygulamaya, geçmişte olduğu gibi gelecekte de devam olunmasını tavsiye eder*", o tarihte ve öncesinde de Batı Trakya'daki azınlık okullarında okutulan dilin Türkçe olduğu ve protokolde resmi dil-azınlık dili gibi kavramların kullanımının iki dili (Türkçe-Yunanca) açıkça vurgulamak için seçildiği göz önünde tutulursa yazarın baştan sona yanlış verilerle sunduğu teze iyi niyetle yaklaşmak mümkün görünmemektedir. Yazarın devam eden cümlelerinin konuya ilişkin olarak yorumladığımız diğer metinden virgüllü değiştirilmeksizin (ve kaynak gösterilmeksizin) kopyalanmış olması nedeniyle ayrıca değerlendirmede bulunmayacağız. Ioannidiou, **Interkulturelle...**, s. 48-49.

⁵⁴ Bkz. Baskın Oran, "Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik", **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C 48, No. 1-4, s. 113. Pomakların ekmeklerini ortadan dörde bölmeleri, pencere demirlerinin artı şeklinde olmaları vb. Hristiyanlık temellerinin göstergesi olurken, yoğun propaganda, hayli dindar Müslüman olan Pomaklar arasında tepkisel davranışlara yol açmaktadır. Bir örnek olarak İskeçe seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga'nın Mevlid Kandili nedeniyle yayımladığı 1 Temmuz 1998 tarihli mesajı okunabilir:

"*Türk dünyasına mahsus Hıdırellez (Hızır İlyaz) Bayramı münasebeti[yle] bir mesaj yazmayı düşündüm. Fakat Hıdırellez'in mana açısından konumu [ideo]lojik olduğu için, böyle girift konulara milletimizi sokmamak için o sır[alar] yazmadım [...]. Çünkü bu Hıdırellez z[ama]nlarında takriben yarım asırdır soydaşlarımız rahatsız edilmektedir. Yok 'P[oma]klar Agio Yorgi'yi kutladı yok bilmem hangi azizin gününü kutladı diyerek Hristiyanlığa meyilli olduğunu sakız gibi çiğnediler."*

Faks çıktısı olarak temin edilen belgenin bazı kısımları siyah bir şeridin altında kaldığından, metin tarafımızdan bütünlenmiş, eklenen harfler köşeli parantez içine alınmıştır. (CŞ) Ayrıca bkz. Sevasti Trubeta, **Die Konstitution**

hayli dindar Müslüman olan bölge halkının günlük yaşamları bu yönde bir tespit yapmayı imkânsız kılmaktadır.

Meseleye bölgedeki azınlıkla din ve soy birliği bulunan ve azınlığın büyük bölümünce “garantör”leri olarak görülen Türkiye’den baktığımızda azınlık bir bütün olarak “Türk azınlık” olarak görülmekte, Yunanistan’ın meseleye yaklaşımı azınlığı bölme eğilimi olarak algılanmaktadır.⁵⁵ Ancak Türkiye’de azınlığın meselelerine ilişkin derli toplu bir politika izlenemediğinden çelişkili bilgiler de kamuoyuna sunulmaktadır. Örneğin 1994 yılında Harp Akademileri Komutanlığı’nca yayımlanmış “Türk – Yunan İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını” başlıklı kitapta azınlığın sorunlarına ilişkin olarak hazırlanmış bölümde şu ifadeler yer almaktadır;

“[Daha önce sözü edilen yasak bölge uygulaması anlatıldıktan sonra] *Asimilasyon politikası ilke olarak bu yasak bölgede tecrit edilmiş şekilde yaşayan, Türk kültürü ile bağları daha gevşek olan Pomak asıllı kitleyi hedef almaktadır. Sahil ve ova kesiminde yaşayan, Türk kültürü ile daha güçlü bağlara sahip olan kitle ise çeşitli baskılarla bölgeyi terke zorlanmaktadır*”⁵⁶

Örneğin sözü geçen eserde baskı politikasının araçları arasında kimlik sorununa ayrı bir başlık altında yer verilmemiş olması, azınlık kuruluşları üzerine baskılar başlığı altında Türk sözcüğünün derneklerin kapatılmalarına neden olduğu sadece iki satırla belirtilirken, aynı nedenle kapatılan üç dernekten Gümülcine Türk Gençler Birliği’nin unutulması alana ilişkin açık bilgi eksikliğinin göstergesidir.⁵⁷ Bölgeyi ziyaretimiz esnasında görüşme imkânı bulduğumuz Rodop Milletvekili İlhan Ahmet’in “Türkiye’de Batı Trakya dosyasını Dış İşleri Bakanlığı’ndan başka kimsenin bilmediği” yönündeki şikâyeti bu bağlamda haksız sayılmamalıdır.⁵⁸

von Minderheiten und die Ethnisierung sozialer und politischer Konflikte: Eine Untersuchung am Beispiel der im griechischen Thrakien ansässigen Moslemischen Minderheit, Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1999, s. 175

⁵⁵ “Batı Trakya Türk Azınlığı”, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/AvrupaUlkeleri/ABUyesiUlkeler/Yunanistan/BTTA.htm , Bağlantı tarihi 13 Haziran 2005.

⁵⁶ Harp Akademileri Komutanlığı, **Türk – Yunan İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını**, İstanbul, 1994, s. 122.

Türkiye’de birbiriyle çelişen ifade ve yaklaşımların Türk-Pomak kimliği konusunda da sürdüğü görülmektedir.

⁵⁷ Harp Akademileri Komutanlığı, **Türk – Yunan...**, s. 123. Yapıt aynı zamanda Türk-Yunan ilişkilerini konu alan Türkçe eserlerin genel eğilimlerini yansıtmaktadır. Türk-Yunan ilişkileri denince akla Ege’de deniz ve hava sahaları, Kıbrıs uyuşmazlığı ilk akla gelen olmakta, azınlıklar ikinci dereceden sorun alanı olarak görülmektedir.

⁵⁸ **İlhan Ahmet ile Mülakat**, Yeni Demokrasi Partisi Rodop Milletvekili, Gümülcine, 20 Mayıs 2005.

Uluslararası kuruluşların hazırladıkları raporlarda ise genel yaklaşım azınlığı Türk azınlık olarak görmek yönündedir. Konuya ilişkin olarak yazılmış en kapsamlı rapor olan Helsinki Watch Komitesi'nin 1990 tarihli raporu "Etnik Kimliğin İmhası: Yunanistan'daki Türkler" başlığını taşımaktadır. Raporun önsözü "*Kuzeydoğu Yunanistan'daki Batı Trakya'da 120-130 bin etnik Türk yaşamaktadır*" sözleriyle başlarken, ilerleyen bölümlerde "[...] Yunanistan, Türk azınlığın mensupları kendilerini Türk olarak tanımladıklarını ifade ederken, bunların üç gruptan oluştuğunu öne sürmektedir" ifadeleri kullanılmaktadır.⁵⁹ 1990'ların sonlarına kadar azınlığı Türk kimliği ile tanımlayan uluslararası örgütler arasında son yıllarda, Yunanistan'ın bu propagandasının etki gösterdiği görülmektedir.⁶⁰ Diğer yandan örneğin "Tehdit Edilen Halklar Topluluğu" (Gesellschaft für bedrohte Völker) Pomakları ayrı bir topluluk olarak algılamakta, onların "Müslüman", "Türk" ve "Pomak" kimlikleri arasında bir kargaşa içerisinde olduklarını öne sürmektedir.⁶¹ Azınlık içerisinde yükselen şikâyetler de Avrupa Birliği'nin Pomakları ayrı bir topluluk olarak gördüğü ve yerel dillerin korunması programı çerçevesinde finansman olanakları sağladığını göstermektedir.

⁵⁹ Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. i, s. 2.

⁶⁰ Özellikle Yunanistan'ın etkili olduğu uluslararası kuruluşlar Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği içerisinde bu yönde bir eğilim gözlemlenebilmektedir. Bkz. **Follow-Up Report On The Hellenic Republic (2002 – 2005)**, CommDH(2006)13, Strasbourg, 29 March 2006, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=984125&BackColorInternet=99B5AD&BackColorIntranet=FABF45&BackColorLogged=FFC679>; Bağlantı tarihi: 3 Nisan 2006.

Buna karşın bölgeyi yakından izleyebilen Helsinki Gözlem Komitesi gibi örgütler konuya ilişkin ifadelerde daha temkinli olmaktadır. Azınlığın büyük kesiminin kendisini Türk olarak tanımladığına dair açık bir ifade için bkz. IHF, GHM, MRG, **Report to the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Greece**, Warsaw, 17-27 Eylül 2000, s. 20. Buna karşın IHF'nin Avrupa Birliği içindeki Müslümanları konu alan raporunda azınlık Türkçe konuşanlar, Pomak ve Romanlar olarak 50.000, 30.000 ve 10.000 kişilik nüfuslarıyla anılmıştır. IHF, **Intolerance And Discrimination Against Muslims in the EU: Developments Since September 11**, March 2005, 87. Diğer yandan Yunanistan Helsinki Gözlem Komitesi'nin Pomaklara ilişkin hazırladığı raporda mevcut duruma dair gerçekçi verilere yer verilmektedir. Komite raporunda Pomakların, ülkede yaşayan Makedon, Arnavut ve Ulah azınlıkların etnik kimliklerini Yunanistan ile tanımlamaları gibi Pomakların da Türk kimliğine yöneldikleri ifade edilmektedir. Bkz. "The Pomaks", <http://www.greekhelsinki.gr/english/reports/pomaks.html>, Bağlantı tarihi: 20 Ocak 2006.

⁶¹ Kullanılan ifade şöyledir; "*Birçok Pomak'ta kendi etnik aidiyetlerine ilişkin olarak bir kafa karışıklığı hâkimdir, Çoğu daha ziyade Türklerle veya 'Müslüman azınlık'la kendini kimliklendirirken, başkaları kendi özel Pomak köken ve kültürlerine değer atfetmektedirler. Çok azı kendini Yunan devleti ile kimliklendirmeye başlamıştır*". Kendi gözlemlerimizden hareketle söyleyebileceğimiz, Pomakların kimlik konusunda çok ciddi bir kafa karışıklığı yaşamadığı, kendini tanımlarken Müslüman Türk ifadesini çoğunlukla yeğlemesidir. Yazarın Türk ve Müslüman kimliklerine kendini ait hissedenler için bir sayısal değer kullanması, Pomak köken ve kültürüne (kimliğine denmiyor) değer yükleyenler için "başkaları" sözcüğünü tercih etmesi, Rodopların güneyinde ayrı bir kimlik oluşturmamış Pomaklarla ilgili çok net bir fikir sahibi olmadığını göstermektedir. Aynı makalede Türkiye'de Doğu Trakya'ya yerleşmiş Pomakların Türk çevresinde dillerini koruyamadıkları, orada ne Pomakça eğitim ne de yayının bulunmadığı, sanki bu konuda en küçük bir talep varmışçasına verilmektedir. Yunanistan'da çok az Pomakça yayın olduğu bu nedenden dolayı, Türk medyasının kullanıldığı ifade edilmekte, fakat çıkarılmış Pomakça yayınların ilgi görmediğine değinilmemesi bir yana, yayın yokluğunda neden Türkçe'nin Yunanca'ya tercih edildiği üzerinde durulmamaktadır. Daha da ötesinde topluluğun izole olduğu ve bunun izolasyonu kuvvetlendirici etki yaptığı ifade edilmekte, 2000'lere dek devam eden Yasak Bölge uygulamasının izolasyon hedefine hiç değinilmemektedir. Thede Kahl, "Ihr Weg aus der Isolation ist schwer: Die Pomaken in Griechenland" **Pogrom**, 209, 2/2001, s.14.

Avrupa Birliği Irkçılık ve Yabancı Düşmanlığını İzleme Komitesi'nin (EUMC) hazırladığı “Avrupa için Çoğulculuk ve Eşitlik” başlıklı rapor, AB içerisinde de Yunanistan'daki azınlığa ilişkin pek fazla fikir sahibi olunmadığını göstermektedir. Raporun girişinde Türk göçmen işçilerinin yoğunlaştığı ülkeler olarak Almanya, Belçika, Hollanda, Danimarka ve Avusturya'nın yanında Yunanistan'ın⁶² sayılmış olması (Fransa unutulmuş-CŞ), ülkedeki Türk azınlığın göçmen işçi zannedildiği ihtimalini akla getirirken, kitabın ilerleyen bölümünde azınlığın üç parçadan oluştuğu tezine yer verilmesi Batı Trakya'da yaşayan azınlığa dair ciddi bir bilgi eksikliğini yansıtmaktadır.⁶³

Azınlığın meseleye nasıl baktığını analize girişmeden önce, Pomaklar veya Pomak olarak tasnif edilen azınlık mensuplarının bölgedeki geçmişine ve konuya ilişkin tarih tezleri ile birlikte bakmak faydalı olacaktır. Irksal kökenleri devletler arası tartışmalara konu olan topluluk Yunanistan – Bulgaristan sınırı boyunca uzanan Rodop Dağları ile bugünkü Bulgaristan sınırları içinde bulunan Lofça bölgesinde yoğun olarak bulunmaktadır. Diğer bir yerleşim alanı ise Makedonya'dır. Makedonya'da ve eski Yugoslavya'dan ayrılan diğer bölgelerde yaşayanları Torbeş adını almaktadır.⁶⁴

15. yüzyıldan itibaren İslamiyeti benimsemeye başlayan topluluğun İslamlaşma süreci 16. yüzyılda tamamlanır. Bugün Bulgaristan'ın Bulgar, Yunanistan'ın Yunanlı, Türkiye'nin ise Türk olarak gördüğü topluluğun 15. yüzyıldan önceki tarihine ilişkin yeterli bilgi bulunmamaktadır.⁶⁵ Ama hemen hemen tartışmasız olan bugün Bulgarcaya yakın bir lehçe konuştuklarıdır. Osmanlı egemenliği döneminde diğer Müslüman topluluklar, daha ziyade Türkler ile millet sistemi içerisinde ortak bir toplumsal kurguyu paylaşan Pomakların tarihinde kırılma 20. yüzyıl başlarında bölgenin Osmanlı Devleti'nin elinden çıkması olur. 1950'lere kadar denetimi sürekli el değiştiren Rodoplar'ın kuzeyinde hâkim olan Bulgaristan'da kalanlar ile güneyde hâkimiyeti elde

⁶² Yunanistan'da çalışmak üzere bulunan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının sayısı yok denecek kadar azdır. Öyle ki, T.C. Çalışma Bakanlığı'nın 2003 yılında hazırladığı dış ülkelerde bulunan vatandaş ve işçi istatistiklerinde yer alan 35 ülke arasında Yunanistan'ın adı bile geçmemektedir. “Yurtdışındaki Türk İşgücü” , http://www.calisma.gov.tr/birimler/yih/istatistik/diyih_istatistik_2003_1.pdf ; Bağlantı tarihi: 17 Kasım 2005.

⁶³ EUMC, **Vielfalt und Gleichheit für Europa: Jahresbericht 2001**, yy, 2002; s. 15, s. 41.

⁶⁴ Pomaklar ve Torbeşler hakkında bkz. Oran, “Balkan Müslümanlarında ...,” ss. 109-120. Baskın Oran, “Balkan Türkleri Üzerine İncelemeler”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, , cilt 48, yıl 1993, no 1-4, 121-148, s.125 vd.

⁶⁵ Lofça Pomaklarının İslamiyeti kabullerine ilişkin bkz. Kemal Gözler, “XV ve XVI'ncı Asırlarda Lofça Pomak Köylerinin İlk Müslüman Sakinleri”, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002, cilt III, kısım III, s.1397 -1437. (Edinildiği yer: <http://www.anayasa.gen.tr/pomteb.htm>, erişim tarihi: 14 Temmuz 2005.).

eden Yunanistan’da kalanlar tarihin akışı içinde birbirlerinden ciddi şekilde farklılaşırlar. Demir perde ülkesi Bulgaristan’da kalanlar sıkı bir şekilde uygulanan asimilasyon politikasının bir neticesi olarak, kaderlerini diğer Müslümanlardan belli ölçülerde ayırırken, güneydeki gelişmeler sonucu “*Pomak*” sözcüğü hakaret anlamı taşır hale gelmiştir. Koyu dindar olduklarını belirttiğimiz Pomakların büyük bölümü bu yönleriyle bölgeye 1920’lerin ortalarından itibaren yuvalanmaya başlayan Türk devrimine karşıt şeriatçı çevrelerin hedef kitlesini oluşturmalarına ve 20. yüzyılın sonlarına dek sözde kuzeyden “komünist sızmalarına” karşı kurulmuş “yasak bölge” uygulaması ile azınlığın geri kalan kesiminden izole edilerek asimilasyonları hedeflenmesine rağmen⁶⁶ azınlığın tümüyle beraber ulusal bilinçlenme sürecini yaşadıkları ve Türk ulusal bilincine sahip oldukları bir gerçektir.

İkinci Dünya Savaşı esnasında yaşanan Bulgar işgali, çok zorlu bir dönem olmuş. Gümülcine bölgesinde yer alan kimi dağ köylerinde Pomakça, Bulgarlarca asimile edilme korkusuyla bu dönemden terk edilirken, kent merkezi ile bağlantıları daha zayıf olan İskeçe’ye bağlı Balkan köylerinde⁶⁷ dil varlığını devam ettirmiştir. Bugün bu dil, velilerince bilinçli bir şekilde Türkçe eğitim veren okullara gönderilen⁶⁸ ve Türk televizyon kanallarını uydudan birebir takip eden, izolasyondan kurtulmuş genç kuşaklarca terk edilmeye yüz tutmuştur.⁶⁹

Yunanistan’ın din değiştirmiş yerli Hristiyanlar tezine karşı, azınlık daha farklı bir tarih tezi sunmaktadır. Azınlığın savunduğu tez bölgenin 4. asırdan beri Türk yerleşimi olduğu, ilk olarak Karadeniz’in kuzeyinden gelen Hunları diğer kavimlerin izlediği 10-11. yüzyılda bölgeye gelen Kuman ve Peçenek Türklerinin, Pomak

⁶⁶ Yasak Bölge uygulamasının gerçek hedefinin bölgenin kuzeyinde yaşayan azınlık mensuplarını asimile etmek olduğunun kanıtı, kuzeyde komünizm çöktükten sonra uygulamanın 6 yıl daha aynı şekilde sürdürülmesi, 10 yıl sonra uluslararası tepkiden çekilerek tümüyle kaldırılmasıdır.

⁶⁷ Balkan tabiri Batı Trakya ağzında dağ anlamında kullanılmaktadır.

⁶⁸ Çalışmalarını ağırlıklı olarak azınlık eğitimi üzerine yapan azınlık mensuplarından emekli öğretmen ve araştırmacı Rıza Kırıldökme’nin bildirdiğine göre, köylerinde azınlık okulu bulunmayan ya da Yunan okullarına deva etmek istemeyen onlarca öğrenci her gün kilometrelerce yol kat ederek Türkçe eğitim veren okullara devam etmektedir. **Rıza Kırıldökme İle Mülakat**, Araştırmacı-Yazar, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

⁶⁹ Bu noktada İskeçe’ye bağlı Balkan köylerinde karşılaştığımız bir manzarayı aktarmakta yarar var. Kendi aralarında Pomakça olduğunu tahmin ettiğim insanlar, hiç tanımadıkları ve etrafımda hiç kimse olmadığı halde beni fark ettikleri anda Türkçe ile sohbetlerini devam etmeye başladılar. Birkaç farklı yerde farklı şekilde tekrar eden, bu durumda en çok kadınların bu konuya özen gösterdikleri dikkatimi çekti. Bu anekdot, bölgede yaşayan insanların dışarıya sunmak istedikleri kimliği göstermesi yanında, kimliğin ilk edinildiği yer olan ailede annelik rolüyle en önemli rolü oynayan kadınların bilinç taşıyıcı fonksiyonunu göstermektedir. Pomak kadınları ile ilgili olarak bir öğrencisinin kendisine aktardığı anekdota eserin yer veren Oran, Pomak kadınlarının 1972’de “Türk Azınlık Okulu” yazan tabelası indirilerek “Müslüman” okulu tabelası asılan bir köy ilkokulu için Pomak kadınlarının jandarmayla çatışarak, tabelayı indirdiğini bildirmektedir. Oran, **Türk – Yunan İlişkilerinde...**, s. 139.

Türklerinin ataları oldukları yönündedir. Yine aynı tarih tezinin çerçevesinden bakıldığında Pomakların kendi aralarında farklı bir dil kullanıyor olmaları, asırlar boyunca Balkanlar'da Slav ve Bizans baskısı altında yaşamalarından kaynaklanmaktadır.⁷⁰ Bu tarih tezinin ne derece gerçekçi olduğu elbette tartışılabilir, ancak yeryüzündeki tüm ulusların benzer tarih kurgularına sahip oldukları gerçeği karşısında bu tür bir tartışma anlamını yitirecektir.⁷¹

Yunanistan'ın Pomakların ayrı bir etnisite oluşturduklarına dair tezleri, en sert tepkiyi yine “Pomak Türklerinden” (bu kendilerinin kullandığı tabir) almaktadır. Yazarlarının büyük bölümünü “Pomak Türklerinin” oluşturduğu aylık Mihenk Dergisi hemen hemen her sayısında “Yunanistan'ın etnik parçalama politikası”na yer vermektedir. Derginin, Aralık 2004 – Ocak 2005’de çıkan “Pomaklar öz be öz Türktür” kapak başlığıyla çıkan sayısını incelemek bu anlamda fikir verici olacaktır. Dergi’de Cengiz Ömer imzasıyla çıkan yazıda;

“[...] bu bölgenin insanı olarak bizzat olayları yaşayan biri olarak sizlere aktarıyorum. Ve diyorum ki: Devletin zorla Yunan Pomakları olarak adlandırdığı bizler, yani ben Türk’üm. Pomaklar Yunan değil öz be öz Türk evladıdır. Bu tarihi bilgilerle sabittir. Sizin bizlere bilgi diye dayattığınız uydurma kitaplar ve belgeler tamamen hayal ürünüdür ve Batı Trakya Türklerine uygulanan bir asimilasyonun bir parçasıdır,”⁷² denmektedir.

“Pomak ismi Slavca bir kelimedir. Slavların Bizans ve kardeşleri Anadolu Türklerine yardımcı oldukları için Osmanlı öncesinde Balkanlarda yerleşmiş olan Türk kavimlerine atfettikleri bir sıfattır. Bu kelime Slavca ‘yardım eden’ anlamına gelmektedir. Pomak tapiri bir milletin veya kavmin adı değildir. Hiçbir zaman da olmamıştır. Balkanların Rodop Dağları bölgesinde yaşayan Türklere atfedilen bir sıfattır. Zamanla bu artık Batı Trakya Balkan Kolu Türkleri ile özdeşleşmiştir. Fakat

⁷⁰ Cengiz Ömer, “Pomaklar ve Pomakça Hakkında Gerçekler”, **Mihenk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 26, ss.4 – 9, s.7. <http://www.mihenk.gr/arsiv/26/kapak-yorum.htm> ; B. tarihi: 10. 6. 2006. Ayrıca; **İbrahim Şerif ile Mülakat**, Gümölcine Seçilmiş Müftüsü, 19 Mayıs 2005.

⁷¹ Bu bağlamda Sevasti Trubeta'ya Pomakların eski Trakyalılar olduğunu Büyük İskender'in de bir Pomak Türkü olup, Yunanlılar tarafından zorla asimile edildiğini anlatan “Pomak”ın tarih tezi pek çok ulusal tarih kadar doğruluk taşımaktadır. Bkz. Trubeta, **Die Konstitution von Minderheiten...**, s. 173.

⁷² Ömer, “Pomaklar ve...”, s. 7

buna rağmen bilinçli Pomak Türkleri kendilerine Pomak denmesini kabul etmiyorlar. Sebebi bu ismin belli kesimlerce istismar edilmesidir.”⁷³

Yunan ordusunun Pomaklara ayrı bir etnik bilinç taşınması konusunda yürüttüğü çalışmalar ise Feyzullah Hasankahya imzalı bir yazıda şu şekilde eleştirilmektedir:

“[...] Avrupa Birliği’ne üyelik sürecinde Türkiye’ye dayatılan kriterlerin başında Türk Ordusu’nun siyasi ve gündelik hayattan çekilmesi olmuştur. Peki AB üyesi Yunanistan’ın Batı Trakya bölgesinde ordunun her alana müdahale etmesi bizleri Türklük’ten arındırmak için herşeyi ile seferber olmasına ne demeli? [...] Bir de ordu patentli dil ve edebiyat. Bu da galiba Yunan tarihinin en büyük icadı (!) olsa gerek. Ginnes rekorlar kitabına girecek ve Nobel edebiyat ödülüne layık bir bilimsel çalışma (!). [...] İlla ki vatandaşlarınıza konuştukları lehçelere göre gramer ve dil üreteceksiniz. Yunanistan’ın her köşesinde yaşayan onbinlerce Rum Çingenelerine, Makedonlar’a, Ulahlar’a ve Arnavutlar’dan başlayın.” Bu dillerde eğitim veren okullar açın.”⁷⁴

İskeçe merkezli ilgili derginin diğer sayıları izlenerek örneklerin çoğaltılması mümkündür. Bölgede yaşayan Pomakların kendilerini çok büyük çoğunlukla “Türk” olarak tanımladıkları, kendi aralarında konuştukları “Pomakça”yı, önceleri kasabaya indikleri zaman konuştukları azınlığın ortak dili “Türkçe” ile değiştirmeye başladıkları pek çok tarafsız gözlemci tarafından kabul edilmektedir. Bölgede araştırma yapan “Çokdillilik Araştırma Merkezi”nin (Research Center of Multilingualism) bulguları bu konuya ışık tutacak niteliktedir. Araştırmanın sonuçlarına göre bölgede kendisini Türk olarak tanımlayanların oranı % 80’dir. Uzun yıllar baskı politikasına maruz kalmış bölge halkının uğradığı ajitasyon göz önüne alındığında, “Türk” adını kullanmanın kendisine sorun yaratacağını düşünen azınlık mensuplarının yerel (Batı Trakyalılık) veya evrensel kimlikler (Avrupalılık) sunma veya cevap vermekten kaçınma yolunu seçtiği düşünülebilir. Buna rağmen kitlenin % 80 gibi büyük bir oranının kendini “Türk” olarak tanımlaması dikkate değerdir. (Bkz. Tablo 1.1. Subjektif Kimlik)

⁷³ Altı çizili sözcükler orijinal metinde bu şekilde yer almaktadır. Ömer, “Pomaklar ve...”, s. 10.

⁷⁴ Feyzullah Hasankahya, “Batı Trakya Fiilen Sıkıyönetimle (mi) İdare Ediliyor?”, **Mihenik Dergisi**, Yıl 5, Sayı 26, ss. 17 – 18, s.17.

Tablo 1.1. Subjektif Kimlik		
	Evet %	Hayır %
Yerel	19	81
Türk	80	20
Yunan	10	90
Avrupalı	10	91
Diğer	9	91
Kaynak: “Turkish in Western Thrace, Greece”, http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html , (tablo 29) bağlantı tarihi: 16.11.2005.		

Aynı araştırmanın günlük dil kullanımına ilişkin verileri ise Türkçe’nin son yıllarda kazandığı yaygınlığı gösterir niteliktedir. Araştırmaya göre azınlık mensuplarının % 71’i Türkçe’yi evde konuşulan anadil olarak edinmişken, kendilerine çocukları ile hangi dilde konuştukları sorulan ebeveynlerin % 81’i bunu Türkçe olarak beyan etmişlerdir. Askeri yasak bölge sınırları içerisinde 1990’ların ortalarına dek tamamen izole bir yaşam sürdüren Pomakların, şehirlerde yoğunlaşmış Türkçe’yi anadil olara konuşan azınlık mensuplarıyla irtibat kuramadıkları, Türkçe görsel, işitsel ve basılı iletişim araçlarından faydalanamadıkları ve yaşadıkları izolasyonla bağlantılı olarak azınlığın diğer üyeleri ile evlilik bağları kurma oranlarının düşük kaldığı düşünülürse, kimliğe ilişkin subjektif tercih, anadili Pomakça olan ebeveynlerce çocuklarına Türkçe anadil olarak verilerek ortaya konmaktadır.

Tablo 1.2. Evde Konuşulan Birinci Dil	
	%
Türkçe	71
Türkçe ve Yunanca	6
Yunanca	0
Cevap yok	2
Kaynak: “Turkish in Western Thrace, Greece”, http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html , (tablo 3) bağlantı tarihi: 16.11.2005.	

Tablo 1.3. Çocuklarıyla Konuşurken Ebeveynlerin Kullandığı Dil	
	%
Türkçe	82
Türkçe>Yunanca	0,00
İki dil birden	6
Yunanca>Türkçe	0,00
Yunanca	1
Cevap yok	12
Kaynak: “Turkish in Western Thrace, Greece”, http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html , (tablo 4) bağlantı tarihi: 16.11.2005.	

Aynı veriler Yunanistan tarafından ayrı bir etnik kimlik ve dile sahip oldukları öne sürülen, ancak kendilerini “Türk” kabul eden⁷⁵ Müslüman Romanlar için de geçerlidir. Uluslararası gözlemciler Yunanistan’da 200 bin dolayında Roman’ın yaşadığını belirtmektedir. Büyük bir bölümü Ortodoks olan Romanlardan, Müslüman olan 15 bin kadarı Batı Trakya’da yaşamakta ve kaderlerini Türk azınlıkla bir bütün olarak görmektedirler. Anadil olarak Türkçeyi kullanan bu Romanların, “demir perde”nin kalkmasından sonra diğer Balkan ülkelerindeki Romanlarla irtibat kurmada Romani adlı dili kullandıkları bildirilmektedir.⁷⁶ Bölgede yaşayan ve İslam üzerinden kendini Türk kimliği ile özdeşleştirmiş⁷⁷ bu kişiler kendilerine “Roman-Çingene” olarak hitap edilmesini hakaret olarak kabul etmektedirler.⁷⁸ Bölgedeki görüşme ve gözlemlerimizle de sabit gördüğümüz bu duruma karşı, 1990 sonrası gelişmeler ışığında Romanlar arasında bazı kesimlerde ayrı bir Romanlık bilinci ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir. 1998’de Yunan Romanları Birlikleri Pan-Hellenik Federasyonu’na (POSER) kuruluş evresinde dahil olan 22 kuruluş arasında Türkçe konuşan Romanlara ait birliklerin de bulunması, bu yöndeki ilk emarelerdir⁷⁹ Ancak subjektif kimliklerini değiştirmek üzere Yunanistan’ın Pomaklara karşı uyguladığı politikalar bu insanlara karşı hayata geçirilememektedir. Bunun temel nedeni bu kişilerin bu tür politikalara karşı çok sert tepki vermeleridir. İleride değinilecek olan 29 Ocak 1988 olaylarında en sert çatışmaların Müslüman Romanların yoğun olarak yaşadığı Kalkanca semtinden çıktığı bildirilmektedir.⁸⁰

⁷⁵ Avrupa Irkçılığı ve Yabancı Düşmanlığını Gözlem Birimi için hazırlanan bir araştırma Pomak ve Romanların kendilerini Türk olarak tanımlarken Pomakça ve Roman dilini Türkçe’den daha az kullanma yoluna gittiklerini kaydetmektedir. Martin Baldwin-Edwards, **National Analytical Study on Racist Violence and Crime: RAXEN National Focal Point for Greece**, yy, ty, s. 46.

⁷⁶ Baldwin-Edwards, **National Analytical...**, s. 50.

⁷⁷ Yunanlı yazar Dimitris, bunun tam aksini savunmakta, diğer Müslümanlar gibi Romanların (Athigani) Sünni ve Bektaşi inançlarını taşıyan iki gruba ayrıldığını söylemekte, büyük bölümünün çok derin dini inançlara sahip olmadığını öne sürmektedir. Bunlar arasında Bektaşilerin ise Kilise takvimi ile bağlantılı Hristiyanlık kurallarını izlediğini iddia etmektedir. Dimitris, “Der Islam in Griechenland...”, s. 100.

⁷⁸ Yunanlılar bu kişiler için Roman, Çingene vb. adları kullanırken, kendilerini bir parçası olarak gördükleri Türk azınlığının mensupları, zorunlu olarak bir sıfatlandırma gerekiyorsa “esmer vatandaş” adını tercih etmektedir. (CŞ)

⁷⁹ Baldwin-Edwards, **National Analytical...**, s. 52.

⁸⁰ Oran, **Türk-Yunan...**, s.191. En alt sosyal tabakada, toplumsal süreçlerden dışlanmış şekilde yaşayan Müslüman Romanların bir bölümü, eğitim seviyelerinin de düşüklüğüne paralel olarak yasal olmayan yollarla (hırsızlık, yankesicilik, falcılık, dilencilik vb.) geçimlerini sağlamaktadır. Gümülcine’de rastladığımız, bu şekilde yaşamını sürdürdüğü bildirilen genç bir azınlık mensubu, hayli uzun süren sohbetimiz esnasında okula gidemediği için çok iyi Türkçe öğrenemediğinden yakınırken Yunanlıların kendilerini “Türk” oldukları için aralarına kabul etmediğini anlattı. Bu kişinin ayrılmasından sonra edindiğim bilgilere göre yaşamlarını sokaklarda sürdüren bu gençler, ne yapacaklarsa Yunanlıların yoğunlaştığı mahallelerde yapıp, Türk bölgelerinde kimseye zarar

Bu şekilde özetleyebileceğimiz azınlığı etnik kimliğinin tanınmasıyla bağlantılı etnik kökenlere dair tartışma, her iki asıl tartışmacı tarafça da (Yunanistan ve azınlık) çok yanlış bir zemin üzerinden yürütülmektedir. Öncelikle her iki tarafın, ortaya koydukları tarih tezleri (Büyük İskender’in torunları-Kuman ve Peçenek Türklerinin devamı) ispatlanması imkânsız ve ispatlansalar bile değer taşımayan iddialardır. Kişilerin doğuştan getirdikleri objektif kimlikleri yerine kendi tercihlerine dayanan subjektif kimlikleri İkinci Dünya Savaşı’ndan bu yana tüm Avrupa ve dünyada esas alınmaktadır. 20. yüzyıl’ın başında Almanya’ya çalışmak üzere gelen ve dinsel kimlikleri ortaklık kurdukları Almanlarla bütünleşen Polonyalıları (taşıdıkları soy isimlerine rağmen) Alman değil, Polonyalı olduklarını söylemek ne kadar anlamsız ve ırkçı bir durum oluştursa, Yunanistan’ın kendisini Türk kabul eden Pomak ve Romanlara karşı izlediği köken politikası eş değerde anlamsızdır. Yine aynı örnekten devam edersek, Almanya ile kendini özdeşleştirmiş Polonyalıların “Alman” olduklarını söyledikten sonra, bir de kendilerini ispatlamak için bir de Alman ata arayışına girişmeleri ne derece anlamsızsa, azınlığın kendini “Pomak Türkü” olarak tanımlayan kesiminin bu tartışmanın içerisine bu derecede dalması o derecede anlamsız bir zaman kaybıdır. Söz konusu örneklerin birebir kesişmemesi birinci örnekte, siyasi gücü elinde bulunduran bir çoğunluğa dahil olmak söz konusu iken, ikinci örnekte böyle bir güçten mahrum, azınlık içerisinde bir çoğunluğa dahil olmak söz konusu olduğundan azınlığın karşı propaganda çabası anlaşılabilir. Ancak kaygıların paranoya aşamasına vardırılmaması gerekmektedir. Aksi halde 1970’lerden 90’ların sonlarına dek Yunanistan’ın azınlığa katı bir biçimde uyguladığı baskı yoluyla göç ve asimilasyon politikasına cevap olarak hızla gelişen ortak Türk ulusal bilincinin oluşumu gibi, tepkisel nitelikte farklı bilinçler ortaya çıkabilecektir. Uluslararası alanda da azınlığın tek etnik bilince sahip olduğunun savunusunun “kan bağı” üzerinden yapılması da çeşitli güçlükler yaratmaktadır. Kulağa hayli milliyetçi gelen bu söylemlerle, hiçbir zaman radikal ayrılıkçı bir Türk milliyetçiliği yaratmamış Batı Trakya Türkleri kendilerini yansıtmakta zorlanmaktadır.⁸¹

vermiyorlarmış. Bu küçük emsal bir yer de Müslüman Çingenelerin kendilerini “Türk” azınlıkla özdeşleştirdiklerini, “Türk” azınlığın arasında kendilerini evlerinde hissettiklerini göstermektedir.

⁸¹ Çoğunluğu Bulgaristan’da yaşayan Pomakların Türklüklerini ispatlamak üzere bir Türk yazarın yazdıkları da aynı hatayı tekrar eder cinstendir, ilginç ve uç bir örnek olarak burada yorumsuz olarak yer vermeyi uygun gördük: *“Pomaklar’ın tarihsel etkiler nedeniyle, Bulgarca konuştukları bir gerçek olmakla beraber, onların gelenek ve görenek bakımından Bulgarlar’dan tamamen farklı oldukları da diğer bir gerçektir. Bu konuya girerken, Türklerin düğün, güreş, halk oyunları, delikanlıların askere yollanması ve karşılanması gibi şenlik ve törenlerde*

1.4.1.3. Etnik Dinsel Kimlik Dengesi: Müslüman? Türk? Müslüman Türk?

Bu noktaya kadar sunduğumuz veriler ışığında kendisini “Türk” olarak tanımladığını tespit ettiğimiz azınlığın, 1920’lerden itibaren başlayan ulusal kimlik kazanma sürecinin 1970’lerin ortalarında tamamlandığını, 1980’lerin başında ise dinsel kimlik ile ulusal kimlik arasında bir bütünleşme sağlandığını belirtmiştik. Yunanistan ulusçuluğuna paralel bir gelişme gösteren bu süreci diğer Balkan topluluklarında da gözlemlemek mümkündür. Balkan Müslümanları arasında yaygın eğilim, bir ulusun bir dinle özdeşleştirilmesi yönündedir.⁸² Tarihsel bağlar, kültürel güç, devletli bir ulusla bağlantılı olma gibi faktörlerin belirlediği, azınlık içerisinde hâkim ulus Yunanistan’da Türklerdir. Gümölcine seçilmiş Müftüsünün sözleri ile “*Balkanlar’da Müslüman deyince Türk, Türk deyince Müslüman anlaşılır.*”⁸³ Buna karşın azınlık içerisinde, ileride örgütlere ilişkin olarak göreceğimiz etnik kimliğin reddi karşısında dışa sunulan kimliğin hangisi olacağı konusunda örtülü bir çekişme yaşanmaktadır. Görüştüğümüz azınlık önderlerinin çok ciddi görmediği tartışmanın bir yansımaları Mihenk Dergisi’nde yayımlanmış bir makalede yakalamak mümkündür:

“Zikrettiğimiz her iki zihniyetin de birbirinden farkları yoktur.[...]Yaşam kaynağını birbirlerine küfretmekte bulurlar. Fakat bunun faturasını millete ödetirler. Biri Peygamber’e küfrederek, çağdaşlık ve Türkçülük yaptığını zanneder. Diğeri de Türklüğe ve Atatürk’e küfrederek Müslümanlık yaptığını zanneder.

Netice olarak bir gerçek ortaya çıkmaktadır. O da Batı Trakya Müslüman Toplumu’nun kurtuluşunun bu iki uç zihniyetin bertaraf edilmesi veya mümkünse orta yola getirilmesiyle mümkün olacaktır.”⁸⁴

Alınan paragrafta yansıtılan tartışmada üç kesim tespit etmek mümkündür. Azınlığın içerisinde en büyük kesimi teşkil ettikleri görülen “Müslüman-Türk” tabirini tercih edenler, daha küçük bir grup olduklarını söyleyebileceğimiz salt “Türkçüler”, son

kullandıkları ‘Davul ve Zurna’dan’ söze başlamak gerekir. Bütün Türk toplumlarında olduğu gibi, Pomaklar’da da bu tür şenlik ve törenlerin ana unsurları davul ve zurna’dır. Buna karşın Bulgarlar, Slavlar’ın içinde eriyerek kendi asli benliklerini kaybetmekle davul ve zurna’yı da unutmuşlar[...]. Davullara yansıyan bu kırmızı renk tutkusu dahi onların kimliğini ispatlamaktadır.” Enver M. Şerefîl, “Toponomik Bir Araştırma: Göçler ve Yer Adları (Türkler, Pomaklar, Bulgarlar)”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı 7, ss. 81-126, s. 100-101.

⁸² Örnekler için bkz. Oran, “Balkan Müslümanlarında...”.

⁸³ Şerif mülakatımız sırasında, haberlerde Nelson Mandela’yı gören babasının kendisine bu kişinin Türk Arabı mı yoksa Rum Arabı mı olduğunu sorduğunu aktardı. İlgili kişinin Müslüman mı yoksa Hristiyan mı olduğunu sormak üzere Türk ve Rum adlarının kullanılması, dinsel kimlikle ulusal kimliğin özdeşimi konusunda fikir verici niteliktedir. **İbrahim Şerif ile Mülakat**, Gümölcine Seçilmiş Müftüsü, Gümölcine, 19 Mayıs 2005

⁸⁴ “Kurtuluşumuz Ay Yıldızlı Orta Yolda”, *Mihenk Dergisi*, Yıl 5, Sayı 27, Şubat 2005, ss. 20-21, s.21.

yıllarda etki kazanır biçimde yeniden nüve halinde belirmeye başlayan salt “Müslümanlık” yanlıları. Sözcükler altında temsil edilen grupların kendi içlerinde bir homojenlik taşımadıkları gerçeğinden hareketle, grupları analize girişirsek;

Müslüman-Türk sözcüğü daha ziyade azınlığın dinsel önderlerince benimsenmektedir. Özgün bir kimlik tanımı olarak kullanılan Müslüman = Türk formülü etrafında şekillenmiştir. İskeçe seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga’nın 7 Temmuz 1997’de yayımladığı Mevlit Kandili mesajında yer alan şu ifadeler bu bağlamda fikir verici niteliktedir:

“Enfiyecioğlu’nun bilmediği bir husus daha var. İslam, Müslümanlık, Türklük demektir. Bu diyarda Müslüman olan herkes Türktür. [...] tekrar söylüyorum: İslam=Türk, Müslümanlık=Türklük”

Bu tanımlamada dinsel ve ulusal semboller içi içe geçmiştir. M. Emin Aga’nın 31 Aralık 1997’de yayımladığı bir başka mesajda yer alan ifadeler bu konuda fikir vericidir:

“[...] Bizim Müslüman Türklerin, Büyük İskender’den daha tarihi hem de yakın geçmişte sim[a]larımız vardır. [...] 100 yılın en büyük devlet adamı ve en büyük kahraman [...] Ulu Önder Mustafa Kemal ATATÜRK’ümüz var.[...] Mustafa Kemal Atatürk (Allah rahmet eylesin), Milli ve İman şairimiz Mehmet Akif Ersoy’[u]n Çanakkale Destanında ‘Bedrin aslanları ancak bu kadar şanlıydı’ dediği aslanların başkumandanlığını yapmış [...] Türk Ulusunun hatta İslam Dünyasının gönlünde taht kurmuş bir kahramandır.”

Müslüman Türk tabirini tercih edenler arasında azınlık siyasetçileri, dernek başkanları gibi modern yaşam alanlarındaki önderler de bulunmaktadır. Ancak bu kesimler, yine kimi zaman dinsel önderlerin de yaptığı gibi azınlığı ifade etmek üzere yalnızca “Türk” adını kullanabilmekte, bunu kelimenin anlamını İslamiyet’ten soyutlamaksızın yapmaktadırlar. Bu bağlamda salt “Türkçü” söylemin kullandığı mana ile bu anlamın ayrılması gerekmektedir.

İslam’dan arınmış bir biçimde Türk sözcüğü 1970’lerden itibaren azınlık içerisinde etkin bir temsilci bulamamaktadır. İdeolojik olarak dinsel etkilere en kapalı grup olan azınlık içerisindeki sol kesim dahi, kimi zaman azınlığın dinsel özerkliğinin sembolü olan Müftülük kurumunu tartışmaya açsa da, doğrudan dini hedef alan bir yaklaşım içinde değildir.

1970’lerde silinmeye başlayan salt dinsel eğilim de aynı şekilde, son yıllarda bölgede etkinlik kazanma çabasına giren Türkiye kökenli dinsel cemaatlerin etkisiyle yeniden belirmeye başlamıştır. Atatürk ilkelerine karşı konumlarıyla, ileride 1974 öncesindeki çatışmaların tekrar ortaya çıkmasına sebep olabilecek gibi görünmektedirler. Batı Trakya’da kent merkezlerinde hiç de alışıldık bir kıyafet olmadığı bildirilen “türban”ın⁸⁵, son yıllarda daha fazla göze çarpar hale gelmesi bu endişeyi körüklemektedir. Bölgede etkinlik kazanmaya çalışan cemaatlere en sert tepkinin azınlığın dinsel önderlerinden gelmesi de dikkate değerdir. Aşağıdaki paragraf İskeçe seçilmiş Müftüsü Mehmet Emin Aga’dan alınmıştır.

“Batı Trakya’da cemaatçilik propagandası yapmak ve Anavatan’daki iç meseleleri ve problemleri buraya taşımak, Batı Trakya’da yapılabilecek en büyük bölücü faaliyettir.”⁸⁶

Azınlığın “Müslüman” kimliği, bölgede etkinlik kazanmaya başlayan cemaatler haricinde Gümülcine’nin atanmış Müftüsü çevresinde toplanan din adamlarınca ön plana çıkarılmaktadır. İlerleyen bölümlerde ayrıntılı biçimde anlatılacağı üzere, azınlığın yoğun olarak yaşadığı iki büyük kent Gümülcine ve İskeçe’de camilerde gerçekleştirilen seçimlerde cemaat tarafından seçilmiş ve Yunanistan tarafından atanmış ikişer müftü bulunmaktadır. Yunanistan tarafından atanarak bu göreve gelen müftülerin, Yunanistan’ın azınlık için çizdiği kimliksel çerçevenin dışına çıkması beklenemeyecek bir durumdur.

1.4.1.4. Örgütlenme Hürriyetinin Sınırı Olarak “Türk” Etnik Adı

Yunan makamları, bugün izlenen politikanın aksine azınlığın tanınmasına ilişkin olarak “Türk” adının kullanımında sorun görmemiştir. Bugün hala pek çok azınlık mensubunun arşivlerinde bulunan, établi belgelerinde etnisite kısmında Türk sözcüğünün geçiyor olması bir yana, 1954 yılında Trakya Genel Valisi’nin yayımladığı emirnamelerde, “Müslüman-Müslümanca” tabirleri yerine “Türk – Türkçe”

⁸⁵ Türkiye’nin pek çok bölgesinde görülen geleneksel kıyafet alışkanlığına paralel olarak bu bölgede de bazı kadınlar belli bir yaştan sonra saçları tamamen örtmeyen başörtüsünü tercih ediyorlar. Dinsel etkinin daha güçlü olduğu dağlık bölge köylerinde ise yaşlı kadınlar ferace adı verilen tüm vücutlarını kapatan çoğunlukla siyah örtüleri kullanırken, genç kızlar bağlanma biçimi ve kullanılan materyal köyden köye farklı olmak üzere ince bir tülü saçlarının çok az bir kısmını kapatacak biçimde örtüyorlar. Asimile olma kaygısıyla 1980’lerin sonlarına dek Osmanlı döneminden kalma kıyafetleri tercih eden erkekler ise bugün geleneksel kıyafetlerinden tamamen vazgeçmiş durumdalar. (CŞ)

⁸⁶ Mehmet Emin Aga, “Batı Trakya Yerel Türk Basımında Kafes Keklikleri”, **Mihenik Dergisi**, Yıl 5, Sayı 25, Eylül-Ekim-Kasım 2004, ss. 33 – 34, s. 34.

kelimelerinin kullanılması açıkça istenmiştir.⁸⁷ Yukarıda aktardığımız dinsel-etnik kimlik çatışması çerçevesinde, her iki tarafı da destekleyen Yunanistan için “Türk” sözcüğü, doğu komşusuyla sürdürdüğü iyi ilişkilerle beraber düşünüldüğünde henüz yersiz bir kâbus görünümü kazanmamıştır.

Batı Trakya Türklerinin sosyal ve kültürel yaşamında önemli yer tutan dernekler için ilk sırat köprüsü 1971’de Cunta idaresi döneminde değiştirilen dernekler yasası olur. Tüm derneklerden tüzüklerini yasaya uyarlamaları istenirken, gerekli değişiklikleri yapan “Türk” isimli derneklerin tüzüklerini mahkeme onayına sunar. Bugün resmen kapalı olan İskeçe Türk Birliği (İTB - Kuruluş tarihi 1927) ve Gümülcine Türk Gençler Birliği’nin (GTGB - Kuruluş Tarihi 1928) tüzükleri ilk derece mahkemesi, ardından istinaf mahkemesince reddedilirken, Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği’nin (BTTÖB - Kuruluş 1936) sunduğu ilk tüzük onaylanır, ancak ardından yeni değişiklikler istenir, yeni değişiklikler de mahkemece onaylandıktan sonra, valiliğin istemiyle bir üst mahkemeye gidilir ve tüzük burada da reddedilir. Bundan sonra resmi kapatmaların gerçekleştiği 1983 yılına kadar söz konusu dernekler tüzükleri askıda tutularak faaliyet gösterirler.⁸⁸ Bu dönemden itibaren ilgili birlik ve derneklere isimlerindeki “Türk” sözcüğünü “Müslüman” sözcüğü ile değiştirmeleri yönünde telkinler gelmeye başlar.⁸⁹

“1972 – 1973 yıllarından beri tüzükleri askıda tutularak faaliyet gösteren dernekler için dönüm noktası, 1983 Kasım’ında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti’nin ilanı olur. KKTC’nin ilanından sonraki hafta Gümülcine Valiliği tarafından Gümülcine Türk Gençler Birliği ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği’nin üzerlerinde “Türk” kelimesi geçen tabelaları indirilir.⁹⁰ İskeçe’de ise aynı kader İskeçe Türk Birliği’nce 1984 başında paylaşılır ve derneğin tabelası valilik kararıyla indirilir.⁹¹ İlgili derneklere isimlerinde gerekli değişiklikleri yaparak yeniden faaliyet gösterebilmeleri için tanınan sürenin dolmasının ardından, valiliklerce yerel mahkemelere başvurularak, idari

⁸⁷ Helsinki Watch, *Vernichtung...*, s. 52.

⁸⁸ Eren, *Batı Trakya Türkleri*, s. 88.

⁸⁹ **Arif Hüseyinoğlu ile Mülakat**, GTGB Eski Başkanı, Gümülcine, 21 Mayıs 2005. **Sadık Salih ile Mülakat**, Gümülcine, 24 Mayıs 2005. **Hikmet Cemiloğlu ile Mülakat**, İskeçe Türk Birliği Başkanı, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

⁹⁰ 1983 yılında kaldırılan tabelaların yerleri bugün hala boş durmaktadır.

⁹¹ Bu bölümde konu edeceğimiz İskeçe Türk Birliği hakkında 1936 yılında da bir kapatma davası açılarak, kapatılması istenmiş, ancak Bidayet Mahkemesi’nin 1938 tarihli kararıyla kapatmaya gerekçe oluşturacak iddiaların temeli bulunmadığı tespit edilerek dava reddedilmiştir. Kararın Türkçe, İngilizce ve Yunanca metni için bkz. [Rıza Kılıdökme], *İskeçe Türk Birliği 1927-2003*, yy, 2003, s. 50-51.

kapatma kararının hukukileştirilmesi yoluna gidilir. İstinaf mahkemelerinin 1986'da verdiği kapatma kararlarını, 1988'de GTGB ve BTTÖB hakkında Yargıtay'ca alınmış nihai kapatma kararı izler. Bu iki derneğin kapatılmasının ardından Batı Trakya Türk azınlığının tarihindeki en büyük siyasi gösteri 29 Ocak 1988 tarihinde gerçekleşir.

Yargıtay kararıyla kapatılan GTGB ve BTTÖB'nin aksine, İskeçe Bidayet Mahkemesi'nce kapatılmasına karar verilen İTB'nin davası İstinaf Mahkemesi'ne götürülmesine rağmen, davanın taraflarından herhangi biri duruşma tarihi almak için mahkemeye başvurmadığından iç hukukta nihai karar alınmaz.⁹² 1998'de duruşma tarihi alınarak yeniden başlatılan dava sonucunda Trakya İstinaf Mahkemesi kapatmayı yerinde bulurken (15 Ocak 1999), Yargıtay önüne gelen dosyayı delil yetersizliğinden İstinaf Mahkemesi'ne iade etmiş, (8 Aralık 2000) İstinaf Mahkemesi'nin kararında ısrarı üzerine (25 Ocak 2002) Yargıtay meseleyi tekrar ele almış Şubat 2005'de açıklanan resmi kararlar İskeçe Türk Birliği'nin nihai olarak kapatılmasına karar verilmiştir.⁹³ Bugün İskeçe Türk Birliği'nin davası Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne götürülmüş bulunmaktadır.⁹⁴

Söz konusu davalarda kapatma nedenleri, her dava aşamasında bir yenisi eklenerek geliştirilir. Valiliklerin aldıkları idari kapatma kararlarında gerekçe, “KKTC'nin ilanından sonra kamusal alanda Türk adının kullanımının, yurttaşlar arasında huzursuzluk yaratarak kamu düzeninin bozulmasına neden olabileceği” iken, daha sonraki aşamalarda tüzüklerde yer alan “Türk devriminin kazanımlarını bölgeye taşıma” gibi sözcükler,⁹⁵ başka bir ulusun çıkarlarına hizmet gibi algılanarak kapatma gerekçesi olarak kullanılmış, “Türk” sözcüğünün yalnızca “Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları”nı ifade ettiğinden hareketle, azınlık için bu ismin kullanımının kamu düzenini bozacağından hareket edilmiştir. Görüldüğü üzere gerekçeler farazi olup, nesnel bir zemine oturtulmamaktadır. Tarihten bugüne ne ilgili derneklerin ne de

⁹² **Avukat Orhan Hacıbram ile Mülakat**, İTB Avukatlarından, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

⁹³ Hukuki sürece ilişkin ayrıntılar için bkz. **İskeçe Türk Birliği...**, s. 93-94.

⁹⁴ 1988'de gerçekleşen nihai kapatmaların neden AİHM önüne götürülmediği sorusunu yönelttiğimiz azınlık mensupları, dönemin koşulları gereği, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nden bir sonuç alınabileceği konusunda umut olmadığını bu nedenle mahkemeye başvuru yolunun seçilmediğini ifade ettiler. Bu umutsuzluk evresinde davanın kaybedilmesinin meselenin savunulmasını zorlaştıracığı da düşünülmüştür. **Adnan Selim ile Mülakat**, GTGB Başkanı, Gümölcine, 20 Mayıs 2005. **Arif Hüseyinoğlu ile Mülakat**, GTGB Eski Başkanı, Gümölcine, 21 Mayıs 2005.

⁹⁵ Örneğin İskeçe Türk Birliği'nin tüzüğünün sekizinci maddesinde “*Türk Birliği'nin kuruluş nedeni, Batı Trakya Türkleri'nin ruhi, bedeni ve manevi eğitimlerine çalışmak, aralarında içten dostluk bağları ve dayanışma meydana getirmek, Türk devriminin yarattığı kültürel, toplumsal ve dini yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasında yaymaktır,*” denmektedir.

azınlığın belli bir kesiminin irredentist bir politikayı benimsedikleri görülmemiştir. Somut olaylara dayandırılmayan iddialarla gerekçelendirilen kapatma kararının AİHM’den dönmesi kesin gibi görünmektedir.

Azınlığın tarihine damgasını vurmuş “Türk” isimli bu üç dernek haricinde yeni kurulan derneklere de etnik ad taşıma izni verilmemektedir, 2001 yılında kuruluş işlemleri tamamlanarak tüzüğü mahkeme onayına sunulan Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği, isminde yer alan Türk sözcüğü nedeniyle mahkemenin onayını alamamış, iç hukukta konuya ilişkin sonuç alınamaması neticesinde AİHM’e başvuruda bulunmuştur. 1920’li yıllardan beri barışçıl biçimde kültürel-sosyal faaliyetler gerçekleştiren üç derneğin kapatılması yanında son sayılan derneğe daha faaliyete geçme aşamasında kuruluş izni verilmemesi, kapatmaların somut nedenlere dayanmadığını ve bir Avrupa Birliği üyesi olan Yunanistan’da “Türk” adının örgütlenme hürriyetinin dış sınırını oluşturduğunu göstermektedir. Aynı durum Yunanistan’ın ülkesinde var olduğunu kabullenmediği Makedon azınlık için de geçerlidir. Bu azınlık tarafından kurulan “Makedon Kültür Evi”, AİHM’nin karşı kararına rağmen hala resmen kapalı tutulmaktadır. Görülen odur ki, Yunanistan’da örgütlenme hürriyetinin sınırını etnik adlar belirlememekte, Yunan milliyetçiliğinin kendisiyle çatışma halinde gördüğü “Türk” ve “Makedon” adları esas sınırı teşkil etmektedir.⁹⁶ Yunanistan’ın Pomak etnik kimliğini tanımaya hazırlanırken, Türk kimliğini tanımaktan imtina ettiği uluslararası gözlemciler tarafından da tespit edilmiş bir durumdur⁹⁷, Makedon kimliği için de durum aynıdır. İsimlerinde Türk sözcüğü yer aldığı için kapatılan derneklerin yanında, Gümülcine’de kurulan Pomak Araştırmaları Merkezi’nin serbestçe faaliyet gösterebilmesinin başka açıklaması bulunmamaktadır.

1984 tarihinde tabelaları indirilen derneklere dair alınan kapatma kararları bugüne dek icra edilmemiştir. İlgili dernekler faaliyetlerini tabelalarından yoksun

⁹⁶ Dönemin dışişleri bakanı Yorgo Papandreou’nun 26 Temmuz 1999’da Klik dergisine verdiği büyük yankı uyandıran röportajda ilk kez resmi ağızdan ülkede Türk varlığını kabul etmesi ve bunun toprak taleplerini beraberinde getirmediği sürece sorun yaratmayacağı yönünde beyanı bu konudaki tabunun yıkılmaya başladığı yönünde bir izlenim yaratmıştı. Ancak bir süre sonra bu açıklamasını değiştirme gereği hissederek, yalnızca Müslüman azınlığı tanıdıklarını, bireylerin kendini istediği gibi tanımlayabileceğini açıklaması, İskeçe Türk Birliği’ne ilişkin 2005 yılında alınan kararla beraber düşünüldüğünde, kamusal alanda tanımanın Yunanistan’ın iç dinamikleriyle yıkılamayacak derecede güçlü bir tabu olduğunu göstermektedir. Papandreou’nun açıklamaları için bkz. **Report to the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Grece**, Warsaw. 17–27 October 2000, s. 20.

⁹⁷ “Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to the Hellenic Republic, 2-5 June 2002”, <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=291816&SecMod e=1&Admin=0&Usage=4&IntranetImage=26210>, Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2005.

biçimde sürdürmektedirler. Uzun yıllar lokallerine telefon vb. hizmetler verilmeyen dernekler, bugün bunlardan da istifade edebilmektedirler. Hukuki anlamda sorun yaşanmaması için pek çok etkinliklerini yasal olarak tanınmış BTAYTD ismi altında gerçekleştiren kuruluşlar, elektrik, telefon vb. kamusal hizmetlerden üyelerinin isimlerini resmi kayıtlarda göstererek yararlanmakta, aynı şekilde lokallerini üyelerinin isimleriyle işletmektedirler.

Örgütlenme hürriyeti konusunda sorun yaratan bir başka durum ise coğrafi ad olarak “Batı Trakya” isminin örgüt adında kullanılması olmuştur. 1995 yılı içerisinde kuruluş işlemleri tamamlanan Batı Trakya Din Adamları Derneği’nin kuruluşuna başlangıçta izin verilmemiştir. Yunanlılar tarafından Trakya olarak anılan bölgenin Batı Trakya⁹⁸ ismiyle anılmasının Trakya’nın Yunanlığında uluslararası değişiklik yapma amacını yansıttığı öne sürülerek derneğin kuruluşuna Gümülcine Mahkemesi’nce izin verilmemiştir.⁹⁹ Uzun hukuki mücadele sonucunda dernek 2005 Şubat ayı itibariyle resmiyet kazanmıştır.

1.4.1.5. Etnik Kimlik Meselesi Yoluyla Radikalleş(tiril)en Azınlık – Muhafazakâr Mücadelecilik

Batı Trakya Türk Azınlığı, bir tarım toplumu oluşunun getirdiği muhafazakâr nitelikleriyle uzun yıllar ciddi toplumsal hareketler geliştirememiş, zorda kaldığı takdirde göç etmek yolunu seçmiştir. Azınlık içerisinde toplumsal hareketler ilk kez 1980’lerin başında gelişmeye başlar, bu anlamda ilk ciddi hareket 1982 yılında arazilerine el konulmak istenen İnhanlı köylülerin direnişi olur. 1980 öncesinde Türkiye’de yüksek öğrenim görmüş, ilgili dönemde Türkiye’de yoğun olarak görülen toplumsal-siyasal hareketleri yaşamış genç sol görüşlü aydınların örgütlediği eylemler, azınlığın dini önderlerinin de desteğiyle güçlü bir direnişe dönüşür. O güne dek maruz kaldıkları haksızlıklara karşı tepki göstermeyen azınlık insanının yaşamsal varlıkları olan toprakları ellerinden alınmak istenince gösterdikleri direniş hayli düşündürücüdür. İnhanlı’da kıvılcımları çakılan eylemleri, Frankfurt sokaklarında toplanan Batı Trakyalı Türk göçmen işçilerin eylemleri izler.

⁹⁸ Coğrafi bir tabir olan Batı Trakya sözcüğünün Trakya sözcüğüne tercih edilmesinin sebebi, Türkiye sınırlarında kalan Doğu Trakya ile karıştırılmasının önlenmesidir.

⁹⁹ IHF, **Annual Report: Greece**, 1999, s. 6.

80'li yıllar boyunca süren bu küçük ve orta ölçekte direniş hareketlerinin zirvesi 29 Ocak 1988 olayları olur. Yargıtay'da görülen Gümülcine Türk Gençler Birliği davasında kapatma kararının çıkması, Türk azınlıkta artan gerilimi patlama noktasına getirir. Bu konuda ilk tepki, Trakya'nın Sesi gazetesinden gelir. Gazete kanalıyla yapılan eylem çağrısı, azınlığın ağırlıkta bulunan muhafazakâr kesiminden destek alamadığı için, ancak 3000 kadar azınlık mensubunu 26 Ocak 1988'de Gümülcine'de bir araya getirebilir. Bu esasında hiç de küçümsenecek bir sayı değildir. Ancak potansiyelin altında kaldığı açıktır. Her şeye rağmen bu eylem hayli etkili olur. İlk olarak, azınlığın muhafazakâr önderleri üzerinde etkide bulunur: Sadece bir gazete kanalıyla duyurulan bir eylemin, bir anda üç bin kişiyi bir araya getirmesi, önderlerin toplumdaki birikimi fark etmelerini sağlar. Davos'ta bir araya gelerek sorunlarını çözmeyi hedefleyen Türk ve Yunan Başbakanlarına, azınlığın içinde bulunduğu durumu hatırlatmak üzere üç gün sonrası için derhal bir eylem hazırlığına girişilir, Türkiye'deki Batı Trakya Türklerinin düzenlemek istedikleri eyleme Davos zirvesi öncesinde izin verilmemesi de alınan bu hızlı karara etki eder. 26 Ocak'taki prova niteliğindeki eylem Yunanistan üzerinde de etkili olur. İlk eylemin azınlığın tüm kesimlerinin desteğini almamış olmasına rağmen ulaştığı büyük kalabalık, daha geniş bir alanı olan muhafazakâr azınlık çevresinin girişeceği eylemin çapından endişe etmiş olmalıdır ki, aynı gün Hristiyan vatandaşların aynı bölgede gösteri düzenleyecekleri gerekçesiyle, gösteriye resmi izin verilmez. Eylem konusunda azınlığın kararlılık göstermesi üzerine, gösterinin yapılacağı gün, Gümülcine'yi, diğer kentlerle bağlayan yollar tutulur. Kente girişlerine izin verilmeyen azınlık mensupları, kentin etrafında pek çok noktada polisle çatışırlar. Kimileri ise tarlaların içinden yan yolları kullanarak kent merkezine ulaşırlar. Kentin kenarlarında çatışmalar sürerken, kent merkezinde 15 bin insan toplanmıştır. Kente girişlerdeki bu hararetli hale karşın, kent merkezinde durum daha sakin görünmektedir. Azınlığın tarihinde görülmedik bir kalabalığın Gümülcine'ye toplanması, sayısız insanın da kente ulaşmadan durdurulması ve çatışmalarla Batı Trakya tarihi bir gün yaşamaktadır. Öfkeli kalabalık, azınlık önderlerinin Yargıtay'ın kararını protesto eden azınlık önderlerinin konuşmalarının ardından dağılır. Birden karşılarında buldukları beklenmedik büyük kalabalığın öfkesi ve gücü azınlık önderlerini de biraz şaşırtmış ve korkutmuş olmalıdır.¹⁰⁰ Yapılan konuşmaların tatlı sert tonu, topluluğun bir çatışmaya girmeden dağılmasını sağlamaya yönelik görülmektedir.

¹⁰⁰ Bkz. Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s. 109.

29 Ocak tarihi, bugün Batı Trakya Türklerince milli direniş günü olarak anılmaktadır ve böyle anılmaya geçecek derecede büyük bir etki yapmıştır. Bu eylemlerin rövanşı iki yıl sonra Yunanlı motosikletli çetelerince alınmış, 29 Ocak 1990 tarihinde, olayların ikinci yılını anma mevlidi yapılacağı esnada Türk esnafın yoğunlaştığı bölgeyi basan 150 kadar aşırı milliyetçi etraflarında topladıkları 1000'e yakın insanla, çok sayıda dükkânı yağmalayarak yarım milyon dolarlık hasara ve pek çok işletmenin bir daha açılmamak üzere kapanmasına yol açmıştır.

Yaklaşık 120 bin nüfusu olan azınlığın nüfusunun yarısından fazlasının reşit olmamış çocuklardan ve yaşlılardan oluştuğu düşünülürse, Gümülcine'de 15 bin kişinin bir araya gelmesi ve kimilerine göre bir o kadar insanın da kente ulaşamaması, eylemin ne derecede büyük olduğunu ve Batı Trakya Türklerinin neredeyse tüm haneleriyle teyakkuza geçtiğini göstermektedir. O güne dek böylesine büyük bir harekete kalkışmamış azınlığın neden o güne dek beklediği de tartışılmaya değer bir sorudur. Çözölmüş sorunlar başlığı altında 70'li ve 80'li yıllar boyunca karşı karşıya kaldığı sorunlara değindiğimiz azınlık, akan ev çatılarının tamir etmesine izin verilmemesi, tarlasını sürmek üzere kendisine satılan traktörü kullanmak için ehliyet alamama gibi insanlık dışı muamelelere maruz kalırken, neden bir toplumsal patlama yaratmamış, bunun için "Türk" isimli derneklerin kapatılmasını beklemiştir? Bu sorunun cevabı azınlığın ideolojik alayımında gizlidir. Din ağırlıklı bir milliyetçilik üretmiş Yunanistan'da yaşayan Türk azınlık, Türkiye dışında yaşayan diğey yerleşik (göçmenlik kökeni olmayan) Türk toplulukları gibi, sekülerleşme sürecinin dışında kalmış, Yunanistan ulusçuluğunun dini boyutu karşısında İslam geçmişten devralınan yapının da devamı olarak asimilasyona karşı bir şemsiye işlevi görmüştür. Batı Trakya Türk azınlığı içinde ortalamanın üstünde bir dindarlık göze çarpar. Azınlık ideolojisine de sirayet eden bu dindarlık, azınlığın muhafazakâr bir çizgide kaderci bir anlayışa yöneltir. Büyük bölümü tarımsal üretimle geçinen bir kitlenin muhafazakâr-kaderci eğilimler göstermesi şaşırtıcı değildir. 1982 ve 1988 eylemlerinde göröldüğü biçimde söz konusu ideolojik yapıyla tezat oluşturan hareketlere girişilmesi, kanaatimizce bir başlangıç olmaktan ziyade, bir sonun önlenmesine dönüktür. Şöyle ki, azınlığın toplumsal hareketliliğinin sembol olayı sayılan 1982 "İnhanlı Direnişiy", tarımsal üretimle yaşamlarını sürdüren azınlık mensuplarının kaybedebilecekleri en son şey olan topraklarının ellerinden alınmak istenmesi üzerine çıkmıştır. Yaşamlarını sürdürebilmek için sahip oldukları tek şey olan toprağın ellerinden alınması ile artık köylülerin

ellerinde kaybedecekleri bir şey kalmamıştır. Bir yerde mücadele zorunluluk olarak ortaya çıkmıştır. 1988'deki durum da benzeri niteliktedir. Her şeyini neredeyse yitirmiş üçüncü sınıf insan muamelesi gören azınlık, kimliğinin elinden alınmasıyla harekete geçme zorunluluğunu hissetmiştir. Bu hareketlenmeyi tetikleyen bir diğer neden ise şüphesiz bölgenin kuzey sınırını teşkil eden Bulgaristan'daki gelişmeler olmuştur. Bulgaristan'ın ülkesindeki Türk azınlığı asimile etmek üzere ortaya koyduğu zorla isim değiştirmeye varan sert tedbirler, Yunanistan'daki Türk azınlığın endişelerini körükleyici etki yapmıştır.

Azınlık 1980'lerin sonunda artık en dip noktadadır. Fırsatını bulabilenler veya ekonomik gücü buna elverenler Türkiye'ye ya da 1988'de Yunanistan'ın o zamanki adıyla Avrupa Topluluğu içinde serbest dolaşıma dahil olmasıyla Almanya ağırlıklı olmak üzere Batı Avrupa'ya göç etmektedir. Geri kalanlar ise mücadele etmekten başka çaresi olmayanlardır. Ancak genel çerçevesini çizdiğimiz ideolojik alanda, mücadeleciler bir eylem ve söylem üretmek güçtür. Bu nedenle 1980'lerin başında kurulduğunu söylediğimiz kimlik uzlaşımının ulusal kanadı devreye girer. Azınlık ihtiyaç duyduğu mücadele gücünü, 1980'lerin ortalarında giriştiği imza toplama eylemiyle dikkatleri üzerine çeken ve azınlık içinde sivrilmeye başlayan Dr. Sadık Ahmet'in cesur milliyetçi-muhafazakâr söyleminde bulur. Gümölcine'den 1989'da milletvekili seçilen Dr. Sadık Ahmet'le beraber, İskeçe Milletvekili Ahmet Faikoğlu'nun 1993'e dek süren milletvekillik dönemleri, azınlığın köklü sorunlarının dünyaya duyurularak, çözüme dönük gelişmelerin uç verdiği bir evredir. Diğer yandan "Türk" sözcüğü de bu dönemde azınlık önderlerinin en çok telaffuz ettikleri sözcüktür. Bu bağlamda kimlik azınlığın toplumsal mücadelesinin kalkanı olmuştur. 1980'lerin sonunda tüm yurttaşlık ve azınlık haklarından mahrum bir yaşam sürdüren azınlığın, sorunlarını duyurmak üzere gelişen mücadele hareketi, muhafazakârlığın kısır döngüsünü aşmak üzere milliyetçi bir geçiş alanı bulmuş, ağır baskılarla radikalleştirilen azınlık, kimlik meselesi üzerinden muhafazakâr bir mücadeleciliğe hayat vermiştir.

1991'de ilan edilen kanun önünde eşitlik ve eşit haklar politikasıyla, yavaş yavaş yurttaşlık haklarını elde etmeye başlayan azınlık, kimlik kalkanıyla giriştiği mücadelesini, ideolojik yapısına uygun bir forma sokmaya başlar. Sokak eylemleri yerine, konferanslar, kapalı alanlarda düzenlenen büyük çaplı toplantıların aldığı yeni mücadele biçimi "muhafazakâr mücadelecilik" olarak tanımlanabilir. 1988'de GTGB'nin kapatılması üzere sokakları dolduran azınlık mensupları, 2005 yılında İskeçe

Türk Birliği'nin kapatılması karşısında bir spor salonunu doldurmaktadır.¹⁰¹ 1990'ların başında azınlığın insanca yaşam koşullarına kavuşması için yürütülen mücadelenin ana kavramı olan Türk kimliğinin kamusal alanda kabul görmesi, bugün hala tanınmamış olan azınlık haklarının iadesi ve azınlığın çoğunluğa sağlıklı entegrasyonu için bir kilit kavram haline gelmiştir.

1.4.2. Azınlık Eğitiminin Sorunları

1.4.2.1. Genel Giriş

Batı Trakya'da Lozan Antlaşması'nın 40 ve 41. maddeleri ile kuruluş ve faaliyetleri garanti altına alınmış 230 civarında azınlık okulu bulunmaktadır. Bu okullarda eğitim Türkçe ve Yunanca olarak yürütülmektedir. Osmanlı'dan devralınan *millet* sistemine göre oluşmuş bu eğitim kurumları Lozan'dan sonra yeni statüleri ile azınlığın idaresine bırakılmış ve bu dönemden itibaren azınlığın etnik bilinçlenme sürecinde itici gücü oluşturmuşlardır.¹⁰²

1950'lerin sonlarına dek çok ciddi şikâyetlere konu olmayan eğitim konusu, diğer sorun alanlarında olduğu gibi Kıbrıs uyuşmazlığı ile gerilen ilişkilerin kurbanı olur. Bir yandan imzalanan tüm antlaşma ve protokollere rağmen Türkiye'den yeni ders kitaplarının girişine engel olunur, diğer yandan Türkçe ders saatleri sürekli azaltılırken, Lozan'ın 37, 40 ve 41. maddelerine aykırı olarak çıkarılan yasalarla, okulların azınlığın kontrolünden çıkarılmasına çalışılmıştır.¹⁰³ Son yıllarda gözlemlenen görece iyileşmelere karşın Batı Trakya'da azınlık eğitimi ciddi sorunlarla karşı karşıyadır.

¹⁰¹ Bu toplantıda yapılan konuşmalar için bkz. **Mihenik Dergisi**, sayı 28, Mart 2005.

¹⁰² Azınlık olarak yaşamın başladığı 1920'li yıllarda azınlığın bütünlüğünü sağlayan din tutkalı, 50 yıldan fazla süren zorlu geçiş evresinin ardından yerini etnik bilince bırakmış, 1970'li yılların ilk yarısına rastlayan bu geçiş, 1980'lere girilirken dini liderlerin, etnik zeminli hak arama mücadelesinin önderliğini üstlenmesi ile din ile ulusçu anlayış arasında bir uzlaşmaya dönüşmüştür. Bugün Batı Trakya'da yaşayan ortalama bir azınlık mensubunun kimliğinde din ve milliyet bir birinden ayrılmaz derecede iç içedir.

¹⁰³ Batı Trakya'da tüm ihlallere karşın bölgede yaşayan azınlık mensuplarının eğitim konusunda Yunanistan'ın diğer bölgelerinde yaşayan azınlık mensuplarına kıyasla şanslı olduklarını söylemek gerekir. Türkçe eğitim veren azınlık okulları yalnız bu bölgede bulunmakta, Yunanistan'ın diğer bölgelerine dağılmış azınlık mensupları bu haktan istifade edememektedir. 2003 yılı itibari ile çoğunluğu Atina'da yoğunlaşmış, anadili Türkçe olan Müslüman nüfusun 15.000 dolayında olduğu bildirilmektedir ve bu kitle anadilde eğitim imkânından istifade edememektedir. Konstantinos Tsitselikis, Giorgos Mavrommatis, **Turkish: The Turkish language in Education in Greece**, Leeuwarden: Mercator-Education, 2003, s. 5.

1.4.2.2. Azınlık Eğitimi

1.4.2.2.1. İlkokullar

Batı Trakya’da 214 Azınlık ilkokulunda 6.694 öğrenci eğitim görmektedir.¹⁰⁴ 1997–1998 eğitim yılında Yunan Eğitim Bakanlığı’nın verdiği rakamlara göre bu okulların 175’i iki öğretmenle faaliyet göstermektedir.¹⁰⁵ Bu sayı bir azınlık okulunda bulunması gereken minimum öğretmen sayısıdır.

Yunanistan’da azınlığın ilkokul eğitimi 6 yaşında başlamakta ve 6 yıl sürmektedir.¹⁰⁶ Bunun ilk üç yılı temel eğitimi kapsamaktadır. Bu okullarda eğitim iki dillidir. Türkçe, Din, Matematik, Fizik, Kimya, Beden Eğitimi ve Sanat dersleri Türk dili ile işlenirken, Tarih, Yunanca, Çevre bilimi ve Medeni Bilgiler Eğitimi dersleri Yunanca görülmektedir.¹⁰⁷

1.4.2.2.2. Ortaöğretim

Batı Trakya’da 200’ün üzerinde azınlık ilkokulu bulunmasına rağmen, ortaokul ve lise seviyesinde eğitim veren azınlık liselerinin sayısı yalnızca ikidir. Diğer azınlık okulları ile aynı statüye sahip bu okullardan biri Gümülcine’de (Celal Bayar Lisesi¹⁰⁸ - kuruluş:1952), diğeri İskeçe’de (Özel statüye haiz Muzaffer Salihoğlu Lisesi, kuruluş tarihi: 1965) bulunmaktadır. İki azınlık lisesinin her birinin ortaokul bölümlerinde ortalama 300, lise bölümlerinde ise 110 öğrenci eğitim görmektedir.¹⁰⁹ 2005–2006 yılı

¹⁰⁴ Öğrenci sayısı için Tsitselikis ve Mavrommatis, **Turkish...**, s. 12, s. 26. Türk Dışişleri Bakanı’nın verdiği son rakamlara göre ilkokul sayısı 229’dur ve bunların 132’si Gümülcine, 76’sı İskeçe ve 21’i Dedeğaç’ta bulunmaktadır. “Batı Trakya’daki Türk Azınlık, Orta Öğretim Konusunda Ciddi Bir Açmaz Yaşıyor”, batitrakyahaber@yahoo.com, 16 Ağustos 2004.

¹⁰⁵ Tsitselikis ve Mavrommatis, **Turkish...**, s. 13.

¹⁰⁶ Temel eğitim süresi diğer öğrenciler için 9 yıldır.

¹⁰⁷ Tsitselikis ve Mavrommatis, **Turkish...**, s. 15. Karş. İlnur Halil, “Batı Trakya Türk Okullarında 1923’ten Günümüze Eğitim ve Öğretim”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa: yy, 2000, s. 94-102.

¹⁰⁸ 1952’de açılışı dönemin Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanı Celal Bayar tarafından yapılan okula, kendisinin adı verilir. 1960 Mayıs’ında Türkiye’de gerçekleşen askeri darbenin ardından, Türkiye Yunanistan’dan okulun ismini değiştirmesini talep eder. Bu talebe olumlu karşılık veren Yunanistan’ın resmi kayıtlarında okul yalnız “Azınlık Lisesi” olarak anılmaktadır. Buna karşın azınlık tarafından okul hala eski adıyla anılmaktadır ve azınlık mensupları okulun tekrar eski adına kavuşmasını arzu etmektedirler. 2005 Mayıs’ında Batı Trakya’yı ziyaret ettiğim esnada görüşme olanağı bulduğum Batı Trakya Türk Öğretmeler Birliği Başkanı Sadık Salih’in sözlerini yorumsuz aktarıyorum: “... 1960’tan sonra değiştirilmiş, ama bugün Rum’unun da Türk’ünün de ağzında orası Celal Bayar Lisesi’dir. Adının iade edilmesi iyi olur. Tunç harflerle taş duvarların ta üstünde yazılı olan harfleri hatırlıyorum, Celal Bayar Lisesi, Türkçe ve Rumca yazıyordu. Çok güzel bir şeydi. Celal Bayar Lisesi’nin bir tarafında Türk bayrağı, diğer tarafında giriş bayrağının yanında Yunanistan bayrağı vardı, dostluk vardı. Çok güzel günlerdi onlar ve öyle günleri biz arzuluyoruz. Biz burada köprü olmak istiyoruz. Bizim bir art niyetimiz yok, çocukların çok iyi yetişmesini istiyoruz.” **Sadık Salih ile Mülakat**, Gümülcine, 24.05.2005.

¹⁰⁹ Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 19.

itibariyle 570'i Celal Bayar Lisesi'nde, 420'si İskeçe Muzaffer Salihoğlu Lisesi'nde olmak üzere ilgili okulların ortaokul ve lise bölümlerinde toplam 990 öğrenci eğitim görmektedir.

Toplam 6 yıl süren eğitimin ilk üç yılı ortaokul seviyesinde, ikinci üç yılı lise seviyesindedir. İzleyen bölümlerde değineceğimiz yasa değişiklikleri ile cazibelerini yitiren bu okulların varlığı için bir diğer tehlike de, Yunanistan'ın özellikle bölgenin kuzeyindeki dağlık bölgede kurduğu ortaöğretim kurumlarıdır. Dördü İskeçe'de, biri Gümülcine'de olmak üzere kurulmuş bu beş ortaokulda din dersi haricinde tüm derslerin Yunanca okutulduğu bildirilmektedir.¹¹⁰ Bunun yanında nüfusunun tamamını Batı Trakya Türk azınlığı mensuplarının oluşturduğu İskeçe'ye bağlı Gökçepınar Köyü'nde yalnızca Yunanca eğitim veren bir Teknik Lise bulunmaktadır.

1.4.2.2.3. Medreseler

İlki 1949 yılında Gümülcine'de, ikincisi İskeçe'nin Şahin kasabasında kurulmuş iki medresenin esas amacı azınlık için din adamı yetiştirilmesidir. Ancak, İkinci Dünya Savaşı'nı ve ardından iç savaşı yaşamış Yunanistan'da, azınlık eğitimini yürütecek öğretmen eksikliğini gidermek üzere medrese mezunları devreye sokulmuş, bu vesileyle medreseler aynı zamanda öğretmen yetiştiren kurumlar haline gelmişlerdir.¹¹¹

Kurulduklarında eğitim süreleri 3 yıl olan medreselerin, eğitim süreleri 1957'de beş yıla çıkarıldı. Uzun yıllar statüsü belirsiz bir şekilde faaliyet gösteren bu kurumlara, 1998'de çıkarılan yasa ile ortaöğretim kurumu statüsü verilerek eğitim süreleri altı yıla çıkarıldı. (1998/2621 tarih/sayılı yasa) Bu okullarda Türkçe, Arapça ve Yunanca olarak üç dilde eğitim verilmektedir. Bu okulda Türkçe Dilbilgisi dersi sadece seçmeli ders olarak okutulmaktadır.

1.4.2.2.4. Yüksek Öğretim

Yunanistan'da bazı üniversitelerde bulunan Türk dili bölümleri ve azınlığa öğretmen yetiştirmek üzere kurulmuş SÖPA (Selanik Özel Pedagoji Akademisi)'nde tamamı Yunanlı eğitmenlerce verilen Türk dili dersleri haricinde Türkçe eğitim veren yüksek öğretim kurumu bulunmamaktadır.

¹¹⁰ Halil, "Batı Trakya Türk Okullarında...", s. 98.

¹¹¹ Asım Çavuşoğlu, "Medreselerin Dünyası Bugünü", **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000.s. 111; Halil, "Batı Trakya Türk Okullarında...", s. 98.

İzleyen bölümde değineceğimiz azınlık eğitiminin kalite düşüklüğü nedeniyle, azınlık mensuplarının üniversite öğrenimi görme olanakları da oldukça dardır.¹¹² Bu sıkıntıyı gidermek üzere 1995 yılında çıkarılan bir yasa ile yüksek okullara girişte azınlık mensuplarına kontenjan uygulaması getirildi. İlk uygulamanın yapıldığı 1996/1997 akademik yılında 70 öğrenciye üniversite eğitimi görme şansı tanındı. 2000 yılında bu imkândan yararlanan azınlık mensuplarının sayısının 400'e ulaştığı bildirilmektedir.¹¹³ 2005 itibariyle kontenjandan yararlanarak üniversitelere devam eden Batı Trakya Türk azınlığı mensuplarının sayısının 1500'e ulaştığı tahmin edilmektedir. 2005 yılında Rodop ilinden 160, İskeçe ilinden 119 kişi bu okullara girmeye hak kazanmıştır. Teorik olarak bu bölümde yer verebileceğimiz bir diğer yüksek öğrenim kurumu olan SÖPA'yı izleyen bölümlerde, sorunlar başlığı altında ele alacağız.

1.4.2.3. Azınlık Eğitiminin Sorunları

1.4.2.3.1. Okulların Adlandırılması

Batı Trakya'da okulların isimlendirilmesi konusu uzun süre tartışma konusu olmamış, hatta 1954 tarihli 3065 sayılı¹¹⁴ yasanın ardından çıkarılan emirnamelerle, "Müslüman Okulu" yazılı tabelalar yerine "Türk okulu" yazılıların asılması istenmiştir. (bkz. Ek. 1) Azınlık üzerinde "Türk Okulu" yazılı tabelalar bulunana okul fotoğraflarını hala arşivlerinde saklamaktadır. (bkz. Ek 2) 1967'de iktidara gelen cunta ilk iş olarak okul tabelalarını değiştirmeye başlar.¹¹⁵ Ancak Baskın Oran'ın bildirdiğine göre, Türk adı 50'li yılların sonundan itibaren müfettiş baskıları ile okul adlarından yavaş yavaş silinmeye başlamıştır.¹¹⁶ Bu pratiğin resmiyet kazanması ise 1972'de çıkarılan 1109 sayılı yasa ile olur.

Esasında içerikten ziyade bir tanımlama sorunu olan bu durumu, eğitim sorunları başlığı altında ele almak pek doğru bir yaklaşım gibi görünmeyebilir, buna karşın Batı

¹¹² Yunanistan'da görev yapmış diplomat Gündüz Aktan'ın ifadesine göre, görev yaptığı dönemde Yunanistan'daki üniversitelerden mezun olmuş sadece iki azınlık mensubu vardır. **Hürriyet**, 01.08.1999.

¹¹³ Erol Kaşifoğlu, "Batı Trakya Eğitim gerçeği ve çözüm önerilerimiz", **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa: yy, 2000.s. 103-105.

¹¹⁴ "Mareşal Papagos Kanunu" olarak da bilinen bu yasada azınlık okullarının "Türk Okulu" olarak adlandırıldığı bildirilmektedir. Halil, "Batı Trakya Türk Okullarında...", s. 95. Oran, **Türk-Yunan...**, s. 120.

¹¹⁵ Ömeroğlu'nun bildirdiğine göre okul tabelalarındaki Türk adı silinerek, yerlerine bu dönemde M/KON ifadesi yazılmıştır. Bu ifade hem Müslüman hem azınlık okulu anlamına gelebilecek bir kısaltmadır. Ömeroğlu, **Belgeler Ve Olaylar Işığında...**, s. 59. Bu durum "Türk Okulu" tabirinin ileride yasa değişiklikleri ile kaldırılmasına kadar bir geçiş aşamasının öngörüldüğünü göstermektedir.

¹¹⁶ Oran, **Türk-Yunan...**, s. 121

Trakya azınlığının tüm sorunlarının kökeninde kimliğin ne şekilde tanımlandığı meselesi yattığından, kavramsallaştırmalar bazen çok büyük önem taşımakta, bazı tanımlar ise masumiyetlerini yitirebilmektedirler. Okullarını ve kendilerini tanımlamak üzere “Türk” sıfatını kullanan öğretmenlerin aldıkları cezalar bu noktada hatırlanmaya değerdir.¹¹⁷

1.4.2.3.2. Okulların Yönetimi

Lozan Antlaşması’nın azınlık eğitimine ilişkin hükümlerinden 40. maddeyi Yunanistan için okursak:

“[Müslüman azınlığa] mensup [Yunan] uyrukları,... giderlerini kendileri ödemek üzere..., her türlü okullar ve buna benzer eğitim ve öğretim kurumları kurmak, yönetmek ve denetlemek... konularında eşit hakka sahip olacaklardır”. Açıkça görülmektedir ki, azınlık kendi okullarını kurma, yönetme ve denetleme yetkilerine sahiptir. 1977’ye kadar okulların idaresi öğrenci velileri tarafından seçilen encümen heyetlerince yürütülürken, 1977 tarih 694 sayılı yasa¹¹⁸ ile Encümeni seçme yetkisi valiye bırakılır. Yeni yasanın 6. Maddesinin getirdiği düzenleme ile en az beş en çok 15 velinin isminin bulunduğu bir listeden, valinin 3 kişilik encümeni seçerek ataması kuralı getirilmiştir (1. Fıkra), böyle bir isim listesi bulunmadığı takdirde vali kendi takdir ettiği üç kişiyi encümenlik görevine atar. (4. Fıkra) Bu durum okulların özerkliğini zedeleyici niteliktedir, fakat bu yasal düzenleme aslında sadece 1967’de Cunta’nın iktidara gelmesinden sonra fiilen durdurulan encümen seçimlerine ilişkin duruma yasal zemin hazırlanması olmuştur. Ancak, esas sorun encümen seçiminden ziyade encümenin yetkileri konusunda ortaya çıkmaktadır. İlgili maddenin 5. fıkrasındaki “Okul encümenlerinin seçilme işlemleri, görev ve yetkileri Milli Eğitim ve Dinişleri Bakanının kararları ile tespit edilir” hükmünü 1972’de çıkarılan 1109 sayılı kararnameden sonra öğretmen atamalarının, encümenin önerisiyle başlatılması yerine genel müfettişin önerisiyle başlatılması uygulamasına geçişle birlikte okunduğumuzda, okul encümenleri

¹¹⁷ 12 Türk öğretmene altına imza attıkları belgelerin içeriğinde yer alan “Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği” sözcüğü nedeniyle 8 ay hapis cezası verilmiştir. IHF, GHM, MRG, **Report to the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Greece**, Warsaw. 17–27 October 2000, ss. 24-25. Adnan Raifoğlu tarafından Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne götürülen davada Yunanistan mağdura, dava aşamasına geçilmeden 7 milyon Drahmi tazminat ödemeyi kabul etmiştir. IHF, **Report**, 2000, s. 25. Rasim Hint (Hid) adlı ilkokul öğretmeni de resmi bir toplantı da “Türk okulu” tabirini kullandığı için 1996-1998 yılları arasında dağ köylerine sürülmüş ve bir yıl süreyle hapse mahkum edilmiştir. IHF, **Parallel Report on Greece’s Compliance**, March 2000, s. 15.

¹¹⁸ Yasanın Türkçesi için bkz. Halit Mollahüseyin, “Batı Trakya Türkleri’nin Eğitim Sorunları ‘İlgili Kanun, Andlaşma ve Protokoller’”, **Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi**, yıl 1, sayı 2, Ekim 1979, ss. 114-137.

gerçekte sadece göstermelik kurumlar haline gelmektedir. 694 sayılı yasa ile eş zamanlı çıkarılan 695 sayılı yasanın azınlık okullarına öğretmen atamalarında önceliğin Selanik Özel Pedagoji Akademisi mezunlarına verileceği hükmünü getirmiş (1977/695 m. 3/7) olduğu ve encümenlerin esas yetki alanı olan öğretmen atamaları konusunda aşınmayı hızlandırıcı etki yaptığını da burada hatırlanmamız gerekir. Azınlık mensuplarının belirttikleri üzere 1965 yılından bugüne ilkokullara encümen kararı ile tek öğretmen dahi alınmamıştır.¹¹⁹ Öte yandan azınlık ortaokul/liselerine son dönemde tamamı Türkiye üniversiteleri mezunu öğretmenlerin atanması yapılmıştır.

1.4.2.3.3. Eğitim Kalitesi

1.4.2.3.3.1. Ders Kitapları

Batı Trakya’da sürdürülen azınlık eğitiminde kullanılacak kitaplar konusu, azınlık hakkı ihlallerinin en yoğun şekilde yaşandığı Cunta döneminde, Türkiye ile Yunanistan arasında imzalanan bir protokolle (1968) çözümlenmeye çalışılmıştır. O tarihe kadar 1952’de basılmış ders kitaplarını kullanan öğrencilerin sorunu protokolü izleyen yıl getirilen kitaplarla çözülmüş, bu konuda süreklilik sağlanamadığından azınlık mensubu öğrenciler çağın oldukça gerisindeki kitaplarla eğitim görmek zorunda kalmışlardır. 1990’da bölgeyi ziyaret eden Helsinki Watch Komitesi’nin bildirildiğine göre: öğrencilerin eğitim gördükleri Yunanca okuma kitapları yeniyken, Türkçe kitaplar eski ve kullanılmıştır, bunlar 1970 ve daha eski tarihli olup, çoğunlukla sayfa eksikleri bulunmaktadır.¹²⁰ Ancak ikibinli yıllara girilirken, Türkiye ile Yunanistan arasında kurulan iyi ilişkiler sayesinde aşılacak sorun, eğitimde ciddi sorunlar yaratmaktaydı. Fotokopi yoluyla çoğaltılan, elden ele geçerek iyice yıpranmış kitaplarda geçen “insanoğlu bir gün aya gidecektir” gibi ifadeler bu kitaplarla yürütülen eğitimin çağın ne derecede gerisinde kaldığını göstermektedir. Azınlık okullarında okutulacak ders kitapları konusunda Yunanistan’ın 80’li yılların sonunda uygulamaya çalıştığı politika da burada hatırlanmaya değerdir. Bu dönemde Yunanlı yazarlara hazırlanmış Türkçe kitaplar, azınlık eğitime sunulmak istenmiş, ancak azınlığın yoğun tepkisini çeken bu kitaplar, yaygınlık kazanamamıştır.

2000 yılında azınlık eğitiminde kullanılmak üzere ülkeye sokulan ilkokul kitapları, Türkiye’de eğitim- öğretimde kullanılan kitaplarla aynı içeriği izlemekte olup,

¹¹⁹ “Eğitim yılı sorunlarla başlıyor”, batitrakyahaber@yahoo.com, 16 Eylül, 2004.

¹²⁰ Helsinki Watch, *Vernichtung...*, s.41.

Türk ulusal sembollerinden arındırılmıştır.¹²¹ Daha önce onaylanarak azınlık eğitiminde kullanılması istenen kitapların geri çevrilmesinde bu gerekçe oldukça önemli yer teşkil ediyordu. Hatta Yunanistan'ın düzeltilmek üzere geri çevirdiği matematik kitaplarında geçen hesaplamalardaki Lira sözcüğü yerine, Drahmi'nin kullanılmasını istediği bildirilmektedir.¹²² Ortaöğretim ders kitaplarının hazırlanma ve onay işlemi ancak 2006 yılı Mart ayında tamamlanabilmiş, dağıtımlarına başlanmıştır. Ders kitaplarındaki sorun çözülmeye başlamış gibi görünse de günlük politik gelişmeler neticesinde gerçekleşen bu iyileşmelerin, bir düzenlilik kazandığını şimdiden söyleyebilmek güçtür. Kabul edilen ders kitaplarının genelde ders yılı sonunda ülkeye girişine izin verilmesi de, iyi niyetle yorumlanması zor ve konuya ilişkin endişeleri körükleyen bir yaklaşımdır.

1.4.2.3.3.2. Derslikler

1990 yılında bölgeyi ziyaret eden Helsinki Watch Komitesi'nin tespitlerinden biri de bölgede faaliyet gösteren okulların kötü koşullarıdır. Hem eğitim yapılan alanın darlığı, hem de eskiyen yıkılan bölümlerin tamiri için izin alınamadığı dile getirilen konulardır.¹²³ Daha sonraki uluslararası raporlarda da eğitim koşullarının yetersizliği konusu yer almaya devam eder.¹²⁴ Son yıllarda Avrupa Birliği'nden sağlanan fonlarında katkısı ile bu alanda iyileşmeler gözlemlenmeye başlanır. 1998 rakamlarıyla azınlık okulları için ayrılan yaklaşık 2 milyon dolarlık fonun 450 bin dolarlık bölümü tamirat masrafı ve 325 bin doları eğitim materyalleri için harcanmıştır.¹²⁵ Ancak burada dikkat çeken nokta aynı yıl içinde 940 bin dolarlık fonun yeni okul inşası için ayrılmış olduğudur. Yunanistan'ın verdiği rakamlara göre 1994-95 yılında var olan azınlık okullarının tamir ve bakımı için 1,7 milyar ECU fon ayrılmışken, yeni okul inşası için 6,7 milyar ECU kullanılmıştır.¹²⁶ Bu durum ilk bakışta pozitif bir gelişme gibi görülse de, bu fonlar daha önce ortaöğretim konusunu ele alırken değindiğimiz, din dersi haricinde tüm eğitimin Yunanca sürdürüldüğü eğitim kurumları için harcanmıştır. Azınlık okullarının kötü koşulları karşısında, tam teçhizatlı bu modern okullar cazibe

¹²¹ Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 16.

¹²² Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. 41.

¹²³ Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s. 40-41.

¹²⁴ IHF, **OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues**, Warsaw, 1997 (http://www.ihf-gr.org/viewbinary/viewhtml.php?doc_id=5033, Bağlantı tarihi: 10 Aralık 2004)

¹²⁵ Greek Helsinki Monitor, **Minority Rights in Greece**, 1999, s. 40.

¹²⁶ Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt: Eine Gesamtdarstellung der aussenpolitischen Beziehungen als Mitgliedstaat der EU**, Griechische Botschaft Presse- und Informationsbüro, Bonn, 1998, s. 79.

merkezleri yaratarak, azınlık okullarında kan kaybına neden olmaktadır. Özellikle son dönemde iki azınlık lisesinde çok büyük ölçüde derslik sıkıntısı yaşanmaktadır. 2004 yılında Gümölcine Celal Bayar Lisesi'ne inşa edilen ek bina dahi derslik ihtiyacını karşılayamamaktadır. Bu okullarda derslik yetersizliği nedeniyle bazı sınıflarda öğrenci sayısı 40'a ulaşmaktadır. Bu bağlamda azınlığın eğitim ihtiyaçlarını karşılamak üzere yeni ortaokul/liselerin açılması gerekmektedir.

Tablo 1.4. Azınlık Okullarında Derslik Sayısı	
Sınıf Sayısı	Okul Sayısı
Tek Sınıflı	45
İki Sınıflı	82
Üç Sınıflı	41
Dört Sınıflı	26
Beş Sınıflı	10
Altı Sınıflı	6
Altıdan Fazla Sınıflı	52
Toplam	262¹²⁷

1.4.2.3.3.3. Öğretmen Yetersizliği

Batı Trakya'daki pek çok azınlık okulunun en ciddi sorunlarından biri öğretmen yetersizliğidir. Daha önce de sözünü ettiğimiz üzere 230 civarındaki azınlık okulundan 175'i yalnız iki öğretmenle eğitim faaliyetini sürdürmektedir. Ancak öğretmen sayısından ziyade öğretmenlerin nitelikleri konusu sorunun en önemli boyutudur. Batı Trakya'da bugüne kadar süregelen azınlık eğitiminde şu üç tip öğretmen görev almıştır:

- Formasyonsuz Öğretmenler:** Bu tip öğretmenler genelde ilkokuldan liseye uzanan bir eğitimden geçmiş, hatta bazıları hiç eğitim almamış, pedagojik formasyonu bulunmayan kişilerdir. Medrese mezunlarının da dahil olduğu bu grupta yer alan öğretmenler, güncel koşullar neticesinde doğan eğitim sıkıntısını gidermek üzere azınlık tarafından temin edilmiş kişilerdir. Bugün için bu tip öğretmenlerin sayısı oldukça azalmıştır.
- Formasyonlu Öğretmenler:** Bu tip öğretmenler, Batı Trakya Türk azınlığına mensup olup, bir şekilde Türkiye'de öğretmenlik eğitimi aldıktan sonra, bölge de sözleşmeli olarak öğretmenliğe başlayan kişilerden ve kontenjan öğretmenlerinden

¹²⁷ Azınlık okullarından bir bölümünde eğitim öğretim faaliyeti süreklilik arz etmemekte, okulların bir kısmı dönemsel olarak kapanmak durumunda kalmaktadır. Faal okul sayısı ile dersliklerine sayılarına göre tüm okulların sayısı arasındaki fark bu nedenden kaynaklanmaktadır.

Tablo 1.4. bölgede yapılan incelemeler sırasında derlenen bilgiler kullanılarak tarafımızdan hazırlanmıştır.

oluşmaktadır. 1951 tarihli Kültür Antlaşması gereğince Türkiye’den azınlık eğitimi için gönderilen formasyonlu Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı öğretmenler bu grupta yer almaktadırlar. Söz konusu antlaşma Türkiye’den gönderilecek kontenjan öğretmeni sayısını 35 olarak belirlemiş olmasına karşın, Yunan makamları her yıl yalnızca 16 öğretmene onay vermekte, bu sayı azınlığın ihtiyaçlarına cevap verememektedir.

- c) SÖPA Mezunu Öğretmenler: 1968 yılında cunta idaresi döneminde kurulan Selanik Özel Pedagoji Akademisi, 1977’de çıkarılan 695 sayılı yasa ile azınlık eğitimine öğretmen yetiştiren temel kaynak haline getirildi. (m. 3/7) Diğer gruplarda yer alan öğretmenlerin aksine bu grup öğretmenler devlet memuru sayılmaktadırlar.(m. 3/9)

Eldeki son verilere göre 214 azınlık ilkokulunda görev yapan 861 öğretmenin 417’si azınlık mensuplarından, 2004-2005 itibariyle 9’u Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı kontenjan öğretmenlerinden oluşmaktadır. Ortaöğretim faaliyeti sürdüren kurumlarda ise toplam 95 öğretmenin 55’i Hristiyan Ortodoks öğretmenlerken, 31 azınlık mensubu öğretmen ve Türkiye’den 7 (2004-2005 itibariyle) kontenjan öğretmeni bulunmaktadır.¹²⁸ Azınlık okullarında öğretmenlik yapan SÖPA mezunlarının ise 250-300 (azınlık mensubu öğretmenler içerisinde hesap ediliyor) civarında olduğu bildirilmektedir.¹²⁹

Rakamlardan okunan sayısal olarak durumun çok katlanılmaz bir halde olmadığıdır. Buna karşın, ayrı bir ana başlık altında ele almayı uygun gördüğümüz SÖPA mezunu öğretmenlerin git gide eğitmen ihtiyacını karşılayan temel kaynak haline gelmesi ve bu okul mezunlarının yeterli nitelikleri edinmeksizin bu okullarda görevlendirilmeleri sorunun ciddiyetini arttırmaktadır.

1.4.2.3.3.4. Azalan Türkçe Ders Saatleri ve Tatil Günleri Sorunu

1954 yılında çıkarılan 3065 sayılı yasa ile azınlık okullarında okutulacak ders saatleri belirlenmiştir. Dönemin iyi yürüyen Türk-Yunan ilişkilerindeki bu sıcak havayı yansıtan yasa ile ilkokulların ilk üç senesinde 8 saat Yunanca, ikinci üç yılda ise 2 saati Tarih ve iki saati Coğrafya dersi olmak üzere toplam 12 saat Yunanca ders verilmesi öngörülmüş, geri kalan derslerin ise (ilk üç yıl 26 saat, ikinci üç yıl 22 saat) Türkçe yapılması öngörülmüştür. Buna karşın 1975’den 1995’e kadar geçen yirmi yıllık süre

¹²⁸ Tsitselikis; Mavrommatis, *Turkish...*, s. 16, 19.

¹²⁹ Republik Griechenland, *Griechenland in der Welt...*, s. 78. Halil, “Batı Trakya Türk Okullarında...”, s. 100.

zarfında yapılan kanun değişiklikleri ve çıkarılan kararnamelerle Türkçe ders saatleri % 40 oranında erozyona uğrarken, Yunanca ders saatlerinde % 50'lik bir artış görülür. Azınlık dilinde eğitimin maruz kaldığı bu aşınmaların yanında yeni bir yasa ile okul tatillerinin yeniden düzenlenmesi eğitimin ciddi bir yara almasına yol açar. 1972'de çıkarılan kararname ile azınlık okullarının diğer okullarla birlikte tatil günlerinde kapalı olması kuralı getirilmiş, bayram ve kandillerde de kapalı olan bu okullarda eğitim süresi en az 30 gün kısalmıştır. Bu eğitim yılının daha kısa sürdüğü dağlık bölge okullarında (Kasım ayı başından, Mayıs başına kadar) ağır sonuçlara yol açmıştır.¹³⁰

1.4.2.3.3.5. Azınlık Liselerinde Bitirme Sınavları, Zorunlu Eğitim Süresi ve Öğrenci Kaybı

1984 yılına kadar azınlık dilinde yapılan bitirme sınavları, bu yıl içerisinde, dersi veren Türk öğretmenle birlikte okul dışından gelen iki öğretmenin oluşturduğu bir komisyon tarafından yapılmaya başlanmıştır. (Lise 1, 2 ve 3. sınıflar için) Türkçe işlenen derslerin Yunanca olarak değerlendirilmesi haliyle başarı oranının çok aşağılarda kalmasına yol açmıştır. Söz konusu uygulamanın en önemli sonucu azınlık okullarına ilginin hızla azalması olmuştur. Azınlığın tepkisi üzerine söz konusu komisyon sınavları bugün sadece Lise 3. sınıf öğrencileri için uygulanmaya başlanmıştır.

Tablo 1.5. Yıllara Göre İşkeçe Ve Gümölcine Azınlık Liselerinde Eğitim Gören Öğrenci Sayısı (1983-2003)			
Yıl	Öğrenci Sayısı	Yıl	Öğrenci Sayısı
1983-84	532	1993-94	367
1984-85	357	1994-95	364
1985-86	304	1995-96	417
1986-87	127	1996-97	562
1987-88	131	1997-98	646
1988-89	214	1998-99	740
1989-90	273	1999-2000	812
1990-91	318	2000-01	905
1991-92	336	2001-02	909
1992-93	333	2002-03	925
Kaynak: 1990 yılına kadar veriler Oran, Türk-Yunan... , s.146. 1990 sonrası Tsitselikis; Mavrommatis, Turkish... , s. 26.			

Bitirme sınavı uygulamasının ortaöğretim kurumlarına etkisi ise daha ağır olmuş, okula kayıtlar azalmış, hatta Gümölcine'deki C. Bayar Lisesi 1985-1990 yılları arasında mezun verememiştir. 80'li yılların ortalarında kapanma sınırına yaklaşan bu

¹³⁰ Halil, "Batı Trakya Türk Okullarında...", s. 97; Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 13.

liselerin öğrenci sayılarında son yıllarda önemli artış gözlenmektedir. Bunun sebebi büyük ihtimalle koşullardaki görece iyileşme ile birlikte, azınlık mensuplarına üniversiteye girişte kontenjan ayrılmış olmasıdır. 2005-2006 eğitim yılı itibariyle iki azınlık okulunun (ortaokul ve lise bölümleri) öğrenci sayısı 990'a ulaşmıştır.

Azınlık okullarında kan kaybına yol açan bir diğer neden de, Yunanistan'da zorunlu eğitim süresi 9 yıla çıkarılırken, azınlık okullarının bu kapsama alınmaması olmuştur. 214 ilkokula karşın 2 medrese ile birlikte yalnızca 2 ortaöğretim kurumunun (ortaokul-lise) bulunması pek çok azınlık mensubunun ortaöğretim imkânından yararlanmasını güçleştirmiştir. Yunanistan'da 1976'da 9 yıllık zorunlu eğitime geçişle birlikte lise giriş sınavı kaldırılmış, ancak bu uygulama azınlık liseleri için devam ettirilerek, bu okullara giriş de zorlaştırılmıştır. 15 yıl süren uygulama 1992'de kaldırıldı ve okullara giriş kura usulü ile yapılmaya başladı. Her iki uygulamanın neticesi azınlık okullarında eğitime başlayanların % 23,5'inin okulu bitirememesi olmuştur. Yunanistan'daki genel başarısızlık ortalaması ise % 1,2'dir.¹³¹

1.4.2.3.4. SÖPA ve Medreseler

SÖPA, 1968 yılında cunta idaresi döneminde azınlık okullarında görev yapacak öğretmenlerin devlet eliyle yetiştirilmesi için kurulur. Bir SÖPA mezununun kendi ifadesiyle, okulun kuruluş nedeni “daha güvenilir!” öğretmenler yetiştirmektir.¹³² Bu okulun esas öğrenci kaynağını son birkaç yıldır lise statüsüne kavuşturulmuş olan iki medrese sağlamaktadır. Bu medreselerde eğitim Türkçe, Arapça ve Yunanca olarak üç dilde yürütülmektedir. Gümölcine Medresesi'nde Arap ülkelerindeki eğitim kurumlarından mezun 6 Türk öğretmene karşın 7 Yunanlı öğretmenin yer aldığı, İskeçe'deki Şahin medresesinde ise 7 Yunanlı öğretmene karşın 2 Türk öğretmenin bulunduğu bildirilmektedir.¹³³ Azınlığa öğretmen yetiştirme fonksiyonunu pratikte üstlenmiş olan medreselerde yeterince Türkçe eğitim alamayan mezunlar, SÖPA'da 3 yıl burslu olarak Yunanca eğitim aldıktan sonra azınlık okullarına atanmaktadır. Bu durum haliyle azınlıktan ciddi şikâyetler gelmesine yol açmaktadır. Türkçe'ye yeterince hâkim olmayan kimselerin çocuklara Türkçe öğretmek üzere okullara atanması en

¹³¹ Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 13-14.

¹³² Ahmet A. Hasan, “SÖPA'nın Kuruluşu, Gayesi, Gelişmeler: Akademi Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Azınlık Eğitimine Bakış açısı”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000.s. 114-116, s. 114.

¹³³ Hasan, “SÖPA'nın Kuruluşu...”, s. 111.

önemli rahatsızlık konusuyken, bir diğer eleştiri konusu ise SÖPA mezunlarının Yunan formasyonu ile azınlığı eritme politikasına hizmet ettikleri yönündedir. Hatta bu kişilere “Elen Müslümanı” olduklarına dair belgeler imzalatıldığı yönünde iddialar dolaşmaktadır.¹³⁴

Azınlığın tüm tepkilerine rağmen hem SÖPA, hem medreseler öğrenci bulabilmektedirler. Bunun temel nedeni, özellikle ekonomik imkânların oldukça kısıtlı olduğu dağlık bölgede yaşayan gençler için burslu olarak görülen bu eğitimin kendilerine yükselme olanağı sağlamasıdır. Üç yıl süreli bir eğitimin verildiği bu okulda 2000-2001 verilerine göre 68 öğrenci ve 16 eğitmen görev almaktadır.

SÖPA mezunları 1990’lı yıllara kadar azınlık mensuplarınca neredeyse tümüyle dışlanmışken, sonradan azınlığın diğer kesimleri ile bir uzlaşa sağlandığı görülmektedir. SÖPA mezunlarının diğer azınlık örgütleri ile birlikte dahil olduğu eylemler ve daha iyi bir eğitim yönünde talepleri kendilerine oldukça pahalıya mal olur. Örneğin Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığı’nın düzenlediği “Türk Kültürünü Tanıtma Semineri”ne katılan SÖPA mezunlarından 14’ünün görevlerinden uzaklaştırıldığı, pek çoğunun 2 ay hapis cezasına çarptırıldığı ve ücra köylere sürgün edildiği bildirilmektedir.¹³⁵ Azınlığın mücadelesine dahil olarak bu derece ciddi maliyetlere katlanan SÖPA mezunlarına karşın, tam aksi bir konumda yer alan mezunlar da hala bulunmaktadır. Örneğin yukarıda bahsettiğimiz Yunanlı yazarlarca hazırlanmış ders kitaplarının azınlık okullarında kullanılması çabasında öncülüğü SÖPA mezunları üstlenmiştir. Bu durum haliyle azınlığın tepkisine yol açmıştır.¹³⁶ Bu ikili durum SÖPA’nın geleceğine dair tartışma yaratmaktadır. Kimi azınlık mensupları kurumun tamamiyle ortadan kaldırılmasını savunurken, kimi azınlık mensupları da SÖPA’nın ıslah edilerek Türkiye’den gelecek eğitimcilerle desteklenmiş bir yüksek öğretim kurumuna dönüştürülmesi gerektiğini düşünmektedir.¹³⁷ Kesin olan nokta ise bu kurumun mevcut haliyle mezunları dahil kimseyi memnun etmediğidir. Yunanistan’ın

¹³⁴ Tekin Akıllıoğlu, “Batı Trakya Azınlığının Karşılaştığı Güncel Sorunlar”, *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*, sayı 3 Aralık 1994, ss. 28-37, s. 32.

¹³⁵ Hasan, “SÖPA’nın Kuruluşu...”, s. 115.

¹³⁶ “Batı Trakya Türk Toplumuna Danışma Kurulundan Duyuru”, *İnsan Hakları Merkezi Dergisi*, sayı 3 (Ankara, Aralık 1994), s. 20

¹³⁷ Bu tartışma için; “Azınlık Eğitime Acil Çözüm”, batitrakyahaber@yahoo.com, 29 Temmuz 2004.

da bu konuda politikasını değiştirerek kurumu üniversite bölümü haline çevirme niyetinde olduğu bildirilmektedir.¹³⁸

1.4.2.3.5. Anaokulu Talepleri

Son yıllarda azınlık tarafından iki dilli azınlık anaokulları istemi dile getirilmektedir. Bu istemi karşılayacak, bir kurumsallaşmaya henüz gidilememiştir. 2000 yılı verilerine göre azınlık mensuplarının okul öncesi çağıdaki çocuklarından yalnız 300'ü Yunanca eğitim veren kamusal anaokullarına çocuklarını göndermektedir. Bu durum Yunan yazarlarca tarımsal ve geleneksel toplum yapısına bağlansa da,¹³⁹ bölgeden gelen haberler köylerde yaşayan azınlık mensuplarının da çift dilde eğitim yapan anaokulları talebinde bulunduğunu göstermektedir.¹⁴⁰ Bugün Yunanistan'da Türkçe eğitim veren anaokulu bulunmamasına karşın, BTTÖB ve BTAYTD'nin girişimleri ile 2004 yılından beri köylerde çocuk kulüpleri oluşturulmaya başlanmıştır. Uzman gönüllülerce idare edilen bu kulüpler pratikte anaokulu işlevine sahiptir. Ancak bu kulüplerin sayısı henüz sadece dokuzdur. Ancak bu kulüplerin açılış ve faaliyetlerine ilişkin hukuki sorunlar aşılamadığından, bunlar Yunan makamlarının çeşitli baskılarına maruz kalmaktadır.

Yunanistan'ın azınlık eğitimine ilişkin genel eğilimini tespit etmek için 1977'de çıkarılan 694 sayılı yasayı mercek altına almak yararlı olacaktır. Baskın Oran'ın da işaret ettiği üzere, bu yasada göze çarpan iki olgu "idari takdir" kavramının ve "karşılıklılık" ilkelerinin ön plana çıkarılmış olduğudur.¹⁴¹ Yeni yasa okulların kuruluşlarında "dilekçe sahiplerinin sayısı, okulun kurulmasını isteyen ilgililerin oturdukları yeri ve iki devlet arasındaki *karşılıklı* durum ilkesini dikkate alan *valilikçe tayin olunur.*"(m. 5/1b) denmekte, tamamen belirsiz bir düzenleme getirilmektedir. Yine yasanın yedinci maddesi ile azınlık okullarının eğitim kadrosunun oluşumu, bu okulların devlet memuru olmayan personelinin özlük işleri, Türkçe ve Yunanca ders saatleri ve okul programları, okul encümeninin yükümlülükleri, eğitimin hangi alfabe ile yapılacağı vb. konular Milli Eğitim ve Din Bakanlığı'nın kararına bırakılmıştır.

¹³⁸ Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 21. Azınlık içerisinde BTTÖB de bu yönde bir eğilimi desteklemektedir. Denek başkanı Sadık Salih, azınlık okullarında eğitim vermek üzere yetiştirilecek öğretmenlerin Türkiye veya Yunanistan'da üniversiteye bağlı oluşturulacak bir kürsüde Türk ve Yunan akademisyenlerce yetiştirilmesini önermektedir. Sadık Salih ile Mülakat, BTTÖB Başkanı, 24.05.2005.

¹³⁹ Tsitselikis; Mavrommatis, **Turkish...**, s. 12

¹⁴⁰ "Çift Dilli Anaokulu İstiyoruz", batitrakyahaber@yahoo.com, 15.12.2004.

¹⁴¹ Oran, **Yunanistan'ın Lozan İhlalleri...**,

Yunanistan'ın azınlık eğitimine ilişkin olarak ortaya koyduğu bir başka uzun vadeli plan ise, azınlık eğitiminin Türkçe'nin tekelinden çıkarılması yönündedir. Yunanistan'ın ifadesine göre “çok farklı etnik kökenlerden gelen” azınlığın eğitiminin Türkçe ile yapılmasının nedeni, azınlık dillerinden yalnız Türkçe'nin yazı dili olarak kullanılıyor olmasıdır.¹⁴² Büyük olasılıkla bu gerçekten hareketle Yunanistan tarafından bir SÖPA mezununa Yunanca-Pomakça sözlük hazırlanmış, pek tutmayan bir Pomakça süreli yayın çıkarılması yoluna gidilmiştir. Bu gelişmeler azınlık eğitiminde ileride bir çözülme yaratmak adına öncül adımlar gibi görünmektedir.¹⁴³

1965 yılından bu yana Türk öğretmen okulları mezunu formasyonlu öğretmen atamaları yapılmamaktadır. Bu durum azınlığın eğitim sorununu derinleştirmektedir. Yunanistan Eğitim ve Din Bakanlığı ilkokullara azınlığın tepkili olduğu SÖPA çıkışlı öğretmenleri atamaktadır. SÖPA'lı öğretmenlerin yetersiz Türkçe bilgileri ve basit-bozuk konuşma seviyeleri öğrenci ve velilerden tepki almakta, bu öğretmenlerin dil kullanım düzeyleri Türk azınlık içinde ve öğrenciler arasında alay konusu olabilmektedir. Yunan eğitim sistemi içerisinde bir çıkıntı olarak duran, Lozan Antlaşması'na aykırı biçimde kurulmuş SÖPA'nın hiçbir azınlık eğitim sisteminde de örneği bulunmamaktadır. Kurumun ıslah edilmesi yönünde azınlıktan gelen talepler bugüne dek yanıt bulabilmiş değildir.

1.4.3. Dini Özerklik ve Müftülükler

Azınlığın en temel kurumlarından biri Müftülüklerdir; Türkiye'deki isimdaşı kuruluşlardan farklı olarak, yalnız din adamları arasındaki bürokratik hiyerarşinin bölge bazında en üst kademesini teşkil etmenin yanında, medeni hukuka ilişkin yargısal yetkiler kullanabilen (evlenme, boşanma, nafaka ve miras işleri gibi) Müftülüklerin hukuki statüsü ilk olarak 1913 Atina Antlaşması ile belirlenmiş, ardından 1920 yılında çıkarılan 2345 sayılı yasa ile söz konusu uluslararası antlaşmanın hükümleri iç hukuka yansıtılmıştır.

¹⁴² Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 78

¹⁴³ Bölgenin kuzeyinde yaşayan ve kendilerini Türk olarak tanımlayan Pomaklara ayrı bir etnik bilinç kazandırmak üzere pek çok “yatırım yapan” Yunanistan'ın bugüne dek ciddi sonuç vermeyen bu çabalarının, bundan sonra da çok ciddi bir etkisi olmayacaktır. Zira çağın en etkili eğitim araçlarından televizyon, gelişen uydu teknolojisi sayesinde bölgenin her yerinde Türkçe izlenebilmektedir ve ayrı bir çalışmada ele alınacak olan “yasak bölge” uygulamasıyla azınlığın geri kalanından izole edilerek, Türkçe ve Türk etnik bilincinden koparılacak istenen insanlar, kitle iletişim araçları vasıtasıyla çok daha iyi Türkçe öğrenebilmektedirler.

Ayrıca, Müftülöklere ilişkin olarak hiç bir zaman uygulanmamış 1920/2345 tarih ve sayılı yasa ile Atina Antlaşması'nın hükümleri iç hukuka taşınarak, müftölere geniş yönetsel ve yargısal yetkiler tanınmış; baş müftünün seçimine ilişkin yöntem netleştirilmiştir. Buna göre, Yunanistan genelinde seçilmiş tüm müftölerin oluşturacağı bir kurulda seçilecek üç adaydan biri Kral iradesi ile atanacaktır. Zaten uygulanamayan bu yasa, bir süre sonra Türkiye ile Yunanistan arasında yapılan nüfus mübadelesi ile baş müftölükler konusunda büyük ölçüde manasını yitirmiştir. Bugün için azınlık nüfusunun yoğunlaştığı Gümölcine ve İskeçe dışında, nüfusun neredeyse yok seviyesine indiğı Dimetoka'da da Müftölükler bulunmaktadır ve azınlıktan baş müftölük kurumunun oluşturulması yönünde çok açık bir istek gelmemektedir. Buna karşın, iki büyük yerleşim birimi İskeçe ve Gümölcine'de Müftölerin statüsü önemli bir tartışma konusudur.

Batı Trakya Türk azınlığı uluslararası antlaşmalar ve Yunan iç hukuku gereğince kendi müftölerini seçme hakkına sahipken, bu hakkın kullanımı 1985, hatta 1990 yılına kadar pek gündeme gelmez. Bunun için belli başlı birkaç sebep bulmak mümkündür. Eldeki bilgilerle Gümölcine ve İskeçe özelinde bakarsak, azınlığın geleceğinin hâlâ tam net olmadığı 1930'lu yıllara kadar konunun gündemde çok fazla yer işgal etmediğini düşünmek gerekir. Daha sonraki dönemde de Yunan makamları müftü atamalarını kendileri yaptıkları halde, seçilen kişilerin azınlığın genel olarak tasvip ettiğı kişiler olmasına özen gösterilir. Diğer yandan, azınlık içerisinde, başlangıçta Türkiye'deki uluslaşma sürecinin bölgedeki etkisine karşı direnen çevrelerin odaklanma noktası olarak görölen bu kurumlar, uzun yıllar süren "Cumacılar-Pazarcılar" tartışması çerçevesinde, ümmetçi görüşü yansıtmıştır.

Müftölöğe ilişkin kronolojik incelemeye devam edersek, Yunanistan'da karmaşanın devam ettiğı iç savaş esnasında göreve getirilen İskeçe Müftüsü ile İkinci Dünya Savaşı öncesinde getirildiğı görevinden Bulgar işgali esnasında el çektilirip savaş sonrasında makamına geri dönen Gümölcine Müftüsü'nün 1949 yılında birkaç ay arayla vefatlarından sonra, atanan Gümölcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa 1985 yılında vefatına, İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi de 1990 yılında vefatına kadar görevlerini sürdürürler. Müftölük krizinin ilk patladığı yıl Gümölcine Müftüsü'nün hayata gözlerini yumduğu 1985 yılı olur.

1967 cuntasından beri süregelen ağır baskıların, Kıbrıs uyuşmazlığına paralel kazandığı ivme, fikir ayrılıklarını ortadan kaldırmış, azınlığı bir nokta da

buluşturmuştur. Baskılar sonucu bir araya gelen azınlığın ihtiyaç duyduğu önderliği, azınlığın oyları ile Yunan parlamentosuna gönderdiği milletvekilleri üstlenemez, 1980'lerin başlarında patlayan İnhanlı arazi uyuşmazlığı esnasında ayaklanan köylülerle beraber ön saflarda yürüyen iki kişi vardır: Yaşları hayli ilerlemiş İskeçe ve Gümülcine Müftüleri. Yunanistan'da milliyetçiliğin oluşumunu andırır biçimde dini önderlerin ulusal bilince dayalı hak arama mücadelesinin başına geçmesi, ulusçu-laik çevreler ile ümmetçi-dinsel kesimi zaman zaman birbirine karşı oynayan Yunanistan'ı rahatsız eder ve 1985'de Gümülcine Müftüsü'nün ölümünün ardından kontrol altında tutabileceği ve azınlık tarafından genel kabul görmeyen kişileri bu göreve getirme yolunu seçer.

1.4.3.1. Müftülük Krizinin Tırmanışı

1985 yılında azınlığın hak arama mücadelesinin sembol isimlerinden biri olan Gümülcine Müftüsü Hüseyin Mustafa'nın ölümü sorunun başlangıcını oluşturur. Yunanistan tarafından Mısır'da din eğitimi almış Rüştü Ethem'in Müftü vekili olarak atanmasının ardından, azınlıktan yükselen protestolar, bu kişinin görevden istifasını sağlamış, ardından Suudi Arabistan'da eğitim görmüş Cemali Meço bu göreve getirilmiştir. Ancak azınlık bu kişiyi de benimsememiş, Atina Antlaşması 11/6 ve 2345 sayılı yasaya göre Müftülük için seçimlerin yapılması talep edilmiştir. Yunan Meclisinde dönemin milletvekili Mehmet Müftüoğlu'nun "müftülük seçimi" için verdiği soru önergesine Milli Eğitim ve Din Bakanlığından verilen, "*konu halen yönetim tarafından 1919'da Batı Trakya'nın Yunanistan'a ilhakından beri yürürlükte olan örf ve adete göre halledilmiştir,*" şeklindeki cevapla, bu konuda bir uzlaşmaya gidilmeyeceği açıklığa kavuşmuştur.¹⁴⁴ Yine aynı milletvekili tarafından (Yunanistan) Danıştay'da 2345 sayılı yasanın uygulamaya sokulması için dava açılmış, ancak davanın reddedilmesinin müftülük konusunu hukuki temelden mahrum bırakma ihtimalini düşünen azınlık önderlerinin baskısı davanın geri çekilmesine yol açmıştır. Ancak bu yöntem, iç hukuk yolları tüketilmediğinden meselenin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi önüne götürülmesini engellemiş, ancak ileride değineceğimiz seçilmiş müftülere yapılan ağır baskılar ve haklarında verilen mahkûmiyet kararları ile AİHM önüne gidebilmek mümkün olmuştur.

Müftülük sorununun ikinci perdesi İskeçe Müftüsü Mustafa Hilmi'nin Şubat 1990'da ölümü ile başlar. Yaşlı müftünün vefatının ardından "Müftülük" konusunda

¹⁴⁴ Oran, **Türk-Yunan...**, s.163.

hiçbir şekilde atamanın kabul edilmeyeceği kamuoyuna duyurulmuş, ancak olayların gelişimi bu noktada azınlığa bir adım geri attırmak zorunda kalmıştır. Yunanistan tarafından, vefat eden müftünün oğlu Mehmet Emin Aga'nın Müftü vekilliğine atanması bu karmaşık durumu yaratmıştır. Atama yöntemine en çok karşı çıkanlardan birinin Aga olması ve azınlığın büyük bölümünün de kendisini Müftü olarak tercih etmesi bu karmaşık durumu doğurmuştur. Bu durumda Mehmet Emin Aga'nın seçim kararı alınmasına kadar görevi üstlenmesi kabul edilmiş (1 Mart 1990), ancak bu azınlık içerisinde çok tartışılmıştır, ancak çok geçmeden Bakanlar Kurulu kararı ile o güne dek Gümülcine Müftülüğünü vekâleten yürüten Cemali Meço, bu göreve asaleten atanmıştır. (30 Mart 1990) Bu karar göstermiştir ki, Yunanistan hiçbir şekilde 2345 sayılı yasaı uygulamaya niyetli değildir. Bu durum üzerine Aga görevinden istifa etmiş ve azınlık bu durum karşısında İskeçe'de Müftülük konusunda bir fiili durum yaratarak 17 Ağustos 1990 tarihinde Cuma namazı kılınan tüm camilerde el kaldırma usulüyle müftülük seçimi yapmış ve oyların büyük bölümünü alan M. Emin Aga, Müftü seçilmiştir.

1990 Aralık ayı sonunda Yunanistan Hükümeti yukarıda bahsettiğimiz 182 Sayılı Kararnameyi hazırlar ve Kararnameyi tanımayacaklarını açıklayan azınlık mensupları Gümülcine'de de İskeçe'deki gibi bir fiili durum yaratma yoluna giderek kendi Müftülerini seçerler (28 Aralık 1990). Bu seçimde oyların çoğunu alan İbrahim Şerif, Müftü seçilir.

1991'de yürürlüğe sokulan kararnameye dayanarak M. Şinikoğlu, İskeçe Müftülüğüne atanır ve bu şekilde ikisi atanmış, ikisi seçilmiş dört Müftü ortaya çıkar.

1.4.3.1.1. 1991/1920 Tarih/Sayılı Yasa'dan Günümüze Gelişmeler

Batı Trakya'da azınlığın başlıca iki yerleşim bölgesi Gümülcine ve İskeçe'de ortaya çıkan ikilik aradan yıllar geçmesine rağmen bir çözüme ulaştırılabilmiş değildir. İki atanmış Müftü resmi görevlerini yerine getirirken, seçilmiş müftüler dinsel önderlik rolünü hukuki bağlayıcılığı olmayan biçimde sürdürmektedirler ve Batı Trakya'da pek çok camide seçilmiş Müftülerin yayınladıkları hutbeler okunmaktadır. Seçilmiş Gümülcine Müftüsü İbrahim Şerif'in ifadelerine göre, halk düğün ve cenaze gibi törenlerin yönetilmesinde seçilmiş müftülerle beraber olurken, resmi işlerde atanmış müftülere gitmektedirler. Görülen, seçilmiş Müftülerin atanmış Müftülere karşı toptan bir reddiye içerisinde olmadıklarıdır. Buna rağmen, seçilmiş Müftüler bayram ve kandillerde unvanlarını kullanarak mesajlar yayımlamaktadırlar. Yayımladığı yaklaşık

50 mesajla “yetki gaspı”nda bulunduğu gerekçesi ile açılan davalardan dolayı İskeçe Müftüsü toplam 139 ay hapis cezasına çarptırılmış, bunun altı ayını hapis yatarak geçirmiş cezasının geri kalanı paraya çevrilmiştir.¹⁴⁵ İbrahim Şerif de benzer davalarla karşı karşıya kalmış, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesine açtığı, 14 Aralık 1999’da sonuçlanan dava ile Yunanistan’dan Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi madde 9’a aykırı davranışları nedeniyle 2.7000.000 Drahmi maddi-manevi tazminat almaya hak kazanmıştır. Mahkemenin aldığı kararda not düşülen bazı konular dikkate değerdir. Mahkemeye göre, başvuru sahibinin faaliyetleri (dini kıyafetler giyme, evlilik törenlerini yönetme, mesaj yayınlama) hukuki etki yaratmayan faaliyetlerdir ve çok sayıda insanın isteyerek bir kişiyi dini lider olarak görmesi ve onu izlemesinin cezalandırılması demokratik toplumdaki dinsel çoğulculukla bağdaşmamaktadır.¹⁴⁶ Bunun dışında mahkemenin not düştüğü bir konu da “*devletin dini toplulukları tek önderlik altında toplamak üzere tedbir alma zorunluluğu bulunmadığı*”dır.¹⁴⁷ Bu iki karar alt alta okunduğunda seçilmiş müftülerin statüleri Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihatlarınca güvenceye kavuşmuştur. Aynı şekilde Mehmet Emin Aga da açtığı dava ile Yunanistan’ı mahkûm ettirmiş ve 1 Drahmilik sembolik bir tazminat almıştır. Bu davada da Şerif davasındaki yaklaşım sürdürülmüştür.¹⁴⁸ AİHM kararlarının ardından müftüler aleyhine yetki gaspında bulunduklarına dair yeni bir dava açılmamakla birlikte seçilmiş müftülerin statüleri de hâlâ tanınmamıştır ve Yunanistan bu konuda geri adım atmaya pek niyetli görünmemektedir.

1913 Atina Antlaşması ile statüleri belirlenmiş ve seçimle göreve gelmeleri kararlaştırılmış Müftülerin 1980’lere kadar Yunanistan tarafından atanmış olması ciddi sorun yaratmamış, Müslümanlık- Türklük çatışmalarının aşılp, müftülüklerin azınlığın hak arama mücadelesinde öncü kurumlar haline gelmeleri ile Yunanistan bu kurumları kontrol altında tutmak istemiştir. Sorunun çıkış noktası, müftülüklerin azınlığın ulusal bilincinin taşıyıcı kurumları haline gelmiş olmalarıdır. Bu durum karşısında Yunanistan taraf olduğu tüm ikili ve uluslararası antlaşmaları hiçe sayarak 1991 yılında çıkardığı yasa ile kurumları neredeyse tamamen kendi tekeline alan ve onların diğer azınlık kurumları ile bağlantısını kesen bir düzenleme yapma yoluna gitti. Batı Trakya’daki

¹⁴⁵ IHF, GHM, MRG, **Report to the OSCE** 17-27 October 2000..., s. 24.

¹⁴⁶ **Case of Serif v. Greece**, Başvuru no: 38178/97, Karar tarihi: 14 Aralık 1999, par. 51.

¹⁴⁷ **Case of Serif v. Greece**, par. 52

¹⁴⁸ Bkz. **Case Agga v. Greece**, Başvuru No: 50776/99 ve 52912/99, Karar tarihi: 17 Ekim 2002, par. 58-59.

müftülükler her ne kadar Türkiye’dekilere göre geniş bir yetki alanına sahipse de, Yunanistan içindeki konumlarının hiç de iç açıcı olmadığını belirtmek gerekir. Teokratik esasların devlet geleneğine derin biçimde sindiği, kilisenin kendi başına politika belirleyip izleyebildiği bir ülkede, azınlığın temel dinsel kurumlarına devlet tarafından atama yapılması açık bir dengesizlik yaratmaktadır.

Avrupa İnsan Hakları Mahkemesinin Şerif ve Aga davalarında Yunanistan aleyhine verdiği kararlar seçilmiş müftülere ilişkin kovuşturmalar durmuşsa da, sorun hala bir çözüme kavuşturulabilmiş değildir. Kilise’nin siyaset üzerindeki etkisi göz önüne alındığında sorunun uzun bir süre daha bu şekilde çözümsüz bırakılacağını beklemek gerekir.¹⁴⁹ Ancak, dinsel haklar alanında pek çok uluslararası metnin altına imza atmış, Avrupa Birliği üyesi Yunanistan’ın bu açık ihlalini sürdürebilirliği, Avrupa Birliği ve Birleşmiş Milletler gibi platformlarda evrensel kılınmış değerlerin tartışmaya açılması anlamına gelecektir.

1.4.3.2. Vakıflar

Batı Trakya’da yaşayan azınlık açısından yaşamsal değer taşıyan kurumlardan bir diğeri de, azınlık vakıflarıdır. Azınlık okullarının kurulması, öğretmenlerin maaşlarının ödenmesi, din adamlarının aylıklarının karşılanması, azınlığa yönelik aktivitelerin finanse edilmesi gibi önemli roller üstlenen bu kuruluşlar, 1967’de gelen cunta idaresinden bu yana azınlığın kontrol alanının dışına çıkarılmış bulunmaktadır. Vakıfların azınlık açısından önemini kavrayabilmek açısından bir Batı Trakya Türkü olan Halit Eren’in şu sözlerine kulak vermek yerinde olacaktır:

“Cemaat idareleri, azınlığın önemli bir uzvu olarak, hala müessir bir şekilde çalışmalarına devam ediyor. Azınlık, varlığını sürdürebilmek için en büyük gücü cemaatlerden alıyor. Okul, cami ve diğer azınlık giderleri, Cemaat bütçelerinden ödeniyor. Cemaatlerin güçlü, kuvvetli olduğu bölgelerde azınlık daha güçlü kuvvetli oluyor.”

Alıntıda geçen cemaat idareleri sözcüğünün kavramsal kargaşaya yol açmaması için kısa bir izahata gerek duyuyoruz. Belli bir amaca yönelik olarak kurulmuş mal

¹⁴⁹ Azınlık politikası açısından da Kilise’nin rolü önemlidir. Mart 1999’da Yunanistan Kilisesi Kutsal Konseyi’nin Batı Trakya’da üç veya daha fazla çocuklu Hristiyan ailelere maddi yardım kararı aldığı, bu yardımın Müslümanları kapsamadığı ve bunun bölgedeki `demografik sorun’la mücadele için yapıldığı bildirilmektedir. IHF, **Human rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America**, Report, 2000, s. 181.

birlikleri olan vakıfların idaresi eğitim ve dinsel amaçlı oluşlarına göre farklılaşmaktadır. Eğitim amaçlı olanlar cemaat idare heyetleri dediğimiz kurullarca idare edilirken, dinsel vakıflar müteveli heyetlerince yönetilmekteydi. İkinci Dünya Savaşı sonrasında terk edilen bu ayrımla kentlerdeki tüm vakıfların idaresi cemaat idare heyetlerine bırakılıp, köylerde müteveli heyetleri yetkili kılınırken, 1964’de eski düzenlemeye geri dönülmüş, buna rağmen azınlık açısından cemaat idare heyeti sözcüğü, kuruma atfedilen değeri de yansıtır şekilde, vakıf idarelerinin tamamı için kullanılır hale gelmiştir. Yine müteveli heyetleri sözcüğü de sıklıkla, içinde yer aldığı bağlama göre geniş anlamda kullanılmaktadır.

Lozan Antlaşması’nın 40. maddesine göre, “[Müslüman azınlık] ... *giderlerini kendisi ödemek üzere, her türlü hayır kurumları ile, dinsel ve sosyal kurumlar [...] kurmak, yönetmek ve denetlemek [...] konularında eşit hakka sahip olacaklardır.*” 2345/1920 sayı/tarihli yasa ile Lozan’dan önce Yunanistan iç hukukuna aktarılmış, kanunun 12/1. maddesinde ise, “*Müslüman cemaate ait vakıfların ve özellikle okullara ait olup da eğitim vakfı olarak vasıflandırılan mülklerin idaresi için konuya ilişkin özel bir kanunun kabulüne değin, her müftünün dairesinde 7 ile 12 üyeden oluşan bir heyet kurulur*” denmektedir. Aynı maddenin 2. fıkrasında bu heyetlerin üç senede bir seçimle göreve getirilecekleri belirtilmektedir. Buna rağmen, 16 Haziran 1949’da ve 28 Eylül 1949’da çıkarılan Kral İradelerine kadar seçimler gerçekleşmez. 16 Haziran 1949 tarihli Kral iradesine göre, İskeçe ve Gümülcine’de 12’şer, Dedeagaç ve Dimetoka’da 7’şer üyeden kurulması öngörülen Cemaat idareleri için seçimler 1950 yılından itibaren yapılmaya başlanır. 1967’ye dek süren bu uygulama, iktidara gelen cuntanın çıkardığı 65/1967 sayı/tarihli Kamu Düzeninin Sağlanmasına Dair Yasa ile kesintiye uğrar. Seçimle gelmiş heyetlerin dağıtılarak, atamayla yönetimlerin belirlemesini öngören Yasanın etkileri, 1974’de ülkeye yeniden gelen demokrasi ile ortadan kalksa da, bu durum Batı Trakya Türk azınlığının cemaat idarelerini kapsamaz. Yahudi azınlığa dair vakıflar da aynı kaderi paylaşmak durumunda bırakılmak istense de, bu azınlığın uluslararası etki alanı sayesinde bu gerçekleştirilemez.¹⁵⁰ Azınlık vakıfları konusunda önemli bir başka yasa, 1980 yılında çıkarılan 1091 Sayılı Yasa olur. Azınlık vakıfları için seçim usulünü getirmesine rağmen, bu seçimlerde valilere geniş yetkiler tanıyan

¹⁵⁰ Oran, **Yunanistan’ın Lozan İhlalleri...**, http://www.saemk.org/yayin_detay.asp?sbj=icerikdetay&id=15&dba=010&dil=tr, Bağlantı tarihi: 10 Mayıs 2005.

Yasanın en can alıcı hükmü, vakıf mütevellî heyetlerine Yasa resmen yürürlüğe girene kadar, vakıf mülklerini belgeleriyle vergi dairelerine beyan etmeleri yükümlülüğünün getirilmesidir. Devletin beyan edilmeyen mülklere el koyma olanağına sahip olduğu bu Yasada güdülen açık amaç, Osmanlı'dan devrolunmuş mülklerin savaşlar, göçler ve kayıt tutma geleneğinin zayıflığı nedeniyle kaybolmuş tapularının beyan edilemeyerek, bu malların vakıfların elinden alınmasıdır. Türkiye'nin yaşadığı askeri darbe nedeniyle içine düştüğü karmaşayı fırsat bilerek çıkarılmış Yasa, azınlığın ve Türkiye'nin beklenmeyen sert tepkisi karşısında yürürlüğe konmamış; Müftülük krizinin tırmandığı 1991 yılında, Müftülükleri denetim altına almak üzere her şeyi göze alan Yunanistan, vakıflara ilişkin Yasayı da sınırlı ölçüde yumuşatarak 1 Numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi adı altında, aniden yürürlüğe sokmuştur. Yunanistan'da azınlık vakıflarını ilgilendiren mevcut yasa aşırı ayrıntılı düzenlemeleri ve yoruma açık hükümleri ile bugün azınlık vakıflarının başında adeta "Demokles'in kılıcı" gibi asılı durmaktadır. Örneğin azınlık vakıfları için yapılacak seçimlerde oy verilecek adayların isimleri karşısına konacak işarete kadar (m. 16/3) derin ayrıntıya yer verilmiştir. İlgili Yasa ve Kararnamede dikkat çekici olan husus, azınlık vakıfları ile azınlık önderleri arasında bağın açıkça koparılmak istenmesidir. Müftülerden, milletvekillerine, belediye meclis üyelerinden nahiye müdür yardımcılara kadar geniş bir listede yer alan kişilerin ikinci dereceye kadar kan (anne, baba, kardeş, çocuk, büyük anne, büyük baba ve torunlar) ve sıhrî hısımlarının (eş ve eşin anne, baba, kardeş, çocuk, büyükanne, büyükbaba ve torunları) vakıf yönetimlerine seçilmeleri yasaklanmıştır. (1991/1 tarih/no.lu Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi m.7) Düzenlemelerin vakıf mantığına ters düşen hükümleri de bulunmaktadır. Örneğin, temelde hayır amaçlı kuruluşlar olan vakıfları yönetecek kişilere vakıf bütçesinden maaş bağlanmasını düzenleyen hüküm, kurumları gelir kapısı haline getirerek gerçek amacından saptırmaktadır. (1980/1091 sayı/tarihli yasa m. 13) Diğer yandan, vakıflar, basit dernekler statüsüne indirgenerek bütçeleri vali onayına tabi tutulmasını zorunlu kılan hükümle (1980/1091 m. 16) vakıfları iş görmez hale getirmenin yolu açık tutulmaktadır. Azınlık vakıfları ile ilgili olarak son yıllarda yükselen şikâyetlerden birisi de, vakıflara gelir vergisi tahakkuk ettirildiği ve vergilerin ödenmemesi halinde, vakıf mallarına ipotek konduğu ve bu malların devletleştirildiği yönündedir.¹⁵¹

¹⁵¹ Vaaz Ve İrşad Heyeti, "Batı Trakya'da İnanç-İbadet Özgürlüğü", **IV. Uluslararası...**, ss. 118-124, s. 121. Necmettin Hüseyin (Der.), **Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nden Tarihe Bir Not**, İzmir: Emir Ofset,

Azınlığın seçimlerin yapılmamasından duyduğu rahatsızlığın temel nedeni, kendilerince tespit edilmediği için vakıf yöneticilerinin denetlenememesidir, Gümölcine ve İskeçe’de yüksek azınlık bilinci sayesinde atanmış vakıf idarecilerinin psikolojik baskı ile kontrol altında tutulması mümkün olabilirken, azınlığın nüfusça iyice azaldığı Dimetoka ve Dedeagaç’ta vakıfların iyice eridiği ve pek çok tarihi mekân ile azınlık mezarlarının aradan geçen zaman içinde kaybolduklarına dair şikâyetler gelmektedir. Ancak işin ilginç tarafı, vakıflara atanmış yöneticilerin de azınlığın geneli ile aynı rahatsızlığı paylaşması ve seçimlerin gerçekleştirilmesini istemeleridir. Azınlık içinde vakıflara ilişkin olarak yürütülen tartışmanın seçimlere odaklanmasının temel nedeni, vakıflara ilişkin olarak 1980/1091 tarih/sayılı yasa ve 1991/1 tarih/sayılı kararname ile getirilen düzenlemelerin, büyük ölçüde dış tepkilerden çekinilerek tam anlamıyla uygulanmamasıdır. Azınlık vakıflarının seçilmiş kişilerce değil, atanmış kişilerce yönetilmesi ise tamamen hukuksuz bir durumdur. 1996’da yapılan yasal düzenleme ile vakıf yönetimleri üç yıl için seçilen heyetlere bırakılırken, konuya ilişkin yönetmelikler çıkarılmadığı için 1999’da görev süreleri dolan eski yöneticilerin yerine yenileri seçilebilmiş değildir.

1.4.4. Siyasi Alan

Yunanistan’ın bugünkü siyasal sistemi 1974’de askeri cuntanın devrilmesinin ardından 1975’de yürürlüğe sokulan yeni anayasa ile kurulur. İkinci Dünya Savaşı’nın ardından patlak veren iç savaşı izleyen yıllarda toplumsal ve ekonomik çalkantıların dinmeyişi sonucunda 1967’de yönetime gelen Cunta’nın 1974 Kıbrıs Harekâtı’nın ardından kendiliğinden iktidardan düşmesiyle bu tecrübenin çok uzun sürmeyişi, Yunan siyasal sistemine Kuzey Akdeniz’in diğer iki gecikmeli demokrasisi İspanya ve Portekiz’e nazaran avantajlı bir konum sağlar. Buna karşın Cunta tecrübesinin siyasetteki izlerinin tümüyle silinerek sistemin genel görünümünün belirginleşmesi için 1980’li yıllara kadar beklemek gerekir. Ancak bu demokrasinin özrü, çoğunluğun demokrasisi olarak kalması, ülkedeki Türk azınlığa erişmemesidir. Bu bölümde 80’li yıllarda azınlıkta ortaya çıkan siyasi hareketlenme ve bugünkü durum ulusal ve yerel siyaset ölçeklerinde analiz edilecektir.

1.4.4.1. Ulusal Siyaset

1.4.4.1.1. Genel Giriş

Yunanistan'da Albaylar Cuntasının devrilmesinin ardından yönetime gelen Ulusal Birlik Hükümeti (Başbakan Konstantin Karamanlis) sisteme yeniden işlerlik kazandırmak üzere üç konuda çözüm sağladı. Serbest seçimlerle anayasayı hazırlayacak kurucu meclis oluşturuldu, halkoylaması ile monarşiye son verildi ve 1947'den beri yasaklı olan Komünist Parti yasal hale getirildi.¹⁵²

Bugün dahi en demokratik anayasal düzenlere örnek gösterilen Yunan siyasal sistemine damgasını vuran en temel özelliklerden biri, köklü değişikliklere rağmen sistemin geleneksel yapısının muhafaza edilmiş olmasıdır.¹⁵³ Sistemin gelenekselliğinin sembolü Kilise, bu gelenekselliği besleyen ve ondan beslenen bir aktör olarak, sistem içinde hayli aktif bir role sahip görünmektedir. Yunan ulus devletinin kuruluşunda ve ulusçuluk anlayışının geliştirilmesinde oynadığı önemli rol, 1974'den beri Kilise'nin konumunun sosyalist-komünist partilerce dahi ciddi bir tartışmaya açılmaması sonucunu doğuran ana etkidir.¹⁵⁴ 2000 yılındaki “nüfus cüzdanlarından din hanesinin çıkarılması” tartışması, hükümetle Kilise'nin karşı karşıya geldiği ilk ciddi kriz olmuş, sorunun hükümetin istediği yönde çözüme kavuşturulmasına karşın, Kilise'nin tartışmalardaki etkinliği, onun bir siyasi aktör olarak ne derece önemli olabildiğini görebilmek adına önemli bir gösterge olmuştur.¹⁵⁵ Bugün ise, Kilise'nin konumunu ilk kez tartışmaya açan ve sistem üzerinde Kilise'nin tesirini azaltmayı hedef alan bir kanun tasarısı tartışmaya açılmış bulunmaktadır. Tartışma ülkede yaşayan Türk azınlığın dini kurumlarını da etkileyebilecek boyutuyla, büyük önem taşımaktadır. Gelişmelerin seyri, Kilise'nin aleyhine olduğu takdirde Yunanistan siyasal sisteminde köklü değişikliklerin yolu açılmış olacaktır.

Yunan siyasal yaşamında hâkim siyasal parti modeli Yeni Demokrasi (ND) ve Pan-Hellenik Sosyalist Hareket'in (PASOK) tek başına hükümet kurabildiği, iki sol parti, Komünist Parti ve Sol-İlerici Birlik'in (Synaspismos) toplamda aldıkları % 10

¹⁵² Griechische Botschaft in Berlin, **Das politische System und Wahlen in Griechenland**, www.griechenland-botschaft.de/politik/wahlsystem/politsystem_wahlen.pdf, Bağlantı tarihi: 4 Şubat 2005, s. 3.

¹⁵³ Karş. Nikolaus Wenturis, **Griechenland 1980-1989: Eine sozio-ökonomische Analyse**, Tübingen:yy, 1990.

¹⁵⁴ Georgios Tsakalidis, **Das politische System Griechenlands nach 1974**, Münster: LIT Verlag, 1999, s.67.

¹⁵⁵ Ortodoks Kilisesi'nin Yunanistan'daki etki gücüne ilişkin bkz. OSCE, **Report to the OSCE Supplementary Meeting on Freedom of Religion or Belief in Vienna**, 17-18 July 2003, s. 29-31.

dolayında oyla iktidara dahil olmaksızın¹⁵⁶ temsil edildikleri 2+2 modelidir. Sistemin iki güçlü partisi, birbirlerinin ideolojik söylemlerini iktidar ve muhalefette olmalarına bağlı olarak kullanabilmektedir. Özellikle sol-sosyal demokrat çizgide yer alma iddiası taşıyan PASOK'un 80'li yıllar boyunca kullandığı popülist söyleme karşın, sistemin muhafazakâr partisi Yeni Demokrasi'nin sosyal adalet vb. gibi kavramlara söyleminde sıkça yer vermesi ideolojik bulanıklığı belirginleştirmektedir.

Bu siyasal yapı içerisinde Batı Trakya Türk azınlığının ne ölçüde temsil olanağı bulabildiğini ve hangi süreçlerden geçtiğini izleyen bölümde ele alacağız.

1.4.4.1.2. Azınlığın Siyasal Temsili ve 1989 – 1990 Seçimleri: Bağımsız Adaylar

Batı Trakya Türk azınlığı 1993-1996 yıllarını kapsayan dönem haricinde, Yunanistan'da azınlık olarak yaşamaya başladığı ilk günden itibaren, Yunan Parlamentosu'nda temsil olanağı bulmuştur. Ülkenin toplam nüfusunun % 1 – 1,5'una tekabül eden azınlığın, oransal olarak küçük bir yer tutmasına rağmen, tüm nüfusun belli bir alanda yoğunlaşmış bulunması, azınlığa siyasi güç sağlayan temel nedendir. 1920'de ilk kez 4 milletvekili çıkaran azınlık, 1936 seçimleri hariç (bu tarihte azınlık iki milletvekili ile temsil edilmiştir), 1950'lere kadar her seçimde dörder milletvekili çıkarmış, 1950'lerden 2004'e kadar ortalama 2-3 milletvekili çıkaran azınlık, 2004 yılında gerçekleştirilen seçimlerde yalnız bir milletvekilini parlamentoya gönderebilmiştir.¹⁵⁷

1989 yılı Yunan siyasal sistemi için oldukça zorlu bir yıl olur. Cuntanın ardından kurulan demokratik sistemin klientalist niteliği, Koskotas skandalı ile iyice su yüzüne çıkar. Amerika'dan gelen bir Yunanlı olan Koskotas, PASOK bakanları ve bankaların en üst isimleri ile kurduğu iyi ilişkiler ve hileli işlemlerle, kısa sürede çok büyük servet edinir. 1989 seçimleri yaklaşırken patlak veren skandal, PASOK'un seçmenin gözünden düşmesine yol açarken, hiçbir partinin hükümet kuracak çoğunluğa erişememesi ve sürdürülebilir bir koalisyonu sağlanamaması ülkeyi bir yıldan az sürede üç genel seçim yapmayı gerektiren bir kaosa götürür.

¹⁵⁶ Komünist Parti, Yunanistan tarihinde ilk ve tek kez 1989'da Yeni Demokrasi Partisi ile koalisyon kurarak hükümette yer almıştır. İleride anlatılacak siyasal kaos ortamında PASOK'un kirli çamaşırlarını ortaya dökmek ve sol oyları kendine çekmek isteyen partinin bu ittifaktan hiç beklediği kadar karlı çıkmadığı 1993 seçimlerinde yarıya düşen oy oranından görülmektedir

¹⁵⁷ Batı Trakya Türk azınlığının 1920'den 2004 yılına kadar parlamentoya gönderdiği temsilcilerinin tam listesi için bkz. Alioğlu, **Dünden Bugüne...**, s.129.

Batı Trakya “Müslüman/Türk” azınlığı için ise aynı yıl azınlık üzerindeki baskıların doruk noktasına ulaştığı, buna rağmen yeni açılımların ortaya konduğu bir yıl olur. Azınlık, 29 Ocak 1988 olaylarında net şekilde görüldüğü üzere, ciddi bir gerilim ve buna paralel arayışlar içerisindedir.

Azınlık radikalleşir ya da radikalleştirilirken azınlığın Yunanistan Parlamentosuna gönderdiği temsilciler sorunların çözümünde etkisiz kalır. Siyasi parti disiplini altında ezilerek, güncel koşulların gerektirdiği inisiyatifi alamayan vekiller yerine, temsil gücü daha fazla, bağımsız adayların seçimi yoluna gidilir. Azınlık mensuplarının beyanları 1980’lerin sonuna dek görev yapan milletvekillerinin siyasi liderlik misyonunu taşımayıp, iş takibi vb. konularda azınlık bireylerine yardımcı olma gibi görevler üstlendikleri yönündedir. Bu evreye kadar azınlığın siyasi önderliğini cemaat başkanları yürütmüştür. 80’li yılların başından itibaren ise müftüler temsili nitelik kazanmıştır. Ancak bu önderlerin bölgesel sınırları, azınlığın sesinin ulusal ve uluslararası düzeyde yeterince duyurulamamasına neden olmaktadır. Bu nedenle 1985 yılında ilk kez, siyasi parti disiplini dışına çıkarak azınlığın sesini duyurabilecek bağımsız adayların genel seçimlere katılması yoluna gidilir. Mevcut kısır döngüyü aşmak üzere denenen bu yöntem, adayların yeterli çekim yaratamaması nedeniyle başarısız olur.¹⁵⁸

Ülkeyi o güne dek 8 yıldır aralıksız yöneten PASOK iktidarının krizi ile 1989 seçimlerine gidilirken, azınlık bağımsız milletvekili adayını bulmuştur: BTAYTD Genel Sekreterliği görevinde bulunmuş ve Avrupa’daki derneklerce başlatılan imza kampanyasının Batı Trakya’da yürütücülüğünü bireysel inisiyatifi ile üstlenerek dikkatleri üzerine çekmiş olan Dr. Sadık Ahmet. Dr. Sadık Ahmet’in mesleği ve toplumsal kökeni itibarıyla azınlığın en büyük köylüleriyle yakınlık kurabilmesi ve imza kampanyasındaki aktif rolü nedeniyle uğradığı kovuşturmalarla uluslararası kamuoyunun dikkatini azınlık üzerine çekmeyi başarması, azınlık içerisinde günden güne ön plana çıkmasını sağlar. 18 Haziran 1989 seçimlerinde bağımsız “Güven” listesinden milletvekilliğine adaylığını koyan Sadık Ahmet, azınlığın tarihinde ilk kez bağımsız milletvekili seçilerek parlamentoya girmeyi başarır.

¹⁵⁸ Galip Galip, bu denemenin başarısızlık nedenlerinden birinin de, o dönem Türkiye Başbakanı Özal’ın genel seçimler öncesinde Yunanistan’da en iyi Miçotakis ile çalışabileceğini açıklaması neticesinde azınlık mensuplarının yaşadığı kafa karışıklığı olduğunu söylemektedir. **Galip Galip ile Mülakat**, PASOK Eski Rodop Milletvekili, Gümölcine, 21 Mayıs 2005.

Aşırı cesareti ve tüm Yunan makamlarına kafa tutabilen inatçı yapısıyla, Dr. Sadık Ahmet'in tarzı belki başka bir siyasi zeminde hiç de tasvip edilebilir bir cinsten değildir. Ancak azınlığın radikalleş(tiril)diği bu evrede onun bu cesur yaklaşımı, kendilerine yapılan her haksızlığa boyun eğmeye alışmış azınlığa yeni bir güven aşılar.¹⁵⁹ Ancak, Haziran 1989 seçimlerinden tek parti hükümeti veya sürdürülebilir bir koalisyon çıkmazken, iki karşıt parti ND ve KKE yeni bir seçim hükümeti kurarlar ve Kasım ayında tekrar seçime gidilir. Haziran seçimlerinde ortaya çıkan belirsizlik, farklılaşmış oy oranları ile Kasım 89 seçimlerinde de devam eder. Bu seçimlerde de azınlıktan adaylar bir kez daha Gümölcine ve İskeçe'de çıkardıkları bağımsız listelerle seçime girmek isterler. Gümölcine'de "Güven Listesi"nden aday olan Dr. Sadık Ahmet ve İbrahim Şerif'in başvuruları, başvurunun son gününde dosyalarındaki basit eksiklikler gerekçe gösterilerek reddedilir. Bunun üzerine listedeki diğer aday, İ. Molla Rodoplu desteklenerek Yunan parlamentosuna gönderilir. Rodoplu'nun Gümölcine bölgesinde iki büyük partiden de fazla oy alarak milletvekili seçilmesi azınlığın bağımsız adaylara verdiği önemi yansıtır niteliktedir.

Tablo1.6.						
Yunanistan Genel Seçim Sonuçları (1985-1989)						
	06.06.1985		18.06.1989		05.11.1989	
Parti	%	MV	%	MV	%	MV
Aşırı Sağ	0,6	-	-	-	-	-
Yeni Demokrasi	40,8	126	44,3	145	46,2	148
PASOK	45,8	161	39,1	125	40,7	128
KKE	9,9	12	-	-	-	-
KKE Esoterikou	1,8	1	-	-	-	-
SYNASPISMOS	-	-	13,1	28	11	21
Ekoloji Partisi	-	-	-	-	0,6	1
DIANA	-	-	1,0	1	-	-
Bağımsız "Müslüman/Türk" Adaylar	-	-	0,5	1	0,5	1
Diğer	1,1	-	2	-	1	1
Kaynak: [Das Politische System und Wahlen in Griechenland], http://www.griechenland-botschaft.de/politik/wahlsystem/politsystem_wahlen.pdf, bağlantı tarihi: 04.02.2005, s. 18.						

Ancak, 1989'da gerçekleştirilen ikinci seçimin de istikrarlı bir hükümet çıkaracak sonucu vermemesi üzerine 1990 yılının Nisan ayında bir kez daha seçimlere gidilir. Bu seçimde azınlık seçmenin büyük bölümünün oylarını alan Gümölcine'den Dr. Sadık Ahmet ve İskeçe'den Ahmet Faikoğlu bağımsız olarak Yunan Parlamentosu'na temsilci olarak gönderilirler. Seçimlerde 150 sandalye elde etmeyi

¹⁵⁹ Dr. Sadık Ahmet ve ortaya çıkışını sağlayan siyasal ortam hakkında çok boyutlu bir analiz için bkz. Oran, **Türk – Yunan...**, s. 195 vd.

başaran Yeni Demokrasi Partisi, parlamento çoğunluğunu sağlamak için gereken 1 milletvekilini de DIANA partisinin meclisteki tek temsilcisinin desteğini alarak sağlar. Hükümet kurulması için hassas aritmetik dengelerin söz konusu olduğu bu dönemde, azınlığın partilerden bağımsız iki temsilcisini parlamentoya sokmayı başarması oldukça huzursuzluk verici olur. 1993 seçimlerine gidilirken, Yeni Demokrasi Partisi siyasi istikrarı sağlamak gerekçesiyle genel seçimlerde küçük partilerin önünü kapatan % 3'lük bir baraj uygulamasını yürürlüğe sokar. Pek çok modern demokraside uygulaması görülen seçim barajı, siyasi partilerle sınırlı tutulmayıp, bağımsız adayları da kapsar hale getirilir. Atina haricinde ülkenin hiç bir yerinde bağımsız aday çıkarılamayacağı anlamına gelen bu uygulamanın açık hedefinin Türk azınlığın bağımsız temsilcileri olduğu şüphe götürmeyecek derecede açıktır.¹⁶⁰

Tablo 1.7. Yunanistan Genel Seçim Sonuçları (1990-1996)						
Parti	08.04.1990		10.10.1993		22.09.1996	
	%	MV	%	MV	%	MV
Yeni Demokrasi	46,9	150	39,3	111	38,1	108
PASOK	39,3	125	46,8	170	41,5	162
SYNASPISMOS	10,6	21	2,9	-	5,1	10
KKE	-	-	4,5	9	5,6	11
POLAN	-	-	4,8	10	2,9	-
DIKKI	-	-	-	-	4,4	9
Ekoloji Partisi	0,8	1	-	-	-	-
DIANA	0,7	1	-	-	-	-
Bağımsız "Müslüman/Türk" Adaylar	0,7	2	-	-	-	-
Diğer	1	-	1,4	-	2,2	-
Kaynak: [Das Politische System und Wahlen in Griechenland], http://www.griechenland-botschaft.de/politik/wahlsystem/politsystem_wahlen.pdf , Bağlantı tarihi: 4 Şubat 2005, s. 18.						

1.4.4.1.3. Baraj Uygulaması ve 1993 Sonrası Gelişmeler

1993'de tüm partilerin ve azınlık temsilcilerinin karşı çıkmasına rağmen getirilen % 3'lük barajla gerçekleştirilen ilk seçimlerde, Dr. Sadık Ahmet normal şartlarda bağımsız milletvekili seçilmesine yetecek kadar oy almasına rağmen, Yunan parlamentosu'na gitmeye hak kazanamaz. Yasal düzenleme açıkken, Ahmet'in bağımsız adaylıkta ısrar etmesi, barajı geçersiz kılacak yasal mücadeleye girişme fikrine

¹⁶⁰ Yunan idari makamları, kendilerine % 3'lük seçim barajı ile ilgili şikâyetler geldiğinde, bunun her ülkede görülebilen makul bir uygulama olduğunu, hatta Türkiye'de seçim barajının % 10 olduğunu öne sürmektedirler. **Statement By The Greek Delegation in Right of Reply**, OSCE HDIM - Working Session 1, Warsaw, 20 September 2005. Ancak azınlığın şikâyeti herhangi bir baraj uygulamasından veya bunun hangi düzeyde olduğundan değil, bu barajın bağımsız adaylara da uygulanmasından kaynaklanmaktadır. Türkiye'deki % 10'luk baraj da yalnızca partileri kapsıyor olup, bağımsız adayların seçilmesi önünde hiçbir engel bulunmamaktadır.

dayandırılmaktadır. 1995 yılında bir trafik kazasında hayatını yitirmesi ile bu girişimi sonuçsuz kalır.1993 yılından 1996 seçimlerine dek Yunan parlamentosunda temsilcisi kalan azınlık, 1996'dan itibaren siyasi partilerden tekrar milletvekili çıkarmaya başlar.

Eylül 1996'da gerçekleştirilen seçimler, azınlık milletvekillerinin zaferiyle sonuçlanır. Gümölcine'den Galip Galip (PASOK) ve Mustafa Mustafa (Synaspismos) ile İskeçe'den Birol Akifoğlu (ND) parlamentoya girmeye hak kazanırlar. Bu yolla 1963 seçimlerinden sonra yalnız 1977'de gerçekleşebilen üç milletvekili çıkarabilme başarısı gösterilir. 2000 yılında bu sayı ikiye düşer, en son 2004 seçimlerinde ise yalnızca Rodop ilinden (Gümölcine) bir milletvekili seçilebilir.

Dr. Sadık Ahmet'in ölümünden sonra ortaya çıkan siyasi önderlik krizinin, parlamentoda bir milletvekilinin de bulunmaması nedeniyle aşılamaması, 1991'den beri gerçekleştirilen görelî iyileşmelere rağmen hâlâ temel vatandaşlık hakları sorunlarıyla boğuşan azınlığı milletvekili adaylarını güçlü biçimde desteklemeye yöneltir. 1996'da azınlığın gösterdiği siyasi patlama, bir yandan hâlâ azınlığın yüksek gerilim düzeyine sahip olduğunu gösterirken, diğer yandan oyların tek aday veya partide yoğunlaşmayarak adaylar (ve partileri) arasında dağılması, suların artık bir ölçüde durulmaya başladığını göstermektedir. Bir geçiş aşaması olan 1996 seçimlerinin ardından 2000 seçimlerinde sadece tek adayın doğrudan parlamentoya girebilmesi, ikinci milletvekilinin ise, Gümölcine'den aday bir kamu görevlisinin, görevinden istifa etmeyi ihmal etmesi nedeniyle milletvekilliğinden düşürülmesinin ardından gerçekleşmiş olması, bu tespiti doğrular niteliktedir.

Tablo 1.8. Yunanistan Genel Seçim Sonuçları (2000-2004)				
Parti	09.04.2000		07.03.2004	
	%	MV	%	MV
Yeni Demokrasi	42,73	125	45,37	165
PASOK	43,79	158	40,55	117
SYNASPISMOS	3,20	6	3,26	6
KKE	5,53	11	5,89	12
DIKKI	1,79	-	-	-
LAOS	2,19	-	-	-
Diğer	0,95	-	-	-
Kaynak: http://www.griechenland-botschaft.de/politik/ergebnisse/index.htm , bağlantı tarihi: 4 Şubat 2005.				

2000 seçimlerinde azınlık adaylarının bu derece büyük oy kaybına uğraması, birkaç nedenle açıklanabilir. Öncelikle, 2000'li yıllara girilirken azınlığın temel

vatandaşlık alanındaki sorunları büyük ölçüde çözülmüştür. Akan çatısını tamir etmekten mahrum bırakılan azınlık mensuplarının, bir anda yüksek harçlar karşılığında da olsa ev yapabilme, yeni mülk edinebilme izni alabilmesinin onları bir ölçüde rehavete sürüklediği şüphesizdir. İkinci olarak 70’li ve 80’li yıllar boyunca süregelen ağır baskılar evresinde sağlanan kemikleşmenin, girilen rehavet evresinde paralel çözümler göstermesidir. Siyasi liderler arasındaki günden güne belirginleşmeye başlayan rekabetten, Sadık Ahmet kadar etkili, azınlık mücadelesini örgütleyebilecek bir önder çıkamamış olmasıdır. Üçüncü bir neden ise azınlık seçmenin milletvekillerine yüklediği rol ile ilgilidir. 80’lerin sonlarına dek bireysel meseleler için kendilerine başvuru milletvekilleri, 80’lerin sonunda girilen evrede, göç etme - insanca yaşama ikilemi yaşanırken misyonlarına uygun aktivitede bulunabilmişler, 90’ların ortalarından itibaren yavaş yavaş beliren yumuşama süreci eski alışkanlıkların tekrar belirmesine yol açmıştır. Bugün azınlık siyasetini ilgilendiren temel sorunlardan biri de siyasi alanın çizgilerinin netleştirilemeyeşidir. Azınlığın, 2004 seçimlerinde çıkarabildiği tek milletvekili Yeni Demokrasi Partisi Rodop milletvekili İlhan Ahmet ile görüşmemizde, iletildiği sıkıntılardan biri de, çoğunluğu tütüncülükle geçinen azınlık köylülerinin “tütün tartma” işlemi esnasında dahi kendisinin yanlarında olmasını istediği, bu tür taleplerin azınlığın genel sorunlarına dönük olarak attığı adımları engeller hale geldiğiydi.¹⁶¹ Ancak sorunun diğer bir tarafı da azınlıktan milletvekilliğine adaylığını koyan kişilerin neredeyse tamamının seçim propagandaları esnasında bu tür vaatlerde bulunmalarıdır. Mevcut durum azınlık siyasetinin gecikmiş “ergenlik krizi” olarak vasıflandırılabilir. Bu krizin aşılabilirlik ölçüsü, azınlık siyasetinin başarı kapasitesini belirleyici faktör olacaktır. Birime hitabeden vaatlerin tutulamazlığı ise nihayetinde azınlık siyasetine küskünlük olarak yine azınlığa fatura edilecektir.

1.4.4.1.4. Azınlığın Siyasal Örgütlenmesi: Dostluk-Eşitlik ve Barış (DEB) Partisi

Rodop Bağımsız Milletvekili Sadık Ahmet öncülüğünde kurulan Dostluk-Eşitlik ve Barış Partisi (Azınlık arasında yaygın kullanılan adıyla DEB Partisi), Batı Trakya Türk Azınlığının ilk ve yegâne siyasi organizasyonudur. Parti, çoğunluğu din adamı, çiftçi ve öğretmenlerden oluşan 27 üye ile Ekim 1991’de kurulur. Partinin kuruluştaki adı “Eşitlik, Dostluk ve Barış Partisi” olmasına rağmen, daha sonra halk arasında yerleşen adı resmileştirilerek kullanılmaya başlanır.

¹⁶¹ İlhan Ahmet İle Mülakat, Yeni Demokrasi Partisi Rodop Milletvekili, Gümülcine, 20 Mayıs 2005.

DEB Partisi'nin isim olarak seçtiği sözcükler bir Batı Trakyalı yazarın ifadesiyle, o güne dek Batı Trakya'da olmayan şeylere (dostluk, eşitlik ve barış) özlemi ifade etmektedir. Azınlık olarak yaşamının 71. yılında kurulan parti esasında gecikmiş bir örgütlenmedir. Sorunların ulusal siyaset alanına taşınabilmesi ve azınlığın parti disiplini gibi mekanizmaların dışına çıkarak beklentilerini en etkin şekilde karar mekanizmalarına götürebilmesi için büyük önem arz eden siyasi örgütlenmenin 1991'de hayata geçirildiği evre hayli kritik bir dönemdir. Yukarıda sözünü ettiğimiz gibi hükümet kuruluşunun hassas aritmetik dengelere dayandığı 1989 ve 1990 seçimlerinde ortaya çıkan durumun ardından, DEB'in kuruluşu büyük panik yaratmış olmalıdır. İki bağımsız milletvekilinin seçildiği Nisan 1990 seçimlerini esas alırsak, bu seçimde oyların % 0,7'sini alan DIANA Partisi, tüm ülkeden topladığı oylarla bir milletvekili çıkarabilmiş ve bu yolla Yeni Demokrasi Hükümeti ile koalisyonu girerek hükümetin kurulmasını sağlayabilmişken, eş düzeyde bir oy oranına sahip Batı Trakya Türk azınlığının belli bir bölgede toplanmış oyları ile çok sayıda temsilci çıkarabilmesi ve hassas dengelerde etkin bir rol oynama ihtimali Yunan siyasetini karşı tedbir almaya sevk etmiş olmalıdır. Partinin katılabileceği ilk seçimler 1993'de % 3'lük baraj ile gerçekleştirilmiştir. Bu uygulama partinin ölü doğmasına yol açarken, Sadık Ahmet'in 1995 yılında bir trafik kazası sonucu ani ölümünün ardından, parti sembolik bir değer olarak yerel siyasetin bir parçası olarak kalmıştır. Baraj uygulaması nedeniyle partinin ulusal parlamentoda temsil olanağı bulunmaması, partinin kan kaybına yol açarken, bugünkü varlığını temelde Dr. Sadık Ahmet'in anısının yaşatılması isteğine borçludur.

DEB Partisi esas olarak Gümülcine'yle sınırlı bir yerel siyasi platformda varlığını sürdürmektedir. Ancak parti, yerel düzeyde de seçimlere katılmamakta, yerel siyasette aktif olmak isteyen azınlık mensupları için bir vitrin niteliği göstermektedir. Partinin yerel düzeye ana partneri, Rodop ilinde hayli güçlü olan PASOK Partisi'dir. Son seçimlerde PASOK listesinden yerel seçimlere giren DEB Partisi adayları arasında bir vali yardımcısı dahi çıkmıştır.¹⁶² Mevcut durumu ile partinin, Ege Makedonlarının siyasi partisi "Gökkuşağı"nın uluslararası etkinliğine ulaşması güç görünmektedir. Zaten azınlığın uluslararası temsili de Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) ve Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği gibi, özünde siyaset dışı kuruluşlarca üstlenilmiş görünmektedir.

¹⁶² Türk azınlığın nüfusunun yarısını oluşturduğu Gümülcine'den bir Türk vali çıkarmak, yerel siyaset bölümünde bahsedeceğimiz bölge birleştirmeleri nedeniyle mümkün olmamaktadır.

1.4.4.2. Yerel Siyaset

Yunanistan’da yaşayan Türk azınlığın toplam nüfus içerisindeki küçük payına rağmen (% 1-1,5), belli bir bölgede yoğunlaşmış olması, ona siyasi alanda avantajlar sağlamaktadır. Ulusal siyasette törpülenen bu avantaj, yerel siyasette de aynı kadere uğramıştır. Buna karşın yerel siyasete ilgi son yıllarda büyük ölçüde artmıştır.

1.4.4.2.1. Azınlığın Yerel Düzeyde Temsili

Nüfusunun büyük bölümü azınlık mensuplarından oluşan beldelerde azınlıktan belediye başkanları çıkmış, azınlığın yoğun nüfuslu olarak yaşadığı, ancak sayısal çoğunluğu elinde bulundurmadığı bölgelerde belediye meclislerinde azınlık mensupları da bulunmuştur. Bununla birlikte, Yunanistan’ın üniter yapısı ve 70’li ve 80’li yılların azınlığa soluk dahi aldırmayan politikaları, temsil alanı daha dar yerel siyaseti hep ikinci planda bırakmıştır. Azınlığın yüksek öğrenimli seçkinleri ulusal siyasete yönelirken, yerel siyaset daha ziyade daha düşük eğitilmiş ve siyasi tecrübesi olmayan eşrafın elinde bulunmuştur. Buna karşın Avrupa Birliği’nin entegrasyon sürecinin hızlanmasına paralel, yerelin ön plana çıkışı ve ulusal siyasette bağımsız adaylara karşı uygulanan % 3’lük barajın yarattığı alan daralması, yerel siyaseti daha cazip hale getirmiş görünmektedir. 2002 yılında gerçekleşen yerel seçimlerde Türk adaylar arasında yaşanan kıran kırana rekabet bunun bir göstergesi olsa gerektir.¹⁶³ Mevcut durumda azınlık 4 belediye ve 7 nahiye de azınlık mensubu yöneticileri göreve getirmiştir.¹⁶⁴

Azınlığın nüfustan kaynaklanan yerel siyasetteki gücü, bu alana artan ilgiye paralel, sınırlandırılmak istenmiştir. Mart 1997’de uygulamaya konan Kapodistrias Planı¹⁶⁵ (1997/2539 tarih-sayılı yasa ile) çerçevesinde gerçekleştirilen idari reformlarla bölge birleştirmelerine gidilmiştir. Türklerin yoğun olarak yaşadığı bölgelerin Yunanlıların yoğun olarak yaşadığı bölgelerle birleştirilmesi ile azınlığın yerel siyasi

¹⁶³ 1990’da Dr. Sadık Ahmet ile beraber bağımsız milletvekili olarak Yunan meclisine girmeyi başaran Ahmet Faikoğlu’nun 2006’da gerçekleşecek yerel seçimlerde aday olacağına dair yerel basında çıkan haberler de bu tespiti doğrulamaktadır. <http://www.trakyaninsesi.com/yazi1.html>, Bağlantı tarihi: 30 Ocak 2005. Faikoğlu, 1990-1993 yılları arasındaki bağımsız milletvekilliği döneminde azınlık sorunlarını yoğun biçimde parlamentoya taşıdığı için, ülkedeki büyük partilerin kendisini milletvekili adayı göstermeme konusunda centilmenlik antlaşmasına vardıklarını bildirmektedir. **Ahmet Faikoğlu ile Mülakat**, İskeçe Eski milletvekili, İskeçe, 23 Mayıs 2005.

¹⁶⁴ Bunlar Kozlukebiri (Ariana), Mustafaçova (Miki), Sirkeli (Filira) ve Susurköy (Sosti) Belediyeleri ve Arabacıköy, Gökçeler, Hemetli, İlica, Kozluca, Mehrikoz, Sinikova nahiyeleleridir.

¹⁶⁵ Plan hakkında genel bilgi için bkz.; “Program ‘I. KAPODISTRIAS’ For the Reform of the Primary Level Local Government” http://www.ypes.gr/Kapodistrias/english/kapo/fr_prog.htm ; B. Tarihi: 10.06.2006.

gücü sınırlı tutulmak istenmiştir.¹⁶⁶ Söz konusu düzenleme ile kurulan yeni belediyelerin sınırlarının tespitinde politik tercihler rol oynamıştır. Yeni düzenleme ile il yönetimlerini üstlenen valiler seçimle göreve getirilirken, Türk azınlığın rahatlıkla bir vali çıkarabileceği Rodop ilinin, Yunanlıların çoğunlukta bulunduğu Evros ili ile birleştirilmesi, keza İskeçe'nin de Kavala ve Drama ile birleştirilerek bir süper valiliğe bağlanması durumu açıkça gözler önüne sermektedir. Bu istisnai durum azınlığın yoğun olarak yaşadığı iller haricinde, ülke çapında yalnızca Atina ve Pire'nin birleştirilmesinde görülmüştür. Plan, 2001'de yapılan anayasa değişiklikleri de göz önüne alındığında yerele geniş yetkiler tanıyıp, yönetimde adem-i merkezîyet ilkesini ön plana çıkarırken, il valiliklerinin üzerinde oluşturulan bölge genel sekreterlikleri¹⁶⁷ tüm seçimle görev alınan birimler üzerinde kullanabildiği geniş yetkilerle, yerel siyasetin alanını daraltmaktadır.

Azınlığın yerel siyasette yaşadığı en temel sorun geri kalmışlık (ya da bırakılmışlık) ve buna paralel gelişen klientalist ilişkilerdir.¹⁶⁸ Bölgenin kuzeyini kaplayan dağlık bölgenin yıllarca “yasak bölge” olarak muhafaza edilmiş olmasının ve bölge üzerinde genel ihmalkârlığın yarattığı altyapı eksikliği göreve gelen yerel idarecilerin karşısında ciddi bir sorun olarak durmaktadır.

1.4.5. Yunan Vatandaşlık Yasası'nın Yol Açtığı Mağduriyetler

İkinci Dünya Savaşı'nın ardından Batı Avrupa, kendisini savaş öncesinin tüm hatıralarından arındırırken, kurulan demokrasilerin “mücadeleci” niteliği ırkçılığa karşı inşa edildi. Mücadeleci demokrasi, kavram olarak, demokrasi düşmanı ideolojilerin sisteme demokratik yollarla sızmasını önlemek adına, bu ideolojilerin demokrasi kalkanından mahrum bırakılması anlamını taşır. Hızla kurumsallaşan mücadeleci

¹⁶⁶ Yunan bürokratlarınca sürekli inkar edilen bu durum, 2006 Mayıs ayı başında PASOK'un İskeçe-Kavala-Drama genişletilmiş bölge valiliğine azınlıktan Gülbeyaz Karahasan'ı aday göstermesi üzerine patlak veren tartışmalar sırasında açıkça ortaya çıkmıştır. 10 Mayıs tarihinde Gümölcine'de yayımlanan Parataritis Gazetesi'nde Giannis Giannakis imzasıyla çıkan haberde genişletilmiş il valilikleri uygulamasının fikir babası Skandalidis'in Alpha TV kanalında düzenlemenin bir Müslüman vali seçilmesi ihtimaline karşı yapıldığını itiraf ettiği bilgisi yer almaktadır. Bkz. “Yunan Basınından Haberler”, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=922&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 15 Mayıs 2006. (Haberin Türkçesinden istifade edilmiştir) “Müslüman” Vali adayına dair Yunanistan'daki tartışmaların Türkçeleri için bkz. www.abtff.org adresinden Mayıs 2006 tarihli “Yunan Basınından Haberler”.

¹⁶⁷ 1997'de uygulamaya sokulan yerel yönetimler reformu ile herbirinde atanmış bir genel sekreterin bulunduğu 13 bölge yönetimi oluşturulmuştur.

¹⁶⁸ Belediye başkanlarından biri son dönemde adının karıştığı yolsuzluk olayları nedeniyle görevinden alınmış ve hakkında yerel mahkemece görevden alma ve 24 hapis cezası kararı verilmiştir. “Halit Mehmet 24 Aya Mahkum Oldu!”, http://www.rodopruzgari.com/r4r/arsiv_index.php?haber_sayi=0170 ; Bağlantı tarihi: 29 Ocak 2005.

demokrasi, anayasa koruma örgütleri ve çeşitli adlarla anılan özel birimlerle sisteme girebilecek yıkıcı, bunlar içinden özellikle ırkçı ideolojileri gözlem altına aldı. Avrupa'nın savaş sonrası dönemde yeni ortak kimliğinin kurucu unsurlarından biri olan “ırkçı-aşırı milliyetçi” ideolojilere karşı duruş, 90'ların sonunda “Haider Olayı” esnasında bir kez daha net biçimde görüldü. Avusturya'nın uluslararası izolasyonla tehdit edilerek, ırkçı partinin hükümetten çekilmesinin sağlanması, sisteme girecek ırkçı unsurlara karşı duyarlılığın ne derecede yüksek olduğunu göstermektedir. Ancak bu yaklaşımın iflas ettiği veya işlemediği noktalarda yok değildir. Sisteme dışarıdan girecek aşırı milliyetçi unsurlara bu derece duyarlı Avrupa'nın, sistem içinde üretilen milliyetçiliğe karşı eli kolu bağlı kalmaktadır. Bu 1990'lara kadar Soğuk Savaş'ın diplomatik gereklilikleri ile örtülürken, 11 Eylül Saldırıları sonrasında içine girilen dünya, üretilen yeni aşırılıkları, farklı biçimlerde örtbas etmeye açık görünmektedir.

Avrupa'nın güneydoğusunda uzanan Yunanistan, özellikle azınlıklara karşı uygulamalarıyla yukarıda çizdiğimiz “sistem içinde türeyen aşırı milliyetçilik” çerçevesine oturmaktadır. Yunanistan'da sistem içerisinde üretilen yabancı düşmanlığının şüphesiz en önemli kurbanları ülkede yaşayan ulusal, dinsel ve dilsel azınlıklar olmaktadır. Bu bölümde, Yunanistan'daki azınlıkları, özellikle de ülkenin kuzeydoğusunda yaşayan Türk azınlığı etkilemiş ve hala etkileyen Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesi mağdur edilen kişiler üzerinden analiz edilecektir. Yasa, öncelikle hukuki ve uygulama boyutuyla ele alınacak, ardından örnek olarak seçilmiş mağdurlar üzerinden uygulama tartışılacaktır.

1.4.5.1. Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. Maddesinin Hukuki ve Uygulama Analizi

1955'de yeniden formüle edilen Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, 1927'de çıkarılmış bir başka yasanın devamı niteliğindedir. Kuzey Yunanistan'da yaşayan çoğunluğunu Makedonlar'ın oluşturduğu “farklı” toplulukları ve iç savaş esnasında “komünist”leri bölgeden sürmek üzere kullanılır. Bu aşamaya dek Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlığının mağdur olduğuna dair bir emare bulunmamaktadır. 1955'de yeni kanunun yasalaşmasının ardından ise ana hedef grubunu Türk azınlığının mensupları oluşturur.

2005 Mayıs ayında Rodop Milletvekili İlhan Ahmet tarafından Yunan Parlamentosu'na sunulan soru önergesine verilen yanıtı göre, Batı Trakya ve Oniki

Adalar'da yaşayan 46.638 Türk (Müslüman), 1998'e dek uygulamada kalan yasa ile vatandaşlıktan çıkarılmıştır.¹⁶⁹ Dönemin Yunanistan İçişleri Bakanı Alekos Papadopoulos'un 23.01.1998 tarihinde yaptığı açıklamaya göre ise, 1955'den beri uygulanan yasanın o güne dek mağdur ettiği insan sayısı 60 bini bulmaktadır.¹⁷⁰ Bu sayıların ele alırken dikkat edilmesi gereken husus, verilen rakamların doğrudan mağdur sayısına işaret ettiğiidir. Vatansız durumuna düşürülen kimselerin sonradan dünyaya gelen çocuklarının da dolaylı olarak yasadan mağdur oldukları düşünülürse 33 yıl boyunca yürürlükte kalan yasanın en az 20-30 bin civarında da dolaylı mağduriyete yol açtığı hesaba katılmalıdır.

Yasayı hukuki boyutu ile analiz ile başlarsak;

1.4.5.1.1. Hukuki Analiz

1955/3370 tarih/sayılı Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi aynen şöyledir:

“Yunanistan'ı geri dönüş niyeti olmaksızın terkeden Yunan etnik kökeninden olmayan bir kişi, Yunan vatandaşlığından ıskat edilebilir. Bu yurtdışında doğmuş ve orada yaşayan Yunan soyundan olmayanlar için de geçerlidir. Yurtdışında yaşayan reşit olmamış çocuklar, ebeveynleri veya ebeveynlerinden hayatta olan biri vatandaşlıktan çıkarılmış ise, vatandaşlıktan ıskat edilebilirler. İçişleri Bakanı bu durumlarda Yurttaşlık Konseyi'nin onayı ile karar verir.”

Bu hükmün içeriği aşağıda üç başlık altında analiz edilmiştir

1.4.5.1.1.1. Irkçı Boyut-Yurttaşlar Arasında Ayrım:

Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi, ülkede yaşayan yurttaşların belli bir bölümünü kapsayan özel bir hükümdür. Yasanın kapsamına giren kişiler tasnif edilmiş ve bu tasnif, “Yunan soyundan” olup olmama üzerinden yapılmıştır. Yurttaşları soylarına göre iki sınıfa ayıran yasa, Yunan iç hukukunun üzerinde sayılan Lozan Antlaşması'nın 38, 39 ve 40. maddelerine aykırıdır. Yunanistan'da yaşayan

¹⁶⁹ İlhan Ahmet, “Basın Duyurusu: 19. madde ile ilgili”, 23 Mayıs 2005.

¹⁷⁰ Ancak Yunan makamlarınca verilen sayılar oldukça kafa karıştırıcıdır, zira Murat Hatipoğlu New York'taki Yunan Basın ve Enformasyon Ofisi direktörü Nikos Papaconstantinou'nun 1989 başında vatandaşlığını yitiren Türklerin sayısının 60.000 olduğunu bildiren bir açıklama yaptığını aktarmaktadır. M. M. Hatipoğlu, **The Moslem-Turks and Slavo-Macedonians of Greece: Denying Ethnic Identities in a Balkan State, A Member of The European Union**, Ankara: Sistem Ofset, 1999, s. 11. Helsinki Gözlem komitesi de aynı sayıyı 2000 yılında Yunan İçişleri Bakanı Alekos Papadopoulos'un ağzından vermektedir. Bu kez verilen rakamda 60.000 sayısının büyük bölümünün “Trakya azınlığı” mensuplarından oluştuğu söylenmektedir. IHF, Greek Helsinki Monitor, Minority Rights Group – Greece, **Parallel Report on Greece's Compliance**, March 2005, s. 9.

Müslüman/Türk azınlığın haklarını garanti altına alan 24 Temmuz 1923 tarihli Lozan Barış Antlaşması'nın 38. maddesi Yunanistan'a ülkesinde yaşayan herkese doğum, milliyet, dil, ırk ve din ayrımı yapmaksızın hayat ve özgürlüklerini koruma yükümlülüğü getirmiştir. 39. madde azınlık mensuplarının, Hristiyanlar ile aynı medeni ve siyasal haklardan yararlanacaklarını söylemektedir. 40. madde ise Müslüman Yunan vatandaşlarının hukuki ve uygulamada görülen işlem ve güvencelerden diğer yurttaşlar gibi yararlanmalarını öngörmektedir. Lozan Antlaşması'na açık aykırılığı bulunan yasa, Birleşmiş Milletler Kurucu Bildirgesi ve Avrupa merkezli ırk ayrımcılığını yasaklayan uluslararası belgelerle de çelişmektedir.

1.4.5.1.1.2. Çıkarma Nedeni ve İdari Takdir:

Yunan soyundan olmayanların vatandaşlıktan çıkarılmalarına sebep, bu kişilerin geri dönüş niyeti olmaksızın ülkeyi terk etmeleri, daha doğrusu ülkeyi geri dönüş niyeti olmaksızın terk ettiklerine kanaat getirilmesidir. Bu kanaati getirecek olan ise ülkenin idari makamlarıdır. Vatandaşlıktan çıkarma kararı, hiçbir hukuki süreçten geçilmeksizin doğrudan idari birimlerin aldığı kararlar doğrultusunda alınmaktadır. Keyfi şekilde alınan idari kararlar hukuksuz düzenlemenin traji-komik sonuçlar vermesine yol açmaktadır.

1.4.5.1.1.3. Anayasal Konum ve Kaldırma İşlemi

1975 tarihli Yunan Anayasası'nın 4. maddesinin 1. fıkrasına göre “*Tüm yurttaşlar yasa önünde eşittir*”, yine aynı maddenin 3. fıkrası yurttaşlığın ancak başka vatandaşlığın alınması ve yurtdışında ulusal çıkarlara aykırı faaliyet gösterilmesi halinde alınabileceğini söylemektedir. Bu bağlamda maddenin ırkçı niteliği Anayasa madde 4/1'e, çıkarma nedeni ise madde 4/3'e aykırılık arz etmektedir. Buna karşın Anayasa'nın tüm demokratikliğine gölge düşürecek nitelikte kaleme alınmış olan 111/6. maddesi, Vatandaşlık Yasası hükümlerini anayasal koruma altına almakta, bu nedenle düzenlemenin anayasaya aykırılığı öne sürülememektedir. 1998 Haziranında yasa, ileriye dönük olarak kaldırılmıştır. 43 yıllık uygulama esnasında ortaya çıkan mağduriyetler ise, işlem geriye yürütülmediği için giderilememiştir.

1.4.5.1.2. Uygulamanın Analizi

1.4.5.1.2.1. Karar Alma Süreci

19. maddenin uygulanması daha öncede belirttiğimiz gibi tamamen idari bir süreçtir. Sürecin işleyişinde, öncelikle polis ülkeden ayrıldığı düşünülen kişinin yaşadığı

yere gitmekte, komşularından, geri dönüp dönmeyeceklerine dair bilgi alınmaktadır. Civarda yaşayanların verdikleri bilgiler doğrultusunda, kişinin ülkeyi terk ettiğine kanaat getirildiği takdirde vatandaşlıktan çıkarma işlemi başlatılmaktadır. Pratikte görülen bir diğer uygulama biçimi ise, yurtdışında bir Yunan temsilciliğine başvuran azınlık mensubunun, bir sonraki gidişinde vatandaşlıktan çıkarıldığını öğrenmesidir. 80’li yıllarda bir dönem görülen bir başka uygulama ise okuma-yazma bilmeyen azınlık mensuplarının pasaportlarındaki “geri dönüş” dahil ibaresinin karalanarak kendilerine tek çıkışlı pasaport verilmesidir. Yurtdışına “geri dönüş” hakkı olmayan pasaportlarla çıkan azınlık mensupları tekrar sınırdan içeri sokulmamış ve vatandaşlıkları ellerinden alınmıştır.

Vatandaşlıktan çıkarma işlemi için izlenen sürecin aksaklığı, Yunan ordusunda askerlik görevini yapmakta olanların vatandaşlıktan çıkarılması gibi, traji-komik sonuçlar vermiştir.

1.4.5.1.2.2. Bildirim

19. maddenin uygulanmasında, düzenlemenin adaletsizliğini daha belirgin kılan bir durum da, alınan kararın mağdura bildirilmemesidir. Eğitim, çalışma veya turistik amaçla yurt dışında bulunan mağdur, vatandaşlığını yitirdiğini gümrük kapılarında, konsolosluklarda veya Yunan devlet dairelerinde öğrenmektedir. Vatandaşlığını yitirdiğini tesadüfen öğrenen mağdurlar, vakaların büyük bölümünde, 60 günlük idari dava açma süresini geçirdikleri için, meseleyi dava konusu edememektedirler.

1.4.5.1.2.3. Azınlık Aktivistlerinin Hedef Alınması

19. madde 1990’ların sonuna dek süren sistemli göç ettirme politikasının vasıtası olmuştur. Bunun anlamı okuma-yazma bilmeyenlerden, azınlık hakları için mücadele eden elitlere kadar çok farklı kesimlerden insanların madde nedeniyle mağdur olmasıdır. Ancak, madde özel olarak azınlık aktivistlerini sindirmenin (ve ülkeden sürmenin) aracı olarak kullanılmıştır. Bu konuda en bilindik vaka, gazeteci Selahattin Galip’in yaşadığı mağduriyettir. Bir dönem Gümülcine Cemaat Başkanlığı ve milletvekilliği yapan Sabahattin Galip, bir Türkiye ziyaretinin dönüşünde vatandaşlıktan çıkarıldığını öğrenir. Karara karşı açtığı davayı Danıştay önünde kazanan Galip, vatandaşlığını geri aldıktan bir süre sonra, bu kez yurtdışında Yunanistan aleyhine faaliyet göstermek gerekçesiyle Vatandaşlık Yasası’nın 20. maddesine dayalı olarak vatandaşlığını yitirir.

Maddenin işleyişini ana hatları ile ele aldıktan sonra, hala sürmekte olan mağduriyetleri, örnek vakalar üzerinden incelemeye başlayabiliriz.

1.4.5.2. “19. Madde” Mağdurları

Yunan Vatandaşlık Yasası’nın 19. maddesi, Yunanistan’ın resmi açıklamalarına göre 1955’den 1998’e kadar süren uygulaması esnasında 46.638 Türkün –doğrudan- mağduriyetine yol açmıştır. Bu mağdurların büyük bölümü Türkiye’de, oldukça önemli bir kısmı da Yunanistan’da bulunmaktadır. 1980’lerin başlarından itibaren de, Almanya ve Avustralya gibi ülkelerde çalışma amacıyla bulunan göçmen Batı Trakya Türkleri madde nedeniyle mağduriyete uğramışlardır. Yasanın yalnız Yunanistan’ın AB üyesi olduğu 1981-1997 yılları arasında vatandaşlıklarını yitirmelerine yol açtığı kişi sayısı 7.182 kişidir.¹⁷¹

Kıbrıs meselesi nedeniyle Yunanistan’da yaşayan Türk azınlığın üzerinde artan baskı, pek çok ailenin yaşamlarını tehlikede görerek Türkiye’ye kaçmalarına neden olurken, gizlice sınırı geçenler derhal vatandaşlıktan çıkarılmışlardır. Uygulamanın diğer bir biçimi yurtdışına eğitim veya çalışma amacıyla çıkanların ülkeye sokulmaması veya kendilerine mesleki yaşamlarını sürdürme imkânı tanınmayarak ülkeyi terklerinin sağlanmasıdır. Ülkenin terk edilmesi sağlandıktan sonra (bazen önce) ise 19. madde devreye girmekte, gidenlerin bir daha dönmelerini sağlanarak, sistematik göç ettirme politikasının tamlayıcısı rolünü oynamaktadır. 19. madde, sistematik göç ettirme politikasının bir parçası olmanın yanı sıra, başlı başına bir seyahat hürriyeti engellemesi olmuştur. Yunanistan’da bulunanlar, her defasında yurtdışına çıkışta endişe taşırken, Yunanistan dışında bulunanlar ülkeye girişte pasaportlarına el konulabileceği endişesiyle, yıllarca doğup büyüdüğü ülkeye girememişlerdir. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’nun (o zamanki adıyla Federal Almanya’daki Yunanistan-Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu) ilk başkanı Cafer Alioğlu, vatandaşlıktan çıkarılabileceği endişesiyle 22 yıl boyunca Batı Trakya’ya gidemediğini belirtmektedir.¹⁷²

Mağdurların bir diğer bölümü ise Yunanistan’da yaşamaktadır. Aralarında hayatında hiç yurtdışına çıkmamış kimseler de bulunan mağdurlar, en alt sosyal seviyede yaşamaya mahkûm edilmiş bulunmaktadır. Bu kişiler ödedikleri emeklilik

¹⁷¹ Helsinki Watch, **Greece: The Turks of Western Thrace**, vol 11, no 1 (D), January 1999, s.15.

¹⁷² **Cafer Alioğlu ile Mülakat**, ABTTF Eski Başkanı, Witten, 3 Ekim 2005.

primlerinin karşılığı olan emekli maaşlarını alamamakta, sosyal hizmetlerden tam anlamıyla istifade edememekte, çalışabilir yaşta olanlar statüleri nedeniyle ekonomik faaliyete tam anlamıyla katılamamaktadırlar. Yunanistan’da yaşayan mağdurların bir diğer bölümü ise başından itibaren vatansız yaşamaktadır. Ataları Bulgaristan üzerinden bölgeye yerleşmiş azınlık mensuplarına vatandaşlık hakkı verilmemekte, bu yöndeki talepler sürüncemede bırakılmaktadır. “Doğuştan vatansızlar” olarak tanımlayabileceğimiz bu gruptan bir azınlık mensubu, yıllarca vatandaşlık almak için mücadele etmiş, sürekli bürokratik engellere takılan başvurunun olumlu sonuçlanması için hayatında hiç yurtdışına çıkmamış bu kişiden Bulgar vatandaşı olmadığını ispatlaması (!) istenmiştir.¹⁷³ Şahıs bu belgeyi uzun uğraşlar sonucu temin etmesine karşın, başvurusu sonuçlandırılmamıştır.

Maddenin yol açtığı mağduriyetleri, Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’nca hazırlanan “19. Madde Mağdurları Bilgi Bankası”ndan derlediğimiz örnekler üzerinden değerlendirmeye başlarsak;

Cihan Doğan Vakası

Cihan Doğan, pek çok azınlık genci gibi küçük yaşta Yunan gemilerinde çalışmaya başlar, 1993’e kadar 12 yıl süreyle bu şekilde çalışan Doğan, 1993 seçimlerinde oy kullanmak üzere oy defteri almak için başvuruda bulunur, bu başvurusu vatandaşlıktan çıkarıldığı gerekçesiyle reddedilir. Pasaportunu iade etmeyen Doğan önce Türkiye’ye ardından Almanya’ya gider, Almanya’da büyük bir kente yerleşen mağdur, iki kez Yunanlı avukatlara vekâlet vererek sorunu hukuki yoldan çözmeyi dener. Avukatlar aldıkları yüksek ücrete rağmen davayı sürüncemede bırakır ve en nihayetinde kendisine Alman vatandaşlığını alması tavsiye edilir. Yunan uyruklu bir Türkle evlenen Doğan, çocuklarını Yunan uyruğuna kaydettirir. Beş yıl süreli pasaportunun süresinin dolmasına az kala, bunun süresinin uzatılmayacağı endişesi ile ruhsal bunalıma giren Doğan, bir süre sonra çalışamaz hale gelir. Nihayetinde pasaportu uzatılmayan Cihan Doğan’ın çalışamazlık durumu bugün hala devam etmekte, yaşamını Alman Çalışma Bürosu’nun (Arbeitsamt) bağladığı maaşla sürdürmektedir.

¹⁷³ Greek Helsinki Monitor; Minority Rights Group, Greece, **Report On Greece to the 1999 OSCE Implementation Meeting**, 21 September 1999, <http://www.greekhelsinki.gr/english/reports/ghm-22-9-1999-stateless.html>, Bağlantı tarihi: 5 Ocak 2005.

Vaka Analizi

Cihan Doğan vakası, pek çok mağdurun karşılaştığı sorunlara dair önemli ipuçları sunmaktadır. Diğer Yunan vatandaşları ile beraber uluslararası taşıma gemilerinde çalışması, onun ülkeyi geri dönüş niyeti olmaksızın terk etmesi olarak kabul edilmiş, daimi ikametgâhı Yunanistan'da bulunmasına rağmen etnik kökeni farklı olduğu için vatandaşlığını yitirmiştir. Mağdurun etnik köken farkı nedeniyle uğradığı bu mağduriyet, onun temel yurttaşlık haklarından biri olan seçme seçilme hakkının kısıtlanması sonucunu vermiştir. Mağdurun, hukuki sonuç almak üzere çabaları da ikinci bir mağduriyeti beraberinde getirmiştir. Uzun yıllar Türkiye'den mezun hukukçuların diplomalarının tanınmaması nedeniyle, azınlık mensubu avukatların sayısının bir elin parmakları ile gösterilebilecek kadar az olması, azınlık davalarının Yunanlı avukatlarca görülmesi zorunluluğunu doğurmuştur. Bu avukatların davalara gereken ilgiyi göstermedikleri ve müvekkillerine başka tabiiyetler edinmeye çalışmalarını tavsiye ettiklerine dair şikâyetler azınlıktan sıkça duyulmaktadır. Bilgi bankasında derlenen verilerde, mağdurun Yunanistan'da mülkiyeti bulunup bulunmadığına dair ibare bulunmamaktadır. Dolayısıyla, kişinin uğradığı maddi kayıp bilinmemektedir. Buna karşın, mağdurun belgelenebilir bir manevi zararı bulunmaktadır. Ancak ileride değinileceği üzere manevi kayıpların tazmini konusunda uluslararası hukuk hâlâ büyük zaaflar içermektedir.

Hamit Necdet Vakası

Hamit Necdet, 90'lı yılların ortasında akrabalarını ziyaret etmek üzere Türkiye'nin büyük kentlerinden birine gelir. Akrabalarının evine giren hırsızın, pek çok değerli eşya ile beraber kendisinin pasaportunu da çalması üzerine sorunlar başlar. En yakındaki Yunan dış temsilciliğine yeni pasaport veya Yunanistan'a giriş izni için başvuran Necdet'in bu talebi reddedilir. Uzun süren uğraşılara rağmen sonuç alamayan Necdet, 1998 Ağustos'unda gittiği Yunan dış temsilciliğinden Nisan 1997 itibarıyla vatandaşlıktan çıkarılmış olduğunu öğrenir. Hala Türkiye'de vatansız olarak yaşamını sürdüren Necdet 1993 yılından beri Yunanistan'daki mülklerine erişememektedir. Ziyaret amacıyla Türkiye'ye gelirken tarlasında mahsulünü bırakan mağdur, bunun gelirinden de mahrum kalmış durumdadır. Mağdurun kendi ifadesine göre yıllık maddi-manevi zararı 15.000 € düzeyindedir.

Vaka Analizi

Hamit Necdet olayı, Yunan idari makamlarının maddenin işletilmesi konusunda izledikleri tavrı yansıtır türdendir. Küçük bir talihsizlik, büyük bir faciaya dönüştürülmüş, kişi kendi kusuru olmaksızın, sürgün edilmiştir. Pasaport veya ülkesine giriş izni için başvuru yaptığında bu talebi kabul edilmeyen mağdura, 5 yıl sonra vatandaşlıktan çıktığı beyan edilmiştir. Bu beyan kendisine daha erken yapılmamış, idari dava açma süresinin dolması beklenmiştir. Hamit Necdet, mülkiyet hakkı ihlali bağlamında İnsan Hakları Avrupa Sözleşmesi Ek Protokolü madde 1 gereğince hak arama şansını da iç hukuk süreci işletil(e)mediği için kullanamamaktadır.

Türkiye’de hala vatansız yaşamak durumunda kalan bir başka mağdur Cemil Emin de, mülkiyete ilişkin sorun yaşamaktadır. Türkiye’de öğrenci olarak bulunduğu esnada 1984 yılında vatandaşlıktan çıkarılan şahıs, Batı Trakya’daki mülklerinin başkalarının adına geçtiğini bildirmektedir. Yunan yasalarına göre, vatandaşlıktan çıkarılmış kişiler miras hakkından yararlanamamaktadır. Miras, vefat eden kişinin Yunan vatandaşı mirasçıları arasında paylaştırılmakta, yasal mirasçı bulunmuyorsa mülkler devlete kalmaktadır. Mağdurun yaşadığı durum, bu düzelemeden kaynaklanıyor olsa gerektir.

Ali Tarık Vakası

Ali Tarık, ilk ve ortaöğrenimini Yunanistan’da tamladıktan sonra, tıp eğitimi almak üzere Türkiye’nin büyük üniversitelerinden birine kaydolur. Eğitimi tamamladıktan sonra uzmanlık eğitimi tamamlamak üzere bir hastanede görev alır. Ancak bu hastanenin bir üniversite hastanesi olmaması nedeniyle askerlik ertelemesi yapılmaz. Bunun üzerine Tarık eğimini tamamlayabilmek için, kaçak durumuna düşer. Eğitimi tamamlayan Tarık, bölgesindeki Yunan dış temsilciliğine giderek Yunanistan’a dönmek istediğini bildirir ve eğitim aşamasında uzatılmayan pasaportunun süresinin uzatılmasını ister. Kendisine Yunan dış temsilciliğinden Yunan vatandaşlığını yitirmiş olduğu bildirilir. Buna karşın mağdurun isteğine rağmen kendisine belge verilmez. Türkiye’de “vatansız” durumuna düşürülen Tarık’tan, oturum ve çalışma izni alabilmek için, durumunu gösterir belge istenir. Yunan konsoloslughuna tekrar belge için başvuran Tarık’a, bu belgenin ancak “kendi isteğiyle” vatandaşlıktan çıktığına dair bir dilekçe yazması halinde verileceği bildirilir. Mecbur kalan mağdur “kendi isteğiyle” vatandaşlıktan çıktığını gösterir belgeyi imzalar. Mağdur

vatandaşlıktan çıkarıldığı esnada anne-babası ile eşi ve çocukları Yunanistan'da yaşamaktadır. Vatandaşlıktan çıkarıldığı 1983 yılından 2001 yılına dek Yunanistan'a giremeyen mağdur 2001 yılında temin ettiği vize ile ülkeye girecekken Kipi (İpsala) sınır kapısında “dismissible person” olduğu bildirilerek geri çevrilir. Mağdur şu anda Türk vatandaşlığını almış bulunmaktadır. Eşi ve çocukları ise Yunan uyruğundadır.

Vaka Analizi

Ali Tarık vakası, yüksek öğrenim görmüş azınlık mensuplarına karşı uygulanan sistematik vatandaşlıktan çıkarmalara emsal teşkil etmektedir. Öğrenimleri esnasında pasaportları uzatılmayan ve vatandaşlıktan çıkarılan mağdurlar ülkelerine giriş yapamamakta, “mahsur kaldıkları” ülkede hayatlarını sürdürebilmek için almak zorunda kaldıkları belgeler ise “kendi rızaları”ncaymışçasına düzenlenmektedir. Baskın Oran'ın da kaydettiği üzere Yunanistan dış temsilcilikleri, çıkarma belgelerinde oldukça hassas davranmışlar, 19. maddeyi bu belgelerde anmamaya özen göstermişlerdir. Bu temkinli yaklaşımın nedeni ileri de Yunanistan'ı sıkıntıya sokabilecek uygulamaya kılıf bulmak olsa gerektir. Öyle ki, Birleşmiş Milletler Azınlıklar Çalışma Grubu toplantılarına katılan Türk azınlığı temsilcisinin mağdurların sorunlarını dile getirmesinin ardından açıklama yapan Yunan delegasyonu, Batı Trakya Türklerinin kendi istekleri ile vatandaşlıktan çıktıklarını beyan etmiştir. Örnek olay bu “kendi isteğiyle çıkış”ın biçimi hakkında bilgi sunmaktadır.

Yüksek öğrenimli azınlık mensuplarını hedef alan 19. madde uygulaması daha düşük düzeyde öğrenim görmüş azınlık mensuplarında görünümü, mağdurlara Yunanistan'da yaşama şansı tanınmayarak, göç etmeye zorlanmaları, göç etmelerinin ardından da yerleştikleri yeni ülkede tüm yurttaşlık haklarından yararlanabilmek üzere yeni vatandaşlıklar almak zorunda kalmalarıdır. 1974 krizi ardından Türkiye'ye kaçmak zorunda kalan Numan ailesinin kızı Canan, tarlaya çalışmaya giden babasının askerlerce geri çevrildiğini yazmaktadır. 70'li ve 80'li yıllar azınlığa akan çatısını dahi tamir etme izni verilmediği, azınlığın gündemini tarlasını sürebilmek için bir traktör ehliyeti alabilmenin işgal ettiği günlerdir. Türkiye, bölgede yaşanan insanlık dışı uygulamadan kaçan Batı Trakya Türklerine kucak açarken, 70'lerin başında vatansız durumuna düşürülen azınlık mensuplarına Türk vatandaşlığı edinmede kolaylık sağlanmasına dair bir gizli Bakanlar Kurulu kararı alınır. Kararın bir süre sonra dışarıya sızması üzerine, Yunanistan'dan umutları tükenen bir kısım azınlık mensubu vatansız durumuna düşme yolunu seçer. Bu şekilde vatandaşlığını yitirenlerin sayısı bilinmemekle beraber,

uluslararası insan hakları raporları ile belgelenmiş göçe zorlama politikası sonucunda yurtlarından edilen insanların bunu çok da isteyerek yaptıklarını düşünmek anlamsız olacaktır.

Ali Tarık vakasında mağdurun eşi ve çocuklarının vatandaşlıktan çıkarılma esnasında Yunanistan'da bulunuyor olmaları da, ilk satırından son satırına bir hukuksuzluk örneği olan yasanın, uygulamasında da gerekli kıstaslara uygun hareket edilmediğini göstermektedir. Mağdurun ailesinin hala Yunanistan'da bulunuyor olması, mağdurun ülkeyi “geri dönüş niyeti olmaksızın terk etmesi”nin söz konusu olmadığını göstermektedir.

İlgili olayda da çıkarma işlemi ile işlemin beyanı arasında 4 yıllık süre yer almaktadır. Aradan geçen süre Yunan iç hukukunda hak aramayı imkânsız kılmaktadır. Mağdurun Yunanistan'a sokulmaması da, 1980'lerde dünyanın çok daha az global olduğu dünyada uygulamayı zamanında öğrenenler için de hak aramayı imkansız kılmıştır.

Şakir Tevfikoğlu Vakası

Şakir Tevfikoğlu da Tarık Ali gibi ortaöğrenimini Yunanistan'da tamamladıktan sonra, yüksek öğrenim amacıyla Türkiye'ye gider. Bir üniversitenin öğretmen yetiştiren bir bölümünden mezun olduktan sonra, ilk işi bölgesindeki Yunan temsilciliğine giderek, diplomasını onaylatmak olur. Eğitim aldığı okulun öğretmen yetiştiren bir okul olduğu ve yüksek öğrenim seviyesinde eğitim verdiğini konsolosluğa onaylatmış olmasına rağmen, Yunan makamları mezun olduğu okulu tanımayarak, kendisine çalışma izni vermezler. Bir yıl kadar Yunanistan'da diplomasını tanıtma için çaba sarf eden Tevfikoğlu, bu süre içinde resim sergileri açar. Yunanistan'da sanatsal sergi açan ilk Türk asıllı Yunan vatandaşı olarak hayli ilgi toplar. Ancak bir süre yaşamını mesleği ile sağlayabilmek için Türkiye'ye gider. 1999 yılına dek vatandaşlığını yitirdiğinden habersiz yaşayan mağdur, resmi evrak talebiyle başvurduğu Yunan makamlarından vatandaşlıktan çıkarılmış olduğunu öğrenir. Mağdur doğup büyüdüğü ülkede kendisine yaşama şansı verilmemesi nedeniyle, erişemediği mülklerini çok düşük fiyata elden çıkarmak zorunda kaldığını ve bu satışlardan büyük zarar gördüğünü bildirmektedir.

Vaka Analizi

Tevfikoğlu vakasına burada, Ali Tarık vakasında sunulan verileri güçlendirmek üzere yer verilmiştir. Ali Tarık vakasında mağdur dışarıda mağdur bırakılırken,

Tevfikoğlu ilk anda vatandaşlığını yitirmemiş, ancak kendisine Yunanistan’da mesleki yaşamını sürdürebilme olanağı tanınmayarak göçe zorlanmıştır. Bu politikanın temel hedefi azınlık içerisinde yüksek öğrenimli elit bir kesimin oluşumunun önlenmesidir. Yasanın kaldırılmasının ardından bölgede adeta patlama gösteren yüksek tahsilli sayısı bu politikanın uygulandığı dönemde ne kadar başarılı (!) olduğunu göstermektedir.

Şerif Ali Vakası

Şerif Ali, 1970’lerin başında ailesinin aldığı karar üzerine küçük yaşta Avustralya’ya göç eder. İlk ve ortaokulu Yunanistan’da tamamlamış olan şahıs, orta öğrenimini Avustralya’da tamamlar. Yunanistan ile bağlarını koparmayan Ali, Yunan vatandaşı bir Türkle Batı Trakya’da evlenir ve askerlik görevini ifa eder. Avustralya’da yaşamını sürdüren Ali, belirli aralıklarla uzun süreli (dörder aylık) tatiller için Yunanistan’a gider. Mağdur aktif bir azınlık mensubu olarak, yerleştiği Avustralya’da derneklerde görev alır. 12 yıl süreyle Batı Trakya Türkleri Okul Aile Birliği’nde aktif görevler alır. 1992’den sonra bir daha ancak 1999 yılında Yunanistan’a giden mağdur, 1999’da vatandaşlık konusuyla ilgili bir sorun yaşamaz. 2004’de bölgeye giden oğlu vasıtası ile nüfus belgesi çıkartmak isteyen mağdura, 11 yıldır Yunan vatandaşlığından çıkarıldığı bildirilir. Bölgesindeki Yunan dış temsilciliğine başvuruda bulunan mağdura, kendilerinin yalnız “dışışleri” ile uğraştıklarını, vatandaşlık sorununun ülkenin “içişleri” olduğu, bu nedenle sorunu Yunanistan’da halletmesi söylenir. Batı Trakya’da mülkleri bulunan mağdur, sonradan edindiği Avustralya pasaportu ile Yunanistan’a giriş çıkış konusunda sıkıntı yaşamamasına rağmen, “yabancı” oluşundan dolayı istenildiği anda ülkesine sokulmamaktan endişe etmektedir ve askerlik gibi temel vazifelerini yerine getirdiği ülkesinden bu türlü bir muamele görmekten dolayı manevi bir hasara uğradığını bildirmektedir.

Vaka Analizi

Şerif Ali, yurtdışında yaşayan aktif bir azınlık mensubu olarak, sıkça rastlanan duruma emsal teşkil etmektedir. Yurtdışında yaşayan azınlık aktivistlerini sindirmenin aracı olarak kullanılan 19. madde, Almanya ve Türkiye’de yaşayan azınlık aktivistlerinin de canını yakmıştır. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu ve Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği gibi diasporada faaliyet gösteren Batı Trakya Türk örgütlerinin üyeleri bu sorunla sıkça karşılaşmışlardır. Vakanın ikinci önemli boyutu, mağdurun vatandaşlığını yitirdikten 10 yıl sonra (yasa yürürlükten kalktıktan sonra)

bilgilendirilmesidir. Mağdura vatansız olarak yaşamaya başladığı 1993 sonrasında ülkeye giriş yapmasına rağmen, (1999 yılında) vatandaşlık durumuna dair bir bildirimde bulunulmaması, sorunun çözümü için Batı Trakya’da hak aramasını önlemek için bir kasıt içermiyorsa, devlet ciddiyetine yakışmaz bir ihmalkârlık söz konusu olmalıdır. Uygulamadaki bu düzensizlik vatandaşlıktan çıkarma işleminin gerçekten anılan tarihte yapılıp yapılmadığına dair soru işaretleri uyandırmaktadır.

1.4.5.3. 19. Maddenin Kaldırılmasından Sonra Mevcut Durum

Daha önce belirtildiği üzere, yasanın kaldırılmasından sonra yeni vatandaşlıktan çıkarmalar görülmemiş, ancak 45 yıllık uygulama esnasında çıkarılanların durumunda da bir iyileşme olmamıştır. Yasanın yürürlükten kaldırılmasından sonra Yunanistan’da bulunan mağdurların yeniden vatandaşlığa alınması için yapılan dış baskılar bir ölçüde sonuç vermiş, yüz kadar mağdur tekrar Yunan vatandaşlığına alınmıştır. Bunun haricinde dönem dönem Yunanistan’da yaşayan kimi mağdurlar tekrar Yunan vatandaşlığını almaktadırlar. Ancak hala Yunanistan’da yaşayıp da vatandaşlığını geri almamış kişilerin sayısının en iyi ihtimalle 1000’in üzerinde olduğu tahmin edilmektedir. Vatandaşlıktan çıkarılmış kişilerin geri alınması uygulaması da ciddi aksaklıklar içermektedir. Öncelikle söz konusu geri almalar, geri iade şeklinde gerçekleşmemekte, vatandaşlıklarını yitirenler ülkeye yerleşen üçüncü ülke vatandaşları gibi çeşitli aşamalardan geçerek yemin merasiminin ardından vatandaşlıklarını almaktadırlar. Kendi suçları olmaksızın vatandaşlıkları ellerinden alınan insanların bu tür bir muameleye tutulmaları açıkça insan onurunu zedeleyicidir. Daha da ilginç vatandaşlığa alınma işlemi için gerekli 1500 €’luk işlem harcı, eski Sovyet Cumhuriyetleri’nden getirilen göçmenlerden “soydaş” oldukları gerekçesiyle talep edilmezken, Batı Trakya Türkleri üçüncü ülke vatandaşları gibi bu harçları ödemek durumuna kalmaktadırlar. Ayrımcı yasanın hasarlarının giderilmesi için atılan adımlar maalesef aynı şekilde ayrımcı olmuştur. Vatandaşlıktan atıldığı için işyeri ruhsatı alamayan azınlık mensubunun, tek geçim kaynağı işyerini çalıştırdığı için aldığı cezalar nedeniyle kabaran sicili gerekçe gösterilerek yeniden de olsa vatandaşlığa alınmamasındaki paradoksal durum,¹⁷⁴ uygulamanın işleyişine dair fikir verici bir başka aksaklıktır.

¹⁷⁴ “Vatandaşlıklarını Yemin Ederek Geri Aldılar”, *Öğretmenin Sesi*, yıl 3, sayı 27, Eylül 2000, s. 14.

Temel yurttaşlık haklarından dahi mahrumiyet anlamına vatandaşlıktan çıkarmalar, kendi ülkesine yabancılaştırılmış insanların, en alt ekonomik seviyede, çoğunlukla da bağımlı bir yaşam sürmelerine neden olmaktadır. Ülkede idari dava açmak için ön görülen yüksek harçları, mevcut gelir düzeyleri ile temin edememeleri nedeniyle Yunanistan’da yaşayan mağdurlar sorunlarına hukuki çözüm bulamamaktadırlar. Yunanistan dışında yaşayan mağdurların durumu da, başka bir tabiiyet edinmemişlerse çok daha iyi değildir. Bu mağdurların hukuki yolu kullanabilmeleri ise mesafeler nedeniyle imkânsızlaşmaktadır. Her şeye rağmen haklarını vekâlet vererek arama yolunu seçen mağdurlardan ise bilinen sonuç almış bir örnek bulunmamaktadır.

Anayasal koruma altına alınmış hükme karşı iç hukukta çözüm üretilmezken, Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne bireysel başvuru ile uluslararası hukuk yoluyla çözüm alma olanağı da bulunmamaktadır. İdari kararın çoğunlukla 60 günlük idari başvuru süresinin dolmasının ardından tesadüfen öğrenilmesi nedeniyle dava açma sürelerinin dolması nedeniyle iç hukuk tüketilememekte, bu nedenle Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi’ne başvurmanın ön koşullarından biri sağlanamamaktadır. Diğer yandan sözleşmede sayılmış haklar arasında doğrudan “vatandaşlık hakkı”nı koruyan bir hükmün bulunmaması nedeniyle, mağdurların dava açabilmeleri için vatandaşlıkları ellerinden alınırken, sözleşmede sayılmış haklarının bir veya birkaçının ihlal edilmiş olması gerekmektedir. Sözleşmeye ek 1. protokolün “mülkiyet hakkı”nı garanti altına alan 1. maddesi ve ek 4. Protokolün “Seyahat Hürriyeti”ni düzenleyen hükümleri bu anlamda açık bir alan sunmaktadır. Ancak, hukuki sürecin işletilmesindeki tüm bu güçlükler ve sürecin gerektirdiği büyük maddi külfet, azınlık mensuplarını siyasi çözüm beklentisine itmiş bulunmaktadır. Azınlık özellikle Avrupa merkezli kuruluşlardan (Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu başta olmak üzere) sorunun çözümü için inisiyatif almasını beklemektedir.

1.4.6. İktisadi Yaşam

Batı Trakya Türk azınlığının iktisadi yaşamına damgasını vuran üretim biçimi toprağa dayalı üretimdir. Lozan Konferansı esnasında sunulan rakamlar, 1920’lerin başında bölgede yaşayan Müslümanların toprakların % 84’üne sahip olduğunu

göstermektedir. Bugün bu rakamın % 20-40 seviyesine düştüğü bildirilmektedir.¹⁷⁵ Bu süre zarfında izlenen politikalarla, büyük toprak sahiplerinin tasfiyesi 1960'ların başında büyük ölçüde tamamlanmış bulunmaktadır. İzleyen dönemde ise, gerilen ilişkilere paralel sertleşen politikalarla, azınlık yeni mülk edinmekten mahrum bırakılmış, etnik Yunanlılara verilen düşük faizli uzun vadeli kredilerle azınlık mülklerinin alımı teşvik edilmiş¹⁷⁶, temelsiz kamulaştırmalarla ve kötü niyetli işletilen toprak birleştirmeleriyle büyük miktarda toprağın azınlığın elinden çıkması sağlanmıştır. 1990'ların başından itibaren bu uygulamalar sona ermiştir. Buna karşın azınlık içerisinde büyük toprak sahipliği yok denecek düzeyde azdır ve tarımsal üretimin büyük bölümü dar ve engebeli arazide (özellikle bölgenin kuzeyindeki dağlık alanda) hayli ilkel yöntemlerle sürdürülmektedir.

Ağırlıklı olarak tarımsal üretime dayalı esnafılık faaliyeti de kent merkezlerinde görülen yaygın meşgalelerden biridir. Serbest çalışanların bunun dışında yoğunlaştıkları sektörler perakende gıda satışı, gastronomi ve genel hizmet alanlarıdır. Tüm bu sektörlerde göze çarpan ortak özellik ise serbest çalışanların sürdürdükleri faaliyetlerin azınlık mensuplarına hitap ediyor oluşudur. Son yıllarda gerçekleşen açılımlarla büyük işletmeler de filizlenmeye başlamış bulunmaktadır. Genellikle Türkiye kökenli büyük firmaların bölgedeki bayilikleri şeklinde görülen bu işletmeler, bugün içinde bulunan sürecin devamı halinde büyümeye aday görünmektedirler. Mevcut durumda bölgenin Yunanistan'ın ve Avrupa Birliği'nin uzak bir köşesinde bir taşrası olması nedeniyle bu alanda imkânlar hayli sınırlıdır. Buna karşın Türk-Yunan ilişkilerinde son yıllarda görülen iyileşmeler ve Türkiye'nin Gümrük Birliği üyeliği ile sınırda artan hareketlilik, Türkiye'nin Avrupa Birliği'nin gerçekleşmesi halinde bölgede ciddi canlanmanın gerçekleşeceğine dair sinyaller olarak görülmelidir. Son bir kaç yılda Edirne'nin sınır ilçesi Keşan'ın gösterdiği gelişme Türkiye ile Yunanistan arasında ticari ilişkilerin ve bölgedeki etnik pazarın büyümeye açıklığı için bir sembol niteliğindedir. Diğer yandan,

¹⁷⁵ Helsinki Watch, *Vernichtung...*, s. 2.

¹⁷⁶ 19 Şubat 2006 tarihinde Elefterotipia Gazetesinde yayımlanan ve izleyen dönemde azınlık basınına da yansıyan "Trakya'da Ulusal Amaçlı Krediler" başlıklı yazı, bu konuda izlenen politikaların arka planına ışık tutmaktadır. "Ulusal Güvenlik" gerekçesi ile araştırmacılara kapalı tutulması kararı alınan Kavala'daki Devlet Arşivlerinden derlenen verilere dayanan makalede, 1959 yılında kurulan Trakya Koordinasyon Kurulu'nun 1965'den itibaren azınlığı iç ve dış göçle bölgeden uzaklaştırmak için politikalar belirlediği yazılmaktadır. Yapılan gizli bir nüfus sayımının sonuçlarına göre çoğunluk lehine olan nüfus dengesi açısından bir "tehlike" oluşturduğuna kanaat getirilen azınlık mensuplarının mülklerinin ellerinden alınması için gizli ödeneklerle desteklenen ve yalnızca Hristiyan vatandaşlara verilen kredilerin devreye sokulduğunun yazıldığı makalede, bu politikanın 1990 yılına dek devam ettiği belirtilmektedir. Makalenin Türkçesi için bkz. *Gündem Gazetesi*, 17 Mart 2006, 24 Mart 2006.

2007 başında Avrupa Birliği'ne dahil olması beklenen Bulgaristan ile sınırların kalkması, bir kesişim noktası olarak Batı Trakya'da ciddi bir iktisadi sıçramayı beraberinde getirebilecektir. Ancak örgütsüz Batı Trakyalı Türk işadamlarının bu sürece hazır olup olmadıkları ve doğacak imkânları ne derecede değerlendirebilecekleri henüz bir soru işaretidir.

Endüstriyel alanda ise Batı Trakyalı Türk işadamlarını, gıda sektöründe faaliyet gösteren birkaç küçük ve orta boy işletme haricinde görmek imkânsızdır. Bölgenin uzun süre karmaşa içinde kalması ve bölgede yaşayan Türklerin hem kırsal bir nüfus hem de azınlık olmaktan kaynaklanan ticari dezavantajları, bu yönde gelişmenin önüne geçmişken, 1960'larda uç vermeye başlayan büyük çaplı işletmelerin önü, ağır vergiler ve para cezaları ile kesilmiş, pek çok işletme kepenk kapatmak zorunda kalmıştır.¹⁷⁷ Bu yöndeki gelişmenin önünü tıkayan bir diğer etken ise, bölgeden ağırlığı Türkiye'ye olmak üzere uzun yıllar süren beyin göçüdür. Bölgenin geri kalmışlığı bir yana, azınlık mensuplarının karşılaştığı fırsat eşitsizliği, bölgedeki kalkınmanın öncülüğünü üstlenebilecek dinamik bir kitlenin oluşumunun önüne geçmiştir. Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi ile gerçekleştirilen vatandaşlıktan çıkarmalar ve yurtdışından alınan diplomaların tanınmaması bu politikanın aracı olmuştur. 1990'lı yıllara kadar Türkiye eğitilmiş pek çok azınlık mensubu, diplomaları tanınmadığı için niteliklerinin altında işlerde çalışmak zorunda kalmıştır.¹⁷⁸ Bu alandaki ilerlemenin önüne geçen bir diğer neden ise, 29 Ocak 1990'da azınlık işyerlerinin Yunanlı motosikletli çetelerince yağmalanması olayıdır. 1988 yılının 29 Ocak'ta gerçekleşen büyük sokak gösterisinin ikinci yıldönümüne rastlayan bu yağmalama olaylarında, Türk azınlığın Helsinki Watch heyetine verdikleri bilgilere göre 150'si çekirdek gruba dahil olmak üzere 1000 kadar Yunanlı yer almış, 21 kişi yaralanırken, 400 kadar dükkan hasar görmüştür. Yine azınlık mensuplarının tahminlerine göre toplam maddi hasar 500.000 Dolar civarındadır. Azınlığın iktisadi yaşamında ciddi gerilemeye yol açan yağmalama olaylarında meydana gelen hasar, Yunan hükümetinin verdiği söze rağmen bugüne dek giderilmiş

¹⁷⁷ Halit Eren, vergi kaçakçılığı suçlaması ile ağır para cezası ödemeye ve sahipleri 14'er ay hapis cezasına çarptırılan Gümülcine'de kurulu Naim Kardeşler Firması'nın 1960'larda kapanmak zorunda kalmasının ardından bölgede azınlığa ait büyük çaplı işletmenin kalmadığını bildirmektedir. Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s. 96.

¹⁷⁸ 1996-2004 yılları arasında Yunan Parlamentosu'nda Rodop Milletvekili olarak bulunan Galip Galip kendisi ile yaptığımız görüşmede, Türkiye'de gördüğü mimarlık eğitiminin ardından döndüğü Batı Trakya'da diploması kabul görmediği için kendisine ait bir büro açmadığını, bu yüzden yıllarca topograf olarak arazi ölçümleri ile geçimini sağlamak, bir dönem de turizm ve sigortacılık gibi alanı dışındaki işlerle uğraşmak zorunda kaldığını anlatmaktadır. **Galip S. Galip ile görüşme**, PASOK Eski Rodop Milletvekili, Gümülcine, 21 Mayıs 2005.

değildir.¹⁷⁹ Tüm bu olumsuzluklara karşın, büyük potansiyel arz eden bölge, fırsatların iyi değerlendirilmesi halinde ekonomik anlamda gelecek vaat etmektedir.

Azınlığın istihdam koşullarını incelemeye başlamadan önce, belirtilmesi gereken husus, bu konuda kayda değer istatistiki bilginin bulunmadığıdır. Yunanistan’da dini ve etnik temele dayalı sayım ve istatistikler yapmıyor olması yanında, azınlık içinde de bu bağlamda rakamlar sunabilecek herhangi bir kurum bulunmamaktadır. Sınırlı alanlara dair sunulan veriler ise genelde tahminidir. 2000’li yıllara dek, kamu sektöründe görece yüksek mevkilerde çalışan bir azınlık mensubu bulunmadığı, kamuda istihdam olanağı bulanların ise temizlik işçiliği gibi nitelik gerektirmeyen alanlarda çalıştıkları azınlık mensuplarınca beyan edilmektedir.¹⁸⁰ Son yıllarda ise belediyelerin halkla ilişkiler büroları gibi alanlarda azınlık mensuplarının istihdam olanağı buldukları görülmektedir. Yunanistan’ın bu konuda tezi, azınlık mensuplarının eğitim ve dil yetersizliğinin mevcut duruma mahal verdiği yönündedir.¹⁸¹ Helsinki Gözlem Komitesi ise eğitim kadar, alanda uygulanan ayrımcı politikanın da önemli rol oynadığını ifade etmektedir.¹⁸² İstihdam konusunda maruz kalınan ayrımcılık, kamusal işlerle sınırlı değildir.¹⁸³ Azınlık mensuplarının beyanlarına göre, Avrupa Birliği’nden Yunanistan’ın aldığı 35 Milyar Euro’luk yardımın yaklaşık 10 Milyar Euro’su Trakya-Doğu Makedonya bölgesine harcanmış, kurulan 850 yeni işletmede 1600-1700 kişiye istihdam sağlanmıştır ve azınlık bu yatırımlardan payına düşeni alamamıştır.¹⁸⁴

¹⁷⁹ Gümülcine’de görüştüğümüz eski Gümülcine Türk Gençler Birliği Başkanı Arif Hüseyinoğlu, olayları şöyle anlatmaktadır: “ [29 Ocak 1988’de] ilk defa olarak Batı Trakya tarihinde topluca bir gösteri gerçekleştirdik, bir ses getirdi. [...] İki sene sonra Yunanlılar 1-0 yenilginin rövanşını aldılar. Bu aynı zamanda 6-7 Eylül olaylarının da rövanşıdır. 308 dükkân kırıldı, yağmalandı. Yağmalama daha çok giyecek dükkânlarına oldu. Çok kişi dayak yedi, dayak yiyenler korkularından ben dayak yedim diyemedi. Dükkânları zarar görenler bildiremedi. Dediler ki, arkasından maliye gelir, cezalar yazar. Dükkân dükkân gezmemize rağmen 15-16 kişiden başkası resmi olarak mahkemeye başvuramadı. Mahkemede ben de şahit gösterilmiştim. Savcının ağzını şahit olarak kapamamıza [tüm aksi iddiaları çürüttükleri anlamında] rağmen hiçbir sonuç alınmadı.” **Arif Hüseyinoğlu ile Mülakat**, GTGB Eski Başkanı, Gümülcine, 21 Mayıs 2005.

¹⁸⁰ 1999 yılında Helsinki Gözleme Komitesinin hazırladığı raporda da, çeşitli alanlarda görülen iyileşmelere karşın kamu istihdamı konusunda yol alınmadığı not düşülmektedir. 1992’de hazırlanan izleme raporunda bu duruma değinilmesi üzerine belediyelere temizlik işçileri olarak azınlık mensuplarının alındığı belirtilmektedir. Helsinki Watch, **The Turks...**, s.32.

¹⁸¹ Helsinki Watch, **The Turks...**, s.32.

¹⁸² Helsinki Watch, **The Turks...**, s.32

¹⁸³ Özel iş alanlarında kamu kurumlarının ayrımcı uygulamaları da görülebilmektedir. 2005 Aralık ayında, tersane işçilerine ödenen yıllık primlerin diğer Yunanlı işçilere ödenirken, Yunan İş Kurumu OAEĞ’nin azınlık mensuplarına bu primleri ödememesi gerek azınlık mensuplarının, gerek Yunan sendikalarının tepkisine neden olmuştur. Bkz. “Pire’de Türk İşçiye Ayrım”, **Radikal**, 15 Aralık 2005.

¹⁸⁴ İsmail Rodoplu, “Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa: yy, ss. 81-84.

Avrupa Birliği desteklerinden konu açılmışken, değinilmesi gereken husus, azınlık içerisinde Avrupa Birliği'nden alınan tarım desteklerinin adil dağıtılmadığı yönünde bir rahatsızlığın bulunduğudur. Azınlık çiftçilerinin yeterli derecede Yunanca bilmemeleri, bu fonlardan istifade etmelerinin önünü bir ölçüde keserken, bu tür bir sorunu olmayanlardan da önlerine bürokratik engeller konduğu yönünde şikâyetler gelmektedir. Büyük bölümü tapusuz arazilerin statüsünün tanınmaması sübvansiyonlardan istifade etmek isteyenlerin karşısına çıkan en önemli sorundur. Bölgedeki en büyük Türk yerleşimlerinden biri olan Hemetli Nahiyesi'nde görüştüğümüz köylülerden birinin sözleri ile meseleyi aktarırsak:

“Şimdi bizim bu kadar mülkümüz var, herkesin evi tarlası var. Ama elimizde bir belgemiz yok, bunlar bizim diye. Tapu yok hiçbirinde. Zamanında varmış bu tapular. Bunları bizim yaşlılarımızdan istemişler, biz bunları Yunanca'ya çevireceğiz diye, ama bunlar milletin eline bir daha gelmemiş geri. Şimdi Ortak Pazar'dan sıkıştırıyorlar. Şimdi bunlar verilecek gibilerden... ama çok zamandır yok bunlar. Şimdi Ortak Pazar'dan geliyor, türlü türlü programlar, ama bizde tapu olmadığı için bunlara giremiyoruz. Buraya bir şey yapacaksın, tapu olmadığı için yapamıyorsun. İzin için başvuruyorsun, soruyorlar nerden aldın bu araziyi, babamdan kaldı, eee babamda da yok tapu, dedeni getir, dedem ölmüş, nerden bulayım. Hepsine bunların ceza ödemek zorundasın, o zaman almıyor da millet. Zamanında almışsın ellerinden tapuları.”¹⁸⁵

Yine aynı köyde görüştüğümüz diğerköylüler de aynı sorunu dile getiriyor ve tapuları geri almak için ödenmesi gereken cezaların yüksekliğinin tapu edinmenin önüne geçtiğini aktarıyorlar. Avrupa Birliği destekleri ve tapu meselesini bir başkasköylünün dilinden aktarırsak:

“Çok yardımlar var. Ama bize böyle kırpıntı kırpıntı, bize binbir güçlük çıkarıyorlar onları alabilmek için. Bir Hıristiyan diyelim bir traktör alacak, ona % 60'ını devlet karşılıyor, bize de var bu kanunlar, yok değil de, sana binbir türlü zorluk çıkarıyorlar, diyorlar senin şu kadar tarlan olması lazım, tarlanın tapusu olması lazım, bizim burda tapu milletin % 80'inde yok. Diyeceksin neden yok, bize vermezlerdi tapu, 10-15 senedir vermeye başladılar. Şimdi almaya gidince diyorlar ki, senin bunca senedir neden tapun yok. Bu kadar ceza verecen diyor, senin o cezayı ödemen için ve

¹⁸⁵ Bir Hemetli Köyü Sakini İle Mülakat, Hemetli, 20 Mayıs 2005.

*tapu parasını ödemen için senin olan tarlanı beş defa satmış olman lazım, o zaman sen de vazgeçiyorsun programdan.*¹⁸⁶

Tarıma dayalı azınlık ekonomisinin temel ürünü, tütündür. Uzun yıllar Avrupa Birliği'nin destekleme alımları ile ayakta kalmayı başaran bu üretim, Avrupa Birliği'nin tütüne destek alımlarını kesme kararının ardından, iktisadi sürdürülebilirliği olmayan bir faaliyete dönüşecektir. Azınlık mensuplarının bildirdiğine göre, tütün üretimi ile yaşamını sürdüren bir aile, bundan yıllık 7-8000 Euro düzeyinde gelir elde etmektedir. Bir ailenin yıllık temel ihtiyacının çok altında olan bu gelir düzeyini, asgari yaşam ihtiyaçları düzeyine çıkarabilmek için, azınlık mensubu erkekler, yıl içerisinde mevsimlik iç ve dış göçe dahil olmaktadır. Arazinin engebeli oluşu nedeniyle tütün üretimine diğer bölgelere göre daha bağımlı olan Batı Trakya'nın dağ köylerinde göze çarpan kadın nüfus yoğunluğu bu göçlerden kaynaklanmaktadır. Kıyı şeridi boyunca uzanan ova bölgesindeki tarlaların daha verimli olması ve kentlerde ek iş olanaklarının yaygınlığı, bu bölgeden mevsimlik göçün asgari düzeyde kalmasını sağlamaktadır. Bölgeden mevsimlik göçün, ülke içindeki ana rotaları Selanik ve Atina iken, yurtdışı rotasında Hollanda ön plandadır. Mevsimlik işçilerin çoğunlukla gemicilik ile ilgili işlerde çalıştıkları bildirilmektedir. Hollanda'ya giden mevsimlik işçiler ise çoğunlukla meyve bahçelerinde çalışmaktadırlar.

Görüldüğü üzere, azınlık iktisadi alanda ciddi sorunlarla karşı karşıyadır. Buna karşın azınlık içerisinde yükselen şikâyetler arasında ekonomik koşullar en son sıralarda yer almaktadır. Avrupa Birliği içerisinde hazırlanan iş ve istihdam raporlarında da konuya ilişkin elle tutulur veriye rastlamak mümkün değildir. Bu durumun temel nedeninin, azınlık hakları konusunda ciddi ihlallerle karşı karşıya kalan azınlığın, önceliğini, ülkede var oluşunu yakından ilgilendiren konulara ağırlık vermekte oluşu yüksek ihtimaldir. Kanaatimizce bu sorunlar çözüm bulmaya başlayıp, azınlığın ülkeye entegrasyon düzeyi yükseldikçe bu alandaki sorunlar daha yoğun biçimde gündeme gelmeye başlayacaktır.

¹⁸⁶ Hemetli'de Köylülerle Toplu Mülakat, 20 Mayıs 2005.

1.4.7. Diğer Konular

1.4.7.1. Basın-Yayın Hayatı ve Basın Hürriyeti

Batı Trakya, okuyucu kitlenin azlığına karşın canlı bir basılı yayın hayatına sahiptir. Kökleri Osmanlı Devleti'nin bölgeden ayrılmasına dek dayanan basın hayatı, bölgenin devri ile başlayan azınlık yaşamından beslenerek gelişmiştir. Genelde haftalık ve aylık olarak yayınlanan gazete ve dergilerin yanında son yıllarda sayıları gittikçe artan radyo istasyonları, Türkçe yayın hayatının ana unsurlarıdır. Bunlar dışında seçim dönemlerinde yayımlanan aday gazete-dergileri ve azınlık kuruluşlarınca hazırlanan broşür ve bülten türü yayınlar da, bölgedeki Türkçe yayın hayatının parçalarıdır. Dikkat çekici olan, bu yayınların önemli bölümünün amatörce yürütülmesi ve yayın periyotlarının sıklıkla takip edilmemesidir. Azınlık yayın hayatında yerleşikleşmiş sayılı yayınların haricinde, kısa ömürlü yayınlara da sıkça rastlanmaktadır.

Azınlık basınında çizgiler takip edilmek istendiğinde, 1923-1974 arası dönem için Türkiye'deki uluslaşma sürecinin bu evrede ayırım çizgisini teşkil ettiği söylenebilir. Türkiye'deki reformları izleyerek bölgeye taşımaya yönelen “inkılâpçı” gazetelerin karşısında, dinsel bir dünya görüşünü benimsemiş ve çoğunluğu Türkiye'den çıkarılmış kişilerce kurulan gazeteler yer almaktadır. Büyük bölümü Türk - Yunan ilişkilerinin gergin olduğu 1923-30 yılları arasında bölgede etkinlik gösteren 150'liklerin öncülüğünde çıkarılan “şeriat yanlısı” ve “Türkiye karşıtı” bu yayınlar 1930'larda girilen dostluk süreciyle beraber seyrelme yoluna gitmesine rağmen, 1970'lerin ortalarına dek bu tür yayınlar var olmaya devam etmiştir. İki farklı çizgiden yayın organları arasında gözle görülebilir fark, baskıda kullanılan alfabedir. Latin ve Arap harfleri arasında süren bu çekişme Kıbrıs Harekâtı'nın ardından iyice ağırlaşan baskılar neticesinde kendiliğinden çözülmüş, 1990'ların ortalarına dek süren Batı Trakya'dan gitme-kalma ikilemi evresinde farklı eğilimler arasındaki keskin çizgiler kaybolmaya yüz tutmuştur. Yunanistan'ın azınlık politikasında yöneldiği yumuşamaya karşın, basındaki farklı eğilimler arası katı çizgiler ortaya çıkmış değildir. Buna karşın azınlık basınında polemiklere, karşılıklı sataşmalara yer olmadığı anlamına gelmemelidir. Ancak bu karşılıklı saldırı ve polemiklerin, birbirlerini pasiflikle veya yetersizlikle suçlamak yönünde olduğu, düşünsel bazda tartışmaların henüz keskinleşmediği not düşülmelidir. Diğer yandan fikri anlamda çatışmanın, azınlık yayın hayatında iki farklı dünya görüşünü yansıtan Azınlıkça (sol-liberal çizgi) ve Mihenk

(dini-muhafazakâr-milliyetçi) dergileri arasında uç vermeye başladığı gözlemlenmektedir.

Bölgede yayınlanan Türkçe gazetelerin, önemli bölümü bir haftalık periyotlarla okuyucunun karşısına çıkmaktadır. Sayıları 6-8 arasında değişen bu yayınların tirajları 200 ile 1500 arasında değişmektedir. 1-3 personelle çalışan bu yayın organları arasında Gündem Gazetesi ve Rodop Rüzgarı haber gazeteciliği ile ön plana çıkarken, Trakya'nın Sesi gazetesi, yorum-fikir gazetesi olma iddiasını taşımaktadır.

Batı Trakya Türk basınına karşı “ağır baskı” döneminde açılan “devlet hakkında yalan haber yazmak” iddialı kamu davaları,¹⁸⁷ 90'lı yıllar boyunca seyrelme göstermiştir. Son yıllarda ise bu tür davalarla karşılaşmamaktadır. En son bilinen örnek, Trakya'nın Sesi Gazetesi'nin sahibi Abdulhalim Dede'ye radyo kanalının – kendisinin verdiği bilgiye göre- dikilmemiş anteni ile ilgili açılan davalardır. Dede, kendisine bu nedenle verilen 10 aylık hapis cezasının 2,5 yılın sonunda Yargıtay önünde çok kısa bir duruşma ile iptal edildiğini ancak tüm sürecin kendisine 20.000 €'luk masraf doğurduğunu bildirmektedir.¹⁸⁸ Buna karşın Dede gibi bölgede görüştüğümüz diğer basın mensupları da basına karşın açılan kamu davalarının son yıllarda son bulduğunu, ancak şahsi davaların bunun yerini tuttuğunu bildirmektedirler. Dede, bu konuyu şöyle dile getirmektedir:

“Gazete çok pahalıya mal oldu, davalar, davalar, davalar. Eskiden Yunanlı savcılar dava ediyordu, kamu davası açmakla kendilerinin rezil olduklarını, basın hürriyetine yapılan bir saldırı olarak kabul edildiğinden dolayı ve her türlü müdahalelerde, bu türlü müdahalelerde kamu davalarında bana dünya çapındaki insan hakları kuruluşlarından destek geldiğinden dolayı, kamu davası açmıyorlar, birini bulup ona dava ettirtiyorlar. Şahıs davasına dönüştürüyorlar yani. En son davalardan bir tanesi 6-7 ay önce neticelendi. İftira ve hakaret davası; 8500 € manevi tazminat ödedim. 10 ay hapse mahkûm oldum. Hep bunlar olan şeyler. Yani 2 yılda bir dava açılıp, 2-3 sene anamı ağılatıyorlar.”¹⁸⁹

¹⁸⁷ Bkz. Helsinki Watch, *Vernichtung...*, s. 24 vd. Oran, *Türk-Yunan...*, s.210.

¹⁸⁸ **Abdulhalim Dede ile Mülakat**, Trakya'nın Sesi Gazetesi Sahibi-Başyazarı, Gümülcine, 19 Mayıs 2005.

¹⁸⁹ **Abdulhalim Dede ile Mülakat**, Trakya'nın Sesi Gazetesi Sahibi-Yazarı, Gümülcine, 19 Mayıs 2005.

Basın özgürlüğünün kullanımı konusunda azınlık basınında ciddi bir şikâyet görülmezken, basın mensupları belli başlı konularda oto-sansür uygulamak durumunda kaldıklarını dile getirmektedirler. Azınlığın en yüksek tirajlı gazetesi olan Gündem Gazetesi'nin yazarlarından Cemil Kabza, bu durumu şöyle izah etmektedir:

“Gayet tabii ki, yazılarımızda dikkat ediyoruz, bazı hassas konularda. Örneğin son dönemde gündemde olan bir mesele; Yunanistan Makedonya'yı ülke olarak tanımıyor, FYROM olarak tanıyor, biz eğer Makedonya ile ilgili bir kelime kullanacak olursak, Makedonya'yı parantez içine alıyoruz, ya da parantez içine FYROM diyoruz. Buna benzer mesela Türk ve Yunan, Türk köylerinin Türkçe isimleriyle kullanılma meselesi vardı, eskiden daha belirgindi bu. Diyelim, Semetli Köyü'nün Yunancası Simvola'dır. Simvola kelimesini kullanma zorunluluğu gibi bir şey vardı. Eğer Semetli dersin bile yanında parantez içinde Simvola yazma zorunluluğu vardı, mesela bir haberde Semetli veya Simvola kelimesi on defa tekrarlanırsa birinci tekrarda parantez içinde Simvola'yı veriyorsunuz, ardından da Semetli Köyü'nü Semetli diye kullanıyorsunuz. Son zamanlarda parantez içinde bile vermiyoruz. O konuda da sıkıntı görmedik, şimdi özgürlük açısından sıkıntı yok, ama iş ekonomiye geldiğinde büyük sıkıntı var.”

Yazarın sözlerine yansıyan özellikle yer isimlerine dair oto-sansür konusu, 1967'de köy adlarının tümüyle Yunancaya çevrilerek bunların kullanılmasının zorunluluğunun getirilmesine dayanmaktadır.¹⁹⁰ Cunta idaresi altında katı biçimde uygulanan düzenleme bugün bir alışkanlık biçiminde ve büyük ölçüde gevşemiş olarak devam etmektedir.

Azınlık gazetecileri ifade hürriyetinin kullanımı konusunda şikâyetle bulunmazken, başlıca şikâyet konusunu, resmi ilan alımı konusunda ayrımcılığa tabi tutulmaları oluşturmaktadır. Azınlık basınında Trakya'nın Sesi ve son dönemde bu hakkı kazanan Gündem Gazetesi haricinde resmi ilan alabilen başka yayın organı bulunmamaktadır. Yeni Demokrasi Partisi'nin hükümete gelmesinin ardından, resmi ilan alma yeterliliğine sahip görülen Trakya'nın Sesi gazetesinden ilanların dağıtımında adil davranılmadığına dair şikâyetler yükselmektedir.¹⁹¹

¹⁹⁰ Michael Ackermann, **Die türkische Minderheit in Griechenland: Geschichte und Gegenwart**, Ulm: Gerhard Hess Verlag, 2000, s. 9.

¹⁹¹ **Trakya'nın Sesi**, 19 Ocak 2006.

1.4.7.2. Arada Kalmışlık

Batı Trakya Türklerini durumlarını incelenmeye değer kılan en önemli bir yönleri, her iki ülkenin de etkin uluslaşma süreçlerinin dışında kalmaları, dışında kaldıkları uluslaşma süreçlerinin de bir birlerini öteki olarak tanımlayan ideolojiler olmalarıdır. Yunanistan içerisinde farklı etnisite ve dine mensup oldukları için dışlayıcı süreçlerden nasibini alan Batı Trakya Türkleri, Türkiye’de yaşayan Türk toplumunca yeterince tanınmamaktan şikâyetçidir. Yunan pasaportunda yazılı Türkçe isimlerle Türkiye’ye girmek isteyen Batı Trakya Türklerinin özellikle hava sınır kapılarında memurlarla yaşadıkları sorunlara dair hikâyelerini, Batı Trakya Türklerinin olduğu her yerde dinlemek mümkündür.¹⁹²

Batı Trakya Türklerinin ulusçu ideolojiler açısından arada kalmışlığına eşlik eden başka bir arada kalmışlığı coğrafi arada kalmışlıktır. İki ülkenin sınır bölgesinde yerleşik azınlığın bölgedeki varlığı, bu yönde herhangi bir emare ortaya çıkmamış olmasına rağmen, bölgenin Kıbrıs ile aynı kaderi taşıyacağı yönündeki milliyetçi propagandalara malzeme hazırlamakta, bu yolla iyileşmelerin önü kesilmektedir.

Batı Trakya Türkleri uluslararası alanda birbirlerine karşı oynayan iki ülkenin dış siyaset objeleri olarak Batı Trakya Türkleri bir başka arada kalmışlığı daha yaşamaktadırlar. Bir dış Türk topluluğu olarak, sorunları ile Türkiye Dışişleri Bakanlığı vasıtasıyla ilgilenilen Batı Trakya Türkleri, diğer yandan vatandaşı oldukları Yunanistan’da da ülkenin dışişleri bakanlığınca yönetilmektedirler. Batı Trakya Türklerinin daha önce üzerinde durduğumuz sosyo-ekonomik yapıları, uzun vadeli politika üretebilen ve uygulayabilen güçlü mekanizmaların kuruluşuna elvermediğinden, azınlık günlük siyasetin içerisindeki karar alıcı gücünü uzun vadeli politikalarda gösterememekte, bu nedenle de iki ülkenin uluslararası ilişkilerinde figüranlıktan aktörlüğe terfi edememektedir. Ancak son yıllarda ortaya çıkan gelişmeler, mevcut durumun değişebileceğine dair umut yaratmaktadır. Öncelikle, bölgeden göçlerin azalması ve yüksek okul mezunlarının sayısının artmasıyla dünyaya daha geniş bir vizyonla bakabilen bir aydın topluluğu oluşmaya başlamıştır. Diğer yandan

¹⁹² Bu duruma örnek olarak, Milliyet gazetesinde yayımlanan “Yunanlı Gelin Türk Damadı ‘tokatladı’” başlıklı haber gösterebilir. Batı Trakya Türkü bir kadının Yunanlı olarak lanse edildiği 7 Ocak 2006 tarihli haberin bir bölümünü yorumsuz olarak veriyoruz: “İzmirli Ömür Şanlı ile üç yıl önce tanışan ve 11 ay önce evlenen Yunanlı gelin Gkionoul Ali’nin [Gönül Ali - CŞ] ilişkisi garip olaylara sahne oldu. Temmuzda ailesini ziyaret etmek için Yunanistan’a giden ve 10 gün sonra Türkiye’ye dönen Ali, eşine ‘Annemin kolu kırıldı. Tekrar gitmem lazım’ diyerek evden ayrıldı. Ancak Şanlı, eşinin giderken, bankadaki ortak hesaplarında bulunan 3500 YTL ve düğünde takılan 10 bin YTL değerindeki altını da götürdüğünü fark etti.” **Milliyet**, 07.01.2006.

Avrupa'nın diğer ülkelerinde yaşayan azınlık mensupları, bulundukları ülkelerde edindikleri uluslararası hak arama mücadelesine dair tecrübeleri gelişen teknoloji sayesinde hızla bölgeye aktarabilmekte, yine bölgeden geri beslenme alabilmektedirler. Azınlık içerisinde yeni yeni oluşmaya başlayan Avrupa Birliği vatandaşlığı bilincini besleyen bu enformasyon akışı, azınlığın kendi kaderini eline almaya yönünde kaydettiği bir aşama olarak görülmelidir. Bunun yanında 2007 yılı için tasarlanan Bulgaristan'ın AB üyeliği yanında, devam eden Türkiye'nin adaylık sürecinin üyelikle sonuçlanması, bir geçiş bölgesi olan Batı Trakya'yı, bir kesişme noktası haline getirecektir. Bu bağlamda ortaya çıkacak ekonomik fırsatların iyi değerlendirilmesi ilişkilerde belirleyici olabilmek için gerekli entelektüel gücün zorunlu tamamlayıcısı olan mali gücü de sağlayacaktır. Bu sağlanabildiği takdirde Ege'nin iki yakasında dostluğu herkesten daha fazla destekleyecek bir baskı grubu ortaya çıkabilecektir.

Bu noktada azınlığın ülkeye entegrasyonunu engelleyici bir faktör olarak, azınlık bireylerinin ajitasyonu konusuna da değinmek gerekir. Ağır baskılar döneminde sürekli izlenme, baskıya maruz kalma endişesiyle yaşayan azınlık mensupları, bugün dahi maruz kaldıkları ajitasyonun etkisi altındadırlar. Ortalama bir Batı Trakya Türkünün yaşadığı bu psikozun aşılması ve gerçekleşen iyileşmelerin iyi niyetine inanması için en kısa zamanda güncel hayata münhasır azınlık hakları olarak eğitim ve kimlik meselelerine dair çözümler üretilmesi gerekmektedir.

1.4.7.3. Kültürel Bağlılık

1967 yılında askeri rejimin kurulmasından itibaren, göçe, gerçekleştirilemediği takdirde asimilasyona zorlanan Batı Trakya Türkleri, bu kısıkaçtan ancak son 10-15 yıllık evrede, hatta Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesinin kaldırılmasını esas alırsak sadece 8 yıldır kurtulmuş bulunuyorlar. Bölgede var olma mücadelesinin yaşandığı bu evre uygulanan katı yasaklarla birlikte düşünüldüğünde kültürel üretim bakımından oldukça zayıf geçmiştir.¹⁹³ Son yıllardaki iyileşmeler bu yönde gelişmenin önünü açmışken, diğer yandan gelişmenin seyrine de farklı bir boyut kazandırmıştır.

¹⁹³ Turgay Cin, 1964-1994 yıllarında Batı Trakya Türk edebiyatı konusunda yayımlanmış kitapların toplam sayısını 32 olarak vermekte, bunlardan Yunanistan'da ve Türkiye'de yayımlananların 16'sar tane olduklarını bildirmektedir. Yunanistan'da bu dönemde yayımlanan edebi çalışmaların ikisi dilbilim, dokuzu şiir, biri hikaye, biri çeviri, biri folklor, biri röportaj türünde çalışmalardır. Turgay Cin, "Batı Trakya Türk Edebiyatı", (çoğaltma), yy, ty. (Bu çalışmayı bana ulaştıran Ege Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Erdal Kara'ya teşekkür ederim)

Son yıllardaki gelişmeler sonucu kültürel alandaki gelişme sonucu, bugün bölgede 13 halkoyunları ekibi, üç tiyatro topluluğu, iki koro ve çok sayıda müzik grubu, her yıl sergi açan üç ressam ile pek çok noktada özellikle kadınlara hitap eden dikiş-nakış kursları faaliyet göstermektedir.¹⁹⁴ Tüm bu gelişmelerin yanında Türkiye ile artan sınır geçişleri ile uydu vasıtasıyla her eve ulaşan Türk televizyon kanalları, bir yandan emsaller sunarak, gelişmeyi teşvik ederken, diğer yandan coğrafi yakınlık nedeniyle hazır ürüne ulaşmanın kolaylığı bir ölçüde kolaycılığa yol açmaktadır.

1997 yılında azınlık mensupları arasında yapılan çeşitli alanlarda dil kullanımına dair bir araştırma, günlük yaşama dair meselelerde % 90'ın üzerinde bir düzeyde Türkçe konuşan azınlık mensupları arasında Türkçe'yi kültürel alanda kullanım düzeyi % 15'de kalmaktadır.¹⁹⁵ Güncel gelişmeler göz önüne alındığında görece eski sayılabilecek bu araştırma sonuçları yine de mevcut duruma dair bir fikir vericidir.

Azınlık içerisinde kültürel üretim, bugün bir bölümü ismi nedeniyle yasaklanmış azınlık dernekleri etrafında toplanmış gönüllü kişilerce yürütülmektedir. Kent merkezlerinde yoğun biçimde sürdürülen aktiviteler, turneler veya belli başlı çalışmalar için köylerde açılan şubeler haricinde kent merkezlerinden uzak alanlara ulaşma güçlüğü çekmektedir. Popüler medyalardan biri olarak azınlık radyolarıyla, yöresel müzik türü işitsel kültürel ürünleri topluluğa bir ölçüde de olsa taşınabilirken, görsel ürünleri aktarabilecek ve azınlık içi kültür-sanat çalışmaları için sürükleyici bir güç haline gelebilecek bir televizyon yayını henüz bulunmamaktadır.

Kültürel bağımlılıkla beraber, fikir üretimi konusunda da ciddi bir sorundan söz edilebilir. Azınlık içerisinde, azınlığa dair bilgi ve fikir üretecek bir kurumun eksikliği, azınlık politikasının belli başlı birkaç isim etrafında belirlenmesine ve gündelik politikalara saplanılıp, uzun vadeli siyaset üretilmemesine yol açmaktadır. Bu tür bir mekanizmanın eksikliği, pek çok gelişmenin çok geç algılanmasına ve belli bir aşamada kalıplaşmış kurguların katılaşmasına yol açmaktadır. Bunun en bariz görülebildiği nokta, azınlığın ülke içinde ciddi bir müttefikinin bulunmayışındır. Ülkede varlıklarını ispatlamaya çalışan diğer azınlıklar ve büyük kentlerde yoğunlaşmış yabancı göçmenler

¹⁹⁴ Ozan Ahmetoğlu, "Kültür-Sanat Alanındaki Gelişme", **Gündem Gazetesi**, 21.04.2006.

¹⁹⁵ Research Centre of Multilingualism, **Turkish in Western Thrace, Greece**, <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html>, Bağlantı tarihi: 14 Kasım 2005.

bu bağlamda hala değerlendirilmemiş potansiyeller olarak, sözünü ettiğimiz duruma örnek teşkil etmektedirler.

1.5. ARA SONUÇLAR

Türk ve Yunan ilişkilerinin genel seyrine paralel yaşam koşulları değişme gösteren Batı Trakya Türkleri, 1960'ların ortalarından itibaren başlayan karanlık bir dönemi yaklaşık son 10-15 yıllık evrede arkalarında bırakmışlardır. 1991'de Yunanistan'da iktidarda bulunan Mitsotakis Hükümeti'nce ilan edilen "yasa önünde eşitlik" ve "eşit yurttaşlık hakları" politikası çerçevesinde gerçekleşen iyileşmeler, ihlal edilen temel yurttaşlık haklarını kapsamış, azınlık okullarında kullanılmasına izin verilmeyen ders kitaplarının 2000'li yıllarda ülkeye girişine izin verilmesi haricinde temel azınlık haklarında iyileşmeler kaydedilmemiştir. Görülen odur ki, azınlığın Yunan vatandaşları olarak sahip oldukları haklar iki ülke arasındaki dengelere bağımlı olmaktan çıkmıştı, buna karşın azınlık hakları Yunanistan tarafından hala ikili ilişkiler çerçevesinde sunulabilir bir lütuf olarak görülmektedir.

İki ülkenin de uluslaşma sürecinin dışında kalan azınlığın, ümmet ve ulus bilinçleri ile şekillenmiş ikili yapısı, 1970'lerde artan baskılarla tek bir formda bütünleşmeye başlamış, din ile ulusun bir potada eritildiği yeni kimlik Yunan ulusçuluğunun formuna paralel biçimde şekillenmiştir. Durağan bir kırsal toplum olan Batı Trakya Türkleri uğradıkları haksızlıklara karşı kendine has söylemleri ve yöntemleri olan muhafazakâr bir mücadelecilik geliştirmiştir.

Dünyadaki politik değişimler ve azınlığın mücadelesi çerçevesinde sağlanan iyileşmeler azınlığın bölgeyi terk etme oranını düşürmüştü, toplumsal alanda devam eden dışlama ve yıllar süren ağır baskıların psikolojik birikimi azınlığın ülkeye entegrasyonu önünde engel teşkil ederken, azınlık haklarında ihlallerin hala sürüyor olması Yunanistan'a karşı güvensizliği körüklemektedir.

II. BÖLÜM

AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU

BATI TRAKYA'DAN GÖÇ VE AVRUPA'DA ÖRGÜTLENME SÜRECİ

1923 yılında Lozan Konferansı'na sunulan rakamlara göre anılan tarihte toplam nüfusu 129.000 olan Batı Trakya Türklerinin bölgedeki bugünkü nüfusları 110-120 bin dolayındadır. 1923'de toplam nüfusun yaklaşık üçte ikisine tekabül eden azınlığın nüfusu bugün 360.000 nüfuslu bölgede¹⁹⁶ toplamın yaklaşık üçte birine tekabül etmektedir. Sayılardaki bu değişim, azınlık mensuplarının bölgeden büyük çaplı göçüne işaret etmektedir. Helsinki Watch komitesi 1990 yılında hazırladığı bir raporda Türk toplumunun % 2,8'lik nüfus artış oranına sahip olduğunu, bunu % 2 düzeyinde hesaplanması halinde bile anılan tarihte toplam nüfusun 500 bin seviyesine erişmesi gerektiğini ve bu sayıların bölgeden 300-400 bin kişinin ayrıldığını gösterdiğini not etmektedir.¹⁹⁷ Bu göçün ana güzergâhını oluşturan Türkiye'nin dışında Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri, ABD ve Avustralya bu göçü alan ana merkezlerdir. Hangi ülkede kaç göçmen bulunduğu spekülasyonlara açık görünmektedir. Göçün ana güzergâhı Türkiye'ye gidenlerin sayısına dair 350-700 bin arasında sayılar anılmaktadır.¹⁹⁸ Bunun yanında 18-25 bini Almanya'da olmak üzere 25-40 bin kişinin Avrupa Birliği sınırları içinde yaşadığı kabul edilmektedir. Kişisel gözlemimiz bu sayının 25-30 bin dolaylarında seyrettiği yönündedir. Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'nde yaşayanların sayısının bir kaç binin üzerinde olmadığı bilinmekle beraber tam bir sayı verilememektedir.

Bölgeden göç eden nüfus geldiği ve farklı olarak algılandığı her coğrafyada kendi dayanışma derneklerini kurmuştur. Avrupa, Avustralya ve ABD örneklerinden farklı olarak toplumsal dışlamanın düşük düzeyde olduğu Türkiye'de, bu örgütlerin misyonlarını yerine getirdikçe azalması gereken sayıları, yıllar geçtikçe artmıştır. Bunun

¹⁹⁶ National Statistical Service of Greece, **Greece in Figures 2005**, Pireas, 2006, s. 6. (http://www.statistics.gr/eng_tables/hellas_in_numbers_eng.pdf), Bağlantı tarihi: 15 Mart 2005.

¹⁹⁷ Helsinki Watch, **Vernichtung...**, s.2.

¹⁹⁸ Halit Eren 1993 yılında yayımlanan makalesinde 1923'den sonra Türkiye'ye göç etmiş Batı Trakya Türklerinin sayısını 432.788 olarak vermektedir. Halit Eren, "Balkanlarda Türk ve Diğer Müslüman Toplamları ve Göç Olgusu", **Balkanlar**, Haz. OBİV, İstanbul: OBİV Yayınları, 1993, ss. 289-299, s. 298.

temel nedeni bölgedeki azınlık mensuplarının maruz kaldıkları baskılara karşı mücadele etmek üzere bu örgütlerin 1970'lerden itibaren farklı bir kimlik kazanmalarındır. Bu süreç farklı koşullar altında da olsa Avrupa'daki örgütlenme üzerinde de aynı etkiyi göstermiştir. Sorun alanına mesafesi nedeniyle Avustralya'daki örgütlenme daha ziyade bu yeni mücadeleciler kimliğinin bir ölçüde dışında kalırken, bu örgütlerde de grup bilincinde bölgenin ve sorunlarının önemli yer tuttuğu görülmektedir. Keza ABD için de benzer bir durum söz konusudur. Ancak görece geç kurulmuş bu dernek, daha ziyade yeni kıtadaki bir temsilcilik vazifesi görmektedir.

Avrupa'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin göç ve örgütlenme süreçlerinin konu edileceği bu bölümde söz edilen bu süreçler diğer coğrafyadaki emsallerine de bir ölçüde değinilerek analiz edilecektir.

2.1. BATI TRAKYA'DAN GÖÇLER

2.1.1. Batı Trakya'dan Türkiye'ye Göçler

Osmanlı Devleti'nin elinden çıktığı Balkan Savaşları sonrasında Batı Trakya, bugüne dek süren biçimde sürekli göç vermiştir. Göçün ana istikameti 1970'lere kadar Türkiye iken, daha sonraları Almanya başta olmak üzere Avustralya ve ABD'de bu ana yönlerle katılır.

Batı Trakya'nın Lozan Antlaşması'ndan itibaren verdiği göçlere dair bir tarihsel döküm çıkarmamız gerekirse:

Bölgenin Yunanistan'a devrinden sonra, sınırı geçerek bölgeye gelen Rumların yerleştirilmesi için Türklere ait gayrimenkullere el konulması ilk göç dalgasını doğurur. Türk – Yunan ilişkileri açısından hayli gergin geçen 1923 – 1930 evresinde sınıtlar halinde devam eden göç, ardından girilen iyi ilişkiler dönemiyle durma noktasına gelir.

İkinci Dünya Savaşı esnasında Alman ve Bulgar işgalleri esnasında daha güvenli görülen Türkiye'ye doğru sınır geçişleri gözlenir. İkinci göç dalgası ise savaşın ardından patlak veren Yunan iç savaşı esnasında ortaya çıkar. İç savaşta merkezi hükümet yanlısı görülen azınlık köylerine çete baskınları sonucu azınlık mensupları çareyi göç etmekte bulur.¹⁹⁹

¹⁹⁹ Rıza Kırıldökme, yaygın kabulün aksine azınlığın ne hükümet güçleri ne de sol güçlerden yana tavır aldığını, bu tarafsız konumu nedeniyle de, her iki tarafça da karşı taraftan algılandığı için baskıya uğradığını söylemektedir. **Rıza Kırıldökme ile Mülakat**, Araştırmacı-Yazar, İskeçe, 22 Mayıs 2005. Bunun aksini savunan Murat

İç savaş sonrasında durulan sular, 1960'lara girilirken Kıbrıs sorununun yükselişine paralel tekrar bulanmaya başlar. Azınlık üzerinde artan baskılar, 1960'lardan itibaren ilk aşamada en varlıklı kesim olmak üzere çok sayıda azınlık mensubunun bölgeyi terk etmesine yol açar. Bu süreç 1967'de cuntanın iktidara gelmesiyle iyice hızlanır. Cuntanın iktidardan düşmesinin ardından da göçler aynı hızıyla devam eder. 70'li yıllarda Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkeleri ve Avustralya'da göç güzergâhları olarak belirmeye başlar. 1983 yılında Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti'nin ilanı ile iyice yükselen tansiyon ve Bulgaristan'daki gelişmeler, toplu göçü azınlığın gündemine getirir. 90'lı yıllara girilirken hızlı bir değişim geçiren dünyanın, Yunanistan'ı azınlık hakları konusunda başına buyruk hareket etmekten alıkoyması, göçün şiddetini azaltmaya yeter. 90'ların ortalarına dek devam eden göç, bugün farklı bir kanaldan beyin göçü şeklinde devam etmektedir. Türkiye bu göçte de ana alıcı ülke olma rolünü sürdürmektedir.

Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçlere ilişkin bir tasnif yapmak gerekirse dört farklı göçten söz edilebilir:

Güvenlik amaçlı göçler bu bağlamda birinci türü oluşturmaktadır. Balkan Savaşları sonrasındaki karmaşa döneminde yaşanan bu tip göçler İkinci Dünya Savaşı ve ardından başlayan iç savaş esnasında görülmüştür. 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrasında Türkiye'ye kaçanların göçleri de bu çerçevede düşünülmelidir.

İkinci göç tipi politik-ekonomik baskıdan kaynaklanan politik kökenli göçtür. Batı Trakya'dan Türkiye'ye göçlerin büyük bölümü bu gerekçe ile gerçekleştirilmiştir.

Üçüncü tip göçler ikinci tipe benzetmekle beraber ekonomik boyutu daha belirgin serbest göçlerdir. Cafer Alioğlu, 50'li ve 60'lı yıllarda sıkça rastlanan bu göçlerin dönemin Menderes Hükümeti tarafından alınan serbest göç kararına dayandığını kaydetmektedir.²⁰⁰

Hatipoğlu bölgenin Komünistlerin idaresine geçmesinden sonra 25. 000 Batı Trakya Türkünün Türkiye'ye göç ettiğini bildirmektedir. Hatipoğlu, **Yunanistan'da Etnik...**, s. 27.

²⁰⁰ Çoğu zaman politik ve ekonomik nedenli göçler şeklinde bir ayırım yapmak güçtür. Özellikle Batı Trakya'da politik baskının ekonomik baskı mekanizmaları da işletilerek yürütülmesi nedeniyle bu tür bir ayırım işlevselliğini yitirmektedir. Ancak, göçmenin iç dünyasında kendi göçüne bulduğu neden bakımından, kurgular gerçeklik üzerinde yansımalar bulmaktadır. Bu nedenle politik ve ekonomik göç arasında iç içe geçmişlik durumu yadsınmaksızın, göçmenler arasında farklılığı belirleyebilmek üzere "politik-ekonomik" nedenli göçler ve "daha ziyade ekonomik nedenli göçler" şeklinde ikili bir ayırma gidilmiş, kavram kargaşasına yol açmamak için ikinci tür göçler "serbest göçler" adıyla anılmıştır.

Son tip göç ise hala kısmen devam etmekte olan beyin göçüdür. Yunanistan'da eğitim olanağı sınırlı azınlık mensupları çoğunlukla ilkokul sonrasında ya da en geç üniversite aşamasında Türkiye'ye gönderilmiş, Yunanistan tarafından uzun yıllar tanınmayan diplomalarla Yunanistan'da iş yapmanın güçlüğü nedeniyle Türkiye'ye giderek orada yüksek öğrenim almış kişilerin önemli bölümü bu ülkede kalmıştır. 1980'li yılların başında Türk üniversitelerinde tanınan kontenjanlarla hız kazanan bu göç, Yunanistan üniversitelerinde azınlık mensuplarına binde beşlik kontenjan açılmasıyla yavaşlamaya başlasa da hala devam etmektedir. Türkiye Cumhuriyeti Yüksek Öğretim Kurumu'nun verdiği rakamlara göre 1999-2004 yılları arasında Türkiye'de kontenjanlardan istifade eden Batı Trakya Türkü öğrenci sayısı 196'dır.²⁰¹

Türkiye'ye göç edenlerin, bu ülkede toplumsal dışlanma süreçlerini daha hafif atlatmaları ve kendilerini asimilasyon tehdidinden uzakta “güvende” bir toplum yapısı içinde hissetmeleri, genel Türk kimliğinin dışında ayrı bir kimlik üretmekten alıkoymuştur. Balkanlar ve diğer coğrafyalardan Anadolu'ya göç eden pek çok topluluğun dahil olduğu bu süreçte, farklılıklar yerine benzeşliklerin ortaya çıkarılması ihtiyacı sürecin bu biçimde işeyişinin temel nedenidir. Buna karşın 60'lı yıllardan itibaren “politik-ekonomik baskı” gerekçeli göçlerle gelenler yeni bir kimliğin oluşmasına öncülük ederler. Yunanistan'ın azınlığa uyguladığı baskılara karşı oluşmuş bu mücadeleci kimlik örgütlenme süreci üzerinde de tesirlerde bulunur. İzleyen bölümlerde değinilecek bu süreç diğer örgütlenmeler üzerinde de etkili olur. Bugün Türkiye'ye göç etmiş Batı Trakya Türkleri arasında Batı Trakyalı kimlikleriyle en belirgin biçimde gözlemlenebilir grup, “politik baskılar” karşısında kimliğini şekillendirmiş ve çoğunluğu 1960'lar sonrası Türkiye'ye yerleşmiş gruptur. Diğer gruplardan ise bölge ile ailevi bağlarını koparmamış kişiler arasında bu kimliğin izleri görülmektedir.

2.1.2. Batı Trakya'dan Almanya ve Diğer Batı Avrupa Ülkelerine Göçler

Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerine Batı Trakya Türklerinin göçleri Türkiye'den bu ülkelere göçe benzer şekilde işgücü göçü şeklinde ortaya çıkar. Batı Trakya Türklerinin Yunanistan haricinde en yoğun olarak yaşadığı Almanya ile Yunanistan arasında işgücü alımı antlaşması 1960 tarihini taşısa da, Batı Trakya

²⁰¹ T.C. Yüksek Öğretim Kurumu, **Türk Yüksek Öğretiminin Bugünkü Durumu**, Kasım 2005, s.135. (http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/kasim_2005/kasim_2005.zip, Bağlantı tarihi: 13 Mayıs 2006)

Türklerinin göçleri 70’li yılların başlarında gerçekleşir. 1973 Kasım ayında Federal Almanya Hükümeti’nin Avrupa Ekonomik Topluluğu üyesi ülkeler haricinde yabancı işçi alımı durdurma kararına (Anwerbestopp) dek süren göçün birinci perdesinin ardından, Yunanistan vatandaşlarının Avrupa Birliği içerisinde serbest dolaşım hakkı edinmesiyle ikinci bir göç dalgası yaşanır. Avrupa’da kalıcılığa dönük göçün önemli bir parçasını ise çoğunlukla eğitim amaçlı olarak gittikleri ülkelerde yerleşenlerin tabi olduğu beyin göçüdür. Bu göçte İngiltere, Almanya’dan daha çekici bir merkez olarak ön plana çıkmıştır. Kalıcılığa dönük olmayan bir başka hareketlilik ise Hollanda başta olmak üzere Avrupa’nın liman kentlerine dönemsel çalışma amacıyla gelenlerin dahil olduğu mevsimlik göçlerdir. Yunanistan haricinde AB ülkelerine dağılmış bu nüfusa dair istatistiki veriler bulunmamasına rağmen yapılan tahminler toplam nüfusun 25-40.000 arasında olduğunu öngörmektedirler. Yazarın kişisel gözlemleri 25-30 bin arasında bir değerin akla yatkın olduğunu göstermektedir. Bu toplam nüfusun yaklaşık % 80’i Almanya Federal Cumhuriyeti’nde yoğunlaşmıştır. Almanya’daki nüfus başta Kuzey Ren Vestfalya, Bavyera ve Hessen eyaletleri olmak üzere eski “Batı Almanya”yı oluşturan 11 eyalete dağılmıştır.

Batı Trakya Türklerinin Batı Avrupa ülkelerine göçlerinin ele alınacağı bölümde göç türlerine ve göçmelerin bu süreçte oluşturduğu kurgulara yer verilecektir. Çalışmada geçen “Avrupa’ya göç” sözcüğü Yunanistan haricinde AB-15 ülkelerine göçü ifade etmektedir. Göçe ilişkin genel çıkarsamalar yapılırken en kalabalık Batı Trakyalı göçmen topluluğunu içinde barındıran Almanya örneği emsal alınmıştır.

2.1.2.1. Birinci Göç Dalgası 1970-1973

Batı Trakya’dan Almanya ağırlıklı Avrupa’ya göç diğer Yunan vatandaşlarına nazaran geç başlar. 70’li yılların başında gerçekleşen bu göçün gecikme nedeni, pek çok azınlık mensubuna göre Yunanistan’ın bu konuda izlediği bilinçli politikadır. Bu tezi savunanlara göre azınlığı ülkeden çıkarmayı hedefleyen Yunanistan, azınlık mensuplarının geri dönme ihtimalleri yüksek görülen Almanya’ya göndermek yerine, onları Türkiye’ye göç etmeye zorlamıştır.²⁰² Yine bu tezi savunanlara göre Yunanistan’da o dönem iktidarda bulunan cunta, “gidenlerin geri dönmeyeceğini varsayarak” azınlık mensuplarının Almanya’ya gidişlerinin yolunu açmıştır. Bu

²⁰² Alioğlu, **Dünden Bugüne...**, s. 215. **Mehmet Mehmet İle Mülakat**, Eski ABTTF Başkanı, Stuttgart, 16 Nisan 2005. **Witten Derneğinde Göçmenler İle Mülakat**, 9 Nisan 2005.

dönemde Almanya'ya işçi olarak gelen göçmenlerin büyük bölümü işlemlerinin olağanüstü bir hızla tamamlanarak Almanya'ya gönderildiklerini söylemektedirler.²⁰³ “Almanya'daki Yunan uyruklu nüfusun gelişimine” dair grafik incelendiğinde iddianın inandırıcılığı artmaktadır.²⁰⁴ 1960 yılında Almanya ile Yunanistan arasında varılan işgücü gönderimi antlaşması sonucunda Yunanistan'dan gelen göçmenlerin sayısı 1970 yılında 342 bine ulaşmışken, azınlıktan bu dönemde Almanya'ya gelmiş hiç kimseye rastlanmaması kafalardaki soru işaretlerini arttırmaktadır. Kırsal kökenli bir azınlığın içine kapanıklık oranı ve düşük mobilitesi göz önüne alınsa dahi bu kadar uzun süre hiç bir hareketliliğin görülmemesi dikkat çekicidir.

Tablo 2.1. Almanya'da Yunan Uyruklu Nüfusun Yıllara Göre Değişimi (1967-2003)							
Yıl	1967	1970	1973	1976	1979	1982	1985
Sayı	200961	342891	407614	353733	296803	300824	280614
Yıl	1988	1991	1994	1997	2000	2001	2003
Sayı	274973	336893	355583	363202	365438	362708	354600
Kaynak: “Greece”, http://de.wikipedia.org/wiki/Griechen , Bağlantı Tarihi: 30 Nisan 2006.							

Batı Trakya'dan Almanya'ya göçünü Yunan uyruklu diğer göçmenlerden ayıran bir faktörde göç edenlerin sayılarının birikimli olarak artmasıdır. Alman Dışişleri Bakanlığı'nın ülke bilgileri başlığı altında Yunanistan'a dair verdiği bilgiye göre bugüne dek Almanya'da çalışma amaçlı bulunmuş kişi sayısı 1 milyonu bulmaktadır. Bunun anlamı Almanya'da bulunan Yunanlı göçmen sayısının yaklaşık 2 katı aradan geçen sürede ülkesine geri dönmüştür.²⁰⁵ Batı Trakya Türkleri için ise durum tam tersinedir. Göçün başladığı günden bu yana sayı yaklaşık üçe katlamıştır. Almanya'ya Türkiye'den gelen göçle bu bağlamda benzeşlik gösteren Batı Trakya Türklerinin göçünü Türkiye'den göçe benzer kılan bir diğer faktör, Almanya'nın göçmen alımını durdurma kararının hemen ardından aile birleşimlerinin hız kazanmasıdır. Ancak Türkiyeli göçmenler için sürecin akışı içinde kendiliğinden ortaya çıkan bu durumu Batı Trakya Türkleri için hızlandıran etmen, 1974 Kıbrıs Harekâtı'nın ardından ortaya çıkan

²⁰³ Birinci göç dalgası ile Almanya'ya gelen Eski ABTTF Başkanı Mehmet Mehmet, başvurusundan bir hafta sonra olumlu cevap aldığını söylemektedir. **Mehmet Mehmet ile Mülakat**, Eski ABTTF Başkanı, Stuttgart, 16 Nisan 2005.

²⁰⁴ Trakya'nın dağlık ve geri kalmış bir bölge olarak ekonomik bir problem alanı teşkil ettiğini bu nedenle de 50'li ve 60'lı yıllardaki ekonomik durgunluk esnasında Müslümanlardan daha çok Hristiyanların yabancı ülkelere göç etmek durumunda kaldığını kaydeden Yunan Dışişleri Bakanlığı, üstü kapalı olarak azınlık mensuplarının bu tezini doğrulamış olmaktadır. Republik Griechenland, **Griechenland in der Welt...**, s. 77.

²⁰⁵ “Greece”, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Laender/Greece.html> ; Bağlantı tarihi: 10 Nisan 2006.

savaş endişesidir. Ailelerinin can güvenliğinden endişe eden Batı Trakyalı Türk göçmenler derhal ailelerini Almanya'ya getirme yolunu seçerler. Witten Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'nin kurucu üyelerinden Hayati Habipoğlu o dönemde yaşadıklarını şöyle anlatmaktadır:

“72’de geldim buraya, biraz durdum, sonra baktım yalnız olmayacak, 73’de ben ailemi ve tek çocuğumu getirmiştım buraya, baktım Almanya’da iş yok, Almanlar pek hoşuma gitmedi, yenge gitti memlekete geri, ben kaldım burada. Daha birkaç ay durup ben de dönecektim. Bir çıkarma oldu, yenge de çocuk da geldi geri, tercümana da 200 € para verdim, ev bulsun bana diye. Fabrikanın tercümanı. Bir Yunanlı’ydi. Ona demedim Yunanlılar bizi kesecek diye, tersini konuştum, bizi dedim Türkler kesecek, bana dört günde bir ev buldu, bu durduğum evi buldu, 74’de ondan sonra gittim çocukları falan aldım geldim, Allah bin bereket, o günden bu güne kadar buradayız.”

Batı Trakya’dan ilk göç edenler geri döndüklerinde Almanya’da çalışarak elde ettikleri birikimle bir miktar tarla, traktör vb. satın almak niyetindedirler. Ancak Yunanistan’da iktidara gelen cunta gayrimenkul alımını engelleme ve traktör ehliyeti vermeme gibi politikaları çoktan uygulamaya koymuştur. Buna karşın bu yönde bir umut beslenerek Avrupa’ya gelinmiş olması, cunta iktidarı ile belirginleşen ihlallerin son bulacağı yönünde bir umudun hala bulunuyor olmasıdır. Yine de gelenlerin kafasında bir belirsizlik hâkimdir. Bu belirsizliklere son veren Kıbrıs Harekâtı sonrası gelişmeler olur. Cunta iktidardan düşürülmesine rağmen azınlık haklarında hiç bir iyileşmenin olmaması gözleri Türkiye’ye çevirir. Yatırımlar Türkiye’ye yapılır. ABTTF’nin kuruluşundan önce oluşturulan dernekler arası koordinasyon kurulunun Türkiye’ye heyetler göndererek bu alanda karşılaşılan zorlukların giderilmesi yönünde istekte bulunması bu bağlamda şaşırtıcı değildir.²⁰⁶ Batı Trakya ve Türkiye’de yaşayan Yunan uyruklu Batı Trakya Türkleri de kapsayan aşağıdaki tablodan da görüleceği üzere, mülk ediniminde Bursa, İstanbul ve İzmir gibi Batı Trakya Türklerinin yoğun olarak yaşadığı kentler tercih edilmiştir. Almanya’da yaşayan 1. kuşak göçmenler arasında Türkiye’de mülk edinmemiş kimse yok gibidir. Bu bağlamda Türkiye’de Yunan uyruklularca edinilmiş 11.505 gayrimenkulün önemli bir bölümünün

²⁰⁶ “Federal Almanya’daki Derneklerimiz Adına Ankara’ya Giden Heyetin Yaptığı Temas ve Görüşmeler Hakkında Tutanak” **ABTTF Öncesi Arşiv Belgesi**, ty, yy.

Almanya’da yaşayan göçmenlerce alınmış olduğunu düşünmek gerekir. 90’lı yılların başında gayrimenkul ediniminin önündeki engellerin kaldırılması, Türkiye’den mülk edinimlerini azaltmışken, Avrupa’da yaşayan Türkiye kökenli göçmenlere paralel bulunulan ülkede kalıcılığın keşfi ile bu ülkelerde gayrimenkul edinimine yönelinmesi bu etkiyi güçlendirmiştir.

Tablo 2.2.										
Yunan Uyruklu Gerçek Kişilerin Türkiye’de Gayrimenkul Edinimi (14 Temmuz 2004 İtibariyle)										
İl	Köken	Gerç. Kişi Sayısı	Kişi Sayısı	Arazi-Arsa Mülkiyeti		Arazi –Arsa Mülk. (Bina/Konut)		Konut		Toplam m²
				Sayı.	m²	Sayı	m²	No.	m²	
AFYON	Tümü Türk	1	1	0	0	0	0	1	35	35
ANKARA	25 Türk , 3 Yunan	28	34	3	1.902	0	0	25	1.473	3.375
ANTALYA	Tümü Türk	23	16	8	6.401	0	0	15	427	6.828
AYDIN	40 Türk, 1 Yunan	41	41	9	18.541	4	1.014	28	2.317	21.872
BALIKESİR	Tümü Türk	298	247	169	189.500	36	10.370	93	4.370	204.240
BATMAN	Tümü Türk	2	2	0	0	0	0	2	32	32
BURSA	4008 Türk , 17 Yunan	4.025	5.699	2.606	1.501.286	540	75.022	879	27.532	1.603.840
ÇANAKKALE	2 Türk, 12 Yunan	14	10	10	11.978		48	0	0	12.026
ÇORUM	Tümü Türk	1	1	0	0	1	164	0	0	164
DÜZCE	Tümü Türk	1	1	0	0	0	0	1	27	27
EDİRNE	89 Türk , 1 Yunan	91	87	40	202.538	17	5.490	34	2.845	210.873
ESKİŞEHİR	Tümü Türk	24	20	2	424	5	873	17	608	1.905
GAZİANTEP	1 Yunan	1	1	0	0	0	0	1	76	76
HATAY	3 Türk , 12 Yunan	15	12	10	18.614	5	1.195	0	0	19.809
İSTANBUL	4060 Türk, 941 Yunan	5.001	5.305	1.271	752.260	732	102.372	2.998	93.152	947.784
İZMİR	1327 Türk, 20 Yunan	1.347	1.210	575	275.454	248	34.707	524	20.111	330.272
KAYSERİ	Tümü Türk	1	1	0	0	1	450	0	0	450
KIRKLARELİ	Tümü Türk	11	11	2	614	1	309	8	305	1.228
KOCAELİ	443 Türk	443	576	301	116.969	22	3.911	120	4.820	125.700
KONYA	Tümü Türk	5	2	0	0	0	0	5	186	186
MANİSA	542 Türk, 1 Yunan	543	490	383	477.062	42	10.015	118	4.264	491.341
MERSİN	1 Türk, 35 Yunan	36	10	36	15.186	0	0	0	0	15.186
MUĞLA	Tümü Türk	78	68	27	20.215	18	8.395	34	3.965	32.575
NEVŞEHİR	1 Türk, 4 Yunan	5	4	1	78	4	350	0	0	428
SAKARYA	80 Türk	80	88	55	15.544	4	810	21	988	17.342
TEKİRDAĞ	105 Türk, 3 Yunan	108	106	21	9.906	0	0	87	8.626	18.532
YALOVA	334 Türk, 1 Yunan	335	405	131	87.619	19	4.085	185	7.795	99.499
TOTAL	(11.505 Türk, 1053 Yunan)	12.558	14.448	5.660	3.722.091	1.699	259.580	5.196	183.954	4.165.625
Kaynak: Fuat Aksu, “Confidence Building, Negotiation and Economic Cooperation Efforts in Türk-Yunan Relations (1990-2004”, Türk Review of Balkan Studies , Annual 2004, ss. 31-109 (http://www.turkishgreek.org/makaleler/trgreconomy.htm , Bağlantı Tarihi: 12.05.2006										

Batı Trakyalı Türk göçmenleri Türkiyeli göçmenlerden ayıran temel olgulardan biri yeni gelinen ülkeyi algılayış biçimine ilişkindir. “Baskı altında” yaşanan dışlayıcı bir toplum yapısından çıkılarak gelinen ülkedeki özgürlükler, Almanya’ya dair üretilen imgelerin ziyadesiyle pozitif olmasına yol açmıştır. Birinci kuşaktan Batı Trakyalı göçmenler Batı Trakya’dan geldikten sonra Almanya’yı çok rahat bulduklarını ifade etmektedirler. Bu çizgi Almanya’ya ilişkin olarak üretilmiş edebi eserlerden de okunabilmektedir. Örneğin, Batı Trakya Türk Edebiyatı üzerine çalışmalar yapan araştırmacı Feyyaz Sağlam’ın “Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler” adlı eseri bunlardan biridir. Araştırmacının derlediği, Almanya’daki Batı Trakya Türklerine ait edebi eserlerin önemli bölümü Batı Trakya sorununu anlatan mücadele çağrısı niteliğinde şiirlerken, doğrudan Almanya’yı anlatan şiirlerde yalnızca bir sıra hasreti okunmakta, Almanya olumlu bir imaj içerisinde şiirlerde yer bulmaktadır.

Giderek biz de hasretliğe alıştık
Gece gündüz durmayıp evcek çalıştık
İşi sıkıca tuttuk bolca paraya kavuştuk
Hesabını bilen için kazanç yolu Almanya²⁰⁷
(Yakalı Çoban)

Vidyo, para ve kolumda bilezikler
İsterseniz bana gurbetçi karısı diyebilirsiniz
Sürdüğüm hayatı kıskanırsınız da
Yalnızlıktan tükendiğimi görmezsiniz²⁰⁸
(Ali Rahmi)

Almanya’ya yerleşen birinci kuşak Batı Trakyalı Türk göçmenlerin yerleşim alanları Yunanlı göçmenlerinkine paralel belirlenmiş, daha sonra gelecek göçmenlerin geliş yönleri için de tayin edici olmuştur. Giessen, Nürnberg, Kelsterbach, Düsseldorf, Gütersloh ve Hagen gibi kentler etnik Yunanlılar gibi Batı Trakya Türklerinin de yoğun olarak bulunduğu şehirler olarak göze çarpmaktadır.

²⁰⁷ Feyyaz Sağlam, *Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler Cilt II*, İzmir, 1993, s. 143.

²⁰⁸ Sağlam, *Yunanistan...*, s. 147.

Tablo 2.3. Eyaletlere Göre Almanya’da Yunan Uyruklu Göçmenler (2003)	
Eyalet	Nüfus
Baden-Württemberg	81.529
Bavyera	72.763
Berlin	10.209
Brandenburg	696
Bremen	1.264
Hamburg	7.640
Hessen	37.054
Mecklenburg-Vorpommern	529
Aşağı Saksonya	17.902
Kuzey Ren Vestfalya	105.846
Rheinland-Pfalz	8.192
Saarland	1.067
Saksonya	1.794
Saksonya-Anhalt	1.110
Schleswig-Holstein	3.818
Thüringen	616
Toplam	354.630²⁰⁹
Kaynak: Isoplan (http://www.isoplan.de/aid/2004-3/images/s12_griechen_gr.gif)	

2.1.2.2. İkinci Göç Dalgası 1988-1991

Yunanistan’ın 1981’de o zamanki adıyla Avrupa Ekonomik Topluluğuna katılmasının ardından, 1.1.1988’de Yunan vatandaşları serbest dolaşım hakkına sahip olur. Azınlığın bölgeden toplu göçünün konuşulduğu ve toplu bir göç ihtimaline karşı Türkiye’nin bölgeden göçün önünü alacak tedbirlere yöneldiği günlerde, Avrupa Birliği ülkelerinin kapılarını Yunan vatandaşlarına açması bölgeden ciddi bir göçü beraberinde getirir. Bu evrede 10 binin üzerinde Batı Trakya Türk azınlığı mensubunun bölgeyi terk

²⁰⁹ Isoplan tarafından federal ve eyalet istatistik dairelerinin sunduğu verilere dayanılarak hazırlanan bir grafikten derlenen eyaletlere göre nüfus rakamları toplandığında grafik üstünde verilen toplam sayıya ulaşamamaktadır. Küçük sayılabilecek bu farkın nedeni federal düzeyde kullanılan güncel rakamların eyaletler düzeyinde güncellenmemiş olması ya da tam tersi olmalıdır. “Griechen in Deutschland”, http://www.isoplan.de/aid/2004-3/images/s12_griechen_gr.gif ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.

ederek Avrupa'ya, Almanya başta olmak üzere geldiği tahmin edilmektedir. Önceden yerleşmiş tanıdık ve akrabalarının yaşadığı bölgelere yerleşen bu yeni göçmenler arasında önemli bir bölümü henüz gelişte ailesi ile birlikte yerleşme yolunu seçer. Ekonomik nedenlerin de üzerinde belirgin bir etkiye bulunduğu bu göçe dahil olanların göçlerine dayanak oluşturmada politik nedenlere yaptıkları atıflar ilk kuşak göçmenlerden daha belirgindir. “88 göçmenleri”nden (bu kendilerince kullanılan tabir) Witten Derneği Başkanı Sami Yusuf Almanya'ya gelirken Gümülcine'deki demirci dükkânını kapatmak zorunda kaldığını, dükkânını açtıktan sonra 3 yıl geçmesine rağmen arabasına plaka verilmediğini söyledikten sonra geliş hikâyesini şöyle anlatmaktadır:

“Bizim zamanımızda Yunanistan'ın baskısından dolayı kaçtık Avrupa'ya. Ekonomik sıkıntımız yoktu; yahut Almanya'ya gelip de 5 sene sonra bir traktör alıp, yahut iki baş hayvan alıp geri döneceğiz diye bir düşüncemiz de yoktu. Tamamen yerleşmek için geldik buraya bir çare aramak için geldik buraya. Baskıdan dolayı geldik, yoksa paramızı çıkartabilirdik Batı Trakya'da”

Ekonomik yönü politik yönüne göre arka planda kalan bu göçe dahil olanların kurgularındaki farklılık yaşam tarzlarına da yansır. Birikimden ziyade daha iyi yaşamın ön plana çıktığı tüketime dönük iktisadi davranış, onların birinci göç dalgası ile gelenlere nazaran daha dışa açık bir yaşam tarzıyla yeni ülkedeki yeni hayata başlamalarını sağlar. Bunun yanında Avrupa vatandaşlığının sunduğu avantajlar çerçevesinde daha az bürokrasiyle karşılaşmaları “öteki” olarak yaşanan yeni ülkenin daha fazla benimsenmesini sağlar. Diğer yandan yeni gelen göçmenlerin dil konusundaki dezavantajları, uzun süredir Almanya'da yaşamakta olan tanıdık akraba vs. yardımıyla giderilir. Ardından dünyaya gelen çocuklar da bu eksikliğin giderilmesinde önemli rol üstlenirler. Batı Trakyalı “88 göçmenleri” arasında gözlemlenebilir olan, Almancaya birinci kuşak mensuplarına nazaran daha hâkim olmalarıdır. Bunda büyük olasılıkla yeni gelen göçmenler için “geri dönüş miti”nin etkisini yitirmiş olması önemli rol oynamıştır. Diğer yandan ilk kuşak göçmenlerde olduğu gibi kişilerin dil eğitime tabi tutulmaksızın çalışma yaşamına dahil olmalarından kaynaklanan dezavantajları da söz konusudur. İkinci olarak, yeni gelen göçmenlerin önceden gelmiş olanların yanlarına yerleşmeleri bir içine kapanma sürecini beraberinde getirmiş, bu durum dil öğrenimi konusunda bir dezavantajı doğurmuştur. Dil öğrenimi konusunda sorununu

açık yüreklilikle dile getiren bir göçmenin şu sözlerine bu bağlamda kulak vermek yerinde olacaktır.

“Ben buraya Almanya’ya geldim, ilk önce Yunan firmasına girdim, Yunan firmasında sorun çıkmadı, Yunancayı bildiğimizden. Ondan sonra işi bıraktım ordan çıktım Türk firmasına girdim şimdi, gerek yok Türk firmasında yani Almanca problemi diye bir şey yok. İşimiz hiç Almanca öğrenmeden gideceğiz. Bir Alman firmasına girmeden dönüp gidecem diye korkuyorum. İş yerinde hepimiz Batı Trakyalıyız, açan da biziz kapayan da biziz. Almanca kime konuşcan, yok. Şef yukardan iniyor Türkçe, ikinci şef o da Türkçe, bir meister [ustabaşı] var, o da ilgilenmiyor bizimle“

1988 yılı başı itibariyle Yunan vatandaşlarına serbest dolaşım hakkı tanınmasıyla başlayan göç 1991 yılına dek hızla sürer. Bu süreçte diğer Yunan vatandaşlarının da önemli ölçüde yer aldıkları yukarıda sunulan Tablo 2.1.’den gözlemlenmektedir. Rakamlardan görüldüğü üzere 1988’de 270 bin civarında olan Almanya’daki Yunan uyruklu göçmen sayısı 60 binlik bir artışla 1991’de 330 bin dolayına çıkmıştır. Almanya’daki Yunan uyruklu nüfusta meydana gelen bu % 22’lik artışa karşın, azınlık nüfusunun % 200 dolayında büyümesi azınlık mensuplarının Avrupa’yı kendileri için bir çıkış yolu olarak gördüklerini göstermektedir. Eldeki istatistiksel verilere göre Yunanistan nüfusunun % 3,5’i Almanya’da yaşarken, Batı Trakya azınlığı içerisinde bir oranlamaya gidildiğinde bunun % 20 dolaylarına eriştiği görülmektedir.

2.1.2.3. Mevsimlik Göç

Batı Trakya’nın kuzeyinde yer alan dağlık bölge insanları ağırlıkta olmak üzere kırsal kesimde yaşayan azınlık mensuplarının dahil olduğu bu göç 1988 sonrasında yaygınlaşmıştır. Ülke içi mevsimlik göçte önemli bir yer tutan gemi-tersane işçiliği, serbest dolaşım sonrası daha iyi gelir imkânı sunan yabancı gemilerde ve tersanelerde çalışma şeklinde uluslararası alana açılmıştır. Hollanda’nın liman kentleri ve Almanya’da Bremen ve Hamburg gibi şehirler bu göçün yoğunlaşma noktaları olarak ön plana çıkmaktadır. Ürün toplama mevsimlerinde Avrupa’nın tarım ekonomisine sahip ülkelerine dönük olarak göçler ise bunun yanında bir diğer türü oluşturmaktadır. Temelde kalıcılığa dönük olmayan bu göç, zaman içerisinde yöneldiği ülkelerde yerleşik bir nüfus bırakmıştır. Batı Trakya Türklerinin Almanya’dan sonra en fazla

yöneldikleri Batı Avrupa ülkesi olan Hollanda’da yaşayan göçmenler arasında önemli bir bölümü mevsimlik çalışma amacıyla gelip yerleşenler oluşturmaktadır. Ancak bu göçte çekim merkezini ve “yol göstericiliği” daha önce yerleşmiş olan “hemşehriler” değil, ülkede yaşayan Türkiye kökenli göçmenler oluşturmaktadır.

2.1.2.4. Beyin Göçü

Yunanistan’ın taşrası olan Batı Trakya’nın sınırlı olanakları, bölgeden beyin göçüne yol açmaktadır. İktisadi alandaki kısıtlar dışında, azınlığın kamu istihdamında maruz kaldığı ayrımcılık, Yunanistan içinde veya dışında eğitim almış ya da dışarıda eğitim almak isteyen çok sayıda azınlık gencinin başka ülkelere göçüne neden olmaktadır. Bu göçün en yoğun olarak gerçekleştiği ülke olan Türkiye haricinde ABD’den İngiltere’ye, Hollanda’dan İtalya’ya çok farklı coğrafyalarda yüksek öğrenimli Batı Trakya Türklerine rastlamak mümkündür. Avrupa merkezli beyin göçü ele alındığında, en fazla tercih edilen ülkenin İngiltere olduğu görülmektedir. Londra ağırlıklı olmak üzere İngiltere’ye yerleşen Batı Trakya Türklerinin sayısının 600-700 civarında olduğu tahmin edilmektedir. Almanya ise bu konuda ikinci sırada yer almaktadır. Beyin göçüne tabi olarak Avrupa’ya göç etmiş göçmenlerin daha yüksek gelir seviyesine sahip olmaları, uluslararası geçerliliği olan en az bir dil bilmeleri ve eğitimlerinin kendilerine kazandırdığı vizyon onları diğer göçmenlerden ayırmaktadır.

2.1.3. Batı Trakya’dan Diğer Ülkelere Göçler

Batı Trakya Türk azınlığı mensuplarının sınır aşan göçleri yalnız buraya kadar anılan ülkelerle sınırlı değildir. 1973 yılında Almanya’nın göçmen alımını durdurmasının ardından göç etmek isteyenler için Avustralya cazip bir hal almaya başlar. 1969 yılından itibaren başlayan bu göç sonucunda Melbourne ve çevresinde 180 Batı Trakyalı ailenin yerleşmiş olduğu bildirilmektedir.²¹⁰ Çalışıp para biriktirmek amacıyla gerçekleşen Avustralya’ya göç, bu yönüyle Almanya ve diğer Batı Avrupa ülkelerine göçe benzerlik göstermektedir.

Batı Trakya Türklerinin göçünü alan bir başka ülke ise Amerika Birleşik Devletleri’dir. Beyin göçü de alan bu ülkeye gerçekleşen göçlerde daha ziyade Yunan gemilerinde çalışırken bu ülkede kalmaya karar verenler yer almaktadır. Oldukça küçük bu topluluk hakkında çok fazla bilgi bulunmamaktadır.

²¹⁰ Feyyaz Sağlam, “Avustralya’da Batı Trakya Türkleri”, **I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi**, Özkan Hüseyin, Feyyaz Sağlam (der.), Münih: BEBTTAB Yayın No: 10, 2005, ss. 196-205, s. 198.

2.2. ÖRGÜTLENME

Batı Trakya Türklerinin 80 yıllık aşkın azınlık tarihlerinde doğal bir ihtiyaç olarak ortaya çıkmış örgütlülük, son 40 yıllık evrede bölgeden süregelen göçler, değişen koşullara paralel Batı Trakya dışındaki coğrafyalarda da Batı Trakya Türk derneklerinin kuruluşunun yolunu açmıştır. Bu coğrafyalar arasında örgütlenme hürriyetinin kullanımı açısından sunduğu fırsatlarla, Batı Avrupa demokrasileri, özellikle Almanya dernekleşmenin en yaygın olduğu coğrafya olarak ön plana çıkmıştır. Bugün Batı Trakya'da faaliyet gösteren 15 kadar dernek; Türkiye'de İstanbul merkezli Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği²¹¹ (BTDD) ile Ankara merkezli Batı Trakya Türkleri Derneği, Avrupa'da yirmi sekizi Almanya'da biri İngiltere'de olmak üzere Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'na üye 29 derneğin yanında çeşitli ülkelere dağılmış farklı türlerden 35 kadar dernek ile Amerika ve Avustralya'daki birer dernek bu süreçte ortaya çıkmış örgütlenmelerdir. Avrupa'daki Batı Trakya Türk örgütlerinin ele alınacağı bu bölümde, Batı Trakya ve diğer coğrafyalarda kurulmuş örgütlere de yer verilecektir. Avrupa'daki örgütlenme ile kıyaslama yapabilmek için incelenen diğer örgütlenmelere dair genel bir girişten sonra, bunlar arasından başlıcalarına dair genel bilgiler sunulacak, ardından bu örgüt yapılarının genel yönelimleri ana hatlarıyla belirlenecektir.

2.2.1. Batı Trakya'da Örgütlenme

Asırlar boyu Osmanlı idaresinde kalmış Batı Trakya'da yaşayan Türk azınlık, Osmanlı döneminden kalma millet sistemine dayalı örgütlenme biçimini sürdürürken, azınlık olarak yaşama geçişe paralel, dışarıdan izlenen Türk uluslaşma süreci ile beraber modern örgütlenmeler de oluşmaya başlar. Uzun yıllar bir arada yaşayan bu yapılardan geleneksel yapılar bir ölçüde eski güçlerini yitirirken varlıklarını hala sürdürmektedirler. Azınlık bu ikili yapının karşısında geleneksel ve modern örgütlenmeyi bir araya getiren yapılanmalara da hayat vermiştir.

Şehir içindeki yoğun Türk nüfusu ve Türk Başkonsolosluğu'nu içinde bulundurması gibi faktörler nedeniyle Batı Trakya Türklerinin adsız başkenti olarak vasıflandırabileceğimiz Gümülcine kenti, Batı Trakya Türklerinin bölgedeki örgütlerinin en yoğun olduğu bölgedir. Bu durum modern örgütlenme için olduğu gibi

²¹¹ İleride üzerinde durulacak BTDD, her biri bir dernek niteliğinde 15 şube, 2 spor kulübü, 1 cami yaptırma derneği ve 1 vakfı bünyesinde bulundurmaktadır.

geleneksel örgütlenme için de geçerlidir. Bu genel tespitlerin ardından Batı Trakya'daki azınlık örgütlerini türlerine göre incelemeye girişebiliriz.

2.2.1.1. Batı Trakya'da Geleneksel Örgütlenme

Batı Trakya'da geleneksel örgütlenmeden kast edilen, Lozan öncesinde varolan ve Lozan Antlaşması sonrasında da varlıklarını sürdürmeye devam eden Cemaat-i İslamiyeler ve müftülüklerdir.

Cemaat-i İslamiyeler

Cemaat-i İslamiyeler, Osmanlı millet sistemi mantığı çerçevesinde işleyen cemaatlerin zaman içerisinde özerkleşmiş halleridir. Bu konu ile ilgili kapsamlı bir çalışma yapmış olan Ayşe Nükhet Adıyeke, her yönüyle bir azınlık örgütlenmesini andıran bu yapılanmaların, merkezi gücünü sürekli yitirmekte olan Osmanlı Devleti'nin bölgede varlığını sürdürdüğü 19. yüzyıl'ın son çeyreğinde ortaya çıktığını ifade etmektedir.²¹² Balkan Savaşlarının Yunanistan ile imzalanan 1913 Antlaşması ile bu örgütlenme biçimi tüzel kişiliğe kavuşturulur. 1920 yılında Atina Antlaşması hükümlerini iç hukuka taşımak üzere çıkarılan 2345 sayılı kanunla cemaatlerin oluşumuna dair özel düzenleme yapılarına dek Cemaat idare heyetlerinin vakıf malları ve gelirlerini yönetmekle yetkili olacağı düzenlemesini getirmiştir. 1949 yılında çıkarılan iki Kral idaresi ile düzene sokulan cemaat seçimleri 1967 yılına dek kimi aksaklıklarla devam ederken, bu tarihte iktidara gelen cunta idaresinden bugüne seçim yapılamamıştır.

Zaman içerisinde çıkarılan yasalarla alanları daraltılan cemaat idarelerinin bu durumu azınlıktan, kurumlarının basit vakıflar statüsüne düşürülmek istendiği yönünde şikâyetler doğurmaktadır.²¹³

Azınlığın finansal gücünü temsil eden Cemaat İdareleri zaman içinde sayıları azalarak bugün biri Gümölcine'de, diğeri İskeçe'de olmak üzere ikiye düşmüştür. Azınlığın özellikle din ve eğitime ilişkin harcamalarını finanse eden ve tarihi varlıkların korunması gibi önemli roller üstlenmiş cemaat idarelerinin durumuna ilişkin Batı Trakyalı Araştırmacı Dr. Halit Eren şunları kaydetmektedir:

²¹² Ayşe Nükhet Adıyeke, **Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: Cemaat-ı İslamiyeler 1913-1998**, Ankara: SAEMK, 2001, s. 26.

²¹³ Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s.75.

“Batı Trakya Cemaat İdareleri, azınlığın önemli bir uzvu olarak, hala müessir bir şekilde çalışmalarına devam ediyor. Azınlık varlığını sürdürebilmek için en büyük maddi gücü cemaatlerden alıyor. Okul, cami ve diğer azınlık giderleri, Cemaat bütçelerinden ödeniyor. Cemaatlerin güçlü, kuvvetli olduğu bölgelerde, azınlık da güçlü kuvvetli oluyor.”

Azınlık vakıflarının karşılaştığı sorunlara ayrılan bölümde de ayrıntılı olarak üzerinde durulan bu konuya ilişkin olarak söylenebilecek son söz, azınlığın cemaat idareleri ve bağlı vakıfların durumundan memnuniyet duymadığıdır. Bu memnuniyetsizliği gidermek üzere Yunanistan Parlamentosu’ndaki azınlıktan tek temsilci olan İlhan Ahmet tarafından “Batı Trakya Müslüman (Türk) Azınlığı Vakıf ve Servetlerinin Düzen ve Yönetimi Hakkında” bir yasa tasarısı hazırlanmıştır. 2005 başında azınlığın dikkatine sunulan taslak henüz yasalaşma olanağı bulamamıştır. Yasanın uygulama bulması halinde ise Cemaat-i İslamiyeler, Müslüman (Türk) Azınlığı İdare Heyetleri adıyla yeniden canlanma olanağı bulacaklardır.²¹⁴

Müftülükler

Daha önce bu konu “Müftülükler Sorunu” başlığı altında ayrıntılı olarak incelendiğinden burada yalnızca kurumların Osmanlı toplum düzeni çerçevesinde ellerinde bulundurdıkları cemaat önderliği rolünü bugün de sürdürmekte oldukları belirtilecektir. İkili yapı kurumun yetkilerinde aşınmaya yol açmaktadır. 2005 yılında Yunanistan’da tartışmaya açılan laiklik önerisi çerçevesinde konuları gündeme gelen müftülüklerin, Yunanistan’daki sol çevrelerce başlatılan bu tartışmanın devamı ve olası bir laikliğe geçişle birlikte ne tür bir görünüm kazanacağı bugün için belirsizliğini korumaktadır. Ancak böylesi bir durumda azınlık tarafından büyük değer atfedilen bu kurumların yargısal yetkilerini terk ederek toplumsal alanda önderlik görevini daha uzunca bir süre devam ettireceği öngörülebilir.

2.2.1.2. Modern Örgütlenme

Batı Trakya’da Türkiye’de süren reformları bölgeye taşıyarak azınlığı Türk uluslaşma sürecine dahil etme hedefini güden dernekler, azınlık için suların yavaş yavaş durulmaya başladığı 1927 yılından itibaren ortaya çıkmaya başlar. Bu hedefle kurulan ilk modern teşkilat olan İskeçe Türk Birliği’nin (o zamanki adıyla İskeçe Türk Gençler

²¹⁴ İlhan Ahmet, “Batı Trakya Müslüman (Türk) Azınlığı Vakıf Servetlerinin Düzen ve Yönetimi Hakkında Yasa Tasarısı”, yy.ty. (23 maddelik tasarı ABTTF arşivinden temin edilmiştir)

Yurdu) 1936'dan günümüze²¹⁵ dek yürürlükte kalan tüzüğünün –daha sonraları derneğin kapatılma gerekçelerinden de birini oluşturan- 8. maddesinde birliğin amacı şu şekilde dile getirilmektedir.

“Türk Birliğinin kuruluş nedeni, Batı Trakya Türklerinin, ruhi, bedeni ve manevi eğitimlerine çalışmak, aralarında içten dostluk bağları ve dayanışma meydana getirmek, Türk devriminin yarattığı kültürel, toplumsal ve dini yenilikleri Batı Trakya Türkleri arasında yaymaktır.”

1927'de kurulan bu derneği benzer amaçlarla kurulmuş Gümülcine Türk Gençler Birliği (ilk adı Ümit Spor Yurdu, kur.1928, isim değişikliği 1938) ve Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (ilk adı Rodop-Evros Türk Öğretmenler Birliği, kur. Gümülcine-1936, isim değişikliği 1965) izler.

Azınlığın Türkiye'dekine paralel “uluslaşması” yönünde faaliyet gösteren bu ilk modern teşkilatları sonraki yıllarda diğerleri izler. Büyük bölümü bu süreç tamamlandıktan sonra kurulan yeni derneklerin öncelikleri doğal olarak öncü derneklerinkinden farklı olmuş, mevcut kimliğin korunması ve sürdürülmesi ön plana çıkmıştır.

Batı Trakya'da kişi birliği olarak oluşturulmuş 15 dolayında dernek-birlik faaliyet göstermektedir. Bir bölümü resmen tanınmayan bu teşkilatlanmalardan bir kısmı ise dernek statüsü veya yapısı kazanmadan barışçıl amaçlı ilişki ağları (network) olarak faaliyet göstermektedir. Bu örgütlenmelerden başlıcaları türlerine göre dört sınıfa ayrılarak incelenmiştir. İncelenen örgütlenmeler bugün faal durumda –ya da en azından kâğıt üzerinde- varlığını sürdürenlerden oluşmakta olup, belli bir süre faaliyet gösterdikten sonra kapanmış derneklerin başlıcalarına bu bölümde sunulan veriler genel olarak değerlendirilirken yer verilmiştir. Türlelere göre yapılan bu tasnif, derneklerin faaliyet alanları arasında yüksek geçirgenlik ve uzmanlaşma alanlarının pek çok örnek için söz konusu olmaması nedeniyle, katı sınırlara sahip değildir.

2.2.1.2.1. Sosyal, Sportif ve Kültürel Amaçlı Dernekler

Modern azınlık örgütlenmesinde sosyal, kültürel, sportif amaçlı dernekler en eski kuruluşlardır. Azınlık olarak yaşanan ülkenin uluslaşma sürecinin dışında kalmanın

²¹⁵ Baskın Oran ve Halit Eren'in 1946 yılı olarak verdikleri tüzük değişikliği tarihini, İTB'nin başkanlığı görevinde bulunmuş Rıza Kırıldökme 1936 olarak vermektedir. Karş. Oran, **Türk-Yunan...**, s. 173, Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s.87. [Rıza Kırıldökme], **İskeçe Türk Birliği 1927-2003**, yy, 2003, s.18, s.26.

neticesinde kendi toplumsallaşma mekanizmalarını oluşturma güdüsüyle hareket eden azınlık içerisindeki Kemalist elit, Türkiye’deki toplumsal dönüşümü bölgeye taşımak üzere aradığı zemini bu tür derneklerde bulmuştur. Bu dernekler arasında en bilindik örnekler daha önce de kendilerinden söz edilmiş İskeçe Türk Birliği (İTB) ve Gümülcine Türk Gençler Birliği’dir (GTGB)

1920’li yıllarda kurulan bu birinci kuşak örgütleri 1990’lı yılların ikinci yarısında kurulan üç dernek takip eder. Kalkanca Kültür Derneği, Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği, Azınlık Alantepe Eğitim ve Kültür Derneği. 1920 ve 30’lu yıllarda aynı amaçları taşıyan başka dernekler de kurulmuştur, ana dernekten ayrılmalarla kurulmuş bu dernekler bir süre sonra yine aynı çatı altında toplanmıştır. Bunlar haricinde Kültürel, sportif alanda yeni derneklerin kurulması için 70 yıla yakın bir süre geçmesi hayli düşündürücüdür. Ancak kuruluş tarihleri gözlemlendiğinde bu dönemin kültür derneklerinin doğumu için sürpriz bir tarih olmadığı görülecektir. Azınlığın temel yurttaşlık haklarını da kapsayan ihlallerin iyiden iyiye hafiflemeye başladığı bir dönem olan 90’lı yılların sonunda bu derneklerin hayat bulması, toplu göçü düşünen ve tartışan azınlığın gündemindeki farklılaşmaya işaret etmektedir.

Bu ilk tespitlerin ardından sözü edilen derneklerin kısa tarihçelerine ve faaliyet alanlarına değinilecek, sosyal, sportif ve kültürel alanda çalışan azınlık derneklerine dair tespitler bunu izleyecektir.

İskeçe Türk Birliği

1927 yılında “İskeçe Türk Gençler Yurdu” adıyla öğretmen ve gazeteci genç azınlık mensubu tarafından kurulur. Azınlık içerisinde ilk modern teşkilatlanma örneği olan İskeçe Türk Birliği, aynı zamanda “Türk” ismine adında yer veren ilk teşkilattır. Bugün isminde taşıdığı “Türk” sözcüğü nedeniyle faaliyetlerini gayriresmî biçimde tabelasından yoksun biçimde sürdüren birlik, azınlığın kimlik mücadelesinin bayrağı haline gelmiştir.

1930 yılında üyelerin bir bölümü ayrılarak “İskeçe Türk Ocağı” adı altında yeni bir dernek oluştururken, 1936 yılında bu iki dernek birleşerek “İskeçe Türk Birliği” (İTB) adını alır. 1938 yılında İskeçe Bidayet Mahkemesi savcısının birliğin tüzüğünün dışında faaliyetlere yöneldiği gerekçesiyle açtığı kapatma davası mahkemece

reddedilir.²¹⁶ 1971'deki Dernekler Yasası değişikliğinden sonra 1972'de yeni yasaya göre yapılan değişikliklerle sunulan dernek tüzüğü mahkemece geçersiz kabul edilmiş, üst mahkemenin tüzüğün kamu düzenine aykırı olduğu yönündeki kararına karşın dernek faaliyetlerini 1984 yılına dek sürdürmüştür. Bu tarihte valilikçe kapatılması kararı alınan birlik faaliyetlerini tüzel kişilikten yoksun bir biçimde sürdürmektedir.

Kuruluşunda daha ziyade sportif etkinliklere ağırlık veren İTB, izleyen yıllarda kültürel alanda da varlık göstermeye başlar. Özellikle müzik ve folklor alanındaki çalışmalar bugüne dek sürdürülen bir gelenek halini almıştır. Son yıllarda el sanatları ve güzel sanatlar da derneğin çalışma alanlarına girmiş bulunmaktadır. İskeçe kent merkezinde giriş katı küçük bir çay ocağı haricinde kullanılmayan, sökülmüş tabelasının izleri hala duran iki katlı bir binanın üst katını lokal ve sergi salonu olarak kullanan Birliğin salonunun baş köşesinde İkinci Dünya Savaşı ve iç savaş sırasında hayatlarını kaybetmiş 34 azınlık mensubunun isimlerinin yer aldığı “Yunanistan Uğruna Canlarını Feda Eden İskeçeli Aziz Türk Şehitleri” başlıklı bir levha asılıdır.

İskeçe Türk Birliği'ni özel kılan bir yönü de, derneğin çalışmalarında erkekler kadar kadınların da etkin rol almakta oluşudur. Oldukça faal bir kadınlar kolu bulunan birlik 1996-2000 yılları arasında bir kadın başkan tarafından yönetilmiştir. Kente alışveriş veya başka nedenlerle inen azınlık mensuplarının uğrak yeri olan dernek, köylerde yaşayan nüfusa bu yolla ulaşmanın yanı sıra, etkinliği köylere taşıma yolunu da seçmektedir. Köylere açılan biçki dikiş kursları gibi faaliyetler yanında bahar ve yaz aylarında birliğin halkoyunları ve müzik ekibi köy – kasaba meydanlarında halka açık gösteriler düzenlemektedir. Derneğin çeşitli köy ve nahiyelerde şubeleri bulunmaktadır.

Gümülcine Türk Gençler Birliği

1928 yılında Türk Gençler Birliği Ümit Spor Kulübü adıyla kurulan dernek, 1932 yılında dernekten ayrılanların kurduğu “Yıldız Spor Kulübü” ile 1938 yılında tekrar birleşerek, Gümülcine Türk Gençler Birliği adını alır. Başlangıçta sportif amaçla kurulan dernek, zamanla kültürel nitelik de kazanmaya başlar. 1956'dan bu yana faaliyet gösterdiği binasının uygunluğu nedeniyle azınlık aktivitelerine ev sahipliği yapan derneğin bir kütüphanesi ve sanat çalışmalarına ayrılmış dış odaları bulunmaktadır.

²¹⁶ [Rıza Kırıldökme], **İskeçe Türk Birliği...**, s. 50.

1971'deki yasa değişikliği sonrasında İskeçe Türk Birliği ile aynı kaderi paylaşan Gümölcine Türk Gençler Birliği'nin tabelası 1983 Aralık ayında valilik kararıyla indirilir. Faaliyetlerini tüzel kişilikten yoksun şekilde sürdüren dernek, kamu yararına çalışan bir dernek statüsüyle değil bir lokal olarak faaliyetlerini sürdürmektedir. Derneğin telefon ve faksı lokal işleticisi olarak görünen kişilerin adlarına kayıtlıdır.

Bir duvarını Türk ve Yunan bayrakları ve Atatürk ile Venizelos'un portrelerinin süslediği dernek lokali, derneğin ismine uygun biçimde özellikle ortaokul lise çağlarındaki gençlerin uğrak yeridir.

Kalkanca Kültür Derneği

90'ların sonlarına doğru kurulmaya başlanan ikinci kuşak kültür derneklerinden ilki olan Kalkanca Kültür Derneği, 150 üye ile faaliyet göstermektedir. Dernek kurulduğu bölgedeki azınlık mensupları için bir buluşma noktasıdır.

Seçek Azınlık Eğitim ve Kültür Derneği

1997'de kurulan dernek, tarihi Seçek Şenliklerini adı altında düzenlenen yağlı güreşleri organize etmek amacıyla kurulmuştur. Her yıl düzenlenen bu etkinlikler Yunanistan, Türkiye ve Bulgaristan'dan sporcuların katıldığı, Türk ve Yunanlı siyasi ve bürokratları bir araya bir platforma dönüşmüş bulunmaktadır. Bünyesinde bir halkoyunları ekibi bulunduran ve bölgedeki tarihi eserlere dair araştırmalar yürüten Derneğin 280 üyesi olduğu bildirilmektedir.²¹⁷

Azınlık Alantepe Eğitim ve Kültür Derneği

1999 yılında kuruluş dilekçesi veren ve 6 yıl süren hukuki mücadele sonrasında kuruluş hakkı kazanan dernek, Batı Trakya Din Görevlileri Derneği'nin kaderini paylaşmış, bu iki dernek isimlerinde geçen "azınlık" ve "Batı Trakya" sözcükleri nedeniyle kuruluş izni almakta güçlük çekmişlerdir. Alantepe Azınlık Kültür ve Eğitim Derneği, Alantepe yağlı güreşlerinin organizasyonu ile ilgilenmektedir.

Sayılan örgütler dışında bu alanda faaliyet gösteren taraftar dernekleri de Batı Trakya'da yer bulmaya başlamıştır. Galatasaray, Fenerbahçe ve Beşiktaş gibi Türk futbol liginde oynayan büyük spor kulüplerinin taraftarlarınca kurulan dernekler, genç

²¹⁷ **Gündem Gazetesi**, <http://www.gundemgazetesi.com/2004/kuruluslar.php>, Bağlantı tarihi: 25 Ocak 2006.

azınlık mensupları için bir buluşma noktası vazifesi görmekte, kendi kulüplerinin karşılaşmalarına taraftarları götürme gibi organizasyonlar düzenlemektedirler.

Azınlığın tarihinde kurulmuş modern örgütlenme de ilk olma özelliğini taşıyan sosyal, kültürel, sportif amaçlı dernekleri, temelde ortak kimliğin yeniden üretimi yönünde birlik duygusunu güçlendirici aktiviteler gerçekleştirmektedir. Uzun yıllar kimliklendirme yönünde çalışmalar yapan bu örgütlerin, fonksiyon değişikliği son 30-35 yıllık süre içerisinde gerçekleşmiştir. Bu değişiklik, cunta iktidarı döneminde artan baskı karşısında azınlık içerisindeki ideolojik çizgilerin silinmeye yüz tuttuğu döneme rastlar.

Bu bölümde yapılan tasnif, normal koşullarda üç farklı tip dernek için kullanılabilecekken, daha önce de ifade edildiği üzere dernekler arasında uzmanlaşmanın zayıf olduğu bölgede aynı dernek çok farklı fonksiyonları bir arada yürütebilmektedir. Azınlık derneklerinin yoğunlaştığı Gümülcine’de bu durum daha az belirgin, İskeçe kentinde durum çok daha farklıdır. Bu kentte faaliyet gösteren derneklerin azlığı nedeniyle İskeçe Türk Birliği’nin iş yükü diğer emsallerine göre oldukça fazladır.

2.2.1.2.2. Meslek Birlikleri

Azınlığa hitap eden sosyal, kültürel ve sportif derneklerden sonra tarihsel süreçte boy vermeye başlayan ikinci dernek tipi mesleki birliklerdir. Eğitim ve din gibi ideolojik taşıyıcılık rolü olan iki alanda çalışan dernekler haricinde diğer mesleklerden insanları bir araya getiren kişi birlikleri görülmemektedir. Çok büyük bölümü tarım ile geçinen azınlık mensuplarının çiftçi birliği türünden örgütler oluşturmamaları şaşırtıcıdır. Köyler ve nahiyeler bazında kurulmuş kooperatifler ise farklı bir alanın tüzel kişiliği olarak, azınlık köylülerinden de yeterli desteği alamamaktadır. Farklı bir hukuki alanın kişileri olan kooperatiflere, tüm vatandaşlara açık örgütlenmeler olmaları nedeniyle örgütlenme başlığı altında yer verilmemiştir.

Eğitim ve din alanlarında kurulmuş meslek birliklerine, tarihsel süreçte ortaya çıkışlarına paralel önce eğitimsel birliklerle başlanarak değinilecektir.

Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği

1936 yılında Gümülcine’de “Rodop Evros İlleri Türk Öğretmenler Birliği” adıyla kurulan Birlik, İkinci Dünya Savaşı ve İç savaş döneminde faaliyetlerine ara vermek zorunda kalır. 1951’den itibaren tekrar canlanan dernek, bünyesinde yer

bulmaya başlayan İskeçeli üyeleri de kapsayabilmek için 1965 yılında gittiği bir tüzük değişikliğiyle Batı Trakya Türk Öğretmenler Birliği (BTTÖB) adını alır. Okullarda görevli, herhangi bir okulda görev ifa etmeyen ve emekli öğretmenleri üyeliğe kabul eden derneğin 270 kadar üyesi olduğu bildirilmektedir.

1971'deki dernekler yasası değişikliğinden, isminde “Türk” sözcüğü yer alan diğer iki dernek gibi etkilenen BTTÖB'nin tüzüğüne ilişkin hukuki süreç diğerleri kadar çabuk sonuçlanmamış, ancak askıda kalan mesele derneğin 1983 yılına kadar faaliyetlerini normal biçimde sürdürmesine engel olmamıştır. 1983 yılında GTGB ile beraber tabelası indirilen birlik, 1988 yılında Yargıtay kararıyla tamamen kapatılmıştır. Bugün faaliyetlerini tüzel kişilikten mahrum biçimde sürdürmektedir.

Türk devrimini benimsemiş azınlık mensuplarınca kurulmuş Birlik, azınlık içerisinde en güçlü öğretmen teşkilatı olarak bu çizgisini sürdürmektedir. Faaliyetleri daha ziyade azınlık öğrencilerine dönük ders yardımı ve diğer kurslar verilmesine dönük olup, azınlık eğitiminin kalitesinin yükseltilmesi yönünde de çalışmalar yapılmaktadır. Birlik, azınlık eğitimi konusunda Türkiye tarafından muhatap alınan kuruluştur. Bölgeye gönderilecek ders kitaplarının içeriklerinin belirlenmesi, getirilen kitapların bölgede dağıtımı ve benzeri konularda BTTÖB önemli görevler üstlenmektedir.

Batı Trakya Medrese Mezunu Müslüman Muallimler Cemiyeti

1960 yılında medrese mezunu öğretmenler arasında dayanışmayı sağlamak ve azınlığın kültür seviyesinin yükseltilmesi gibi amaçlarla kurulan dernek, esasında tepkisel bir örgütlenme olarak doğmuştur. 1960 askeri müdahalesi sonrası Türkiye'de iktidarda bulunan Milli Birlik Komitesi'nin ülke dışında Türk asıllı yabancı uyruğa sahip öğretmenlere yardımda bulunulması kararından sonra, Türkiye'deki değişime sıcak bakmayan kesimden kişilerin bu yardımdan muaf tutulması, bu kesime büyük ölçüde kaynaklık eden medrese mezunlarını harekete geçirir.²¹⁸ Farklı bir ideolojik alanın temsilcisi olan örgüt, bir dönem 230 gibi yüksek sayılabilecek bir üye sayısına ulaşmış olmasına rağmen, Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği'nin kuruluşunun ardından etkinliğini yitirmiştir. Buna karşın varlığını sürdürmeye devam etmektedir. Gücünü hayli yitirmiş olmasına karşın dernek, var

²¹⁸ Eren, **Batı Trakya Türkleri...**, s.90.

oluşunu sürdürebilmesini kuruluştaki çizgisini değiştirerek azınlığın son 30 yıllık evrede edindiği yeni kimlik modeline uyarlamasına borçludur. Tabanını yitirerek marjinalleşme ve kapanma tehlikesiyle karşı karşıya kalan birlik, azalan gücüyle azınlığın diğer kesimlerinin yanında yer alarak bu tehlikeden uzaklaşmıştır. Medreselerin doğrudan öğretmen yetiştiren ana kaynaklardan biri olmaktan çıkmasından bu yana daha ziyade emekli üyelerle varlığını devam ettiren birliğin varlığını uzun vadede sürdürebilmesi fonksiyonel bir değişime yönelmediği takdirde mümkün görünmemektedir.

Selanik Özel Pedagoji Akademisi Mezunu Öğretmenler Derneği

Selanik Pedagoji Akademisi (SÖPA) Mezunu öğretmenlerce 1994 yılında Gümülcine’de kurulan dernek, anılan tarihlerde azınlık tarafından pek benimsenmeyen SÖPA mezunu öğretmenler arasında dayanışmayı sağlamak amacını gütmektedir. 160 kadar üyesi bulunduğu bildirilen dernek, Medrese Mezunu Muallimler Cemiyeti’nden boşalan alanı doldururken, bu cemiyetin ilk kuruluşundaki ideolojik zeminde yer almamaktadır. Derneğin esas ilgi alanının azınlıkça çok fazla kabul görmeyen SÖPA mezunu öğretmenlerin toplumdaki saygınlığını arttırmak olduğu gözlemlenmektedir.

Vaaz ve İrşad Heyeti

1970 yılında dönemin Gümülcine Müftüsü Hafız Hüseyin Mustafa’nın uhdesinde kurulan Vaaz ve İrşad Heyeti (VİH), İlahiyat Fakültesi mezunu ve icazetli üst düzey din adamlarını bir araya getiren bir platform niteliği görmektedir. 40 kadar üyesi bulunan heyet, önemli dini günlerde camilerde düzenlenecek programları tertiplemekte, aynı şekilde camilerde okunacak vaazların içeriğini belirlemekle meşgul olmaktadır. Geleneksel toplum yapılarında önemli bir toplumsal iletişim aracı olan ibadet yerlerinde topluma aktarılabilecek meselelere dair belirleyicilik gücü olan heyet, tüm azınlık örgütleri arasında belki de toplum üzerinde en fazla etkisi olanıdır. Bu etki heyetin müftü seçimine ilişkin koyduğu tavırdan da görünmektedir. VİH, Batı Trakya’da seçilmiş müftülere bağlı olarak faaliyet göstermektedir. VİH, 2000 yılından bu yana Mihenk adlı bir dergi yayımlamaktadır.

Batı Trakya Din Görevlileri Derneği

1995’de kuruluş başvurusu, önce isminde taşıdığı “Batı Trakya” sözcüğü, ardından da atanmış müftülerin, müftülüklerle alternatif olacakları yönünde itirazları nedeniyle kabul edilmeyen Batı Trakya Din Görevlileri Derneği, 2005 Şubat ayı itibarıyla resmiyet kazanmıştır. Hedefleri, üyelerini arasında mesleki ve toplumsal

yardımlaşmayı geliştirmek, üyelerin kültür ve mesleki alanda seviyelerini yükseltmek maksadıyla konferans ve diğer bilimsel toplantılar düzenlemek: dini törelerin, gelenek ve göreneklerin yaşatılması vb.²¹⁹ olarak sıralanan derneğin 25 kadar kurucu üyesi ile faaliyetlerine başlamıştır. Üst düzey din görevlilerini bünyesinde toplayan VİH'in aksine kent ve köylerdeki cami görevlilerini bir araya getiren dernek, seçilmiş müftülüklerden yana bir tavır sergilemektedir.

Batı Trakya'da Kurulu meslek örgütleri, her ne kadar tüzüklerinde veya söylemlerinde üyeler arasında dayanışma gibi amaçları ön plana çıkarıyor olsalar da, bu alanda oluşturulmuş yapılanmalar, azınlık kimliğinin oluşum sürecinde belirleyici olma rolünü oynamaktadırlar. Azınlık olarak yaşamaktan kaynaklanan, çoğunluğun tabi olduğu kimlik kazanma süreçlerinin dışında kalış, azınlığın kendi içinden bu hedefi gerçekleştirecek mekanizmaların doğumuna yol açmıştır. Diğer meslek alanlarından önce ve yalnız kimlik ve ideolojiyi aktarıcı temel kurumlar olan eğitim ve din alanında örgütlenmeye gidilmiş olması bu gerçeği yansıtmaktadır.

2.2.1.2.3. Diğer Dernek ve Birlikler

Toplumsal alanda faaliyet gösteren azınlık örgütleri haricinde “nev-i şahsına münhasır” addedilebilecek, başka yapılanmalarda görülmektedir. Üniversite mezunu azınlık mensuplarına hitap eden “Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği” (BTAYTD) normal şartlar altında toplumsal türdeşliğe dayalı örgütler arasında sayılabilecekken, zaman içinde kazandığı fonksiyonlarla farklı bir alan kazanmış olduğundan ayrı bir başlık altında değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Faaliyet gösterdiği alanda benzeri örnekler olmadığı için ayrı bir sınıflandırmaya tabi tutulması mümkün olmayan İnsan ve Azınlık Hakları için Türk Azınlık Hareketi, siyasi alanda kurulu tek örgüt Dostluk, Eşitlik ve Barış Partisi ile toplumsal türdeşliğe dayalı bir kültür derneği olarak kurulan, ancak isminde yer alan “Türk” sözcüğü nedeniyle kuruluş izin verilmediğinden henüz faal hale geçmemiş Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği, ayrı bir gruplandırma altında incelenmiştir. Sayılan örgütlerden Dostluk Eşitlik ve Barış Partisi'ne daha önce genişçe bir yer ayrılmış olduğundan, bu bölümde üzerinde durulmayacaktır.

²¹⁹ Karahoca Metin. “Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Başkanı Sn. Murat KADİR İle [Söyleşi]”, **MihenK Dergisi**, Yıl 2, Sayı 7, Eylül-Ekim 2001. <http://www.mihenK.gr/arsiv/7/dernek.htm>, Bağlantı tarihi: 17 Mayıs 2006.

Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği

1970'lerin ortasında kurulması fikri belirginleşen bir yüksek tahsilliler derneğinin kuruluşu için ilk toplantı 1976 yılında gerçekleşir. 6 yıl boyunca aralıklarla süren kuruluş toplantıları 1982 yılında sonuç verir ve bu tarihte Batı Trakya Azınlığı Yüksek Tahsilliler Derneği 28 kurucu üye ile faaliyete başlar. Derneğin kuruluş sürecini bu denli uzun kılan iki nedenden birincisi azınlıkta yüksek öğrenim görmüş kişi sayısının azlığı, ikincisi ise derneğin adlandırılması konusunda süren tereddütlerdir. 1971 yılında değişen Dernekler Kanunu'nun ardından isminde "Türk" kelimesi yer alan derneklerin tüzüklerini kabul ettirmede karşılaştıkları zorluklar, kurucu üyeleri bu ismin kullanımı konusunda tereddüde sevk eder. Derneğin resmiyet kazanmaması halinde kuruluş sürecinin riske girmemesi için bir orta yol bulunarak "Batı Trakya Türkleri" veya "Batı Trakya Müslümanları" yerine "Batı Trakya Azınlığı" formülü geliştirilerek dernek kurulur. Toplum içindeki az sayıda üniversite mezununu bir araya getirerek, toplumun genel sorunlarına dair fikir üretmek ve geliştirilecek politikalarda söz sahibi olmalarını sağlamak üzere kurulan dernek, isminde "Türk" sözcüğü yer alan derneklerin yasaklanmasının ardından, bu kuruluşların faaliyetlerinin altında gerçekleştiği bir şemsiyeye dönüşür. Son yıllarda baskının bir ölçüde azalması sayesinde yasaklı dernekler düzenledikleri etkinlikleri BTAYD'nin adı yanında kendi adlarını da kullanarak gerçekleştirmektedirler. Bundan bir kaç yıl öncesine kadar ise etkinliklerin yalnız BTAYD'nin adı kullanılarak kamuoyuna sunulmak durumunda kaldığı bildirilmektedir.²²⁰

Resmen tanınmış oluşu ve diğer dernekler için bir "çatı kuruluşu" vazifesi görmesi yanında, kendisi de doğrudan sosyal ve kültürel aktivitelere girişen BTAYD'nin azınlık içerisinde etkili konumu nedeniyle de hem iç siyasette hem de uluslararası alanda azınlık meselelerine ilişkin olarak başlıca muhataplardan biri olarak görülmektedir. Konferans vb. bilimsel çalışmalar da gerçekleştiren dernek, azınlık içerisinde basılı materyaller hazırlayan az sayıda kuruluştan biridir.

İnsan ve Azınlık Hakları için Türk Azınlık Hareketi

Son yıllarda ortaya çıkmış örgütlerden İnsan ve Azınlık Hakları için Türk Azınlık Hareketi, resmi dernek statüsünde olmayan bir topluluktur. Yunan yasalarının

²²⁰ Hikmet Cemiloğlu ile Mülakat, İskeçe Türk Birliği Başkanı, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

barışçıl amaçlı dernekleşme amacı gütmeyen birlikteliklerin oluşumuna izin veriyor olması doğrultusunda oluşmuş bu hareket, azınlık içerisinde alternatif bir politikayı savunan Abdulhalim Dede ve İbrahim Onsunoğlu'nun isimleriyle birlikte anılmaktadır. 1996'da hayata geçirilmiş oluşum uluslararası aktivitelerde boy göstermeye başlamıştır. Vatansızlar meselesi bu oluşumun gündeminde önemli yer tutmaktadır.²²¹

Rodop Türk Kadınları Kültür Derneği

2001 yılında Gümölcine'de 42 kadın kurucu üye ile kurulan dernek, 4 yıllık hukuki süreç sonunda Yunan iç hukukunda tanınmamıştır. Tüzel kişilikten yoksun bir sivil birliktelik olarak devam eden örgütün, statü sorununun çözümü için Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde açmış olduğu dava henüz karara bağlanmamıştır.

2.2.1.3. Geleneksel ile Modern Arasında Köprü Kurum: Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu

1976'da Dimokritos Üniversitesi'nin kuruluşu için tamamı azınlık mensuplarına ait tarlaların kamulaştırılması kararının ardından bir araya gelerek bu uygulamaya karşı mücadele yöntemleri geliştirmek isteyen azınlık önderlerinin ilk toplantısı, kuruluşu için başlangıç olarak gösterilen Azınlık Danışma Kurulu, 1982 İnhanlı Arazi uyuşmazlığı esnasında gerçekleşen daha sık toplantılarla, bir örgütlenme formu almaya başlar. 29 Ocak 1988 olaylarının ardından ise kazanılan özgüvenle toplumsal yaşamda daha aktif rol almaya başlar

İlk adı Azınlık Yüksek Kurulu olan örgütlenme, daha sonra bir çalışma düzenine kavuşturularak Azınlık Yürütme Komitesi adıyla anılmaya başlar, ardından bu ad bugün kullanılan biçimiyle Batı Trakya Türk Azınlığı Danışma Kurulu olarak değiştirilir.

Önceki bölümlerde sözünü ettiğimiz, azınlık içerisinde yaşanan ve kurumsal alana da yansıyan ikili yapı, geleneksel ve modern azınlık örgütlerinden farklı seslerin yükselmesine ve azınlık hareketinin tek bir liderlik altında yürütülememesine yol açmaktaydı. Azınlık üzerinde artan baskının ideolojik çizgileri ortadan kaldırması ve ortak mücadele gerekliliği, iki yapının ortak bir kimlikte ve ortak bir örgütte kaynaştırılması sonucunu doğurur. Bu gerekliliğin bir ürünü olan Azınlık Danışma Kurulu, toplumsal önderliği üstlenen müftülerin önderliğinde hayat bulur.

Kurulun bünyesinde daimi ve geçici 25'in üzerinde üye bulunmaktadır. Bunlar:

²²¹ Abdülhalim Dede ile Mülakat...,

Daimi Üyeler

- Seçilmiş Müftüler
- Yunan Parlamentosu'nda milletvekilliği yapmış ve yapan kişiler

Geçici Üyeler

- Azınlığa ait sivil toplum örgütlerinin başkanları
- DEB Partisi Başkanı
- VIH Başkanı
- Azınlık Mensubu Belediye Başkanları
- Rodop ili ve İskeçe ilinde görev yapan nahiye müdürlerini temsilen her bir il için birer üye
- Gümülcine ve İskeçe Belediye meclislerinde yer alan azınlık mensuplarını temsilen her ilden birer üye

Azınlık içerisinde farklı sesleri bütünleştirme gayesi güden kurulun resmi bir teşkilatlanma olmamasından kaynaklanan düşük bürokrasisi hızlı hareket etmeyi kolaylaştıran bir esneklik sağlarken, sıkı bir örgüt disiplininin bulunmaması örgütün etkinliğini sekteye uğratmaktadır. Çalışma sisteminin düzeltilmesi ihtiyacı dile getirilen kurul,²²² son yıllarda bir sekreteryaya kavuşmuştur. Azınlığın çok kötü yaşam koşulları ve ağır baskılar altında yaşadığı evrede ortak mücadele için birleştirici bir güç oluşturan kurul, hala bu saygınlığını muhafaza etse de, bu örgüt yapısının yerine, demokratik katılıma açık, tabanı daha fazla kapsar bir örgütlenme yönünde öneriler de duyulmaktadır.²²³

2.2.2. Türkiye’de Batı Trakya Türk Örgütlenmesi

Batı Trakya kökenli Türk nüfusun Batı Trakya’dan da fazla bulunduğu Türkiye’de Batı Trakya Türk dernekleri İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde boy vermeye başlamışlardır. Şu anda Türkiye’de hali hazırda İstanbul ve Ankara merkezli iki dernek bulunmaktadır. İstanbul Merkezli Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Türkiye’nin çeşitli illerinde bulunan her biri birer dernek olarak da düşünülebilecek 15 şubesi ve derneğin alt kolları şeklinde çalışan iki spor kulübü ve iki vakıfla adeta bir çatı

²²² Ozan Ahmetoğlu, “Batı Trakya Türklerinde Siyasal ve Sivil Örgütlenme”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa: yy, 2000,ss. 53-55, s.53.

²²³ 1996-2000 yılları arasında Synaspismos Rodop Milletvekili olarak Yunan Parlamentosu’nda bulunan ve daimi üye sayılmasına karşın kurulda yer almayan Mustafa Mustafa, bu yönde görüş bildirmektedir. **Mustafa Mustafa ile Mülakat**, Eski Rodop Milletvekili, Gümülcine, 20 Mayıs 2005.

kuruluş gibi çalışmaktadır, derneğin temel önceliğini Batı Trakya'daki sorunların çözümü oluşturmaktadır. Ankara merkezli Batı Trakya Türkleri Derneği ise daha ziyade sosyal kültürel alanda gösterdiği faaliyetlerle varlığını sürdürmektedir. Türkiye'deki Batı Trakya dernekleri arasında istisnai bir yer tutan Ankara Batı Trakyalılar Derneği'ni bir kenara bırakarak, Batı Trakya'dan göçün siyasallaşması ve/veya siyasi göç sonucu örgüt yapısında oluşan renk değişiminin ilk örneğini teşkil eden Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'ni (BTDD) ele almaya başlayabiliriz.

1946 yılında İstanbul'da Batı Trakya Göçmenleri Yardım Cemiyeti adıyla kurulan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin geçirdiği isim değişiklikleri, derneğin hikâyesini özetler niteliktedir. İlk isim değişikliğini 1956 yılında yapan dernek, bu tarihte Batı Trakya Göçmenleri Yardımlaşma Derneği adını alır. Dil devriminin etkisini arttırdığı bir dönemde gerçekleştirilen bu isim değişikliği, öze ilişkin bir değişiklik ifade etmez, derneğin dönüşümünü yansıtan esas değişim 1971'de "Batı Trakya Türkleri Kültür ve Dayanışma Derneği" adının alınmasıyla olur. Bundan çok kısa süre sonra kültür terimi isimden çıkarılarak, bugün kullanılan ad olan Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği adı alınır. Bu isim değişiklikleri ilk bakışta çok fazla şey ifade etmese de seçilen ve elenen kelimelerin anlamları derneğin dönüşümünü görmeyi kolaylaştırmaktadır. İlk kuruluşunda hedefi Türkiye'ye göç etmiş ve statü olarak ve iktisadi bakımdan zorluk yaşayan Batı Trakya Türklerinin ortak çıkarlarını korumak ve aralarındaki dayanışmayı güçlendirmek olan dernek, ilk yerleşim aşamasındaki sorunları geride bırakıp bir kültür derneğine dönüşebilecekken, azınlık üzerinde artan baskılar sonucu 1960'larda hız kazanan göçler, arkada bırakılmış eski yurt Batı Trakya'nın daha fazla gündeme gelmesine yol açmıştır. Yeni gelenlerin hafızalarında taze olan Batı Trakya'da yaşananlar ve derneğin doğal gelişim sürecinin bir gereği olarak ortaya çıkan kültürel faaliyet alanı, diğer yandan süren göçlerle beraber ilk kuruluştaki amacın yeniden gündeme alınması derneğin rotasını belirlemede bir güçlük yaratır. Bu dönemde yaşanan geçiş süreci derneğin 1971'de seçilen yeni ismine yansır. Daha önce bir herhangi bir hemşehri derneği gibi sadece bölge adıyla kurulan dernek, ismine "Türk" kimliğini de taşır. Bu tercihte 1967'de Cuntanın iktidara gelmesinin ardından etnik kimlik alanında sorunların ortaya çıkmaya başlamasıdır. Yeni isimde kullanılan "kültür" tabiri, sözünü ettiğimiz geçişin bir uzantısı olarak isme girer. Yeni isimde yer alan üçüncü önemli değişiklik ise "dayanışma" sözcüğünün "yardımlaşma" sözcüğüne tercih edilmesidir. Türkiye'de yaşayan Batı Trakya Türklerine hitaben

kurulmuş derneğin ismine eklenen “dayanışma” sözcüğü derneğin vizyon değişikliğini yansıtmaktadır. Bu vizyon değişikliğini kısa bir süre sonra isimde yer alan Kültür sözcüğünün çıkarılması ve kabul edilen yeni tüzüğe eklenen Batı Trakya’da yaşayan ve “anavatana” yerleşmiş Batı Trakya Türk azınlığı mensuplarının bir bütün teşkil ettikleri yönündeki hükümle beraber okunduğunda daha net görülebilecektir. Derneğin amaçlarının yer aldığı, tüzüğünün üçüncü maddesinin A bendi aynen şöyledir²²⁴:

“Anavatana yerleşmiş olan Batı Trakya’lılar ile halen Batı Trakya’da yaşayan Türk azınlığı bir bütün teşkil eder

- a) Yasaların, uluslararası ve ikili antlaşmaların Batı Trakya Türk Azınlığına tanıdığı tüm hakları yurt içinde ve yurtdışında savunmak.*
- b) Batı Trakya Türk Azınlığının Yunanistan devletince gasp edilen haklarının iadesi için çalışmak, uygulanan asimilasyon politikalarını uluslararası kuruluşlar ve Lozan Barış antlaşmasının imzacı devletleriyle, Batı Trakya Türk azınlığının garantörü Türkiye Cumhuriyeti nezdinde dile getirmek.*
- c) Batı Trakya Türk Azınlığının mevcudiyetini Batı Trakya’da sürdürebilmesi, Lozan Barış antlaşmasının imzalanması esnasında Batı Trakya Türk Azınlığına ait toprak bütünlüğünün korunması ve kendi kaderlerini tayin edebilme hakkını sağlayabilmek için her türlü faaliyette bulunmak.*
- d) Atatürk ilke ve Devrimlerinin birleştirici gücünü Batı Trakya’da yaşayan Türk Azınlığı arasında en kutsal görev olarak benimsetmek.*
- e) Batı Trakya’da Türk varlığını ve eserlerini yaşatmak, Türk eserlerinin korunması, restorasyonu ve yaşatılması için uluslararası kuruluşların ilgilerini, maddi ve manevi desteklerini sağlamak; yenilerini inşa etmek.*
- f) Türkiye’de yaşayan Batı Trakya’lıların sorunlarının çözümünü sağlamak için her türlü çalışmalar yapmak.”*

Görüldüğü üzere derneğin altı amacından beşi, doğrudan Batı Trakya’ya ve orada yaşayan azınlık mensuplarına dönük olup, Türkiye’de yaşayan azınlık mensuplarına ilişkin doğrudan sayılan amaç sayısı yalnızca birdir.

Azınlığın ağır baskılara maruz kaldığı evrede etkin olan dernek, Yunan hükümetlerinin tepkisini çekmiş, bu kuruluşla irtibat içinde olan azınlık mensuplarının Yunanistan aleyhine faaliyet göstermek nedeniyle vatandaşlıktan çıkarılması gibi

²²⁴ Hüseyin, **Batı Trakya Türkleri Dayanışma...**, s. 111.

durumlar söz konusu olmuştur.²²⁵ Son yıllarda azalan baskılar, derneğin etkinliğini yitirmesine yol açmışsa da, Yunan Vatandaşlık Yasası mağdurlarının haklarının iadesi için azınlık içerisinde başlayan hareketlilikle, dernek yeniden canlılık kazanmaya başlamış görünmektedir.

Türkiye'deki politik skalanın sağ kanadında yer alan çevrelerle yakın ilişkileri görülen derneğin milliyetçi çizgisi, son birkaç yıldır keskinliğini yitirmeye başlamıştır. 1991 yılında Mehmet Emin Aga'nın müftülükten polis zoruyla çıkartılması üzerine Patrikhane'nin işgali gibi eylemlere girişmiş dernek, son yıllarda kendini bu tür fevri eylemlerden soyutlamaya başlamıştır.²²⁶ Temel yurttaşlık haklarına dönük ihlallerin son bulması ve Türk-Yunan ilişkilerinde yumuşamayla sınırlar arasında artan heyet hareketliliği BTTDD'ni ön plana çıkarmıştır. Türkiye'den bölgeye giden heyetlerin gezilerine eşlik eden dernek, ilişkilerin bu yönde devamı halinde bölge ile Türkiye arasında bir köprü rolünü üstlenmeye adaydır.

BTTDD'nin Türkiye genelindeki 15 şubesinin ilki 1954 yılında İzmir'de açılmış²²⁷, bunu İzmit (1968) Zeytinburnu (1968), Bursa (1974), Adapazarı (1987), Bakırköy (1987), Yalova (1991), Edremit (1991), Gaziosmanpaşa (1991), Küçükçekmece (1994), Keşan (1996), Eskişehir (1997), Üsküdar (1999), Soma (1999) ve Konya (2004) şubeleri izlemiştir. Batı Trakya Türklerinin yoğun olarak yaşadığı bölgelerde kurulmuş bu şubelerden, Bursa, Zeytinburnu ve İzmir şubeleri nüfusun Batı Trakyalı nüfusun en yoğun olarak yaşadığı kent ve ilçe merkezlerinde kurulmuş olmanın avantajıyla diğer şubelere göre hayli fazla yol kat etmişlerdir ve başlı başına bir dernek görünümüne sahiptirler. Sosyal, kültürel alanda faaliyetlerini yoğunlaştırmış olan bu şubeler, azınlığın haklarının ulusal ve uluslararası alanda savunulması konusunda faaliyetleri kendi aralarında kullanılan adıyla “genel merkeze“ (BTTDD İstanbul Genel Merkezi) bırakmışlardır. Buna karşın şube olarak anılan birimlerin geniş yetki alanlarının olduğu görülmektedir. Üniter bir dernek örgütlenmesinde genel merkezce kullanılması gereken alt birim ve yan kuruluş oluşturma gibi yetkiler,

²²⁵ Helsinki Watch, *Vernichtung...*, s. 12-13.

²²⁶ Batı Trakya Türk azınlığının hak arama mücadelesinde son yıllarda meydana gelen değişime paralel, ortaya çıkan yeni söylemiyle BTTDD milliyetçi zeminden insan hakları alanına doğru bir geçişi yaşamaktadır. 2000-2005 yılları arasında dernek başkanı olarak görev yapan Burhanettin Hakküder'in insan ve azınlık haklarına vurgu yapan bir konuşması için bkz. [Burhanettin Hakküder], “Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Burhanettin Hakküder'in Konuşması”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa: yy, 2000, ss.14-15.

²²⁷ 1963 yılında faaliyetlerini durduran dernek 1972'de tekrar faal hale geçirilmiştir.

derneklerce de kullanılmaktadır.²²⁸ Bursa şubesi ise insan ve mali gücüyle kendi başına politika oluşturabilen bir birim haline gelmiştir, dernek Türkiye'ye göç etmiş Batı Trakya Türklerinin bu ülkedeki sorunlarını dile getiren tek kuruluş olarak görünmektedir.²²⁹

2.2.3. Avustralya ve Amerika Birleşik Devletleri'ndeki Örgütler

Batı Trakya Türklerinin Türkiye dışında göç ettikleri coğrafyalardan biri olan Avusturalya'da örgütleri bu ülkede yaşayan nüfusun görece küçüklüğüne rağmen (600 civarı) erken sayılabilecek bir dönemde 1976 yılında başlamıştır, Oldukça etkin oldukları görülen Avustralyalı Batı Trakya Türkleri derneklerine kısa süre içinde sabit bir mekân kazandırmıştır. Dernek 13 yıldır “Avustralya'da Elele” adlı düzenli bir süreli yayın çıkarmaktadır. Melbourne'un Prahan semtinde kurulan bu dernek 1999'dan bu yana kendine ait geniş bir mekânda kütüphane, cami ve konferans salonuyla hizmet vermektedir. Bu derneğin bünyesinde oluşmuş, daha sonra ayrı bir derneğe dönüşmüş bir kadınlar derneği ve Snpringuale kentindeki “Yunanistan Türkleri Derneği” diğer organizasyonlardır. Bölgeden mekânsal uzaklığı ve yeni göç dalgalarının yaşanmaması nedeniyle Batı Trakya'nın sorunlarının nispeten uzağında kalış ile uzak coğrafyada köken bölge/cemaatten kültürel beslenme olanağının zayıflığı Avustralya'daki Batı Trakyalı Türk nüfusu bu alanda yoğun aktiviteye götürmüştür. Bugün Windsor Primary ilkokulu bünyesinde hafta sonları faaliyet gösteren 60 öğrencinin devam ettiği “Batı Trakya Türk Okulu” adıyla kurslar dahi mevcuttur.²³⁰

ABD'ye yasal ve yasal olmayan yollardan yapılan göç sonucu, New York gibi büyük kentlerde küçük nüfus toplulukları oluşmuştur. Çeşitli nedenlerle dernekleşme yoluna gitmeyen bu küçük nüfusun dernekleşmesi yönündeki talep, esas olarak Batı Trakya'daki azınlık önderlerinden gelmiştir. Dönemin bağımsız milletvekili Dr. Sadık Ahmet'in başlattığı çalışmalar, 1998 yılında anılan tarihte milletvekili olan Galip Galip'in ülkeyi ziyareti esnasında sonuç vermiştir. Bu ülkede yaşayan Türkiye kökenli

²²⁸ Örneğin Bursa'da faaliyet gösteren Bursa Batı Trakya Spor Kulübü kentteki şubenin yöneticileri öncülüğünde kurulmuşken, Zeytinburnu şubesi İstanbul Batı Trakya Spor Kulübü ve Batı Trakya Eğitim Araştırma ve Cami Yaptırma Vakfı adlı kuruluşları hayata geçirmiştir.

²²⁹ Bkz. www.batitrakyalilar.com. (BTDD Bursa şubesi linki altında “Türkiye’de yaşayan Batı Trakya Türklerinin Sorunları ve Çözüm Önerileri”)

²³⁰ Avusturalya'daki Batı Trakya Türkleri ve örgütlenmeleri için bkz. Sağlam “Avusturalya'da Batı Trakya Türkleri...”, ss. 196-204. Feyyaz Sağlam, “Avustralya Batı Trakya Türk Toplumu Kültürüne Bir Bakış” <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/turkkong4-4/tk4-4-47-saglam.htm>, Bağlantı tarihi: 12 Mayıs 2006; Hüseyin, **Batı Trakya Türkleri Dayanışma...**, s. 236.

Türk toplumuyla yakın ilişkileri olan dernek, pek çok uluslararası kuruluşun bulunduğu New York’a gelen azınlık önderlerine refakat etmekte, Batı Trakya Türk Derneklerinin yeni kıtada bir nevi temsilciliğini yapmaktadır.

2.2.4. Batı Avrupa Örgütlenmesi

1970’lerin sonundan itibaren Batı Avrupa’da örgütlenmeye başlayan Batı Trakya Türkleri, 20 yıllık süre zarfında bu coğrafyayı en sık örgütlü oldukları alan haline getirirler. Bugün Almanya başta olmak üzere Batı Avrupa ülkelerinde 35 civarında “Batı Trakya Türk Derneği” faal haldedir. Bu sayı en fazla Batı Trakya kökenli nüfusu içinde barındıran Türkiye ve Batı Trakya’da bulunan azınlık derneklerinin toplamından da fazla bir sayıya denk gelmektedir.

Batı Trakya Türklerinin Avrupa’da bu derece yoğun örgütlü olmalarının sebeplerini analize girersek, bunun ilk nedeni olarak yabancı ülkede benliğini koruma kaygısının önemli rol oynadığı söylenebilir. Özellikle Türkiye’ye yapılan gönüllü göçlerle gelenlerin kendini kapsayıcı Türk kimliği ile tamamiyle özdeşleştirmeleri, yasal anlamda sorunlu olmadıkları bu ülkede ileri derecede bir örgütlülük yaratmamıştır. Türkiye’deki örgüt yapılarının güç kazanması daha önce de belirtildiği gibi, Batı Trakya’da ayrımcı uygulamaların iyice belirginleşmesi ve bu uygulamalara binaen yapılan göçlerle ortaya çıkmıştır. Batı Trakya’da ise kimlikteki tekilleşme süreci doğrultusunda mevcut dernekler çekim merkezleri haline gelmiş, yeni örgütlenmeler bölünme gibi algılanmıştır. Azınlık içerisindeki başlıca derneklerin ihtiyaç görülen yerlere şubeler açmaları, ancak yeni dernek kuruluşuna gidilmemesi bu nedenden kaynaklanmaktadır. Örgütlenme hürriyeti önüne konan hukuki ve psikolojik engeller ise ikinci bir neden olarak karşımızdadır.²³¹ Diğer ülkelerdeki dezavantajlara sahip olmayan Avrupalı Batı Trakya Türkleri ise yerleştikleri ülkelerin geniş örgütlenme hürriyetinden istifade ederek benliklerini korumak için hayata geçirdikleri derneklerine eş zamanlı olarak “Yunan haksızlığına karşı” mücadeleci bir kimlik kazandırarak hızlı biçimde örgütlenmişlerdir.

Avrupa’daki Batı Trakya örgütlenmesi ile çıkış noktasında benzerlikler arz eden Avustralya’daki örgütlenme mesafeden kaynaklanan asimilasyon korkusu ve Batı Trakya’nın sorunlarına uzak olma nedeniyle daha ziyade göçmen örgütü kimliği ile ön

²³¹ Örgütlenme hürriyetinin engellenmesine ilişkin olarak bkz. Bölüm 1.4.1.4. Örgütlenme Hürriyetinin Sınırı Olarak Türk” Etnik Adı.

plana çıkmıştır. Bu ülkedeki nüfusun görece azlığı da yeni örgütlenmelerin ortaya çıkışını engellemiştir. Buna karşın sürecin işleyişi Avustralya’da hızlı biçimde olmuştur. Bölgenin ancak 4-5 yılda bir ziyaret edilebilmesi, kültürün muhafazası ve aktarımı konusunda yapılanmaya ihtiyaç doğurmuştur. İşçi olarak geline Almanya ve diğer Avrupa ülkelerinde de, Avustralya’dakine benzer, Türkiye’dekinden farklı olarak “azınlık” konumunun sürdürülmesi aynı ihtiyacı yaratmıştır. Ancak yerleşilen ülkelerde entegre olunabilecek hazır bir Türkiye kökenli Türk nüfusun bulunması ve bölgeye görece daha yakın olunması, nüfusun az olduğu göçün ilk yıllarında örgütlenme sürecinin daha yavaş işlemesine neden olmuştur. Göçün ilk 10 yıllık evresi için geçerli olan bu durum, daha sonra nüfus artışı ve devreye giren diğer etkenlerle değişmiştir.

2.2.4.1. Batı Avrupa’da İlk Dernekleşme Hareketleri

1970’lerin başında Avrupa’ya göç etmeye başlayan Batı Trakya Türkleri, Türkiye ve diğer ülkelerden kaynaklanan işgücü göçü süreçlerindeki benzer aşamalardan geçerler. İlk göçmenlerin neredeyse tamamı erkeklerden oluşmaktadır. 1973 Kasım ayında Avrupa Topluluğu ülkelerinden göçmen alımının durdurulması kararı üzerine kesilen göçün ardından başlayan aile birleşimlerinde ise Batı Trakya Türkleri diğer göçmenlerden daha hızlı davranarak ailelerini yeni ülkeye getirir. Kıbrıs Harekâtı sonrasında bölgede beliren can güvenliği endişesi aile birleşimlerini hızlandıran temel nedendir. Bu dönemde Almanya’ya yerleşmiş pek çok Batı Trakyalı Türk göçmen işçi, eş ve çocuklarını yanlarına getirmeye başlar. 1970’lerin ikinci yarısına girilirken Avrupa’da yerleşikleşme yolunda hayli ilerlemiş, buna karşın “nereye gideceğini bilmeyen” ilk çekirdek nüfus oluşmuştur. Almanya’da geri dönüş umuduyla yaşayan Türk nüfusun gölgesinde yaşayan bu topluluk, henüz farkına varılmamış yerleşikleşme süreci ile beraber ilk örgütlenme denemelerine başlar. Bu ilk denemeler öncesinde Türkiye kökenli göçmenlerce kurulmuş derneklerde ilk tecrübeler edinilir. Almanya’ya göç etmiş birinci kuşak Batı Trakya Türklerinden biri olan ve daha sonraki yıllarda da örgütlenmede önemli rol üstlenen Özkan Hüseyin yayımlanmamış anılarında şunları yazmaktadır:²³²

“Başkalarının dernekçiliğe ne zaman başladığını bilmiyorum. Ben dernekçiliğe Almanya’ya geldiğim üçüncü günü Münih’te faaliyet gösteren Türk

²³² Yakında çıkarmayı tasarladığı kitabı için aldığı notları benimle paylaşan Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği Başkanı Özkan Hüseyin’e yardımı için teşekkür ederim.

derneklerinin faaliyetlerinde (1972 yılında) başladım. İlk işim bir bağlama temin edip bağlama çalmayı öğrenmekti [...]Münih istasyonunda gelen geçen tanımadık insanlara bağlama kursu veren ve çalan bir insanın olup olmadığını sorup duruyordum [...]Yunanistan'dan Türkiye'ye gidip de Anadolu'yu görmüş ve gezmiş değilim. Anadolu insanını ve Türkleri de burada tanımaya başladım. Aradan bir hafta geçti. Ben yine Anadolu Türkleri Derneğine gittim. [...]Yunanistan'da yaşayan bir azınlık Türk'ü olarak, Türkiye'de tahsil görme imkânım olmamış, ilkokulu Yunan baskısı altında, Yunanistan'ın bir köyünde okudum. 25 yaşına kadar Türkiye'ye gitmedim, Türkiye'yi görmedim ve orada yaşayan Türkleri de hiç tanıma imkânım olmamıştır. Almanya'ya geldiğim gün ilk işim onları tanımak olmuştur.”

1970'li yılların ikinci yarısında Türkiye'den Almanya'ya taşınan siyasi çatışmalar, o dönemde kurulan Türk derneklerinin rengini tayin etmektedir. Sağ ve sol siyasal eğilimler çerçevesinde şekillenen örgüt yapılarında Batı Trakya Türkleri taraf olmadıkları bu çatışmaya dahil olmaya başlarlar ve 80'li yıllara girilirken, “Ülkü Ocakları” Batı Trakya Türkleri için önemli bir sığınak halini alır. Tercihin bu yönde ortaya konmasındaki temel neden, Batı Trakya Türklerinin o dönem Türk toplumu içerisinde az tanınmışlığından kaynaklanan Türk kimliği ile algılanmama sorunu (ki bugün dahi pek çok Batı Trakya Türkü kendisine Yunanlı denmesinden rahatsızlık duymaktadır) ve anılan dönemde sol ve liberal çevrelerde bir dış Türkler politikasının olmayışıdır. Dış Türklerin haklarının savunusunu “Turancı-yayılmacı” bir siyaset olarak algılayan bu çevrelerin aksine, dış Türklere çoğu zaman yayılmacı güdülerle yaklaşan ülkücü-milliyetçi çevreler, Türkiye Cumhuriyeti sınırları dışında yaşayan Türkler için kapsayıcı olabilmiştir. Görece az sayıda ve örgütlenme konusunda tecrübesiz Batı Trakya Türkleri için adeta bir okul vazifesi gören bu örgütler, uzun yıllar Batı Trakya Türk azınlık hareketi üzerinde etki göstermiştir.

Ayrı bir Batı Trakya Türk Derneği kurma fikri ilk kez Berlin'de fiiliyata geçirilir. Türk göçmenlerle birlikte 1970'li yılların ikinci yarısında kurulan dernek varlığını uzun süre devam ettiremez.²³³ Avrupa'da Batı Trakya Türkleri

²³³ Batı Trakya Türklerinin örgütlenme sürecinde ilk adımı oluşturan bu derneğin iç çatışmalarını aşamamaya, zaman zaman kapanıp tekrar açıldığı, ancak tabanının zayıflığı nedeniyle bir varlık gösteremediği bildirilmektedir. Pek çok dernek yöneticisinin böylesi bir derneğin varlığından dahi haberdar olmadığı ve bu derneğin örgütlenme tarihinde hiç anılmadığı da ayrıca not düşülmelidir.

örgütlenmesinin tarihi faaliyetlerini bugün de sürdüren Giessen Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği'nin kuruluşuyla başlar. 1977'de kuruluş çalışmalarına başlayan dernek, 1978'de faal hale gelir. Derneğin kurucularından Ahmet Bilaloğlu, o dönemde ayrı bir dernek kurma fikrinin pek çok Batı Trakya Türküne korkutucu geldiğini ancak bu sorunun aşıldığını bildirmektedir.²³⁴ Derneğin kuruluş sürecine bu bağlamda göz atmak kuruluş sürecini çözümlemek açısından faydalı olacaktır. Kuruluş dönemi öncesinde Türkiye'den gelenler tarafından kurulmuş spor kulüplerinde aktif olarak faaliyet gösteren Batı Trakya Türkleri, Yunan vatandaşı olmaları nedeniyle bu derneklerin yönetim kademelerine kabul edilmezler. Buna tepki olarak, bir araya gelen Batı Trakya Türkleri "Yardımlaşma Derneği" olarak organize olarak sportif etkinliklere girerler. Giessen derneğinin hareketin başlangıcı sayılması ve Berlin derneğinin uzun ömürlü olmayışının nedenini ilk oluşum biçiminde aramak gerekir. Dönemin tanıklarının ifadelerine göre, büyük iddialarla ortaya çıkan Berlin Derneği'nin aksine, küçük bir spor kulübü ve yardımlaşma derneği olarak ortaya çıkan Giessen Derneği, ilk örgütlenme aşamasında ortaya çıkan endişeleri bertaraf etmiş zaman içinde oluşan mücadeleci kimlik, Berlin örneğindeki aksine bir erken doğum değil²³⁵, örgüt yapısını güçlendirici bir faktör haline gelmiştir. Giessen Derneği'ni uzun ömürlü kılan bir diğer neden ise, Batı Trakya Türklerinin Almanya'da yoğun olarak yaşadığı Hessen eyaletinde kurulmuş olmasıdır. Bu eyaleti özel kılan bir diğer neden ise Almanya'nın çeşitli kentlerinde yaşayan Batı Trakya Türkleri için bir orta nokta olmasıdır. Bu özelliği nedeniyle ilgili eyaletin başkentinde düzenlenen etkinliklerde Giessen Derneği oynadığı koordinatör rolüyle önemli bir etki kazanmıştır.

Giessen Derneği'nin ardından ikinci dernek Homburg kentinde kurulur. Dernek yöneticilerinin verdiği bilgiye göre dernek, ailelerin bulunduğu bir kültür merkezi fonksiyonu ile hayat bulur. Daha sonra kurulan Stuttgart, Münih, Kelsterbach, Düsseldorf ve Hamburg derneklerinde de aynı çizgi gözlemlenebilir. Belirli bir çevrede yoğunlaşmış Batı Trakya Türklerini bir araya getirme amaçlı sosyal-kültürel yanı ağır

²³⁴ "Adında Türk Kelimesi Barındıran İlk Yasal Derneğimiz" **ABTTF Haber Bülteni**, Yıl 1, Sayı 12, Nisan 2006, s. 6.

²³⁵ 1975 yılı sonlarında kurulan Berlin derneğinden, kuruluş döneminde çok büyük beklentiler olduğu görülmektedir. BTTDD öncülüğünde çıkarılan Batı Trakya Dergisi'nin Başyazarı ve BTTDD Başkanı Selahattin Yıldız, derneğin kuruluşuna dair şunları yazmaktadır. "Avrupa'da sesimizi duyuracak olan bu teşkilatın başına dirayetli davaya sadık ve bu davayı bilen, hakikatleri yaşamış kimseler gelmiştir. Bu bakımdan Avrupa'daki bu teşkilatımız bazı çevrelerde söylendiği gibi afakî kurulmuş bir dernek değildir." Selahattin Yıldız, "Berlin Teşkilatı Dolayısıyla", **Batı Trakya Dergisi**, C. 9, S. 105, Ocak 1976, s. 3.

basan dernekler, bir birlerinden etkilenererek oluşmaya devam eder, ancak aralarında henüz bir bağlantı oluşmuş değildir. Mevcudiyetinden haberdar olunan dernekler arası koordinasyon 1982 yılında Batı Trakya'daki gelişmeler üzerine tertiplenen yürüyüşlerle sağlanır. Bu oluşum izleyen bölümün konusunu oluşturmaktadır.

2.2.4.2. Frankfurt-Bonn Eylemleri ve Koordinasyon Kurulu

Batı Trakya'daki gelişmeleri ancak günler sonra Türk basınından takip eden Batı Trakya Türkleri, 1982 yılında ortaya çıkan İnhanlı arazi uyuşmazlığı üzerine Frankfurt'ta Yunan Başkonsolosluğu önünde bir toplu gösteri kararı alırlar. Giessen Derneği öncülüğünde 24 Nisan 1982'de Frankfurt'ta gerçekleştirilen bu ilk kitlesel gösteriyi iki ay sonrasında Bonn'da düzenlenen gösteri izler. Sonraki dönemde de farklı periyotlarla bu kentlerde kitlesel gösteriler gerçekleştirilir. İlk gösteriyi ayırıcı kılan, birbirinden bağımsız hareket eden dernek yöneticilerini bir araya getirerek, ileride Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun kuruluşunu sağlayacak gelişmelere öncülük etmesidir. 1982'deki bu büyük yürüyüş Avrupa'daki azınlık örgütlenmesinin kabuk değiştirmesini sağlar, bu tarihte artan irtibatla, dernekler arası toplantılar düzenlenerek ortak eylem kararları ve mücadelede izlenecek yöntemle dair kararlar alınır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na yazılan mektuplar ve gerçekleştirilen ziyaretler dernek başkanlarınca oluşturulan bir koordinasyon kurulunca idare edilir. Uluslararası girişimler alanında etkinlikler, Almanya'nın en yoğun nüfuslu eyaleti olan ve hayli kalabalık bir Batı Trakyalı Türk Nüfusu içinde barındıran Kuzey Ren Vestfalya'da kurulu Düsseldorf derneğince yürütülür. Derneğin uluslararası merkezlere yakınlığı da bunda etkili olur. Batı Trakya'daki gelişmelerden etkilenererek bir araya gelen derneklerin çok yüksek bir idealist ruhla başlattıkları amatörce çalışmalar kısa zamanda önemli tesirler gösterir. İçine kapalı Batı Trakya Türk azınlığı hareketinin dışa açılması ve uluslararası alanda ilgi görmesini sağlayan bu çalışmalar zamanla Batı Trakya'daki gelişmeleri dahi etkileyecek bir boyut kazandırır. Batı Trakya'nın tarihinde kalıcı izler bırakan ve Avrupa'daki örgütlenme sürecini özgüven hissi veren imza kampanyası kararı bu çerçevede değerlendirilmelidir.

2.2.4.3. İmza Kampanyası ile Değişen Dengeler ve Derneklerin Kazandığı Yeni Özgüven

Avrupa'da örgütlenen Batı Trakya Türkleri, birinci Frankfurt eyleminin ardından köken bölgedeki gelişmeleri daha yakından takip etmeye ve yavaş yavaş uluslararası

alandanda boy göstermeye başlarlar. Öğrenilen yeni hal arama yöntemleri hızla daha gelişmiş biçimde kullanılmaya başlanır. Uluslararası alanda edinilen tecrübeler Batı Trakya'ya dahi ihraç edilecek derecede ilerler. Yeni bir özgüvenle Avrupa'da çalışmalarını sürdüren “dernekçiler” azınlığın maruz kaldığı haksızlıkları Yunan meclisine duyurmak üzere bir imza kampanyası fikrini ortaya atarlar.

Frankfurt eylemleri ardından daha sık bir araya gelmeye başlayan dernekçiler 1 Ekim 1983 tarihli toplantılarında Avrupa Konseyi ve Avrupa Birliği gibi Yunanistan'ın üyesi olduğu iki büyük uluslararası kuruluş nezdinde başvuruda bulunulması kararı alırlar. Hemen üç gün sonrasında 4 Ekim'de Avrupa Konseyi'nde düzenlenen bir konferansa katılan dernek temsilcileri sorunları anlatma fırsatı bulurlar. Konsey'deki bu çalışmalar Yunanistan'dan büyük tepki görür ve girişimde bulunanların Türkiye tarafından kışkırtıldıkları öne sürülür. İzleyen dönemde bir araya gelen dernek yöneticileri tüm Batı Trakya halkını kapsayan bir imza kampanyası düzenlenerek, sorunları anlatan dilekçenin Yunan meclisine sunulması kararını alırlar.

Beklenenden çok farklı sonuçlar veren, Batı Trakya'daki siyasal dengeleri alt-üst eden bu girişimin çıkış noktası konusunda onlarca farklı isim duyulabilir. Buna karşın Düsseldorf derneğinin ve dönemin dernek yöneticilerinin isimleri en fazla duyulan adlardır. ABTTF'nin kuruluşu öncesinde uluslararası girişimlerin yükünü çeken bu derneğin böylesi bir öneri geliştirmesi de şaşırtıcı görülmemelidir. Fikrin çıkışına dair ilginç bir iddia ise önerinin ilk kez Avrupa Parlamentosu'ndaki İngiliz parlamenter John Taylor'dan çıktığı yönündedir. Almanya'daki ilk dernekçilik hareketlerinin öncülerinden biri tarafından dile getirilen bu iddia Taylor'un anılan dönemde Batı Trakya'ya ilgisi ile düşünüldünce akla yatkın görünmektedir.²³⁶ Öneri ilk kez İngiliz parlamenterce getirildikten sonra, bunun girişimlerin öncülüğünü üstlenen Düsseldorf yöneticilerince geliştirilip uygulamaya sokulmuş olması ihtimali yüksek görünmektedir. Kampanyanın fikir babası olarak çok sayıda insanın isminin anılması da bu nedenden kaynaklanıyor olmalıdır.

27 Temmuz 1985'de kendi aralarında imza toplamaya başlayan dernek yöneticileri o dönem adı Azınlık Yüksek Şurası olan Azınlık Danışma Kurulu'na

²³⁶ **Mehmet Mehmet ile Mülakat**, Eski ABTTF Başkanı, 16 Nisan 2005. Mehmet, Taylor'un bu ilgisinin o dönem Yunanlı Parlamenterlerin İrlanda meselesi nedeniyle İngiltere'yi AP'de sıkıştırmasına bağlamaktadır. John Taylor ve Ian Baisley adları örgütlenmenin ilk yıllarında gerçekleştirilen girişimlerde hayli sık anılmaktadır. bkz. “Batı Trakya Davası Avrupa Parlamentosu'nda”, **Yeni Batı Trakya**, Yıl 1, Sayı 1, Nisan 1983, s. 16-17.

kampanyanın Batı Trakya’da da başlatılması için öneri götürürler, kurulun aldığı karara rağmen imza kampanyasının uygulamasına geçilemez. Bunun tek istisnası 1985 Eylül’ünde gazete bürosunda imza toplamaya başlayan Trakya’nın Sesi gazetesi olur. 150 kadar imza toplayan gazete sahibi imzaları dönemin milletvekili Mehmet Müftüoğlu’na teslim eder.²³⁷ Azınlığın buna hazır olmadığı ve tepki çekebileceği endişesi ile imza toplamaktan imtina eden azınlık önderlerinin aksine o dönem BTAYTD Genel Sekreterliğini yürüten Dr. Sadık Ahmet kendi başına imza toplamaya girişir. Dr. Sadık Ahmet’in girişimleri haricinde azınlık önderlerinin kampanyaya sahip çıkmamaları Avrupa’daki dernekçiler arasında huzursuzluğu arttırmaktadır. Kaleme alınışından, kampanyanın başlangıcından bir buçuk yıl sonra yayımlandığı anlaşılan “İmza Kampanyasına Neden Gerek Duyuldu” başlıklı bildiri, çok sert bir dille azınlık önderlerini kınamaktadır:

“ [...] ‘Azınlık Yüksek Şurası’ [...] aldığı kararı gerçekleştirme yönünde ciddi bir girişimde, maalesef, bulunmadı. Aslında bu, bir SKANDALdır. En hafif deyimiyle, Azınlık halkı ile alay etmektir. [...] 24 Ağustos 1985 tarihli ‘Azınlık Yüksek Şura’ toplantısına katılan önderlerin herbirinden, imza kampanyasını yürüteceklerine dair söz verdikleri halde, imza kampanyasını neden hala sürüncemede bıraktıklarının hesabını soralım! Aksi takdirde unutma ki, gelecek nesillere karşı hepimiz vebal altında kalmış olacağız.”

“Batı Trakya Müslüman-Türk Azınlığı”na hitaben yazılmış bu bildiriye sinmiş sorgulayıcı ton ve doğrudan Batı Trakya’daki tabana hitap ediş, derneklerin kazandığı özgüveni sembolize etmektedir. Topladığı imzalar nedeniyle Yunan makamlarının baskıları ve ceza davalarıyla karşı karşıya kalan Dr. Sadık Ahmet ise imza kampanyalarının öncülüğünü üstlenmenin kendine sağladığı meşruiyet ve yaşadıkları ile azınlığın ihtiyaç duyduğu önder olarak bu tarihten itibaren ön plana çıkmaya başlar.

2.2.4.4. İkinci Göç Dalgası Sonucu Dernekleşme: Türeme ve Bölünmeler

1988 yılına dek 7 büyük dernek etrafında örgütlenen Batı Trakya Türkleri yeni dernekler oluşturma yoluna gitmezler. Yüzlerce kilometre mesafeye rağmen merkezi bir kentte kurulan dernek çekim merkezini oluşturur. Dernekler bu dönemde nüfusun yoğunlaştığı yerler için temsilciler tayin ederek, buralarda yaşayan insanlarla ilişkileri

²³⁷ Abdülhalim Dede ile Mülakat...,

bu temsilciler vasıtasıyla yürütmektedir. 1988 yılında gerçekleşen serbest dolaşım göçü ile gelenlerin nüfusun dernek kurmaya yetmediği yerlerde de yoğunlaşmaya başlaması ve yüksek politizasyonları yeni bir dernekleşme hareketine yol açar. Bölünmeden ziyade türeme olarak tanımlayabileceğimiz bu yeni dernekleşme hareketinin öncülüğünü dil sorununu bir ölçüde aşmaya başlamış ve Avrupa’da dernekleşme tecrübesini yaşayan birinci kuşak göçmenler, özellikle kendi kentlerinde dernek temsilciliği yapan göçmenler üstlenir. Yeni türeyen dernekler bakımından en belirgin örnek, Kuzey Ren Vestfalya Eyaleti’nde kurulu Düsseldorf Derneği’dir. Dernek arşivinden temin edilen 8 Ağustos 1985 tarihli belgeye göre anılan tarihte; Aşağı Saksonya Eyaleti’nde iki ve Batı Berlin’de bir temsilcilik de dahil olmak üzere 27 temsilciliği olan dernek²³⁸ kurulduğu Mayıs 1982’den, 1988 yılına dek Kuzey Ren Vestfalya’daki tek dernek olarak varolmaya devam etmiştir. Yeni göç dalgası neticesinde kurulan derneklerle eyaletteki Batı Trakya Türk derneklerinin bugünkü toplam sayısı 12’yi bulmaktadır. Benzer bir gelişme aynı şekilde Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği için de söz konusu olmuştur. Dernek hazırladığı bir tanıtıcı broşürde durumu şu şekilde anlatmaktadır:

“... başarılı çalışmaları ile (Bavyera’da ikamet eden) Batı Trakya’lı Kardeşlerimizi tek bir çatı altında toplamayı başardı. 1986 yılından itibaren, (Augsburg, Nürnberg, Lindau, Lauf, Herzogenaurach) bir kısmı bu derneğe üye oldular. Daha sonra, Batı Trakya’lı kardeşlerimizin çoğunlukta oldukları şehirlere temsilcilikler verildi. Bu bölgelerde Aile ve kültür geceleri düzenlendi. Daha sonra (Augsburg hariç) Batı Trakya’lı kardeşlerimizin bu bölgelerde çoğalmasıyla temsilcilikler dernek olarak kuruldu.”

Alıntıdan da görüldüğü üzere, yeni derneklerin kuruluşu ana derneklerin yöneticilerince dramatize edilmemekte, aksine yeni derneklere hamilik yapmanın gururu satırlara yansımaktadır. Bu durum yeni kurulan derneklerin uzak kentlerde nüfusun yoğunlaştığı alanlarda ortaya çıkmasındandır ve süreç bölünme değil türeme olarak algılanmaktadır. Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği ve

²³⁸ Listede yer alan kentler ve kentteki üye sayıları (parantez içinde): Aachen (7), Batı Berlin (2), Bonn (10), Castrop-Rauxel (2), Düsseldorf (53), Duisburg (57), Gütersloh (26), Hagen (7), Hannover ve civarı (?), Wunstorf (1), Heineberg (10), Herne (10), Köln (2), Krefeld (3), Leverkusen (9), Lippstadt (7), Lüdenscheid (2), Monheim (18), Nettatal (1), Oberhausen (4), Paderborn (6), Ratingen (1), Troisdorf (10), Viersen (12), Wesel (11), Witten (15), Wuppertal (47). Yunanistan Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kuzey-Ren Vestfalya Genel Merkezi, “Temsilcilerimizin İsim ve Adresleri” Düsseldorf, 8 Ocak 1985. Arşivlerini açarak önemli bilgilere erişmemi sağlayan Düsseldorf Derneği yöneticilerine teşekkür ederim.

Kelsterbach Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği'nin durumunu ilginç kılan bir başka durum bu derneklerin kurulu oldukları kentlerde ikinci derneklerin ortaya çıkmış olmasıdır. Münih ve Kelsterbach gibi Batı Trakya Türklerinin nüfuslarının yüksek olduğu kentlerde ortaya çıkan ikinci derneklerin durumunu türemeden ziyade bölünme olarak algılamak daha yerinde olacaktır. Bu derneklerin bir süre sonra birbirleri için çatı oluşturma çabasına girişmeleri gelişmenin bu biçimde yorumlanmasındaki haklılık payını göstermektedir.²³⁹ O tarihte faaliyete geçmiş olan federasyon etrafında örgütlenen derneklerin de yeni kurulan dernekleri, “bölücülük” yapar konumda algıladıkları görülmektedir. 9.6.1990 tarihinde gerçekleştirilen 3. Federasyon Genel Kurulu'nda Kelsterbach kentinde kurulan ikinci dernek Batı Trakya Türkleri Azınlık Birliği'nin üyelik başvurusunun oy çokluğuyla reddedilerek, kendilerine diğer dernekle birleşme çağrısı yapılması bu durumu yansıtmaktadır. Bugün ABTTF üyesi olan derneğin alınan karar üzerine dernek yöneticilerine yönelik olarak yayımladığı 16.7.1990 tarihli mesaj bölünmenin kişisel anlaşmazlıklar ötesinde boyutları da olduğunu göstermektedir:

“[B]urada kanunlaştırılmış iki dernek var, iki kuruluş var, her iki derneğin [t]üzüğü var, her iki derneğin ayrı görüşleri var ayrı çalışmaları var. [İş]te bu derneklerin içinde her iki derneğin aynı haklara sahip [o]lmaları lazım değil mi ? [...] Tek sözle federasyona girmedikçe birleşme imkanlarımız pekazdır.”²⁴⁰

Temelde benzerlik gösteren bölünmeler için iki kentteki koşulları benzerlik ve farklılıklarıyla ortaya koymak yerinde olacaktır. Öncelikle bölünmeler nüfusun en yoğun şekilde yaşadığı bölgelerden ikisinde ortaya çıkmıştır.²⁴¹ Kelsterbach kentinde 1988 göçlerinden de önce ayrılmaya yönelik gelişmelerin başlamış olduğu not düşülmelidir. Benliğini yitirme endişesinin daha düşük düzeyde olduğu bu kentte yaşam tarzları ve dünya görüşleri ayrılmanın temelinde yatmaktadır. Batı Trakya'nın

²³⁹ 16 Aralık 1993 tarihinde yayınlanan “Trakyalılardan Birlik Çağrısı” başlıklı haber, Münih'te kurulan ikinci derneğin (Münih Batı Trakya Türkleri Derneği) iki yıl sonra bölgedeki Batı Trakya Türklerine tek çatı altında toplanma çağrısı yaptığını göstermektedir. “Trakyalılardan Birlik Çağrısı”, **Milliyet Gazetesi**, Avrupa Baskısı, 16 Aralık 1993.

²⁴⁰ 16.07.1990 tarihli bu belgenin çoğaltımı esnasında satır başlarında yer alan harfler çıkmadığı için, yer aldığı düşünülen harfler köşeli parantez içinde alınmıştır. Kelimelerin alt çizgileri yazara aittir.

²⁴¹ Almanya Batı Trakya Türk Federasyonu adına 25.03.1993 tarihinde çıkarılan 27 sayılı “Üye ve Delege Sayıları” konulu yazı ilgili kentlerdeki nüfus yoğunluğunu göstermektedir. Belgeye göre Kelsterbach Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği ve Bavyera Batı Trakya Türkleri Aile Birliği adıyla kurulan birinci derneklerin sırasıyla 152 ve 106'şar üyeleri olduğu, yeni kurulan derneklerden ise Kelsterbach'takinin 58, Münih'tekinin 150 üyesi bulunmaktadır.

kuzeyindeki dağlık bölgeden gelen hayli dindar bir topluluğun kentteki Batı Trakya Türklerinin büyük bölümünü oluşturmaları ve dernek içerisinde belirleyici güce sahip olmaları, Batı Trakya'nın diğer kentlerinden gelen daha liberal bir yaşam tarzına sahip kişileri ayrı bir örgütlenmeye sürüklemiştir. 1974 öncesinde Batı Trakya'da yaşanan ikili dünya görüşüne benzerlik gösteren bu çatışmada, tartışılan kavram artık alfabe ve tatil günleri değil, derneklerde alkol bulundurulup, bulundurulmayacağıdır. Yaşam tarzına ilişkin ikiliğin yalnız Kelsterbach'a özgü olmadığı başka derneklerde de aynı tartışmaların yaşandığı Düsseldorf Derneği'nin 4.9.1993 tarihli yönetim kurulu kararında da görülmektedir. Yönetim kurulu adına yapılan duyuruda şu sözler yer almaktadır;

“Düsseldorf Derneğinin huzura kavuşması, kardeşlik havası esmesi, gönüllerin bir olması için Düsseldorf Derneğinde 04.09.1993 tarihinde temsilciler ve üyelerle yapılan toplantıda alınan karar gereği Derneğimizde alkollü içki içilmesi, satılması veya dışarıdan getirilmesi kesinlikle yasaklanmıştır. Buna ilaveten alkollü bir şekilde derneğe gelinmemesi en büyük ricalarımızdandır.”

Kelsterbach'ta olduğu gibi Münih'te de artan nüfusla tetiklenen ayrı dernek kurma fikrini Münih vakasında farklılaştıran nedenlerden biri, yönetici elit değişimi meselesidir. 10-12 bin nüfuslu küçük bir kasaba olan Kelsterbach'ın aksine Almanya'nın en büyük üçüncü kenti olan 1,3 milyon nüfuslu Münih, işgücü göçü haricinde beyin göçünü de çeken bir merkezdir. Birinci kuşak göçmenler arasında örgütlenmede yer arayan bu göçmenlerin kendilerine var olan dernek içerisinde alan yaratamamaları bir kopuşu da beraberinde getirir. Bu bölünmede de süreci hızlandıran etken ikinci göç dalgasıyla nüfusun artışıdır.

Bölünmelerin yaşandığı bir başka eyalet olan Baden Württemberg'deki gelişmeler ise farklı bir yönde seyretmiştir. Göçlerle eyaletin diğer kentlerinde kurulan Ehingen ve Bissingen Dernekleri uzun ömürlü olamamış, Stuttgart yakınlarında kurulu Batı Trakya Türkleri Aile Birliği eyaletteki tek merkez olarak kalmıştır. Bu eyalette nüfusun dağınıklığının yanı sıra, yöneticilerin ayrılmalara karşı hızlı müdahaleleri yeni derneklerin kuruluşunun önüne geçmiştir.

1988 göçü ile artan nüfus, bir yandan derneklerin sayısal olarak artmasını sağlarken, diğer yandan gelenlerin, kapanan Türkiye göç yoluna alternatif olarak tercih ettikleri bu göç yolunda onlara eşlik eden radikalize edilmiş kimlikleri dernekleşme

konusunda yeni bir heyecan yaratmıştır. Yeni gelenlerin geldikleri yeni ülkedeki iş bulma, bürokratik sorunların aşılması vb. sorunlarının çözümü için kurumsal destek ihtiyacı yeni derneklerin doğuşu için zemini hazırlamıştır. Almanya çapında Batı Trakya Türk Derneklerinin toplam sayısı bugün 30'u bulunmaktadır. Birinci kuşak göçmenlerin birinci kuşak dernekleri üzerine kurulan ABTTF'nin ardından kurulmaya başlayan yeni dernekler genç kurumu güçlendirici tesirde bulunmuştur.

2.2.4.5. ABTTF'nin Kuruluş Süreci

İçine kapalı kırsal bir topluluk olan Batı Trakya Türk azınlığının 1983 yılından itibaren başlayan uluslararası girişimlerle dışa açılımlarında başrolü oynayan Almanya merkezli dernekler arasında üniterleşme eğilimi örgütlenmenin ilk yıllarından itibaren boy göstermeye başlamıştır. Henüz 1983 yılında yayımlanan haberler, bu tarihte merkezi sistem ve genel sekreteryalık oluşturulması yönünde bir fikrin oluştuğunu göstermektedir. Dikkat çeken husus merkezi sistemle “sosyo-kültürel” faaliyetlerin tek merkezden yönetileceğinin ifade edilmesidir.²⁴² Anlaşılan ilk aşamada dernek faaliyetlerini koordine edecek bir merkezin söz konusu olduğu üniter bir yapı tasarlanmıştır. Hayata geçme olanağı bulamayan bu fikrin yerini alan yeni sistem merkezi idareden ziyade görev paylaşımı niteliğinde bir örgütlenme olmuştur.

Federasyonun oluşumundan önce kurulan sosyal-kültürel amaçlı derneklerin ortaklaşa açtıkları yeni alan olan uluslararası lobi faaliyeti, dönemsel olarak ön plana çıkan kişilerce yürütülmektedir. Uluslararası girişimlerin tek elden uzmanlaşmış kişilerce yürütülmesi ihtiyacı üniter bir yapıdan ziyade bu görevi devralacak bir federasyon kurulması fikrini doğurur. 7 Mart 1987'de gerçekleştirilen dernekler arası toplantıda alınan karar doğrultusunda tüzük oluşturma çabaları başlar ve 28 Şubat 1988'de gerçekleştirilen toplantıda Federal Almanya'daki Yunanistan - Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu kurulur. Kuruluş fikrini ortaya koyan yedi dernek tarafından oluşturulması gereken Federasyon, kuruluş toplantısındaki olaylar nedeniyle beş dernekle faaliyete başlar. Bunun nedeni dernekler arası toplantılar evresinde hayli aktif bir isim olan Aydın Ömeroğlu'nun toplantıdan kısa bir süre önce Türkiye'de bulunduğu sırada tutuklanması ve bu tutuklamanın basına ilgili şahsın ajanlık faaliyeti nedeniyle tutuklandığı şeklinde yansımasıdır. O dönem Hamburg Derneği'nin

²⁴² “Batı Avrupa’da Batı Trakya Türkleri En Geniş Şekliyle Merkezi Sistem Oluşturuyor”, **Yeni Batı Trakya Dergisi**, yıl 1, sayı 5, Ağustos 1983, ss. 33-34.

başkanlığını yapan Ömeroğlu'nun bu suçlamalar nedeniyle toplantı salonundan diğer beş dernek tarafından çıkarılmak istenmesi, buna Hamburg Derneği ile beraber kararın demokratik olmadığı gerekçesiyle Stuttgart Derneği'nin de direnmesidir. Uzun tartışmaların ardından Hamburg Derneği'nin salondan çıkarılmasına diğer derneklerin oy birliği ile karar verilir. Kararı protesto eden Stuttgart Derneği de salondan ayrılınca federasyon beş dernekle kurulmuş olur. İlginç olan Hamburg Derneği ile beraber kuruluşa katılmayan Stuttgart derneğinin üye gibi kabul edilmesi, federasyonun resmi tarihinde kuruluşun altı üye dernekle gerçekleştiğinin anlatılmasıdır.²⁴³ Hatta bir yıl sonra üyeliğe kabul edilen Stuttgart Derneği'nden geride kalan yılın aidatı dahi talep edilmiş, ancak ödenmemiştir.²⁴⁴

Batı Trakya'da o dönemde iyice hâkim hale gelen muhafazakâr mücadeleciler çizginin dışında Maoist sol ideolojiyi benimseyen Aydın Ömeroğlu'nun ve derneğinin kuruluş sürecinden dışlanması, kuruluş yıllarındaki hâkim psikolojik hali yansıtmaktadır. Anavatan olarak görülen ve bağlılık hissedilen Türkiye'nin, Batı Trakya'daki gelişmeler ışığında olası bir toplu göçün son durağı olması ihtimali, bu dönemde Türkiye'ye ilişkin meselelerde hassasiyeti arttırmıştır.

Kurulduğu bugüne yalnız ismi değil, fonksiyonları ve yaklaşımında değişiklikler geçiren ABTTF'nin değişim sürecini ve bugünkü yapısı önümüzdeki bölümden itibaren incelenecektir.

2.3. AVRUPA BATI TRAKYA TÜRK FEDERASYONU VE ÜYE DERNEKLER

1988 yılında kurulan Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu aradan geçen 18 yıllık süre zarfında ciddi yapısal değişiklikler geçirmiş, uzun süre yöneticilerin evlerinden idare edilen örgüt, 90'lı yılların ortalarından itibaren kurumsal bir kimlik edinmeye başlamıştır. Bu döneme dek Türkiye ve Batı Trakya'daki örgütlere benzer bir forma sahip olan örgüt, geçirdiği evrimle bugün Batı Trakya Türk örgütleri arasında en ileri çizgiyi temsil etmekte, geliştirilen yeni hak arama yöntemlerine öncülük ederek Batı Trakya Türklerinin dışa açılan kapısı olma rolünü sürdürmektedir.

²⁴³ "Avrupa'da Batı Trakya Batı Trakya Türkleri Gerçeği ve Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu", <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=27&arsiv=1&typ=1> Bağlantı tarihi: 10 Ocak 2006.

²⁴⁴ Mehmet Mehmet ile Mülakat, ABTTF Eski Başkanı, Stuttgart, 16 Nisan 2005.

Batı Trakya’da temel yurttaşlık haklarını dahi ihlal eden göç ettirme ve asimilasyon politikasının etkisini yitirmeye başlamasıyla, kendilerini bölgedeki ihlallere karşı kurgulayan dernekler de baş gösteren kendini meşrulaştırma sorunu doğrudan sorunlara ilişkin olarak kurulan ABTTF’de ve üye derneklerinde yeniden kendilerini kurgulama sürecine girmelerine yol açmıştır. Bu bölümde söz konusu kurgusal değişim, örgüt yapısının dönüşümü ve yapının arz ettiği sorunlarla birlikte ele alacaktır.

2.3.1. ABTTF’nin Örgüt Yapısı

Almanya’da o tarihte faaliyet göstermekte olan Batı Trakya Türk derneklerinin ortak bir çatı altında toplanması fikri, yukarıda sözü edildiği gibi, Almanya’da ortaklaşa harekete geçilmesi kadar eskidir. Hatta dernekler arasında oluşturulan “koordinasyon kurulu” ismi konmamış bir federasyon şeklinde faaliyet göstermektedir. Uluslararası girişimlerin sürdürülmesinde çok başlılığa yol açan ve profesyonelleşmenin önüne geçen bu durum karşısında, çalışmaların tek elden yürütülmesi maksadıyla bir federasyon oluşturulur. Gerçekleştirilen faaliyetlerin sorgulanması açısından da kolaylık sağlayan bu örgütlenme biçiminde federasyon sadece derneklerin feragat ettikleri bir alanda faaliyet göstermektedir. Mevcut derneklerin birbirinden uzaklığı ve sayılarının azlığı dernekler arasında büyük ihtilafların doğuşuna yol açmadığından ve olası ihtilaflar kolayca çözülebildiğinden ilk kurguda ABTTF, koordinasyonu sağlayıcı ve çatışma çözücü bir örgüt olarak tasarlanmamıştır. Bir veya birkaç kişi etrafında sürdürülmesi öngörülen dış ilişkilerin yürütülmesi “federasyonun” ana görevi iken, gerçekleştirilen genel kurul toplantıları, temsilcilerin kontrolü ve sorunların konuşulduğu ortak bir meclis olma işlevi görmektedir.

Kuruluştaki Batı Trakya’ya endeksliliğe rağmen hazırlanan ilk tüzükte sayılan amaçlarda kullanılan formül, daha önce ele aldığımız Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği’ndeki modele göre daha orta yolludur:

“Batı Trakya Türk Azınlığı mensuplarının bulundukları ülkedeki problemlerinin çözümüne yardımcı olmak; hak ve menfaatlerini korumak ve bunun için çeşitli ülke yönetimleri, uluslararası kuruluşlar ile konuyla ilgili her türlü makam nezdinde teşebbüste bulunmak; Yunanca, Türkçe, Almanca ve diğer dillerde bildiriler, broşürler yayımlamak”

Batı Trakya’da yaşayan azınlık mensupları gibi Almanya’da yaşayan azınlık mensuplarının da sorunlarının çözümü için girişimlerde bulunacağı öngörülen

federasyon, gerçekte doğrudan Batı Trakya'daki azınlık mensuplarının sorunları üzerine yoğunlaşmış, Almanya'da yaşayan azınlık mensuplarının sorunlarının çözümünü ise doğrudan bu ülkede değil, anavatan olarak görülen Türkiye'de aramıştır.²⁴⁵

Kurucu tüzüğünde amaçlar arasında federasyonun “sosyo-kültürel” alanda faaliyet gösterileceği ifade edilmişse de bu alan tamamıyla derneklerin idaresine terk edilmiştir. Klasik bir federatif yapıda federasyona düşen koordinasyon ve çatışma çözümü görevlerine yer verilmişse de, yukarıda da ifade edilen nedenlerden dolayı işlevsiz hükümlerin içi bir süre kendiliğinden doldurulmuştur. Derneklerin sayısında 1988 göçleri ile gerçekleşen patlama, beş üye ile kurulmuş federasyonun beş sene gibi kısa bir sürede üye sayısını dörde katlamasına yol açmış²⁴⁶, artan sayı, çatışma çözücü kurum olarak federasyonu ön plana çıkarmıştır. Diğer yandan, yeni türeyen derneklerin eski derneklere görece yakın yerlere kurulmaları koordinasyon ihtiyacını da beraberinde getirmiştir. Ülkedeki tüm Batı Trakya derneklerine hitap eden futbol turnuvaları gibi organizasyonların ortaya çıkışıyla da, federasyonun koordinasyon işlevi perçinlenmiştir.

İki Almanya'nın birleşmesinin ardından 1992 yılında “Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu”²⁴⁷ 1996 yılında da İngiltere Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin katılımının ardından “Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu”nu adını alan kurumun 15 Nisan 2006'da yapılan son değişikliklerle yürürlüğe giren tüzüğünde amaçları, Batı Türk Müslüman azınlığı mensuplarının sorunları ile ilgilenmek, bu sorunların çözümünde yardımcı olmak, üyelerin hak ve çıkarlarını müdafaa etmek için çeşitli girişimlerde bulunmak, Avrupa'da yaşayan azınlık mensupları arasında maddi manevi dayanışmayı sağlamak, üye yönetici ve tabi kişileri aydınlatıcı etkinliklerde bulunmak, üye dernek ve tabi kişilerin birlikte hareketini sağlamak, Türk – Yunan

²⁴⁵ Örneğin Federal Almanya'daki Yunanistan – Batı Trakya Türk Dernekleri Federasyonu adına T.C. Anadolu Üniversitesi Açık Öğretim Fakültesi Rektörlüğü'ne 25.4.1992 tarihinde yazılan bir dilekçe, anılan tarihte Açık Öğretim Fakültesi Batı Avrupa Programı'ndan yararlanmak isteyen Batı Trakya Türklerinin önüne çıkarılan Türk vatandaşı olmama sorununun ortadan kaldırılmasını talep etmektedir. Federasyonun o dönemde başkanı Cafer Alioğlu ile genel sekreter Özkan Hüseyin'in imzasını taşıyan tarihsiz bir başka dilekçede ise dışarıdan lise bitirme imkânından Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olmayan Batı Trakya Türklerinin yararlandırılması istemi söz konusu edilmektedir.

²⁴⁶ 1993 Genel Kurulu'na katılan üye dernek sayısı, bu toplantı esnasında üyeliği kabulen edilen 5 dernekle birlikte 20'dir.

²⁴⁷ Bu isim değişikliğinin tam gerçekleştirilme tarihine eldeki kayıtlarda rastlayamadık, ancak 1992 Ekim'inden itibaren hazırlanan belgelerde “Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu” ibaresi kullanılmaya başlamıştır. Elimizdeki eski ismi taşıyan en yakın tarihli belge Temmuz 1992 tarihlidir. Bu durum federasyonun beşinci yönetim döneminde yapılan değişikliğin söz konusu tarihler arasında gerçekleştiğini göstermektedir.

ilişkilerinin gelişmesi için çalışmalarda bulunmak olarak sıralanan ABTTF'nin yenilenen tüzüğüne eklenen iki amaç dikkat çekicidir:

“f. Batı Trakya Türk Azınlığının Avrupa’da kültürel benliklerini korumaları için çalışmalar yapmak

g. Yunanistan’dan gelip Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yaşayan Batı Trakya Türk azınlığı mensuplarının gerek yaşadıkları ülkelere gerekse Yunanistan’a yönelik karşılaştıkları yasal, politik, ekonomik ve sosyo-kültürel sorunlarının çözümüne katkıda bulunmak, eşit haklar sağlamaları için uğraş vermek”

Örgütlenmenin yeni yönelimlerini yansıtan yeni amaçların eklenmesine neden gerek duyulduğu ve bunların taşıdıkları sembolik değer ileride tartışılacaktır.

ABTTF üç ana iki yan organdan oluşmaktadır. Geleneksel örgüt yapılarında yer alan genel kurul, yönetim kurulu ve denetim kurulu haricinde bir temsilciler kurulu, bir de disiplin kurulu bulunmaktadır.

Üye derneklerin delegelerinden oluşan ABTTF Genel Kurulu, örgütün en yüksek karar alıcı organıdır. Olağan olarak iki yılda bir toplanan genel kurul, Nisan 1996’da yapılan değişikliklere kadar her yıl toplanarak yöneticileri belirlemekteydi. Uzak mesafeler nedeniyle her yıl toplantı düzenlemenin maliyeti bir yana, sürekli değişen yönetimlerin uzun vadeli politika üretememesi sorunu nedeniyle, yönetim kurullarının görev süresi ve genel kurulun olağan toplantı dönemi ki yıla çıkarılmıştır. Üye derneklerin en az 4 delege ile yer aldıkları genel kurulda, derneklerin üye sayısına göre kademeli temsili öngörülmüştür. Buna göre 24’e kadar üyeye sahip dernekler 4, 24-54 üyesi olan dernekler 7, 54’ün üzerinde üyesi olan dernekler ise 7 delegenin üzerinde bundan fazla her on üye için bir fazla delege ile genel kurulda temsil edilmektedir. Diğer yandan genel kurulda, bölgesinde dernek bulunmayan bu nedenle doğrudan ABTTF’ye üye olan azınlık mensuplarının da temsili için bir olanak yaratılmış, üye sayısının 7’yi geçtiği bölgelerdeki üyelerin bir araya gelmeleri halinde dernek statüsünde muamele görmeleri ilkesi kabul edilmiştir.

ABTTF Genel Kurulu delegelerin en az 1/3’ünün katılımıyla toplanabilirken, ilk toplantının katılım düşüklüğü nedeniyle gerçekleşmemesi halinde ikinci toplantının gerçekleşmesi için üye derneklerin 1/4’ünün katılımı yeterli olmaktadır. Eski düzenlemede genel kurulun toplanması için derneklerin 2/3’ünü bulunması şartı aranırken, yeni düzenlemede bu oranın düşürülmesi, Almanya’da giderek kötüleşen

ekonomik koşullar nedeniyle toplantılara iştirak edemeyen dernekler nedeniyle toplantıların ertelenmesi ve federasyonun işlevsizleşmesinin önüne geçmektir. Hızlı karar almayı sağlayan yeni toplantı yeterlik sayısının yol açabileceği aksaklıkları gidermek üzere, birinci toplantının gerçekleşmemesi halinde ikinci toplantı için ¼'lük katılım alt sınırı konmuştur.

ABTTF Yönetim Kurulu, genel kurul tarafından seçilen 11 üyeden oluşmaktadır. Kendi içinden bir yönetim kurulu başkanı, üç başka yardımcısı, bir genel sekreter ve bir sayman seçen kurul içerisinde, başkan tek başına diğerleri birlikte temsil yetkisine sahiptir. Eski uygulamada yetkileri tek tek sayılmış yönetim kurulu için yeni tüzükte idari ve icrai işleri yürütme şeklinde bir tanımlama yapılması, hızla değişen koşullar karşısında, yönetim kuruluna esnek davranabilme olanağı sağlarken, idari işleri yürüten ABTTF ofisinin de pratikte direktörlüğünü üstlenen başkana tek başına temsil yetkisi tanınmış, önceki düzenlemede yer alan idari kararlarda genel sekreterin, mali konularda saymanın ortak imzası zorunluluğu ortadan kaldırılmıştır.

ABTTF Genel Kurulu'nun seçtiği bir diğer organ olan denetim kurulu 3 üyeden oluşmaktadır. İki yıl görev yapan heyet, yılda en az bir kez ABTTF hesaplarını denetleyerek, genel kurul veya temsilciler kurulunun bilgisine sunma yükümlülüğündedir. Önceki düzenlemede dört ayda bir teftiş gerçekleştirmesi gereken kurulun, teftişleri arasındaki zaman aralığının genişletilmesi, farklı eyaletlerde yaşayan teftiş kurulu üyelerini dört ayda bir bir araya getirmenin mali ve fiziki yükünden kaynaklanmaktadır. İlk ABTTF tüzüğünde danışma kurulu, sonraki tüzükte ABTF²⁴⁸ komisyonu olarak oluşturulan organ tümüyle ABTTF Genel Kurulu tarafından seçilmeyen kendine has bir karar organıdır. İlk düzenlemedeki Danışma Kurulu, yalnızca üye derneklerin onur kolu başkanlarından oluşan karar yetkisi olmayan bir organken, yeni tüzükteki adıyla ABTTF Komisyonu, ABTTF yönetim kurulu ile üye derneklerin başkan, sekreter ve kasadarlarından oluşan "önemli konularda" karar alma yetkisine sahip bir kuruldur. Son değişiklikle ABTTF temsilciler kurulu adını alan organ, dernek yönetim kurullarından ikişer üye ve ABTTF yönetim kurulundan oluşan, genel kurullar arasındaki en yüksek karar organı statüsüne büründürülmüştür. Üyelerinin en az ¼'ünün hazır bulunmasıyla karar alma yeterliliğine ulaşabilen bu kurul

²⁴⁸ Uzun süredir pratikte kullanılan ABTTF kısa adı, tüzüğün değişikliğe uğramamış halinde ABTF olarak yer almaktadır. ABTTF ismi 15 Nisan 2006 tarihli genel kurulda resmîleştirilmiştir.

ile genel kurul düzenlemenin yüksek maliyeti karşısında alternatif bir hızlı karar alıcı organ yaratılmak istenmesidir. ABTTF'nin kuruluşundan bu yana farklı adlar altında oluşturulmuş ancak işlevsellik kazanamamış bu organın işlevsel olup olmadığını sınıama olanağı henüz bulunmamaktadır.

Disiplin kurulu, eski uygulamadaki haysiyet divanının yerini almış bulunmaktadır. Eski düzenlemede uyarıdan geçici uzaklaştırmaya ve hatta üyelikten çıkarma ve mahkemeye sevk etmeye kadar geniş yetkileri olan bu kurum cezai yetkilerinden arındırılarak, genel kurula gördüğü aksaklıkları rapor eden bir birime dönüşmüştür.

2006 yılında tüzük değişikliği yoluyla gerçekleştirilen idari reformlar, işlemekte olan iki süreci yansıtmaktadır. Bunlardan birincisi, hızlanan dünyaya kendini uyarlama yönündeki çabadır. Oluşum döneminde ilk oluşturulan tüzükte, uygulamaya konan yöneticilerin sıkı kontrolüne dayalı katı kurallar, aradan geçen sürede kazanılan özgüven ile yerini kişiye güvene dayalı bir modele bırakmıştır. Bu sürece paralel işleyen ikinci süreç aradan geçen zamanda dernek yapılarının uğradığı güç kaybına karşın federasyonun giderek güçlenmesidir. Batı Trakya'daki olumlu gelişmeler sonucunda, kendilerini tümüyle bölgedeki sorunlara odaklamış derneklerin altlarındaki zeminin kaymasının yarattığı meşruiyetini açıklama sorunu, hızlı bir uyarlamaya gidilememesi nedeniyle dernekler açısından ciddi kan kaybına neden olurken, aynı sorun nedeniyle bir süre sendeleyeyen federasyon süreçten tekrar güçlü çıkmasını bilmiştir. Güçlü derneklerin arasından doğan zayıf federasyonun bugün geldiği noktada görünüm tam tersinedir; güçlü federasyon zayıflayan derneklerini ayakta tutmaya girişmiştir.

2.3.2. Örgüt Yapısının Dönüşümü

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu kuruluşunu izleyen günden itibaren öncülü olan dernekler arası koordinasyon kurulunun görevlerini üzerine almıştır. Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu'na ziyaretler gerçekleştiren, AGİT ve Birleşmiş Milletler gibi kuruluşların toplantılarına katılarak azınlığın sorunlarını anlatan ulusal parlamentolara başvuruda bulunarak azınlığın sorunlarının çözümü için inisiyatif almalarını sağlayan örgüt Batı Trakya Türklerinin Avrupa çapında elçiliğini yapan bir temsilcilik görünümündedir. Kurumun kendine ait bir kimlik kazanmaya başlayarak gerçek manada bir çatı örgütüne dönüşmeye başlaması 1990'ların ilk yıllarından itibaren ortaya çıkan gelişmelerle başlar. 1990'lı yıllar birbirinden farklı süreçlerin

devreye girdiği bir dönem olarak ABTTF'nin bugün kazandığı görünümde belirleyici olmuştur. İlk olarak, Doğu Bloku'nun çöküşünün ardından dünyada esen demokratikleşme rüzgârları, Avrupa'da insan ve azınlık haklarını ön plana çıkaran bir söylemin yer etmesini sağlamış; Avrupa Konseyi ve Avrupa Parlamentosu gibi kurumlarca üretilen yeni Avrupalılık ideolojisinin zemininde yerleştirilen bu kavramlar çerçevesinde 80'li yılların başından beri uluslararası sahada hak arama mücadelesine girişmiş Batı Trakya Türklerinin girişimleri daha etkin sonuçlar vermeye başlamıştır. Çalışmalarının etkinliği federasyonun güçlü bir özgüvenle idari teşkilatlanmasını oluşturmasını sağlamıştır. Kurumsallaşmada belirleyici olan ikinci etken Almanya başta olmak üzere Avrupa'ya yerleşmiş Batı Trakya Türklerinin umduklarının aksine, ne hala çok ciddi sorunlarla boğuşan Batı Trakya'ya ne de ikinci ihtimal olarak gördükleri Türkiye'ye gitmeyip, bulundukları ülkelerde yerleşikleşmeleridir. Göçün ilk yıllarında gelen küçük çocukların Avrupa eğitim sisteminden geçip, bulundukları ülkenin dilini en iyi şekilde öğrenmeleri ve yerleşik toplumla daha iyi iletişim kurmalarını sağlayan bu yetenekleriyle örgütler içerisinde daha fazla yer almaya başlamalarıyla, tercümanlar veya az sayıda iyi yabancı dil bilen üye vasıtasıyla uluslararası faaliyetler, süreklilik ve düzenlilik kazanmaya başlamıştır. İlk yıllarında yönetim kurulu başkanının evindeki çalışma masasındaki bir tek daktilodan oluşan federasyonun sabit bir mekâna kavuşmasının, bu yeni kuşağın yönetimi devralmasından sonra gerçekleşmesi, değişimin boyutu hakkında bilgi vericidir. Avrupa'da yetişen kuşak, idealist, ancak yaşam koşullarının beraberinde getirdiği eksikliği yaşayan babalarını aşarak, onlardan devraldıkları tecrübeyle kurumsallaşmanın öncülüğünü üstlenmişlerdir. Yeni kuşak aynı zamanda Türkiye ve Batı Trakya'daki örgütlerin eskimeye yüz tutmuş yapılarının Avrupa'daki örgütler üzerindeki tesirlerinin silinerek, Avrupa'da yeni bir azınlık ideolojisinin üretilmesinin öncülüğünü üstlenmişlerdir. Kurumsallaşma üzerinde etki eden üçüncü süreç, 1988 göçleriyle artan nüfus sayesinde hayat bulan yeni derneklerin teşkilatlanması ve aralarında koordinasyon sağlanması için güçlü bir kuruma duyulan ihtiyaçtır. Bu ihtiyacı hâlihazırdaki federasyon karşılamıştır. Federasyonun ve derneklerin kurumsallaşması yönünde olumlu yönde tesirde bulunan bu üç etkenin yanında dördüncü bir etken sürecin hızlanmasına katkıda bulunduğu gibi, diğer yandan geriletici yönde etki yapmıştır.

Avrupa kimliği içerisinde kendisine yer bulmak veya sahip oluğu yeri yitirmemek isteyen Yunanistan'ın mevcut ihlalleri sürdürerek bunu sağlayamayacağını

fark ederek, azınlığın temel yurttaşlık haklarına ilişkin ihlallerini 1991 yılında açıklanan “Yasa önünde eşitlik” politikasıyla sona erdirmeye başlamasının ardından, 2000’li yıllara dek devam eden bu süreç, ilk yıllarında Avrupa örgütlenmesi üzerinde özgüven yaratıcı etki yapmıştır. Ancak sürecin sona ermesiyle iyileşmeler makaradan boşalan halat etkisi yaratmış, mücadeleci kimliği o ana dek sert biçimde ayakta tutan sorunların azalması örgütlemeye hızlı bir çözülmeye yol açmıştır. Çözüm için milat olarak Yunan Vatandaşlık Yasası’nın etnik kökenleri farklı olduğu için azınlık mensuplarının vatandaşlıktan çıkarılmalarına elveren 19. maddesinin kaldırıldığı Haziran 1998 tarihi alınabilir.

Derneklerde ve federasyonda baş gösteren meşruiyet krizi, güncel gelişmeler eşliğinde ortaya çıkan yönetim değişikliği ile daha da derinleşmiş, 11 Eylül saldırıları ardından Hristiyan çoğunlukların yaşadıkları ülkelerde değişen algılamalar, ABTTF’yi de olumsuz yönde etkilemiştir. 2003-2004 yıllarında zirveye ulaşan krizin gelişiminde ilk aşamayı derneklerdeki çözümler oluşturur. Derneklerdeki çözümme, krizin aşılması yönünde yoğun çaba harcanmaya başlandığı 2004 yılında şu şekilde aktarılmaktadır:

“Ancak son zamanlarda ağır baskıların azalmasıyla derneklerimizin işlevinin azalacağını düşünenler, derneklerimizden kopmaya ve toplumumuzdan uzaklaşmaya başlamıştır. Çünkü artık bu derneklerin yapacağı fazla bir iş kalmadığını düşünmektedirler. Derneklerimizin üye sayıları azalmakta, bazı derneklerimiz zorluklarla mücadele ederken, bazıları da kapanmak zorunda kalmaktadır. [...] Bizler karamsar olmamak ve inançla çalışmalara devam etmek gerektiği düşüncesindeyiz. Uzun mücadeleler sonucu geri alınan haklarımızın yanı sıra uluslararası anlaşmalarla güvence altına alınmış daha birçok hakkımız vardır. İnançla mücadele ederek, sonuna kadar sesimizi duyurmaya devam etmeliyiz”²⁴⁹

Derneklerdeki çözülmenin federasyon üzerinde yarattığı olumsuz etki, iç huzursuzluklara yol açarken, bu huzursuzluklar 1999 başında yönetim değişikliğine yol açar, değişen yönetimde ağırlığı ilk dernekçilerden oluşan daha muhafazakar olarak tanımlanabilecek bir grubun yönetimi devralması, paradigma değişimi sürecinin yarıdan kalmasına yol açarken, krizin nedenlerinin doğru tahlil edilemeyerek, uluslararası girişimlere ağırlık verilmesi ve kaymaya devam eden tabanı güçlendirici tedbir

²⁴⁹ ABTTF 13. Dönem Faaliyet Raporu, 2 Ekim 2002-27 Mart 2005, [Witten]:yy, [2005], s. 29.

alınmaması, zeminin kayganlığını arttırır.²⁵⁰ Yukarıda anlattığımız 2006 tüzük değişiklikleriyle federasyon başkanını ön plana çıkaran örgüt yapısı pratikte çok daha önceden kendiliğinden ortaya çıkmıştır. Yapının bu boyutu dikkate alınmaksızın İngiltere Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği'nin başkanlığını da yapan Necmi Hasanoğlu'nun başkanlığa getirilmesi, anılan dernek haricinde tüm üyeleri Almanya'da bulunan federasyonun soruna yerinde müdahale etme imkânını ortadan kaldırmıştır. Son olarak 2001 yılında gerçekleşen 11 Eylül saldırılarının ardından Avrupa'da güvenlik algılamalarının değişmesi ve "Müslümanlara ait örgütler" üzerinde denetimin arttırılması, mesafeler nedeniyle sürekli kayıt tutulamayan federasyonu güç durumda bırakır ve yöneticilerin bildirdiğine göre federasyon kapanmanın eşiğine gelir.²⁵¹ Tüm bu gelişmeler 2002'de yeniden yönetim değişikliğini beraberinde getirir.

2002 Ekim ayında seçilen 13. dönem yönetim kurulu, Mart 2005'e kadar gerçekleştirdiği faaliyetlerinde ağırlığı derneklerin yeniden güçlendirilmesi çalışmasına verir, derneklerce düzenlenen gecelere katılan yöneticiler, Batı Trakya'da yurttaşlık hakları ihlallerinin sona erdiği anca azınlık hakları alanındaki ihlallerin hala devam ettiğini, buna karşı hep beraber mücadele edilmesi gerektiğini vurgulayan konuşmalar yaparlar.²⁵² Düzenlenen iftar sofraları, sergi ve konferanslar ortak kimliğin yeniden üretiminde araç olarak kullanılır. Ortak kimliği yeniden üretmeye yönelik özendirici uygulamalar yanında üyelik aidatlarını ödemeyen derneklere uygulanan üyelikten çıkarma cezaları, yapının disipline edilmesinde önemli rol oynar.²⁵³ Güçsüz düşen ABTTF'nin karşısında Güney Almanya'daki Nürnberg kentinde kurulmuş "Club Komotini" adlı derneğin Batı Trakya "Müslüman" azınlığının Avrupa'daki temsilcisi olarak lanse edilmesine karşı sürdürülen mücadele önemlidir. Nürnberg yakınlarında

²⁵⁰ 1999-2002 yıllarını kapsayan 11 ve 12. dönem yönetimlerinin faaliyetlerinin özeti için bkz. Alioğlu, **Dünden Bugüne...**, s. 426-436

²⁵¹ Ancak bu dönemde gerçekleştirilen çok önemli çalışmaların da göz ardı edilmemesi gerekir. 2000 yılında gerçekleştirilen ve tüm dünyadaki Batı Trakya Türk kurumlarının temsilcilerini bir araya getiren kurultay ve çalışmaları daha önceleri başlamış, ancak aktif hale getirilemeyen "Cenaze Nakli Yardımlaşma Fonu"na işlerlik kazandırılması bu dönemde olmuştur.

²⁵² Örnekleri için bkz. **ABTTF 13. Dönem Faaliyet Raporu...**,

²⁵³ 2004 yılı sonu itibarıyla son iki yılın aidatlarını kısmen dahi olsa ödememiş Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Derneği, Viersen Derneği, BEBTAB, Duisburg Derneği, Gütersloh Derneği, Herzogenaurach Derneği ve Lippstadt Derneği üyelikten çıkarılır. Mart 2005'de gerçekleştirilen genel kurulda sert tartışmalara yol açan üyelikten çıkarmalar, BEBTAB, Gütersloh, Herzogenaurach ve Lippstadt derneklerinin aidatlarını toplantı esnasında ödeyerek, tekrar üyeliğe alınmaları, diğer derneklerin de ödemelerini yapmaları halinde üyeliklerinin başlatılması şeklinde bir çözüme kavuşturulur. **ABTTF 14. Dönem Genel Kurulu Tutanakları**, Giessen, 27 Mart 2005. Genel kurul kararıyla üyeliğe kabul edilen dört dernek haricinde, taksitli ödeme teklifini kabul eden Bavyera Batı Trakya Türkleri Derneği 2006 yılı itibarıyla normal üyelik statüsünü sürdüren, Viesen ve Duisburg derneklerinin üyelikleri hala askıdadır.

kurulmuş derneğin üyesi olduğu Yunan Trakya Federasyonu'nun Stuttgart'ta düzenlediği etkinliğe ilişkin Yunan basınında çıkan haberlere karşı 29 Haziran 2003 tarihinde ABTTF adına yapılan basın açıklamasında şu sözler yer almaktadır:

“Avrupa’da yasayan Batı Trakya Türkleri, ‘Club Gümülcine (Komotini)’ başkanı tarafından temsil edilmiş gösterilmesi, biz Avrupa Batı Trakya Türk Federasyon yönetim kurulu olarak şaşkınlığa uğradığımızı ve gerçeği yansıtmadığı tarafımızdan belirtilmektedir. Dolayısıyla 5.000 üyesi bulunan 30 derneğin üst kurulu olan ‘Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’ Avrupa’nın çeşitli ülkelerinde yasayan tüm Batı Trakya Türk Azınlığı’nı temsil etmektedir. Azınlığımızın yıllar boyu vermiş olduğu mücadele sonucu elde edilen vatandaşlık haklarımızın sağlanması ile birlikte (kaldırılan ağır baskılar), ülkemiz Yunanistan Batı Trakya Türk toplumundan uzak duran ve ekonomi durumu iyi olmayan insanlarımıza maddi ve manevi destek’te bulunup ‘Club Gümülcine (Komotini)’, ‘Club İskeçe (Xanthi)’ gibi isimler altında dernekler kurdurulmaktadır. Söz konusu derneklerin, Avrupa Yunan Trakya Federasyonu’na üye yapmak ile Yunanistan ve Almanya’daki kamuoyuna Batı Trakyadaki Azınlığın Türk değil de Helen Müslümanları olduğu gösterilmek istenmektedir. Ayrıca Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’nu ve camiasını muhatap dışı bırakılmak istenildiği görülmekte. Değişik kültürlere sahip olan Avrupa’nın Anayasası AB Dönem Başkanlığı yapan ülkemiz tarafından dünya kamuoyuna duyurulurken, halen Batı Trakya’da Azınlığın Türk değil de Müslüman olduğuna iddia etmesi üzücü, ancak bir gerçektir.”

Örgüt içerisindeki muhafazakâr ve liberal kanatlar arasında bir koalisyon görünümü taşıyan 13. dönem yönetiminin görevinin sona erdiği Mart 2005’den bu yana yönetimde ağırlığı liberal eğilimliler almış, bir önceki dönemde sağlamlaştırılan yapıda sınıtlar tam anlamıyla giderilmemiş olmasına karşın kurumsallaşma yolunda önemli adımlar atılarak, tabanı besleyici farklı mekanizmalarla, uluslararası girişimler eski etkinliğini kazanmıştır.

2.3.3. ABTTF’nin Güncel Faaliyetleri ve Genel Yaklaşımları

Almanya’nın “yabancılar politikası” açısından en liberal eyaletleri arasında sayılan Kuzey Ren Vestfalya’da (Nord-Rhein Westfalen) zengin maden yataklarıyla bilinen ve bu nedenle büyük bir yabancı nüfusu içinde barındıran Ruhr havzasının

küçük bir kenti olan Witten’de (110.000 nüfuslu) kurulu Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF), kent merkezinde Rus ve Türk göçmenlerin yoğun olarak yaşadığı bir semtte eski bir dükkândan dönüştürülmüş, yaklaşık 70 m²’lik ofisinde faaliyetlerini sürdürmektedir. İki yarı zamanlı çalışan personel ve bir sekreterden oluşan kadrosunda ofis dışından çalışan dört tercümanı bulunan federasyonun çalışmaları, uluslararası lobicilik, azınlığın uluslararası tanıtımı, basın-yayın faaliyetleri ile sosyal, sportif ve kültürel aktivitelerden oluşmaktadır. Bu faaliyetler federasyon personeli yanında gönüllüler tarafından yürütülmektedir.

2.3.3.1. ABTTF’nin Faaliyet Alanları

2.3.3.1.1 Uluslararası Lobicilik

Kuruluşundan beri temel fonksiyonu Batı Trakya Türk azınlığının haklarını uluslararası platformlarda savunmak olan ABTTF, bu yöndeki çalışmalarını kesintisiz biçimde sürdürmektedir. Sözüünü ettiğimiz meşruiyet krizinin en sert biçimde hissedildiği ve tabanı güçlendirmeye yönelik çabaların ağırlık kazandığı 2002-2005 yılları arasında dahi AGİT İnsani Boyut Toplantıları ve Birleşmiş Milletler Azınlıklar Çalışma Grubuna katılan kurum temsilcileri, HABITAT gibi dünya çapındaki organizasyonlardan ulusal sahalarda gerçekleştirilen pek çok toplantıya katılarak lobi faaliyetlerini sürdürmüştür.²⁵⁴ Gerçekleştirilen görece az sayıda uluslararası girişimden en önemlisi kanaatimizce kurumun Avrupa Halkları Federal Birliği (Föderalistische Union der europäischen Völker - Alm. FUEV-İng. FUEN) toplantılarına uzun bir aradan sonra ilk kez katılmış olmasıdır.²⁵⁵ Avrupa sınırları içerisinde yaşayan farklı azınlıklara ait 72 örgütü bir araya getiren bu üst kuruluş, Avrupa içerisinde azınlıklar arasında kurulmuş en büyük çatı örgüt olup, Avrupa Konseyi ve Parlamentosu tarafından azınlıklara ilişkin konularda muhatap alınan bir kuruluştur. Avrupa Birliği vatandaşı Batı Trakya Türklerinin “Avrupalı kimliğine” dahil olma yönündeki eğiliminin²⁵⁶, diğer azınlıklarla kurulan özdeşim üzerinden bir geçiş

²⁵⁴ Bu dönemdeki faaliyetlere dair bkz **ABTTF 13. Dönem Faaliyet Raporu...**,

²⁵⁵ FUEN’in 24-25 Mayıs 1990 tarihlerinde Münih’te düzenlediği kongreden sonra Mayıs 2004’de düzenlenen 49. Uluslar Kongresi, ABTTF temsilcilerinin dahil olduğu ilk toplantı olmuştur. 1990’daki toplantıya Münih kentinde bulunan ABTTF yöneticisinin iştiraki ve toplantıya ilişkin olarak kendisince alınmış notlar, bu katılımın tesadüfi nitelik taşıdığını göstermektedir. Özkan Hüseyin, “Avrupa Halk Topluluğu Federatif Birliğinin Münih’te Tertiplemiş Olduğu Toplantının İzlenimleri”, (basılmamış notlar-çoğaltma), 25.05.1990.

²⁵⁶ Milliyet Gazetesi’nin Avrupa baskısında yayımlanan bir haberde ABTTF Başkanı Halit Habipoğlu’nun şu demecine yer verilmektedir: “*FUEN gibi Avrupa azınlıklarını bir araya getiren platformları oldukça önemsiyoruz. Avrupa’nın bir parçası olan bizler, ancak azınlık olarak yaşayan diğer kardeşlerimiz ve Avrupalı*

alanı bulmasını sağlayan bu platformdaki çalışmalar aradan geçen zaman içinde hayli hızlanmış bulunmaktadır. 19. madde mağdurları için Aralık ayında başlatılan kampanyalara FUEN'in de iştirak etmesi²⁵⁷ ve FUEN'in Yunanistan'a gerçekleştirdiği resmi ziyaretin duraklarından biri olan Batı Trakya'ya giden heyete ABTTF yöneticilerinin de katılması gibi pratik gelişmelerle görülebilir olan bu işbirliği daha da yoğunlaşmaya açık görünmektedir.

ABTTF'nin uluslararası girişimlerinde önemli bir yer tutan bir diğer örgüt, Avrupa Konseyi'dir. 46 Avrupa ülkesinin ulusal parlamentolarından temsilcilerin yer aldığı Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi toplantıları, kuruma yapılan ziyaretlerin gerçekleştirilme dönemlerini göstermektedir. ABTTF'nin kuruluşundan önce de sürdürülen uluslararası mücadelede önemli yer tutan Konsey'de yürütülen çalışmalar, meseleye taraf ülkeler Türkiye ve Yunanistan'ın bir arada bulunduğu bir zemin teşkil etmenin yanı sıra²⁵⁸, Avrupa'daki insan ve azınlık haklarına dair gelişmelerin öncülüğünü yapması itibarıyla özellikle tercih edilmektedir. Diğer yandan Avrupa ulusal parlamentolarının temsilcilerini bir araya getiren kuruluş diğer yandan meselenin ulusal parlamentolara taşınabilmesi konusunda da işlevsellik arz etmektedir. Avrupa sathında çözüm arama çabası açısından sembolik bir değer arz eden kurum, gelecekte bu konumunu günden güne güçlenen Avrupa Parlamentosu ile paylaşacak görünmektedir. Zira ABTTF Faaliyet programının 2006 yılı için öngördüğü etkinlikler arasında Avrupa Parlamentosu'nda gerçekleştirilecek etkinlikler önemli yer tutmaktadır.²⁵⁹ ABTTF'nin uluslararası girişimlerini sürdürmek üzere "Uluslararası Siyasi Çalışmalar Grubu" adlı gönüllülerden oluşan bir çalışma grubu bulunmaktadır.

dostlarımızın desteği ile sorunlarımızı çözebiliriz. Sürekli genişleyen Avrupa'da azınlıklar olarak en çok yeterli söz hakkına sahip olamamaktan şikâyetçiyiz. Çok küçük bir nüfusa sahip Lüksemburg dahi AB kararlarında belirleyici olabilirken, toplamdaki nüfusları pek çok AB ülkesini geride bırakan azınlıklar etkili olamamaktadır", Milliyet, 5 Mayıs 2005, s. 12. (Alt çizgi orjinal metinde yer almayıp, vurgulama amaçlı olarak eklenmiştir. (CŞ))

²⁵⁷ FUEN Başkanlığı'nca kampanyaya destek amacıyla yayımlanan basın bildirisi için bkz. "RESOLUTION 2005-01", http://www.fuen.org/pages/deutsch/archive/d_6_05.html, Bağlantı tarihi: 10 Şubat 2006. FUEN temsilcileri ile Batı Trakya ziyareti için bkz.; Georgios N. Papadakis, "EU Double Standards: FUEN Visits Greece", http://www.florina.org/html/2006/fuen_visits_greece.html ; Bağlantı tarihi: 30 Mayıs 2006.

²⁵⁸ Batı Trakya Türklerince anavatan olarak görülen Türkiye temsilcilerinin Konsey içinde yer alması, ABTTF'ye yürütülecek faaliyetlerde doğal bir müttefik kazandırmaktadır. ABTTF tarafından hazırlanan bir soru önergesinin Türk delegasyonu üyesi Mehmet Tekelioğlu tarafından parlamento gündemine götürülmesi örneğinde görüldüğü gibi Türk delegasyonu üyeleri uluslararası girişimlerde Batı Trakya azınlığı temsilcileri ile işbirliğine gitmektedir. "Tekelioğlu Yunanistan'ı Avrupa Konseyi'ne şikâyet etti", **ABHABER**, http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=11168, Bağlantı tarihi: 30. Nisan 2006.

²⁵⁹ **ABTTF Faaliyet Raporu**, 27 Mart 2005-21 Mart 2006, Witten, 2006, s. 25-26.

2.3.3.1.2. Azınlığın Tanıtımı ve Basın-Yayın Çalışmaları

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun uluslararası çalışmalarını bütünleyici bir boyut taşıyan tanıtım çalışmalarında en önemli araç internet teknolojisinin sağladığı imkânlardır. Dört dilde yayın yapan bir internet sitesi olan Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, azınlığa ilişkin güncel gelişmeleri ve kurumsal açıklamaları bu kanaldan dünyaya açmakta, Nisan 2005'den itibaren faal halde bulunan Basın Bürosu'nca hazırlanan metinler, e-posta kanalıyla binlerce adrese dağıtılmaktadır.

Yayıncılık da ABTTF'nin tanıtım faaliyetlerinin bir parçasını oluşturmaktadır. Mayıs 2005'den beri aylık olarak Türkçe yayımlanan "ABTTF Haber Bülteni" en önemli yayını oluşturmaktadır. İki A3 ebadında kâğıda önlü arkalı olarak basılan sekiz sayfalık siyah beyaz bülten, ABTTF ofisinde bir fotokopi makinesi aracılığıyla çoğaltılarak dağıtılmaktadır. Yaklaşık 500 tirajlı bülten 90'lı yılların ortalarında çıkarılan ancak uzun süre devam edemeyen "Almanya'dan Batı Trakya" adlı yayın organının ardından ABTTF tarafından çıkarılan ikinci süreli yayındır. Ücretsiz olarak Avrupa'daki dernekler ve Batı Trakya'da dağıtılan bültenlerin ortalama üç aylık periyotlarla yayımlanan Almanca, İngilizce ve Yunanca versiyonları da bulunmaktadır. 2000'li yıllara girilirken başgösteren meşruiyet krizini çözmek üzere tabana yönelik aktivitelerin azalmaya başlamasından sonra, ortak kimliği yeniden kurmak ve tabana bilinç taşıma fonksiyonunu Türkçe ABTTF Haber Bülteni devralmıştır. ABTTF yayınları arasında diğer önemli yeri, büyük bölümü Batı Trakya Türk azınlığına dair olarak hazırlanmış broşürler tutmaktadır. Diğer yandan Batı Trakya Türklerine ilişkin çıkmış haberler kurumca arşivlenerek üç aylık periyotlarla yayımlanmaktadır.

ABTTF'nin tanıtım faaliyetleri kapsamında değerlendirilebilecek ancak kendi başına bir çalışma alanı olmaya aday bir diğer faaliyet ise bilimsel çalışmalardır. Kurum tarafından yayımlanmış hâlihazırda iki rapor bu alanda planlanan çalışmaların zeminini teşkil etmektedir.

2.3.3.1.3. Sosyal, Kültürel ve Sportif Aktiviteler

Sosyal, sportif ve kültürel aktiviteler alanını daha ziyade üye derneklere bırakmış ABTTF, derneklerin altından kalkamayacağı derecede büyük çaplı aktiviteleri ya doğrudan gerçekleştirmekte ya da bu tür aktiviteler için koordinatörlük görevini üstlenerek, derneklerle birlikte çalışmalar gerçekleştirmektedir.

Dernekler ve federasyon için önemli bir gelir kaynağı teşkil eden eğlence amaçlı toplantılar, sosyal ve kültürel alanda gerçekleştirilen faaliyetler arasında önemli yer tutmaktadır. Federasyonun kuruluşundan itibaren mali olanak yaratmak ve azınlık önderlerinin azınlık mensuplarıyla buluşabileceği bir zemin hazırlamak amaçlı bu tür etkinlikler, kurumun iş yüküne bağlı olarak gerçekleştirilmektedir. Kurumsal kriz evresinde yeni bir heyecan yaratmak amacıyla 2500 dolayında katılımcıyla gerçekleştirilen 2003 Yılbaşı Balosu, bu tür etkinlikler arasında en büyüklerden biri olarak sayılabilir. Gelenekselleştirilmesi düşünülen bu etkinlik²⁶⁰ anılan tarihten bu yana tekrar gerçekleştirilememiştir. Sosyal etkinlikler alanında ABTTF'nin gösterdiği faaliyetler 2002-2005 yılları arasında farklı bir boyut arz etmeye başlamıştır. Bu evrede sosyal etkinlik doğrudan derneğe taşınarak canlılık yaratılmak istenmiştir. Batı Trakya'dan azınlık önderlerinin katıldığı derneklerdeki iftar sofraları ve seminerler bu tür etkinlikler arasında sayılabilir.²⁶¹

Sosyal Dayanışmaya ilişkin olarak derneklerce sürdürülen, ancak derneklerin büyüklüğü ve üyelerin mali gücüyle sınırlı cenaze nakil yardımı, ABTTF bünyesinde oluşturulmuş “Cenaze Nakil Yardımlaşma Fonu” tarafından yürütülmektedir. Üye şahsın eş ve 18 yaşından küçük çocuklarının da istifade edebildiği fonun kapsadığı kişi sayısı 1200'ü bulmaktadır.

1993 yılında bir futbol takımı da olan Giessen Derneği'nce ilk kez düzenlenen Batı Trakya Futbol Turnuvası'nın gördüğü ilgi üzerine etkinliğin her yıl farklı bir kentte düzenlenmesi ve turnuvayı düzenleyecek derneğin ABTTF tarafından tespiti kararlaştırılır. 1995 yılında Dr. Sadık Ahmet'in yaşamını yitirmesinin ardından, onun adına düzenlenen turnuva, her yıl Almanya'nın farklı köşelerinden 1000 civarında insanı bir araya getirmektedir. Batı Trakya'da geleneksel yağlı güreşlere benzer şekilde bir şenlik havasında geçen etkinliğe çok sayıda aile de iştirak etmekte, etkinlik farklı bölgelerde yaşayan Batı Trakya Türkleri için birbirleriyle görüşme olanağı sunmaktadır.

ABTTF'nin bu alandaki aktiviteleri arasında bir göçmen örgütü olarak sürdürdüğü faaliyetler de sayılabilir. Ancak bu alandaki çalışmalar konunun önemine nazaran ayrı bir bölüm başlığı altında ileride incelenecektir.

²⁶⁰ ABTTF 13. Dönem Faaliyet Raporu..., s. 71.

²⁶¹ Aynı yer bkz s.47- 50.

2.3.3.2. ABTTF'nin Azınlığın Temel Meselelerine Yaklaşımı

ABTTF azınlığın genel çizgisi dahilinde yenilikçi çizgisiyle azınlık örgütleri arasında farklı bir noktada durmaktadır. ABTTF'ye kendine haslık kazandıran nitelikleri bu bölümde ele alınacaktır.

2.3.3.2.1. Batı Trakya'daki Sorunlara Dair Genel Yaklaşım

Kendisini Batı Trakya'da yaşanan sorunlar çerçevesinde kurgulamış bir kurum olan ABTTF, temel yurttaşlık hakları alanında iyileşme sonrasında tüm Batı Trakya örgütleri ile beraber yaşadığı derin meşruiyet krizini bugün büyük ölçüde aşarak, azınlığın temel haklarının savunusuna yönelmiştir. Doğrudan bölgeyi ilgilendiren sorun alanlarına (Kimlik, Eğitim, Din, Vakıflar vd.) ilişkin çok fazla ayırıcı bir yaklaşımı bulunmayan bu meselelerin uluslararası kurumlara taşınmasında aracılık vazifesi gören ABTTF, bölge dışında yaşayan Batı Trakya Türklerini de yakından ilgilendiren konulardan biri olan 19. madde mağduriyetlerinin giderilmesi konusunda aktif tavır almakta, diğer azınlık kuruluşlarını da peşinden sürüklemektedir. ABTTF'nin en iddialı projelerinden biri olan 19. madde mağdurları projesi 2005 yılı başından itibaren aktif olarak uygulamaya konur, oluşturulmasına başlayan bilgi bankası ile mağdurlara dair verilerin derlenmesine girişilir. Mart ayında gerçekleştirilen genel kurulda meselenin çözümü için aktif tavır alınması kararının ardından²⁶² Nisan 2005'de toplanan AKPM'ye gerçekleştirilen ziyaretin ana temalarından birini 19. madde mağdurlarının sorunlarının çözümü oluşturmaktadır.²⁶³ Haziran ayında ise izlenecek politikanın yönü belirginleşmeye başlar; mağdurlara yönelik toplu siyasi çözüm. Siyasi çözüm politikasına gerekçe mağduriyetlerin giderilmesi için uzun zaman ve yüksek maliyetin pek çok azınlık mensubu için aşılabilir olmayışıdır.²⁶⁴ Diğer yandan mahkeme yoluyla çözümün güçlüğü karşısında, kendi vatandaşları olan insanların uğradığı haksızlığa karşı Avrupa Birliği'nin harekete geçmesi beklentisi oluşmuştur.²⁶⁵ Eylül ayında gerçekleştirilen AGİT İnsani Boyut Toplantılarına katılan ABTTF temsilcisi siyasi

²⁶² “Yunanistan’da Eşit Haklar İstiyoruz”, **Milliyet Gazetesi** Avrupa Baskısı, 31 Mart 2005. “ABTTF AIHM’ye Gidiyor”, **Türkiye Gazetesi** Avrupa Baskısı, 1 Nisan 2005.

²⁶³ “Soydaşların Sorunları Avrupa Gündeminde”, **Milliyet Gazetesi** Avrupa Baskısı, 4 Mayıs 2005.

²⁶⁴ “ABTTF Başkanı Halit Habipoğlu: ‘Vatansızlar için Siyasi Çözüm Şart’”, **Gündem Gazetesi**, 10 Haziran 2005.

²⁶⁵ “19. Madde AB'nin de Sorunudur”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=812&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 25 Ağustos 2005.

çözüm görüşünü bir kez daha dile getirir.²⁶⁶ Aralık ayı ortasında AKPM Başkanı René van der Linden'e hitaben hazırlanan binlerce kartpostalın²⁶⁷ dağıtımı yapılarak, tüm Avrupa'yı kapsayan bir kampanya başlatılır. ABTTF'nin internet sitesi üzerinden desteklenen kampanyalar Ocak 2006'da tekrar ziyaret edilen Avrupa Konseyi üzerinde önemli etki bırakır.²⁶⁸ Basın duyuruları, televizyon programları ve uluslararası girişimlerle gündemde tutulan 19. madde mağdurlarının sorunlarının çözümü konusu, Batı Trakya'daki azınlık önderlerinin de ilgi alanına girmeye başlar. Yunan Parlamentosu'ndaki azınlık tek milletvekili olan İlhan Ahmet, parlamentoya götürdüğü soru önergeleri ile konuya ilişkin resmi sayıların açıklanmasını ve yeni politikalar geliştirilmesini sağlar.²⁶⁹ En çok mağduru yaşadığı ülke olan Türkiye'de de konuya ilişkin hareketlilik artar. Mağdurların bilgilendirilmesi için konunun uzmanlarının

²⁶⁶ ABTTF temsilcisinin toplantılarda yaptığı konuşmalara (Türkçe, Almanca, İngilizce, Rusça olarak) ve Yunan delegasyonunun cevabına (İngilizce) internet üzerinden ulaşılabilir. Bkz. <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=823&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 30 Eylül 2005.

²⁶⁷ AKPM Başkanı Hollandalı René van der Linden'e gönderilen İngilizce kartpostalların ön yüzünde şu ifadeler yer almaktadır:

“Bay René van der LINDEN

Avrupa Konseyi Parlamenterler Asamblesi Başkanı,

1955'den 1998'e kadar yürürlükte kalan Yunan Vatandaşlık Yasası'nın 19. maddesi ile “tek suçları” Yunan soyundan olmamak olan 80 binin üzerinde Türk idari kararlarla Yunan vatandaşlığından çıkarılmıştır.

Alınan kararlar mağdurlara bildirilmediğinden, bu kararlar yıllar sonra tesadüfen öğreniliyordu. Bu sırada idari dava açma süresi dolmuş olduğu için hukuki bir çözüm sağlanamıyordu.

Kanun maddesi yürürlükten kaldırılmasına rağmen, mağdurların vatandaşlıkları geri iade edilmediğinden, bu insanlar vatanlarından uzakta, yeni bir yılı daha hüznle karşılamaktadırlar.

Başkanlığınızı yaptığınız Avrupa Konseyi Parlamenterler Meclisi çatısı altında bir siyasi çözümün gerçekleşebileceğine inanmaktayım. Doğup büyüdüğü topraklara yabancılaştırılmış insanların bir dahaki yıla sevinçle girebilmeleri için desteğinizi beklemekteyim.

Yeni yılınızı en içten dileklerle kutlar, 2006 yılının tüm insanlığa sevgi, barış ve huzur getirmesini temenni ederim.

Saygılarımla”

Kartpostal kampanyasına benzer çalışmaların izlerini ABTTF'nin kuruluş yıllarında da izlemek mümkündür. Federasyonun kurulduğu yıl, Avrupa'daki derneklerce hazırlanan mektuplar Avrupa Parlamentosu üyelerine ve dönemin AK Başkanı Ludwig Steiner'e dernekler vasıtasıyla 2000 civarında mektup gönderilmiştir. Dağınık halde yaşayan bir nüfusu ortak harekete geçirmek için hayli kullanışlı olan bu yöntemi, 2005 yılı sonunda uygulanan kartpostal kampanyası örneğinde özel kılan kampanyanın yürütülüşünde Avrupalı diğer azınlıkların da müttefik olarak seçilmiş olmasıdır. Bkz. Özkan Hüseyin, “Almanya'daki Batı Trakya Türk Federasyonu'nun Siyasi Faaliyetleri”, **Uluslararası Batı Trakya Paneli 31 Ağustos 1995: (Tebliğler-Belgeler-Yankılar)**, der. Muhittin Soyutürk, Feyyaz Sağlam, İzmir: BTTDD İzmir Şubesi Yayınları, 1996, ss. 71-76, s. 74.

²⁶⁸ “ABTTF Yetkilileri AKPM'de”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=880&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 2 Şubat 2006. “Batı Trakya için Kampanya”, **Radikal**, 15 Aralık 2005, “Batı Trakya Türkleri Hak Arıyor”, **NTVMSNBC**, <http://www.ntvmsnbc.com/news/353847.asp>, Bağlantı tarihi: 15 Aralık 2005.

²⁶⁹ İlhan Ahmet'in Nisan 2005 sonundan itibaren bu alanda yürüttüğü çalışmalar, milletvekilinin web sitesi www.ilhanahmet.com adresinden takip edilebilir.

katıldığı paneller düzenlenmeye başlar.²⁷⁰ ABTTF'nin çalışmaları en çok azınlığa ilişkin yazılan uluslararası raporlara yansımalar yapar. ECRI'nin hazırladığı raporda konuya geniş yer ayrılmasının ardından bir süre gündemden düşen konu, Amnesty International'ın 2005 Ekim ayında yayımladığı raporda tekrar gündeme gelir. “Yunanistan: Karanlık Alan: Göçmen ve Azınlıkların Hakları Hâlâ Gri Bir Alan” başlığı ile hazırlanan raporda savunulan tezlerin ABTTF'nin tezleri ile benzeşimi dikkat çekicidir.²⁷¹ Yine ABTTF'nin Avrupa Konseyi'nde yürüttüğü çalışmalar kapsamında, Batı Trakya Türk azınlığına ilişkin olarak kendisine görev çağrısı yaptığı sabık İnsan Hakları Komiseri Alvaro Gil-Robles'in raporunda da mesele yer bulur.²⁷²

Nisan 2006 başında ABTTF'nin AKPM'yi ziyaretinde siyasi çözüm politikası açısından önemli bir adım atılır, konu bir soru önergesi olarak AKPM gündemine taşınır. ABTTF tarafından hazırlanıp, TBMM üyesi Mehmet Tekelioğlu tarafından parlamentoya sunulan soru önergesine²⁷³ Bakanlar Komitesi'nce verilen resmi yanıtla, Avrupa Konseyi'nin resmi ağızlarından Yunanistan'ın sorunu çözmesi gerektiği beklentisi dile getirilir.²⁷⁴ Siyasi çözüm politikasını sürdüren ABTTF, bu çalışmalara paralel hukuki çözüm için de çalışmalar başlatır. 15 Nisan 2006'da Giessen kentinde

²⁷⁰ Şubat 2006'da Soma'da ve 2 Nisan 2006'da Bursa'da gerçekleştirilen bu panellere ilişkin ayrıntılı bilgi için bkz. “Soma'da 19. Madde Mağdurları İçin Panel”, **Gündem Gazetesi**, 24.02.2006, “19. Madde Panelinin İkincisi Bursa'da Yapıldı”, **Gündem Gazetesi**, 07.04.2006.

²⁷¹ Karş. Amnesty International, **Greece: Out Of The Spotlight: The Rights of Foreigners And Minorities Are Still a Grey Area**, 5 Ekim 2005, <http://web.amnesty.org/library/index/engneur250162005>, Bağlantı tarihi: 15 Ekim 2005. “Statement of Federation of Western Thrace Turks in Europe”, http://www.abtff.org/ekler/AGIT05/EN_Working_Session_I_Democratic_Institutions_Citizenship_and_political_rights.pdf?session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef, Bağlantı tarihi: 30 Eylül 2005.

²⁷² ABTTF'nin sabık AK İnsan Hakları Komiserine 2005 Temmuz'unda yaptığı görev çağrısına dair bkz. “ABTTF Avrupa Konseyi'ne Başvuruda Bulundu”, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=806&arsiv=1&session=af700c449c42648c4b08c6aca21c5522>, Bağlantı tarihi: 31 Temmuz 2005.

Komiser tarafından hazırlanan rapor, kullanılan ifadeler nedeniyle ABTTF'nin tepkisini çekmiş olmasına rağmen, rapora dair yapılan açıklamada 19. madde mağduriyetlerine ve azınlığın geneline 2002'de yayımlanan rapora göre daha fazla yer ayrılması memnuniyet yaratmış görünmektedir. Rapora ilişkin açıklama için bkz. “Alvaro Gil-Robles'e Kınama”, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=907&arsiv=1&session=af700c449c42648c4b08c6aca21c5522>; Bağlantı tarihi: 13 Nisan 2006.

Sabık komiserin 2002 yılında hazırladığı rapor için bkz. “Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to the Hellenic Republic, 2-5 June 2002”, <https://wcd.coe.int/com.instranet.InstraServlet?Command=com.instranet.CmdBlobGet&DocId=291816&SecMod e=1&Admin=0&Usage=4&InstranetImage=26210>, Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2005.

²⁷³ “Parliamentary Questions for Oral Answers”, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc06/EDOC10883.htm>; Bağlantı tarihi, 13 Mayıs 2005.

²⁷⁴ Bkz. “2006 ORDINARY SESSION (Second part) REPORT, Twelfth sitting, Wednesday 12 April 2006 at 10 a.m. ADDENDUM 1”, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/Records/2006-2/E/0604121000EAD1.htm>, Bağlantı tarihi: 7 Mayıs 2006.

gerçekleştirilen panelde AİHM’nde dava açmak isteyen kişilere davaları gönüllü olarak üstlenmeyi kabul eden Prof. Dr. Tekin Akıllıoğlu vasıtasıyla ücretsiz hukuki destek sağlanacağı duyurulur.

2.3.3.2.2. Türk - Yunan İlişkilerine Bakış

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’nun politik yaklaşımına rengini veren en önemli faktör, kurumun azınlık meselelerine ilişkin olarak Türk-Yunan ilişkilerine bakış açısıdır. Statüsü iki ülke arasında yapılan iki ve çok taraflı anlaşmalarla belirlenmiş azınlığın “vatan” kavramıyla özdeşim kurduğu Yunanistan ve “anavatan” olarak gördüğü Türkiye ile güçlü bağları bulunmaktadır. Bu güçlü bağlar çoğu zaman iki devlet arasındaki ilişkilerde çarpık bir biçimde hayat bulmuş karşılıklılık mantığının azınlık tarafından da meşru olarak algılanmasına yol açmıştır.²⁷⁵ Son yıllarda sorunların diğer ülkedeki azınlığın veya azınlıkların durumundan bağımsız olarak vatandaşı olunan ülke içerisinde çözüme kavuşturulması yönünde bir bilinç geliştiren Batı Trakya Türkleri²⁷⁶ arasında karşılıklılık mantığına karşı söylemin an açık savunuculuğunu ABTTF yürütmektedir. Aralık 2006’da Avrupa Konseyi’nde gündeme gelen Türkiye ve Yunanistan’daki azınlıkların koşullarının ortak bir raporda ele alınması fikrinin kamuoyuna yansımaları üzerine ABTTF Başkanlığı’ndan yapılan açıklama da şu sözler yer almaktadır:

“Türkiye’deki gayrimüslim azınlıklar ile Yunanistan’da yaşayan azınlığımızın haklarını garanti eden Lozan Antlaşması’nın 37-45. maddeleri, uluslararası hukukun ana ilkelerine aykırı olarak karşılıklılık ilkesi çerçevesinde uygulandı. Karşılıklılık bir ülkenin kendi vatandaşlarını bazı haklardan alıkoyması anlamına gelmez, bir diğer ülkenin kendi vatandaşlarına haksızlık yapması da bu durumu meşrulaştırmaz. Bu hata tarihte yapıldı. Umarım hazırlanacak rapor da bu hatayı tekrar eder nitelikte olmaz”²⁷⁷

Bu yaklaşıma karşın kurum iki ülke arası azınlıklara dair sürdürülen pazarlıklardan kendisini tamamen soyutlamış değildir, ancak bir bütünleyici yaklaşım

²⁷⁵ Bkz. Ahmet Kayıhan, “Batı Trakya Türklerinin Haklarının Savunma Stratejisinin Esasları”, **Batı Trakya Dergisi**, cilt 7, sayı 74, 1973, ss. 11-15, s.14.

²⁷⁶ Batı Trakya Basınında bu yaklaşıma bir örnek için bkz. Hülya Emin, “Atina’dan Heybeli’ye”, **Gündem Gazetesi**, 5 Mayıs 2006.

²⁷⁷ Kelimelerin altları vurgulama amacıyla çizilmiştir (CŞ). “Karşılıklılık Mantığına Geçit Verilmemelidir”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=854&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 8 Aralık 2005.

olarak bu tür pazarlıklar Yunanistan'dan hak talebinde bulunmak için fırsat olarak görülmektedir. AKPM'deki Türk ve Yunan delegasyonları başkanlarının Gökçeada ve Bozcaada'daki Rum azınlığın sorunlarını çözmek üzere anlaşmaya varmaları üzerine ortaya konan vakıflar sorununa çözüm talebi, bu bağlamda değerlendirilmelidir.²⁷⁸ Diğer yandan Batı Trakya'daki sorunların toptan çözümünü sağlayacağına inandıkları Türkiye'nin AB üyeliği, ABTTF tarafından aktif olarak desteklenmektedir.²⁷⁹

2.3.3.2.3. Barışçıl Hak Arama Mücadelesi: Sokaklardan Salonlara

Kitlesel sokak gösterilerine 1980'lere kadar yabancı olan Batı Trakya Türklerinin İnhanlı'da başgösteren arazi uyuşmazlığı üzerine gösterdikleri direniş, Frankfurt ve Bonn'da düzenlenen sokak gösterilerine ilk ateşi verir. Azınlık hareketini sokaklara taşıyan Avrupalı Batı Trakya Türkleri, Almanya'da en sonuncusunu 1996'da Bonn'da gerçekleştirdikleri bu tür eylemlere son vermiş bulunmaktadırlar.²⁸⁰ Azınlık mücadelesi Jeanne Hersant'ın ifadesiyle "Avrupalı tarzda"²⁸¹ şiddet ve gösteriştan uzak, seminer, konferans ve ziyaretlerle sürdürülmektedir.

2.3.3.2.4. Avrupa'daki Yaşama Dair Politikalar

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun diğer Batı Trakya örgütleri arasında daha serbest hareket edebilmesi ve hızlı tepki koyabilmesini kolaylaştıran etkenlerden en önemlisi, şüphesiz bölgenin dışında, ancak Avrupa Birliği içerisinde kurulu bir örgüt oluşudur. Kimi durumlarda bir dezavantaj olarak da ortaya çıkan mesafe sorununa ileride ayrı bir başlık olarak değinilecektir. Avrupa Birliği vatandaşları olarak kendilerine sunulan serbest yerleşim hakkından istifade edebilen Batı Trakya Türklerinden, Yunanistan dışında yaşayanların bölgeye dair izledikleri politikalar uluslararası meşruiyet zeminini kolaylıkla birlik mantığı üzerinden bulabilmektedir.

²⁷⁸ "ABTTF: Batı Trakya'yı da Gündeminize Alın", **Zaman Gazetesi**, Avrupa Baskısı, 25 Haziran 2005.

²⁷⁹ Örnekler için bkz. "AB İğneyi Önce Kendine Batırmalıdır", <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=791&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 8 Temmuz 2005. "Büyük Koalisyon Türkiye'nin AB Hayallerinin Sonu mu?", <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=844&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 25 Kasım 2005.

²⁸⁰ Gümölcine Metropolit'i'nce kışkırtılan aşırı milliyetçilerin Gümölcine'deki Türk Konsololuğu'na saldırması ve ardından Türk mahallelerinde 50 kadar işyerini tahrip edip 60 ve 70 yaşlarında kadını yaralaması üzerine 19 Ağustos 1996'da Bonn'da Yunan Büyükelçiliğine siyah çelenk konması kaydedilen son büyük çaplı kitlesel gösteridir. Bu gösteriye ilişkin bkz. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, **Bonn-Yunan Büyükelçiliğine Çelenk: Bonn 19 Ağustos 1996**, yy, [1996]. Bu eylemin ardından istisnai olarak 29 Ocak 2000'de Londra'da dışişleri bakanlığı önünde küçük çaplı bir gösteri gerçekleşmiştir.

²⁸¹ Jeanne Hersant, "Batı Trakya Türkleri'nin Avrupa'da Göç ve Hareketlilikleri", **Toplumbilim**, Sayı 17, Ekim 2003, ss. 85-94.

Klasik diaspora tanımına uygun bir cemaatin çatı kuruluşu olan ABTTF, soy ve din birliği içinde olduğu kalabalık bir Türkiye kökenli topluluğu hazırda bulmuş, bundan istifade ederek, kendisini oluşturan cemaatin meselelerini Türkiye kökenli örgütlere devrederek, kendisini sorumlu gördüğü alana yoğunlaşmıştır. Göçe ilişkin çizdiğimiz çerçeve dahilinde Almanya'daki sorun algılamalarının zayıflığı da bu alanda politika üretilmesinin önüne geçmiştir.

2000'li yıllara girilirken Avrupa örgütlerinin içine girdiği kriz ile beraber krizin tetikleyicilerinden biri olan 11 Eylül saldırılarının Avrupa'da yaşayan Müslümanların yaşam koşullarına yaptığı olumsuz tesirler, krizden çıkış ve Avrupa'da sorunlu hale gelmeye başlayan yaşama dair inisiyatif alma isteği doğrultusunda göçmenliğin yeniden keşfini ortaya çıkarır. Avrupa Birliği vatandaşlığı statüsüne sahip olmaları ve sahip oldukları bu vatandaşlığı bir üçüncü ülke üzerinden edinmeleri ile Avrupa'daki Türk göçmenlerden farklılaşan Batı Trakyalı Türk göçmenler, etnik ve dinsel kökenleri bakımından Yunanlı göçmenlerden de farklılaşmaktadır. Almanya'da dünyaya gelen üçüncü kuşak için Yunanca'nın bir yabancı dil haline gelmeye başlaması ile Yunanlı göçmenlerden iyice uzaklaşan Batı Trakya Türkleri, AB vatandaşlığının kendilerine sağladığı bürokratik avantajlar haricinde, "Türk-Müslüman" olarak algılandıkları Avrupa'da, göçmenlerin toplumsal alanda yaşadığı sorunlar bakımından diğer Türk göçmenlerle aynı kaderi paylaşmaktadırlar. Bu gerçekliğin bilincine son yıllarda daha fazla varılması, ABTTF'yi göçmenlerin kaderini ilgilendiren konularda Avrupa'da yaşayan Türk toplumuyla ortak hareket etmeye ve gündemdeki temel konulara ilişkin alınacak tavra dair görüş beyan etmeye sürüklemiştir.²⁸² 2005 yılının ikinci yarısından itibaren belirginleşmeye başlayan bu eğilimi, ABTTF Basın Bürosu'nun 27 Mart 2005-21 Mart 2006 tarihleri arasında yaptığı çalışmalardan gözlemlemek mümkündür. Bu tarihler arasında yayımlanmış 88 basın duyurusunun 21 adedi doğrudan Almanya'da yaşayan göçmenlere ilişkindir. Buradan bir çıkarsama yapmak gerekirse ABTTF'nin son dönem mesaisinin yaklaşık dörtte birinin bu alandaki faaliyetlere ayrılmış olduğu söylenebilir. ABTTF'nin Avrupa'daki göç ve entegrasyon konularına ilişkin tavrını

²⁸² Önceleri tamamiyle Avrupalı Türk örgütlerinin inisiyatifine bırakılan göçe dair meselelerde birlikte tavrı alınması yönünde istem çok daha önceleri belirlemiştir. Mevcut koşulların elvermediği bu politika değişikliğine dair öneri Viersen derneğinin 14 Haziran 1993 tarihinde tm dernek yöneticilerine gönderdiği mektupta görülebilmektedir. 29 Mayıs 1993'de Solingen'de bir Türk ailesinin aşırı milliyetçilerce yakılmasını izleyen dönemde yazılan mektupta şu sözler yer almaktadır: "Şu anda içinde yaşadığımız gerçekten dikkat çekici ve en önemli gelişmelerden biri de. Almanya'daki ırkçı akımlarının giderek artmasıdır. Özellikle Türk toplumunu hedef alan bu menfur olaylara karşı kesinlikle göz yummamalı, Dayanışma ve Yardımlaşma Dernekleri olarak bu sorumsuzca işlenen cinayet ve drama karşı hep birlikte ortak tepki göstermeliyiz."

ortaya koyan bir manifesto niteliğindeki “ABTTF’nin Bakış Açısından: Entegrasyon”²⁸³ başlıklı broşür olarak yayımlanan metin incelemeye değerdir. Almanya’daki göçün tarihine dair genel bir girişin ardından;

“Almanya’daki Yunanistan’lı Türk göçmenler olarak, bu ülkedeki diğer Türk göçmenlerle beraber bu konuda gerekli toplumsal iradeyi ortaya koyduğumuzu ve bunun devam edeceğini açıkça beyan ederiz. Aynı iradenin Alman toplumu ve siyasetinden de geldiği inancıyla her türlü ortak çalışmaya hazırız,”

sözleriyle başlayan belge kurumun entegrasyon tartışmalarında önemli yer tutan dil, din, ikinci ve üçüncü kuşağın konumu, örgütlenme ve ekonomik entegrasyon gibi konularda kurumun yaklaşımını ortaya koymaktadır. Entegrasyon tartışmalarında en ağırlıklı konulardan dile ilişkin olarak, ABTTF’nin tezleri, bulunulan ülkenin diliyle beraber anadilin de iyi öğretilmesi gerektiği yönündedir. ABTTF diğer Türk kurumlarıyla beraber Avrupa’da iki dilli eğitim tezinin de savunuculuğunu üstlenmiştir.²⁸⁴ Entegrasyon tartışmasının ana başlıklarından bir diğerini oluşturan din konusuna ilişkin olarak ise, ABTTF dinsel önyargılardan duyduğu rahatsızlığı dile getirmekte, buna karşın alanı daha ziyade uzmanlaşmış kurumlara, daha net ifadeyle Almanya’daki en büyük dini çatı kuruluşu olan Diyanet İşleri Türk İslam Birliği’ne (DİTİB) bırakma eğilimindedir.²⁸⁵

Kurumun 18 yıllık tarihi göz önüne alındığında hayli yeni sayılabilecek bu yöndeki çalışmalar henüz yerel ve etnik alanda yürütülmektedir. ABTTF’nin kurulu olduğu Witten kenti alanda başlatılan çalışmalar için pilot bölge görünümü taşımaktadır. 15 Nisan 2006’da gerçekleştirilen tüzük değişiklikleri ile ABTTF’nin amaçları arasına kültürel birliğin muhafazası ve yaşanan ülkedeki sorunların çözümü için sorumluluk alınmasının eklenmesi yeni yönelimin hukuki altyapısını teşkil etmektedir.

²⁸³ Almanca ve Türkçe olarak yayımlanan bu belgeye internet üzerinden erişim mümkündür. “Integration aus der Sicht der ABTTF”, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=856&grup=2&arsiv=0>. “ABTTF’nin Bakış Açısından: Entegrasyon”, <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=856&grup=2&arsiv=0&session=dddcbb1b1082f406f70e35cc8ddf30cd>

²⁸⁴ Essen Üniversitesi öncülüğünde başlatılan iki dilli eğitim kampanyasına bir destek mesajı yayımlayan ABTTF Başkanı’nın açıklaması Avrupa’da yayımlanan Türkçe gazetelerde geniş yankı bulmuştur. Örnekler için Bkz. **Türkiye Gazetesi Avrupa Baskısı**, 20 Haziran 2005, **Zaman Gazetesi Avrupa Baskısı**, 21 Haziran 2005, **Öztürk Gazetesi**, Ağustos 2005.

²⁸⁵ ABTTF heyetinin DİTİB’e gerçekleştirdiği ziyarete ilişkin 15 Şubat 2006 tarihinde yayımlanan bir haberde ABTTF Başkanı’nın şu demecine yer verilmektedir: “Avrupa’da yaşayan Türk toplumunun bir parçası olarak, din eğitimi, dini kuruluşlarımızın statüsü vb. konular önceliklerimiz arasında yer alıyor, bu konularda bizler adına söz söyleyebilecek muhatap kurum, modern Türk İslamı’nın Avrupa’daki en büyük temsilcisi DİTİB’dir”

2.3.4. ABTTF'ye Üye Dernekler

Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'nun ikisi askıda olmak üzere 29 üye derneği bulunmaktadır.²⁸⁶ ABTTF'nin kuruluş projesini ortaya koyan yedi dernekten Hamburg Derneği haricindekilerle beraber sonradan kurulmuş 23 dernek dışında aradan geçen süre içerisinde başka dernekler de kurulmuş, ABTTF'ye üye olmuş, ancak varlıklarını sürdüremeyerek kapanmak durumunda kalmışlardır.

ABTTF üyesi dernekler genellikle Batı Trakya Türklerinin nüfuslarının yoğun olduğu bölgelerde kurulu olup, kimi durumlarda aktif azınlık mensupları sayılarının azlığına rağmen dernekleşmeye yönelmekte, bölgelerindeki başka göçmenleri, Türk göçmenler başta olmak üzere etraflarında toplamaktadırlar.²⁸⁷ Tam tersinin söz konusu olduğu durumlarda bulunmaktadır. Düsseldorf Derneği'nin temsilciliklerle tüm eyalete hitap ettiği dönemde temsilciliği bulunan Aachen kentindeki Batı Trakyalılar yüksek sayılarına rağmen dernekleşememiştir.

Mevcut derneklerin üyelikleri genelde sadece Batı Trakya Türklerine açık olsa da, lokallerde Bulgaristan göçmeni Türkler başta olmak üzere, Türk göçmenler de sıkça görülmektedir. Derneklerin yönetim kademeleri ise tamamıyla Batı Trakya Türklerine ayrılmıştır.²⁸⁸

Son yıllarda ekonomik koşulların kötüleşmesi ve daha önce sözünü ettiğimiz krizin uzun sürmesi kimi derneklerin lokallerini yitirmelerine yol açmışsa da²⁸⁹, derneklerin büyük bölümünün lokalleri bulunmaktadır. Kış aylarında daha ziyade hafta sonları açılan lokaller erkeklerin devam ettiği mekânlar görünümündedir. Yaz aylarında ise tatil dönemlerinde dernekler bir süre kapalı tutulmaktadır. Küçük yerleşim birimlerinde kurulu derneklerde yaşanan bu durumun aksine Münih ve Giessen gibi

²⁸⁶ Ek 1'de listesi sunulan bu derneklerden Duisburg ve Viersen merkezli ikisi, üyelik aidatlarını ödemedikleri gerekçesi ile yönetim kurulu kararı ile üyelikten çıkarılmış, 27 Mart 2005 tarihinde toplanan genel kurul bu derneklerin birikmiş aidatlarını ödemelerine kadar üyeliklerinin askıda tutulup, ödemelerin yapılmasının ardından üyelik statüsünün başlatılmasına karar vermiştir. ABTTF 14. Olağan Genel Kurulu Tutanakları, Giessen, 27 Mart 2005. Derneklerin üye sayılarına ilişkin eldeki tek rakam ABTTF'ye aidat ödemeleri ve genel kurula katılacak delege tespiti için sunulan rakamlardır. Buna göre 2004 yılı sonu itibarıyla üye olan 29 derneğin toplam üye sayısı 1223'dür. Ancak bu rakamların sadece dernek yöneticilerinin beyanına dayanması ve dernek üyelerine dair merkezi bir kaydın bulunmaması genel kurul dönemlerinde artan, ardından azalan üye sayılarının çok da güvenilir olmadığını göstermektedir.

²⁸⁷ Örneğin yalnızca 8 üyesi bulunan Halver Derneği bu tür bir oluşumdur.

²⁸⁸ Bunun bildiğimiz tek istisnası Witten Derneği'dir. Bu dernekte aktif olarak çalışan, Batı Trakya Türkü bir bayanla evli Türkiye Cumhuriyeti vatandaşını onore etmek üzere eşleri Batı Trakya Türkü olan kişilerin de yönetim kuruluna girişlerine izin verilmiştir. **Witten Derneği Mülakat Notları**, 9 Nisan 2005.

²⁸⁹ Lippstadt ve Gütersloh dernekleri bu gelişmeler neticesinde lokallerini kapatmak zorunda kalmıştır. İngiltere Derneği ise yıllardan beri lokali olmaksızın faaliyetlerini sürdürmektedir.

büyük kentlerin merkezlerinde yer alan dernekler sürekli açık bulunabilmektedir. Vazgeçilmez mobilyaları Dr. Sadık Ahmet ve Atatürk'ün portreleri olan bu lokallerin vazgeçilmezlerinden bir diğerini de Türkiye Futbol liginin izlenmesi için derneklerin başköşelerine yerleştirilen televizyonlar oluşturmaktadır.

Kurumsallaşma düzeyleri birbirinden çok farklı derneklerin bir bölümü, Avrupa'da yaşayan azınlık mensupları için buluşma noktaları vazifesi görürken, Bavyera Eyaleti Batı Trakya Türkleri Aile Birliği örneğinde olduğu gibi lokali haricinde bir cami ve araştırma merkezi bulunan yüksek derecede kurumsallaşmış dernekler de bulunmaktadır. Tüm bu derneklerin ortak noktası az ya da çok sosyal alanda faaliyet göstermeleri ve göçmenler arasında dayanışmayı sağlamalarıdır.

2.3.4.1. Derneklerin Sosyal Faaliyetleri

ABTTF üye derneklerince yürütülen sosyal faaliyetler, kuşaklar arası dayanışma ve ortak kimliğin üretilmesinde önemli bir role sahiptir, diğer yandan bu etkinlikler dernek faaliyetlerinin finansmanı açısından da değer taşımaktadır. Aile geceleri adı verilen eğlence programları, din ve eğitim alanında gerçekleştirilen aktiviteler ve sportif faaliyetler derneklerin temel sosyal çalışmalarını oluşturmaktadır.

2.3.4.1.1. Aile Geceleri

Kaynağını Batı Trakya'dan alan "Aile geceleri" adlı programlar, Avrupa'daki uygulamasında farklı kaygılarla ve kendine özgü bir formatla ortaya çıkmıştır. Almanya'nın çeşitli bölgelerine dağılmış az sayıda nüfusun kendini muhafaza etmesi yönünde yarı bilinçli bir savunma davranışı ile şekillenen bu etkinliklerin temel hedefi, evlilik çağına gelmiş gençlerin birbirleri ile ailelerin kontrolü altında tanışabilecekleri bir ortam yaratılmasıdır.²⁹⁰ Müzikli ve yemekli bu eğlenceler, son yıllarda artan düğünler nedeniyle azalmaya başlamış olmasına karşın her dernek ortalama olarak yılda bir kez bu tür bir program düzenlemektedir.

2.3.4.1.2. Din ve Eğitim Faaliyetleri

Derneklerin din ve eğitim alanında Türkiye kökenli Türk göçmenlerle hemen hemen aynı ortak kaygıları taşımaları bu alandaki faaliyetleri bir ölçüde geri planda

²⁹⁰ Münih'te faaliyet gösteren Bavyera Batı Türkleri Derneği'nin 5 Şubat 2005'de düzenleyeceği gece için 17 Ocak 2005 tarihinde hazırladığı davetiyede geçen şu sözler bu gerçeği açıkça ortaya koymaktadır: "[...] Toplumların, heleki azınlıklarda yaşayanların, sosyal bağlantıların gelismesinde, genc insanların birbirleriyle tanisip kaynasmada, aile ve eyence gecelerinin önemini kuskusuz hepimiz tarafından bilinmektedir."

bırakmakta, Batı Trakyalı göçmenler daha kalabalık olan Türkiye kökenli Türk göçmenlerce oluşturulmuş kurumların aktivitelerine dahil olmaktadır. Almanya’da 900’e yakın kentte faaliyet gösteren DİTİB üyesi cami derneklerine ait ibadethaneler dini vazifelerini yerine getirmek isteyen göçmenlerin tercih ettiği mekânlar olurken, dernekler arasında tek istisna olan BEBTTAB’nin Münih kentinde eski bir fırından dönüştürülmüş “Batı Trakya Camii”si, Türkiye kökenli göçmenlerin de devam ettiği bir mekân olma özelliğini göstermektedir. Derneklerce sunulan din, Türkçe ve Yunanca gibi dersler amatöerce yürütülen, bu nedenle sürekliliği sağlanamayan aktiviteler olarak karşımıza çıkmaktadır. Bunun tek istisnası bir yıla yakın süredir bu türden bir faaliyeti başarıyla sürdüren Münih merkezli bir başka dernek olan Bavyera Batı Trakya Türkleri Derneği’dir.²⁹¹

2.3.4.1.3. Sportif Faaliyetler

Sportif alanda Avrupa’da yaşayan Batı Trakya Türklerinin en önemli etkinliği olan Dr. Sadık Ahmet Turnuvaları her yıl yaklaşık 16 derneğin futbol takımları ile katıldıkları bir aktivitedir. Duisburg’da kurulu dernek doğrudan bir spor kulübü olma niteliği gösterirken, pek çok derneğin genç üyelerden kurulu futbol takımlar bulunmaktadır. Futbol dışı alanlarda da sportif aktiviteler görülmektedir. Nürnberg yakınlarında faaliyet gösteren Feuchtwangen derneği’nin dart takımı bölge liginde önemli başarılar elde etmiştir.

2.3.5. Örgüt Yapısının Sorunları

Avrupa’da faaliyet gösteren Batı Trakya Türk Dernekleri, 90’lı yıllarda sayısal bir patlama yaşamış, 18 yıllık zaman diliminde mevcut dernek sayısı altı kat artmıştır. 1988’lerde gerçekleşen göçlerle nüfusun yaklaşık üç kat büyüdüğü dikkate alındığında, örgütlenmenin sürati hakkında fikir sahibi olunabilir. Kalıcılaşma süreci ve artan örgütlenme tecrübesinin sonucu olan bu görece yüksek örgütlülük düzeyi gözlemlerimize göre doğal sınırlarına ulaşmış bulunmaktadır. Son yıllarda yeni dernek kuruluşlarının azalması ve kimi derneklerin kapanma tehlikesi içine girmesi, mevcut sayıda çok büyük artışların kısa ve orta vadede beklenemeyeceğini, aksine örgütlerin istikrar kazanmasını engelleyen etkenlerin önüne geçilemediği takdirde sayıda azalmanın görülebileceğine işaret etmektedir. Avrupa’daki Batı Trakya Türk Dernekleri

²⁹¹ “Türk Derneği’nin Eğitim Atağı”, **Türkiye Gazetesi Avrupa Baskısı**, 22 Şubat 2006.

ve ABTTF'nin var oluşunu ve etkinliğini tehlikeye sokabilecek nedenler ve örgütlerin yaşadıkları teknik güçlükler aşağıda başlıklar altında sıralanmıştır.

2.3.5.1. Sorun Alanından Uzaklık

Batı Trakya'daki ağır baskıların ortadan kalkmasından sonra örgütler içerisinde üretilen mücadeleci kimlik, bir kriz evresinden sonra Avrupa standartlarında azınlık haklarının bölgede sağlanmasına dönük olarak yeniden kurgulanırken, sorun alanının uzağında yaşamak Avrupa'daki Batı Trakya Türkleri için hem bir avantaj hem de dezavantaj olarak ortaya çıkmaktadır. İki ülkenin de sınırları dışında yaşamının sağladığı avantaj, hesaba katılması gereken dengelerin sayısını azaltarak, daha serbest biçimde politika izleme imkânını sağlarken, bölgeden geri beslenmenin sağlanamaması ABTTF için olmasa da üye dernekler açısından ciddi sorun yaratmaktadır. Diasporada yaşamının psikolojik koşulları geri beslemenin yetersiz kaldığı noktalarda gereğinden sert ve ani tepkilere yol açabilmekte ya da aksine tepkisizlik beklentilerle çeliştiği ölçüde derneklerden soğumayı beraberinde getirmektedir. Hızlı iletişimi sağlayan modern teknolojik araçlar vasıtasıyla güncel verileri hızla değerlendirebilen ABTTF'nin aksine kimi derneklerin bağlı bir faks cihazlarının dahi bulunmadığı düşünülürse, ulaşım kanallarındaki tıkanıklığın boyutu anlaşılabilecektir. Bölgeden geri beslenmenin aracılığını üstlenmiş olan ABTTF'nin 13. dönemde gerçekleştirdiği dernek ziyaretlerinde bu eksikliği gidermek üzere ihtiyacı olan derneklere faks cihazları armağan etmesi, konunun ABTTF yöneticilerince de bir sorun olarak algılandığını göstermektedir. Eksikliğin giderilmesi için ikinci bir araç olarak aylık haber bültenleri devreye sokulmuştur, ancak hayli uzun sayılabilecek bir aylık zaman diliminde kimi konuların soğuduğunu da hatırd tutmak gerekir.

2.3.5.2. Örgütlerin Coğrafi Dağılıklığı

İngiltere'de bulunan bir üye dernek haricinde geri kalanların tamamı Almanya'da bulunan ABTTF üyesi Batı Trakya Türk dernekleri belli bölgelerde yoğunlaşmalarına karşın, dernekler arasındaki uzak mesafeler faaliyetlerin koordinasyonu ve toplayıcılığı bakımından ciddi bir soru yaratmaktadır. Almanya'nın en kuzeyi ve en güneyindeki dernekler arasında 650 km mesafe²⁹² bulunduğu burada hatırlatılmalıdır. Bu aksaklığa karşı çözüm olarak orta noktalar bulunması yoluna

²⁹² Hesaplamada Wunstorf ve Münih kentleri esas alınmıştır.

gidilmiştir. Orta Almanya’da bulunan Giessen kenti büyük çaplı aktiviteler için tercih edilmektedir. Bu durum federasyonun ihtiyaç görülen bölgelerde varlık göstermesinin önünde bir engel teşkil etmekte, diğer yandan uzak mesafelerden gelenlerin konaklama sorunu nedeniyle bir günden daha fazla zamana yayılmış aktiviteler gerçekleştirilememektedir.

2.3.5.3. İdari Kadronun Gençleştirilmesi

Eski dernekler başta olmak üzere derneklerin büyük bölümünde orta yaş azınlık mensupları ağırlıklı olarak boy göstermektedir. Hannover ve Feuchtwangen dernekleri genç yöneticilerle idare edilen istisnai derneklerdir. Çoğunluğu Avrupa’ya çalışma amaçlı gelmiş göçmenlerden oluşan dernek yöneticilerinin modern iletişim araçlarını kullanmakta karşılaştıkları güçlükler bir yana; genç kuşaklar için dernekleri cazip kılacak yöntemlerin geliştirilememesi, idareyi devralacak yeni kuşakların yetişmesi açısından sorun yaratmaktadır. Bu anlamda istekli bir kitlenin bulunduğu ancak iç dönüşümün gerçekleşemediği noktalarda Münih örneğinde olduğu gibi bölünmeler ortaya çıkmaktadır.

2.3.5.4. Türkiye Kökenli Türklerle Yakınlığın Avantaj ve Dezavantajları

Göç ettiği Almanya’da kendisi ile özdeşleştirdiği büyük bir Türkiye kökenli Türk topluluğunu bulan Batı Trakya Türkleri, Avrupa’da kurumsallaşan Türk nüfusla girdiği etkileşim sürecinde Avrupalı Türk kimliği içerisinde kendisine yer edinmeye başlamıştır. Tüketim alışkanlıklarından, giyim tarzına, medya kullanımına kadar pek çok alanda benzeşim söz konusudur. Almanya’da sayıları 2.6 milyonu bulan Türkiye kökenli Türklerin bu ülkedeki örgütlenmelerinden istifade eden Batı Trakya Türkleri, bu bağlamda toplumsal ihtiyaçlarının önemli bölümünün karşılanmasında görevi devrederek, enerjilerini kendi ilgi alanlarına yoğunlaştırabilmektedirler. Buna karşın taşınan tabiiyet ve tarih bilinci iki grup arasında ayırıcı çizgi olarak varlığını sürdürmektedir. Batı Trakyalı göçmenlerin tarih bilinçlerinin kuşaklar arası aktarımını sağlayamamaları uzun vadede din, dil ve kültür bakımından aynılık taşınan Avrupa Türk toplumu içerisinde tamamıyla görünmezleşmeyi beraberinde getirebilecek, sınırların kalktığı Avrupa’da tabiiyet farkı, tek başına dernekleri muhafaza etmek için bir temel teşkil edemeyecektir.

2.3.5.5. Finansman ve Yetişmiş Personel Sorunu

Çoğunluğu işçilikle geçimlerini sağlayan Batı Trakyalı göçmenlerce kurulmuş derneklerin, son yıllarda Almanya’da ortaya çıkan krize paralel belirginleşen finansman sorunu, işsizliğin daha yaygın görüldüğü kuzey eyaletlerinde ortaya çıkmaktadır. Diğer yandan ne derneklerin ne de federasyonun kendilerine ait sabit bir mekânlarının bulunmaması en ufak mali krizde kurumların var oluş tehlikesi yaşamaları sonucunu doğurmaktadır. Derneklerin son yıllarda yaşadığı finansal sorunlar ABTTF’nin de kan kaybına yol açmaktadır.

ABTTF ve üye derneklerde yaşanan finansal sorunlar, çalışmaların gönüllü çabalar ağırlıklı olmak üzere yürütölmesiyle bir ölçüde aşılsa da, gönüllü çalışmaları yürüten yönetici ve diğer kişilerin yaşamlarını sürdüreceğ geliri temin etmek için çalışmak zorunda oluşları profesyonel ve sürekli bir üretimi güçleştirmektedir.

2.4. ARA SONUÇLAR

Balkan savaşları sonrasında Osmanlı devleti’nin egemenliğinden çıkan ve sürekli el değiştiren Batı Trakya’dan göçler, bölgenin Yunanistan’a devrinden sonra da devam etmiştir. Başta Türkiye olmak üzere Batı Avrupa’ya, Avustralya’ya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne uzanan bu göçler çok sayıda Batı Trakya Türk örgütünün bölge dışında da doğuşuna el vermiş, bölgeye uzak coğrafyaların aksine Türkiye ve Almanya gibi ölkelerde kurulan örgütler Batı Trakya’da yaşanan sorunlar üzerinden mücadeleci bir kimliğe bürünerek, sayılarını arttırmış ve güçlenmiştir. Başlangıçta kültürel nitelikte oluşturulan bu örgütlerin “militanlaşma” süreçleri kendilerini meşrulaştırmak üzere tamamıyla bölgeye odaklanmalarına yol açmış, tabanlarından alarak ona tekrar empoze ettikleri bu kimlik, Batı Trakya’daki iyileşmeler karşısında onlar için zarar verici etkiye bulunmuştur. Türkiye’deki dış Batı Trakya örgütlerinin aksine Avrupa örgütlenmesinin içinde yaşanılan toplumla tümüyle bir özdeşim içinde olmaması, bu krizin atlatılması için ona önemli bir fırsat tanırken, doğru politikaların izlenememesi nedeniyle ciddi kayıplar yaşanmıştır.

Sorunun iki tarafı Türkiye ve Yunanistan’ın sınırları dışında bir AB ölkesi olan Almanya’da kurulu ABTTF ve diğer Avrupa örgütleri politik alanda tavrını belirlerken daha serbest hareket etme olanağı bulabilirken, Avrupa Birliği’nin ortak yaşam alanı mantığı dışarıdan çözüm çabasını meşrulaştırıcı etkiye bulunmaktadır. Son yıllarda bilgi teknolojisinde sağlanan ilerlemelerle bölge ile bağları daha da güçlenen ABTTF’nin

kurumsallaşma alanında kaydettiği başarıyla Batı Trakya Türk örgütleri arasında en ileri çizgiyi temsil etmektedir.

Örgütün Batı Trakya'ya ilişkin konularda etki gücüne karşın kendi tabanına dönük faaliyetleri sınırlıdır. Azınlığın göç ve asimilasyon tehditleri altında yaşadığı dönemin gereklilikleri, kurumu bu çizgiye sevk ederken, Almanya'da yaşayan Türk toplumunca kurulan örgütlerin bu sorumluluğu büyük ölçüde paylaşması, faaliyetlerin sınırlı kalmasına yol açmıştır. 2000'li yıllara girilirken yaşanan meşruiyet krizinin aşılmasında ön plana çıkan iki formülün biri olarak göçmen örgütü olarak daha fazla inisiyatif alma yönündeki adımlar bu alanda gelecekte daha fazla icraat beklenmesi gerektiğini göstermektedir. Meşruiyet krizine karşı geliştirilen ikinci formül olan "azınlık hakları" söylemi, kurumun "Avrupalılık" ideolojisinin azınlığa taşınması sonucunu vermektedir.²⁹³

2.5. AVRUPA'DA YAŞAYAN BATI TRAKYA TÜRKLERİNİN GENEL PROFİLİ VE BATI TRAKYA'YA İLİŞKİN ALGILAMALARI

Avrupa'da yaşayan Batı Trakya Türkleri, kendilerine has özel koşulları ile klasik diaspora tanımına ve Avrupa'da yaşayan Türk toplumunun bir parçasını teşkil etmeleri bakımından da modern diaspora tanımlarına uygun bir topluluk meydana getirmektedirler. Köken cemaatin çıkarlarına dönük üçüncü ülkede yürüttükleri faaliyetlerle, Yunanistan'a dönük yüzleri klasik diaspora, bağlılık duydukları Türkiye'ye dönük yüzleri modern diaspora olarak sınıflandırılmalarına el vermektedir.

Avrupa'daki Batı Trakya Türk diasporasını meydana getiren bireylerin genel profilinin ortaya konup, örgütsel yaşama taşınan kurguların analiz edilebilmesi için elinizdeki bu çalışma kapsamında bir empirik araştırma yürütülmüş, 2005 yılı içerisinde yürütülen gerçekleştirilen anket ve mülakatlardan elde edilen veriler aşağıda sunulmuştur.

²⁹³ ABTTF Başkanı Halit Habipoğlu bir Avrupa Konseyi ziyareti ardından verdiği demecinde bu durumu yansıtır biçimde su ifadeleri kullanmaktadır. Günden güne gelişen ve büyüyen Avrupa'nın azınlıkta kalmış çocuklarıyız, insan ve azınlık haklarının coğrafyası olan Avrupa'da köhnemiş zihniyetler nedeniyle, AB üyesi olmakla övünen ülkemizin, AB'nin başka bir yerinde görülemeyecek baskılarıyla karşılaşyoruz. Son yıllarda AB'nin baskıları, vatandaşlık hakları alanındaki sorunlarımızda kısmi bir iyileşme sağladı, ancak bunun azınlık haklarına da sirayet etmesini istiyoruz, bunun için tüm Avrupa kurumlarından, bu lekenin temizlenmesi adına destek bekliyoruz". "ABTTF'nin AKPM Ziyareti Başarılı Geçti", <http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=758&arsiv=1>, Bağlantı tarihi: 30 Mayıs 2005.

2.6. ARAŞTIRMA YÖNTEMİ

Araştırmanın temel objesini Avrupa’da yaşayan, 16 yaş ve üzeri, ABTTF’ye üye dernekler etrafında örgütlü veya bu derneklerle yakın ilişki içindeki Batı Trakya Türkleri oluşturmaktadır.

Anket Almanya sathında faaliyet gösteren derneklere gerçekleştirilen ziyaretler ve ABTTF ve üye derneklerince düzenlenen büyük çaplı etkinliklerde uygulanmıştır. Anketin uygulanmasında Almanya ile sınırlı kalınmasının nedeni, Avrupa’da faaliyet gösteren ABTTF derneklerinin İngiltere’de bulunan dernek haricinde tamamının Almanya’da bulunması ve Avrupa’daki Batı Trakya Türk hareketinin geliştiği bu ülke ile sınırlı tutulacak araştırmanın temsil gücüne sahip olmasıdır.

Başlangıçta Avrupa’da yaşayan tüm Batı Trakya Türklerini, ABTTF’ye bağlı bir dernekte örgütlü olsun olmasın kapsamayı hedefleyen anket, örgütlü olmayan azınlık mensuplarına erişim güçlüğü nedeniyle sınırlandırılarak, ABTTF etrafında örgütlü Batı Trakya Türkleri ile sınırlandırılmıştır. Türkçe ve gerektiğinde kullanılmak üzere Almanca olarak hazırlanan 1000 adet anket formunun dağıtımı yapılmış geri dönen 174 anket formundan 3’ü geçersiz sayılarak, 171 anketin sonucu değerlendirmeye alınmıştır. İptal edilen anketlerden biri 16 yaşından küçük bir azınlık mensubu tarafından bir diğeri, Batı Trakya kökenli olmayan bir Türk vatandaşı tarafından doldurulduğu için, sonuncusu ise değerlendirme kapsamına alınamayacak kadar az soruya yanıt verilmiş olduğu için (yalnızca iki soru), değerlendirme dışı bırakılmıştır.²⁹⁴

Anket sonuçlarının en önemli dezavantajı olarak görülebilecek bir durum; dernek yaşamının daha ziyade erkeklerin egemen olduğu bir saha olması nedeniyle, rastgele seçilen deneklerin büyük bölümünün erkeklerden oluşmasıdır. Geçerli sayılan 171 anket formundan 147’si erkek, 24’ü kadın azınlık mensupları tarafından doldurulmuştur. Yıllar süren ajitasyon nedeniyle Yunanistan’da sorun yaşayabileceklerini düşünen çok sayıda bireyin anket formlarını doldurmaktan imtina ettikleri düşünülürse, dernek lokalleri veya büyük organizasyonlar esnasında yüzyüze görüşülerek ikna edilmek durumunda kalınan azınlık mensuplarının ötesinde, cinsiyetler arasında dengeyi gözetken bir ampirik araştırmanın mevcut koşullar altında imkansızlığı ortadadır. Ancak, bu durumun anket sonuçlarının güvenilirliğine çok fazla zarar

²⁹⁴ Geçerli sayılan 171 ankettan 10 tanesi tümüyle doldurulmamış olmalarına karşın, veri olarak dikkate alınmıştır.

vermediğini, zira geleneksel aile yapısının sürdürüldüğü Avrupa'daki Batı Trakya Türk toplumu içerisinde ailelerin genelde erkeklerce belirlenmiş tek bir kanaat belirleme eğiliminde olduğunu belirtmek gerekir. Diğer yandan anket sorularının önemli bir bölümünün kişisel olmaktan ziyade haneye dönük olması, araştırmanın temsili gücünü arttırmaktadır.

Yedi ana bölüm altında toplanmış 39 sorudan oluşan anket tek ve çok seçenekli sorulardan oluşmaktadır.²⁹⁵ Derneklere gerçekleştirilen ziyaretler ve Batı Trakya'ya dair literatür taraması ardından belirlenen yanıt seçenekleri haricinde gelecek yanıtlar için de yanıt alanları ayrılmıştır. Seçenekli yanıt yöntemi, hızlı ve anlaşılır olmanın yanında değerlendirme kolaylığı nedeniyle tercih edilmiştir. Hazırlanan sorulardan 2. bölümde yer alan 8. soru, 6. bölümde yer alan 29. sorular, görece karmaşık yapıları nedeniyle deneklerin büyük bölümünce anlaşılamamış olması ve alınan az sayıda yanıttan sorunun esas hedefine ilişkin olanların genel bir değerlendirmeye müsaade etmemesi nedeniyle değerlendirme dışı bırakılmıştır.

2.7. ARAŞTIRMA SONUÇLARI

2.7.1. Genel Profil

Ankete dahil olan 171 kişinin 147'sini erkekler oluştururken, 24 azınlık mensubu kadın araştırmaya dahil olmuştur.²⁹⁶ Sadece ankete katılanların cinsiyet dağılımındaki dengesizlik dahi, örgütlerdeki erkek egemen yapıyı yansıtmaktadır. Araştırma kapsamında ziyaret edilen derneklere gerçekleştirilen gözlemler de bu tespiti doğrulamaktadır. Avrupa sathındaki derneklerin tamamının başkanlığı erkeklerce yürütülürken²⁹⁷, yönetim kurullarında kadın üye bulunan dernek sayısı da bir elin parmaklarından fazla değildir. Bilinen tek örnek Schweinfurt Derneği haricinde ailelerden, yalnızca aile reisi erkekler dernek üyesi olmaktadır.

Ankete katılanlar arasında 16-30 yaşları arasında bulunanların toplam sayısı 47 kişiye, 65 yaş üstü kişilerin toplam sayısı yalnızca 2'dir. Geriye kalan 122 kişi orta yaş grubu olarak tanımlanan 30-65 yaşları arasında bulunmaktadır. 35-45 yaşları orta yaş grubu içerisinde en kalabalık grubu oluşturmaktadır. 61 kişiyi kapsayan bu yaş

²⁹⁵ Bkz. Ek. 2

²⁹⁶ Ankete dahil olanların % 86'sını Yunanistan doğumlular oluştururken, % 9,4 Almanya'da ve % 2,3'lük dilim Türkiye'de dünyaya gelmiştir. Diğer ülkelerde doğanların oranı yalnızca % 0,6'dır.

²⁹⁷ Aynı zamanda ABTTF yönetim kurulu üyesi olan Zeynep Adem tarafından 2004-2005 yıllarında yönetilen Gütersloh derneği bu konuda bilinen tek istisnadır.

grubu orta yaşta yer alanların tam yarısına denk gelmektedir. 1988 yılı ardından gerçekleşen göçlerle gelenler bu grubun kalabalıklaşmasında en önemli rolü oynamaktadır.

Ankete katılan erkeklerin % 70,4'ü evli, % 24,5'i bekâr ve % 4,8'i dul-boşanmış olduklarını beyan ederken, kadınlar arasında evlilerin oranı % 62,5, bekârların oranı % 37,5 olup, dul veya boşanmış olduğunu beyan eden denek bulunmamaktadır. Yaş ve medeni duruma dair istatistikler iki olguyu yansıtmaktadır. İlk olarak kadınlar arasında evlilik oranının erkeklere nazaran daha düşük olması göçe daha sonraları dahil olarak nüfusun heterojenleşmesini sağlayan kadınların daha genç yaşlarda olmasından kaynaklanmaktadır. İkinci olarak ankete katılan kadınların tamamının elli yaşın altında olması örgütlü yaşamın uzağında kalan kadınların genç nesillerle beraber bu yapılara daha fazla dahil olmaya başladıklarını göstermektedir.

Tablo 2.4. Deneklerin Medeni Hallerinin Cinsiyetlere Göre Dağılımı				
	Kadın		Erkek	
Medeni Durum	Sayı	Oran (%)	Sayı	Oran (%)
Evli	15	62,5	104	70,4
Bekâr	9	37,5	36	24,5
Dul –Boşanmış	-		7	4,8
Toplam	24	% 100	147	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları				

Evli olduğunu beyan edenlerin eş seçimlerine dair tercihlerine baktığımızda, örgütlü yaşama dahil olanların sunulan dört seçenekten yalnızca ikisini işaretledikleri görülmektedir. Yunanistan'da azınlık olarak yaşamın sonucu benliği korumaya yönelik bir davranış olarak ortaya çıkan Yunanlılarla evlenmeme, evlenenlerin ise dışlanması davranışının farklı bir çoğunlukla yaşanan yeni ülkeye de taşındığı görülmektedir. Araştırmalar esnasında ziyaret edilen derneklerin yöneticilerince “yabancılarla” evliliğin artmaya başlamasını bir şikayet olarak dile getirilmesi de bu tespiti doğrulamaktadır. Aşağıda yer alan tablodan da izlenebileceği gibi, eşlerinin tabiiyetini beyan eden toplam 117 kişinin % 89,7'si eş olarak bir Batı Trakya azınlığı mensubunu tercih ederken, % 10,3'lük dilimde yer alanlar Türkiye kökenli Türklerle evlidirler.

Tablo 2.5. Evli Deneklerin Eş Seçimleri		
Eşin Kökeni	Sayı	Oran
Batı Trakya	105	% 89,7
Türkiye	12	% 10,3
Toplam	117	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Avrupa’da yaşayan azınlık mensuplarının eğitim durumlarının genel görünümü, Batı Trakya’daki gerçeklikten hayli etkilenmiş görünmektedir. En son eğitimini Yunanistan’da almış olanlar içlerinde hiç eğitim almamış % 17,2’lik bir grubu barındıran tek topluluktur. İlkokul mezunlarının üçte ikisinden daha fazlasını kapladığı bu grubun karşısında Türkiye ve Almanya’da eğitim görenler arasında orta öğrenim alma oranı hayli yüksektir. Almanya’da lise mezunlarının oranı (% 56,4) çarpıcı derecede yüksekken, ilkokulu Batı Trakya’da bitirdikten sonra Türkiye’de eğitimini devam ettirmiş azınlık mensupları arasında üniversite mezunları en geniş yeri tutmaktadır.

Tablo 2.6. En Son Eğitim Alınan Ülkelere Göre Azınlık Mensuplarının Eğitim Durumları								
	En Son Eğitim Alınan Ülke							
	Yunanistan		Türkiye		Almanya		Diğer	
En Son Alınan Diploma	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)	Sayı	Oran(%)
Hiç Okula Gitmemiş	10	17,2	-	-	-	-	-	-
İlkokul	39	67,2	-	-	1	1,3	-	-
Ortaokul	6	10,3	8	34,8	29	37,2	-	-
Lise	1	1,7	9	39,1	44	56,4	-	-
Üniversite	2	3,4	6	26,1	4	5,1	3	% 100
Toplam	58	% 100	23	% 100	78	% 100	3	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları								

Ankete dahil olanların % 94,2’si Yunan vatandaşlığını muhafaza ederken, geriye kalan %5,8’i Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları oluşturmaktadır. Yunan vatandaşlığına sahip olan 161 kişinin % 14’ü Türk vatandaşlığını almayı arzu ettiğini beyan ederken, Alman vatandaşlığını almak isteyenlerin oranı dikkate alınmayacak derecede düşüktür. Buna karşın Türk vatandaşlığına sahip olanlar arasında Alman vatandaşlığı almayı arzu edenlerin oranı % 30’dur. Avrupa Birliği vatandaşlığı sayesinde Almanlardan farklı olarak sadece ulusal seçimlerde oy kullanamayan Yunan vatandaşı Batı Trakya Türklerinin, hakları daha kısıtlı olan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarına nazaran iyi

konumu, Alman vatandaşlığı yönündeki eğilimi zayıflatırken, diğer yandan diasporik bilinç Batı Trakya ile bağlılığın maddi yansıması olan pasaporttan vazgeçmeyi zorlaştırmaktadır. Türkiye Cumhuriyeti vatandaşı olma arzusu yönündeki beyan ise sembolik bağlar çerçevesinde ortaya konan çok da gerçekçi olmayan bir istemdir.

Ankete katılan azınlık mensuplarına kendilerini ne şekilde tanımladıklarına dair soruya verilen yanıtlar, “Türk” kimliğini içeren ifadelerin tartışmasız bir üstünlük taşıdığını göstermektedir. Katılımcıların % 92,2’si bu kavramı barındıran ifadeleri tercih ederken, Yunanistan’ın öne sürdüğü azınlığın üç farklı etnisiteden oluştuğu yönündeki tezin aksine Pomak ve Roman kimliklerini beyan eden hiç kimse olmamıştır. Yunanistan’ın azınlığa ilişkin resmi tanımlaması olan “Müslüman Yunanlı” kimliği yalnızca % 1,2’lik bir grupça benimsenirken, diğer cevaplar % 2,4’lük bir dilimi kapsamaktadır. Diğer cevaplar arasında “insan”, “dünyalı” gibi evrensel kimlikler kullanılmaktadır. Herhangi bir kimlik tanımlamasına gerek duymadığını söyleyenlerin oranı % 3,6 iken, katılımcıların % 0,6’sı soruyu yanıtsız bırakmıştır.

Tablo 2.7. Avrupa’da Yaşayan Azınlık Mensuplarının Kimlik Tanımlamaları		
Kimlik Tanımlaması	Sayı	Oran (%)
Türk	49	29,34
Müslüman Türk	97	58,08
Yunanlı Türk	8	4,79
Müslüman Yunanlı	2	1,20
Diğer	4	2,40
Bu Tür Tanımlara Gerek Duymuyor	6	3,59
Yanıt Yok	1	0,60
Toplam	167	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Araştırmanın sonuçları dindar bir kitle olduğu gözlemlenen azınlığın bu eğilimini Avrupa’da da sürdürdüğünü göstermektedir. Kendisini çok dindar ve dindar kategorisinde tanımlayanların oranı % 57,7’yi bulurken, çok dindar olmadığını söyleyenlerin oranı % 37,3’dür- Hiç dindar olmadığını söyleyen grubun oranı ise % 3,7’lere düşmektedir.

Tablo 2.8. Avrupa’da Yaşayan Azınlık Mensuplarının Dindarlık Düzeyleri		
Dindarlık Düzeyi	Sayı	Oran (%)
Çok dindar	26	16,1
Dindar	67	41,6
Çok Dindar Değil	60	37,3
Hiç Dindar Değil	6	3,7
Yanıt Yok	2	1,2
Toplam	161	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Tablo 2.9. Kimlik Tanımlamalarında Dindarlık Düzeyinin Etkisi										
	Dindarlık									
	Çok Dindar		Dindar		Çok Dindar Değil		Hiç Dindar Değil		Yanıt Yok	
Kimlik Tanımı	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)	Sayı	(%)
Türk	7	26,92	12	17,91	23	39,66	2	33,33	1	50,00
Müslüman Türk	17	65,38	47	70,15	29	50,00				
Yunanlı Türk	2	7,69	6	8,96						
Müslüman Yunanlı			2	2,99						
Diğer					4	6,90				
Bu tür tanımlara gerek duymuyor					2	3,45	4	66,67		
Yanıt Yok									1	50,00
Toplam	26		67		58		6		2	
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları										

Subjektif bir tanımlama olan dindarlık düzeyleri ile kimlik tanımlamaları arasında bir ilişkisellik görülmektedir. Ancak bu ilişkisellik kesintisiz bir doğrusallık arz etmemektedir. Kendisini dindar olarak vasıflandıranlar Müslüman tabirini içeren bir Türk kimliğine daha fazla eğilim gösterirken, çok dindar olduklarını beyan edenler arasında dini içermeyen bir etnik kimlik tanımına dönük görece yüksek eğilim şaşırtıcıdır. Daha şaşırtıcı olanı ise çok dindar olmadığını beyan edenler arasında dini kimlik tanımını benimseyenlerin toplamın yarısını teşkil etmesidir. Bu durum

çalışmanın önceki bölümlerinde sözünü ettiğimiz dinsel ulusal kimlik arasında uzlaşma sonucu oluşturulan yeni kimliğin göç edilen yeni coğrafyaya da taşındığını göstermektedir. Tablo 2.9.'dan da açıkça görülebileceği gibi, dindarlık eğilimini azaldıkça farklı kimlik tanımlamaları ortaya çıkmaktadır. Bu durum Batı Trakya Türk kimliğinde din ve etnisitenin iç içe geçmiş faktörler halini almış olduğunu göstermektedir.

2.7.2. Göç ve Avrupa'da Yaşam

Avrupa'da yaşayan ve sayılarının 30.000'i bulunduğu tahmin edilen Batı Trakya Türklerinin Batı Trakya Türklerinin yaklaşık üçte ikisini 1988 yılı sonrasında serbest dolaşım yoluyla göç edenler oluşturmaktadır. Örgütler içerisinde de aktif olarak yer alan bu kuşak göçmenler, görece genç bir topluluk olmaları ve göçlerinin ardından dünyaya gelen çocukları çoğunlukla henüz okul çağında olduğundan dolayı örgütlü yaşamda sayılarına denk oranda temsil edilmemektedirler. Tablo 3.7'de sunulan verilerden de gözlemlenebileceği üzere araştırmaya katılan 16 yaş üstü Batı Trakya Türklerinin % 57,8'ini 1988 sonrasında göç etmiş göçmenler oluşturmaktadır. İkinci büyük grubu ise 1974 Kıbrıs Harekâtı sonrasında Almanya'ya gelmiş veya burada doğmuş kişiler % 26,1 ile oluşturmaktadırlar, İşçi göçü ile gelmiş birinci kuşak göçmenlerin oranı ise sadece % 16,1'dir.

Tablo 2.10. Batı Trakya Türklerinin Almanya'da Bulunma Süreleri		
Kalış Süresi	Sayı	Oran (%)
0-5 yıl	9	5,6
6-10 yıl	5	3,1
11-17 yıl	79	49,1
18-31 yıl	42	26,1
31+	26	16,1
Toplam	161	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Önemli toplumsal olayların yaşandığı dönemlerde göçleri yoğunlaşan azınlık mensuplarının üçte birinden biraz fazlası (% 34,7) göçlerini gerekçelendirirken “azınlık üzerindeki baskılardan söz ederken”, % 49,6'sı ekonomik nedenleri de göç gerekçesi olarak saymaktadır.

Yaşanılan ülkeye yerleşikliğın bir göstergesi sayılan gayrimenkul sahipliğinde, Batı Trakya Türkleri için Almanya Yunanistan ve Türkiye’den sonra üçüncü sırada yer almaktadır. Araştırmanın sonuçları Almanya’da gayrimenkul sahibi olanların yalnızca % 20,8 düzeyinde kaldığını gösterse de bu rakamlar yanıltıcı olmamalıdır. Zira, Almanya’da gayrimenkul edinimi yönündeki trend son birkaç yılda ortaya çıkmış olmasına karşın erişilen düzey hayli önemlidir. Yunanistan’da gayrimenkul sahibi olanların oranı % 61,3 düzeyinde iken, bu gayrimenkullerin önemli bir bölümünü miras yoluyla devralınan mülkler oluşturmaktadır. 1991 yılından sonra gayrimenkul ediniminin önündeki engellerin kaldırılmasından sonra bölgede gayrimenkul edinimi yönünde eğilim artmış, Türkiye gayrimenkul yatırımları için uzun süre sahip olduğu cazibesini yitirmeye başlamıştır. Zamanında Türkiye’de mülk edinmiş pek çok kişi bunları elden çıkarmaya başlamış olmasına karşın hala Avrupa’da yaşayan 10 Batı Trakya Türkünden dördünün Türkiye’de gayrimenkulü bulunmaktadır.

Tablo 2.11. Gayrimenkul Edinimi			
		Sayı	Oran %
Almanya’da Gayrimenkul	Hayır	133	79,2
	Evet	35	20,8
Yunanistan’da Gayrimenkul	Hayır	65	38,7
	Evet	103	61,3
Türkiye’de Gayrimenkul	Hayır	102	60,7
	Evet	66	39,3
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları			

Deneklere yöneltilen tüm koşulların eşit olması halinde hangi ülkede yaşamayı isteyecekleri yönündeki soruya verilen yanıtlar da göç süreci sonrasında oluşan ülkesel bağlılıkları tespit etmek için ilginç veriler sunmaktadır. Tablo 3.9’da açıkça görüldüğü üzere, Almanya’da yaşayan azınlık mensuplarının yaklaşık dörtte üçü tüm koşulların eşit olması halinde Batı Trakya’da yaşamak isteyeceğini beyan etmektedir. Bunu % 13 ile Türkiye, % 9,3 ile Almanya izlemektedir. Seçenekler arasında Yunanistan’ın Batı Trakya haricinde bir bölgesi şıkkı da bulunmasına karşın bu tercihi kullanan olmamıştır. Rakamlara yansıyan bölge ile bağların hâlâ çok güçlü olduğu ve istendiği halde yaşanamayan bir “kaybedilmiş ülke” imajının diaspora da üretilmiş bulunduğudır.

Tablo 2.12. Yaşanmak İstenen Ülke Tercihi		
	Sayı	Oran (%)
Batı Trakya	121	74,7
Türkiye	21	13,0
Almanya	15	9,3
Diğer	3	1,9
Yanıt Yok	2	1,2
Toplam	162	% 100
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Toplumsal ilişkiler açısından elde edilen verilerden alışveriş tercihleri, topluluğun Avrupa'daki Türk toplumunun bir parçası olduğunu göstermektedir. Türk ürünlerinin satıldığı işyerlerinden alışverişini yapanların oranı % 86,7 seviyesindeyken, Yunan işyerlerini kullananların düzeyi % 16,9 seviyesinde kalmaktadır. Yakın arkadaş çevrelerine dair veriler de bu tespiti doğrulamaktadır. Azınlık mensuplarından % 88,8'i yakın arkadaş çevresini Batı Trakya Türkleri arasından seçerken, Türkiye kökenli Türklerin arkadaş çevresinde yer alma oranı % 70 seviyesinde bulunmakta, Almanlara arkadaş çevresinde yer verenlerin oranı % 42,6'ya düşerken, Yunanlılarla arkadaşlık, Almanya'da yaşayan diğer göçmenlerle arkadaşlık gibi % 20,7 seviyesinde kalmaktadır. Bu rakamlar aynı tabiiyeti taşıyan Yunanlı ve Batı Trakyalı göçmenlerin yeni gelinen ülkede birbirleri için tamamen yabancıya dönüştüklerini göstermektedir. İletişim güçlüğü çekilen topluluklara dair soruya verilen yanıtlarda da, Yunanlıların iletişim kurulması en güç topluluk olarak tanımlanmaktadır (% 34). Bunu % 20,6 ile Almanlar izlemektedir.

Görüldüğü üzere Alman toplumu Batı Trakya Türkleri için hâlâ mesafe ile yaklaşılan bir topluluktur. Bunun nedeni yeni gelinen ülkede azınlık mensuplarının % 68,1'inin en az bir kez ayrımcılığa uğradıkları hissini taşımalarıdır. Bu hissi taşıyanların % 52,3'ü Türk olduğu için, % 47,7'si ise yabancı olduğu için böyle bir durumla karşılaştığını düşünmektedir. Almanya'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin en önemli sorunun ne olduğuna dair soruya verilen cevaplarda verilen yanıtlarda ilk sırayı Almanya'da yaşayan çocukların eğitimi alırken (% 64,3), katılımcıların % 36,3'ü işsizliği ve % 28'i yabancı düşmanlığını Almanya'da yaşanan sorunlar olarak ifade etmişlerdir. Avrupa'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin en önemli sorunlarına dair ifadelerden Batı Trakya'da yaşanan azınlık ihlallerini işaretleyen katılımcıların oranı % 61,9'dur.

3.2.3. Batı Trakya Meselesine Bakış

Avrupa’da yaşayan Batı Trakya Türklerinin gündeminde en önemli yerlerden birini işgal eden Batı Trakya sorununa bakış açılarını tespit etmek için öncelikle kendilerine sorunlarla ne derecede ilgili oldukları sorulmuştur. Çok ilgili olduğunu beyan edenlerin oranı % 40,4, ilgili olduğunu beyan edenlerin oranı % 36,1 seviyesindedir. Eldeki rakamlar Avrupa’ya yaşayan azınlık mensuplarının dörtte üçünden biraz daha fazlasının konuya büyük önem verdiğini göstermektedir. Hiç ilgisi olmadığını söyleyenlerin sadece % 1,8 oranında kalması Avrupa’da oluşturulan kimliğin Batı Trakya ile ne derecede sıkı sıkıya bağlı olduğunu göstermektedir.

Yunanistan’ın azınlığa karşı tavrına dair algılamalarda önemli etken olarak karşımıza çıkan sorunlara ilgi düzeyi yükseldikçe negatif değerlemede de yükselme görülmektedir. Çok ilgili olanlar arasında Yunanistan’ın tavrını olumsuz bulanların % 70,1 olan oranı, ilgili olduğunu beyan edenler arasında % 65,5’e, çok ilgili olmadığını söyleyenler arasında ise % 48,6’ya düşmektedir. Bu değerlendirme biçimi politik ya da politize olmuş göçün bir neticesidir.

Tablo 2.13. Azınlığın Sorunlarına İlgi Düzeyi Bağlamında Yunanistan’ın tavrına dair değerlendirmeler										
Yunanistan’ın Azınlığa Karşı Tavrına Dair Değerlendirmeler										
İlgi Düzeyi	Çok Olumlu		Olumlu		Pek Olumlu Değil		Olumsuz		Yanıt Yok	
	Sayı	(%)	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%	Sayı	%
Çok ilgili					14	43,8	47	46,1	6	28,6
İlgili	1	20,0	3	100,0	11	34,4	38	37,3	5	23,8
Az ilgili	2	40,0			7	21,9	17	16,7	9	42,9
İlgili Değil	2	40,0							1	4,8
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları										

Sorunların ne düzeyde olduğuna dair soruya alınan genel yanıtlar sorunların kısmen çözülmüş olduğuna dair yaygın bir kanaatin bulunduğu göstermektedir. Sorunların tamamıyla çözüldüğüne inananların oranı % 1,8’ken, büyük bölümünün çözüldüğünü beyan eden katılımcı olmamıştır. Sorunların bazılarının çözüldüğünü düşünenlerin oranı % 33,7, çok azının çözüldüğünü düşünenlerin ise % 47,9’dur.

Hiçbirinin çözülmemiş olduğunu söyleyenler de küçümsenemeyecek biçimde % 15’lik orana erişmektedir.

Belli alanlarda sağlanmış olduğuna dair yaygın kanaat bulunan çözümlerin elde edilmesinde hangi güç veya güçlerin etkili olduğuna dair soruya verilen yanıtlar arasında ilk sırayı % 64,3’lük oranla azınlığın kendi çabaları almaktadır. İkinci sırada Türkiye’nin girişimleri % 34,9 oranında anılmakta, AB’nin etkisi % 32,2’lik oranla üçüncü sırada yer almaktadır. Yeni Yunan hükümetlerinin etkisi ise katılımcıların yalnızca % 2’si tarafından anılmıştır. Bu rakamlar bir yandan Avrupa’da yaşayan Batı Trakya Türkleri arasında güçlü bir özgüveni ve bunun karşısında Yunanistan’a karşı açık bir güvensizliği yansıtmaktadır.

Batı Trakya’nın mevcut en önemli sorun veya sorunlarının hangileri olduğu sorulan Avrupa’da yaşayan azınlık mensuplarının verdiği 169 geçerli yanıttan 146’sında yer alan eğitim sorunu % 86’lık oranla en çok anılan problem olarak karşımızdadır. Bunu % 74 ile “Türk kimliğinin reddi”, % 56,2 ile müftülük seçimleri, % 48,5 ile vakıflar sorunu ve % 25,4 ile siyasi katılım sorunu izlemektedir.

Mevcut sorunların çözümü konusunda etkili olacağına inanılan güçler arasında ilk sırada yine azınlığın kendi çabaları % 58,6 ile ilk sırayı almaktadır. Türkiye çözüme katkı oranına yakın biçimde % 31,7 oranında anılırken, AB çözüme katkı konusunda yalnızca % 7,1 oranında azınlık mensubunca anılmaktadır. Avrupa’ya karşı güvensizlik Avrupa ülkelerinin azınlık sorunlarına yeterli ilgiyi gösterip göstermediğine dair kanaatlerde de açıkça görülmektedir. Avrupa ülkelerinin azınlığın sorunlarına yeterli ilgiyi gösterdiğine inanların oranı yalnızca % 12,4’dür. Burada not düşülmesi gereken husus, azınlıkta sorunların çözümüne dair genel bir umudun olduğudur. Sorunların hiçbir şekilde çözülmeceğine inananların oranı sadece % 9,5’dir.

Meselenin taraflarından biri olarak görülen Türkiye’nin sorunların çözümüne katkısını gerekli bulanların % 93,5’e ulaşan oranı, anavatan olarak görülen Türkiye’nin azınlık için arz ettiği değeri ifade etmektedir. Bunun yanında azınlık mensuplarının % 75,7’si Türkiye’nin bugüne kadarki çabalarını yetersiz görmekte ve daha fazla inisiyatif almasını beklemektedir.

3.2.4. Örgütlü Yaşam ve Örgütlerden Beklentiler

Araştırmaya katılanların verdiği yanıtlar, Avrupa’da faaliyet gösteren derneklerde aktif kitlenin % 45 dolayında olduğunu göstermektedir. Derneklere üye

olup, faaliyetlerine katılan bu grup haricinde, üye olmaksızın faaliyetlere dahil olan % 18,5’lik bir grup bulunmaktadır. Üye olmasına karşın aktif olarak faaliyetlere katılmayanların oranı % 20, 5’i bulurken, üye olmayan ve faaliyetlere katılmayan kitle % 15,9 düzeyindedir.

Tablo 2.14. Avrupa’daki Batı Trakya Türk Derneklerine Üyelik ve Faaliyetlerinde Yer Alma					
		Etkinliklerde Yer Alma			
		Hayır		Evet	
		Sayı	(%)	Sayı	(%)
Batı Trakya Türk Derneği Üyeliği	Hayır	24	15,9 %	28	18,5 %
	Evet	31	20,5 %	68	45,0 %
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları					

Batı Trakya Türklerinin kendi derneklerinden sonra en aktif oldukları örgütler, Türkiye kökenli Türklerce kurulmuş örgütlerdir. Bu derneklerde üye ve aktif olarak yer alan grup % 18,8 düzeyindedir.

Tablo 2.15. Avrupa’daki Türkiye Kökenli Türk Derneklerine Üyelik ve Faaliyetlerinde Yer Alma					
		Etkinliklerde Yer Alma			
		Hayır		Evet	
		Sayı	(%)	Sayı	(%)
Türkiye Kökenli Türk Derneği Üyeliği	Hayır	79	51,3 %	35	22,7 %
	Evet	11	7,1 %	29	18,8 %
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları					

Batı Trakya Türklerinin % 81,8’inin tamamıyla dışında kaldıkları Alman derneklerinde aktif üye olarak yer alan bölümü % 5,7’dir. Bu oran ABTTF çevresinde toplanmış Batı Trakya Türkleri arasında hiç üyesi olmayan Yunan derneklerinin etkinliklerine üye olmaksızın katılanların oranına eşittir.

Tablo 2.16. Alman Derneklerine Üyelik ve Faaliyetlerinde Yer Alma					
		Etkinliklerde Yer Alma			
		Hayır		Evet	
		Sayı	(%)	Sayı	(%)
Alman Derneği Üyeliği	Hayır	130	81,8 %	16	10,1 %
	Evet	4	2,5 %	9	5,7 %
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları					

Tablo 2.17. Avrupa'daki Yunan Derneklerine Üyelik ve Faaliyetlerinde Yer Alma						
			Etkinliklerde Yer Alma			
			Hayır		Evet	
			Sayı	(%)	Sayı	(%)
Yunan Üyeligi	Derneği	Hayır	150	94,3 %	9	5,7 %
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları						

Araştırmaya katılanların ABTTF'ye ilişkin değerlendirmeleri kurumun faaliyetlerinin genel olarak başarılı görüldüğünü (% 67,1), ancak üç kişiden birinin faaliyetlerden memnuniyetsiz olduğunu göstermektedir.

Tablo 2.18. ABTTF'nin Faaliyetlerine İlişkin Değerlendirmeler		
	Sayı	(%)
Çok başarılı	56	36,1
Başarılı	48	31,0
Pek başarılı değil	32	20,6
Başarısız	18	11,6
Yanıt Yok	1	0,6
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Etrafına topladığı azınlık mensuplarının % 67,9'unca kamuoyunda yeterince tanınmadığına inanılan kurumun ağırlık vermesi gereken beklenen faaliyetler arasında en çok anılan % 65,6 ile dernekler arası koordinasyon görevidir. Bunu %60,1'lik oranlarla uluslararası girişimler ve sosyal-kültürel aktiviteler izlemektedir. Azınlığın tanıtımı % 40,6 ile en çok anılan dördüncü ağırlıklı çalışma alanı olurken, göçe dair çalışmalar % 37,4, bilimsel çalışmalar % 36,2, sportif faaliyetler % 20,2 ile bunu izlemektedir. Burada ilginç olan ABTTF'nin meşruiyet krizini aşmada kullandığı göçmen örgütü olarak daha fazla inisiyatif alma politikasını güçlendirecek sağlam bir tabanın bulunmadığıdır. Göçmenlerin yalnızca üçte birinde biraz fazlası kurumlarından kendilerine dair inisiyatif almasını beklemektedir.

Derneklere ilişkin değerlemeler ise derneklerin üzerinde bastıkları zeminin ABTTF'ye göre çok daha kayan olduğunu göstermektedir. Araştırmaya katılanların %

42,6'sı dernekleri başarılı bulurken, dernekleri başarısız bulanların oranı % 56,2'ye ulaşmaktadır. Bu olumsuz tabloya karşı önlem alınması isteği ABTTF'den beklentiler arasında en yüksek düzeye ulaşan dernekler arası koordinasyon görevinin neden bu derece yüksek oranda anıldığını anlaşılır kılmaktadır.

Tablo 2.19.		
Derneklerin Faaliyetlerine ilişkin Değerlendirmeler		
	Sayı	(%)
Çok başarılı	37	22,8
Başarılı	32	19,8
Pek başarılı değil	70	43,2
Başarısız	21	13,0
Yanıt Yok	2	1,2
Kaynak: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi Sonuçları		

Derneklerin ağırlıklarını koymaları beklenen alanlar arasında % 74,5 ile ilk sırayı Sosyal ve Kültürel etkinlikler almaktadır. Bunu % 63,6 ile tanıtım faaliyetleri, % 39,4 ile bilimsel çalışmalar, % 37 ile uluslararası girişimler, % 33 ile sportif aktiviteler ve son olarak da % 30,9 ile göçe dair konularla ilgili çalışmalar izlemektedir.

Katılımcıların % 76,1'i maddi zorlukları derneklerin en önemli sorunu olarak anarken, bunu % 54 ile Batı Trakya'daki iyileşmeler sonrası derneklere azalan ilgi ve % 53,4 ile gençlerin derneklere çekilememesi izlemektedir.

2.8. ARA SONUÇLAR

Araştırmanın sonuçları, Avrupa'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin yeni geldikleri ülkelerde oluşturdukları kendine has kimlikle Avrupa Türk toplumunun bir parçası haline geldiklerini ve bu süreçte aynı uyruğun paylaşıldığı Yunanlı göçmenlerle ortak alanların iyiden iyiye ortadan kalkmaya başladığını göstermektedir. Köken ülkede çoğunluk tarafından ayrımcılığa uğrayan veya uğradığını düşünen azınlık mensuplarının öncelikleri, değişen nüfus dengeleriyle bulunulan yeni ülkedeki Yunanlılardan mekansal farklılık yaratma yönünde –Batı Trakya'daki azınlık mensupları için de geçerli- bir tavra yol açmış, bu durum Batı Trakya Türk derneklerinin kuruluşunda etkili olmuştur. Avrupa'da yaşayan azınlık mensupları için kapsayıcı tek örgüt olan ABTTF etrafında örgütlenen göçmenlerin, Almanya'daki Yunanlı derneklerine ilgisizliği bu çerçevede değerlendirilmelidir.

Batı Trakya'ya ilişkin kurgulamalar da örgütlenmenin güç kazanmasında etkili olmuştur. Batı Trakya'daki örgütsel tabana benzer şekilde aynı uyruğun taşındığı

çoğunluk toplumundan farklılıkların sürdürülmesi adına hayat bulan örgütler, Batı Trakya'daki gelişmeler ışığında mücadeleci bir kimlik yaratmışlardır. Bu yönleriyle örgütlerin gelişim süreci Türkiye'deki örgütlenme sürecine paralellik göstermektedir. Kimlik olarak özdeşleşilen Türkiye'deki Türk toplumu içerisinde kendine bu koşullar çerçevesinde bir alan açan Batı Trakya Türkleri, Avrupa'da da yaklaşık olarak aynı seyri izlemiştir. Avrupa Türk toplumu ile kurulan ailevi bağlar ve toplumsal ilişkilere rağmen Batı Trakya Türklerinin kendilerine özgü bir alanda yer alarak bu toplumla bütünleşme yoluna gittikleri görülmektedir.

Batı Trakya'nın sorunları üzerinden oluşturulmuş kimlik, bölgedeki sorunların azalmaya başlamasından sonra Avrupa'daki azınlık örgütlerinde çözülmeye yol açmıştır. Tümüyle bu kurgulara dayalı olarak kurulmuş ABTTF'nin meşruiyet krizini aşmaya yönelik çabaları meyvesini vermeye başlamışken, dernekler mevcut kurguyu dönüştürücü adımları atamamış olduklarından tabanlarının altlarından kaymasını önleyememektedirler. Avrupa'daki Batı Trakya Türk derneklerinin faaliyetlerini başarısız bulanlar toplamda % 56,2'lik bir çoğunluğa erişirken, bu sayıya dahil edilen dernekleri tümüyle başarısız olarak görenlerin oranı toplamın % 13'üne denk gelmektedir. Bu, derneklerin bir bölümünün gerekli adımlar atılmadığı takdirde kapanma yoluna gitme ihtimalinin yüksek olduğunu, ancak durumun henüz telafi edilemez olmadığını göstermektedir.

SONUÇ

Avrupa’da Batı Trakya Türk örgütlerinin ortaya çıkışı 1970’lerin başında gerçekleşen işçi göçleri ve ardından başlayan aile birleşimleri sonucu artan nüfusun sosyal-kültürel ihtiyaçları çerçevesinde ortaya çıkmış, bu örgütler 1980’lerin başından itibaren Batı Trakya’da artan toplumsal hareketliliğe paralel, bölgenin sorunlarını ön planda tutan militan bir kimlik geliştirerek güçlenmiştir. 1988 yılında Yunanistan’ın serbest dolaşım uygulamasına girişi ile Almanya’daki Batı Trakyalı nüfusun artışı, yeni örgütlerin doğuşuna yol açmıştır. Varolan örgütlerin oluşturduğu kurguları sürdürürken, bölgede yaşanan sorunların zihinlerdeki tazeliği sayesinde bu kurgunun iyice kemikleşmesini sağlayan yeni göç sonucu doğan örgütler, Avrupa’daki kurumsallaşma sürecinin hızlanmasına da katkıda bulunmuştur.

Köken bölgede karşılaşılan sorunlar nedeniyle yaşanan sürekli göç Batı Trakya dışında Türkiye, Avusturalya ve ABD’de yeni örgütlerin kurulmasını sağlarken, Batı Avrupa, örgütlenme hürriyeti açısından sunduğu imkânlarla örgütlenmenin en yaygın olduğu coğrafya olarak ortaya çıkmıştır. Batı Trakya’da yaşanan sorunların çözümünü kendisine amaç edinmiş Batı Trakya ve Türkiye’deki örgütlerden farklı olarak, meseleye taraf olmayan üçüncü ülkelerde faaliyet gösteren Avrupa örgütleri, bu sayede geniş hareket alanına sahip olmuş; ürettikleri politika ve yaklaşımlarla hareket açısından yol gösterici olabilecek bir kurumsallaşma düzeyine erişmişlerdir. Bu örgütleri Batı Trakya dışında kurulmuş Türkiye merkezli örgütlerden ayıran en temel özellik, kimlik olarak özdeşim kurulmayan çoğunlukların yaşadığı ülkelerde kurulmuş örgütlerin bu ülkelerde azınlıkta yaşayan Yunanlı göçmenlerden mekansal ayırım alanı olarak meydana gelmiş olmalarıdır. Bu farklılaştırılmış mekanlar, Türkiye’de kapsayıcı çoğunluk toplumundan ayırıcı yönde işlev görürken, Avrupa’da Türkiye kökenli Türk toplumuyla bütünleşmeye yönelik platformlar olarak ortaya çıkmaktadırlar. Örgütler bu yönleriyle de Yunan toplumu içinde kendine has nitelikleriyle yer bulmaya dönük platformlar olarak ortaya çıkmış Batı Trakya’daki örgüt yapılarından farklılaşmaktadır.

Batı Trakya’da yaşanan sorunların Avrupa’da yaşayan ortalama Batı Trakya azınlığı mensubunun kimliklenme sürecinde oynadığı rol, bölgede yaşanan iyileşmelere rağmen hâlâ önemli bir yer tutmaktadır. Çalışma kapsamında yürütülen anketin sonuçları Avrupa’da yaşayan göçmenlerin dörtte üçünün bölgenin meseleleri ile yakından ilgili olduğunu göstermektedir. Bölge ile sürdürülen bağların göstergesi olan

bu ilgiye karşın, Batı Trakya’da ağır baskıların sona ermesi örgütlere ilginin azalması sonucunu vermiştir. Örgütlerin kendilerini ve tabanlarını dönüştürme yönündeki adımlarının gecikmesi sorunu derinleştirirken, bu sorunu aşma yönündeki girişimlere son yıllarda ağırlık verildiği ve bu çerçevede “azınlık hakları” söyleminin Avrupa ideolojisinin taşıyıcılığıyla beraber gündeme geldiği, kimliksel olarak özdeşim kurulmuş Avrupa Türk toplumu içerisinde göç ve entegrasyon gibi meselelere dair daha fazla inisiyatif alınmaya başlandığı görülmektedir. Avrupa örgütlenmesinin zirvesinde yer alan Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu’nca geliştirilerek uygulanan bu politika sayesinde kurum, kayan zemini bir ölçüde de olsa sağlamlaştırabilmişken, ciddi yapısal sorunları da bulunan dernekler katında bu adımlar henüz belirgin bir sonuç vermemiştir. Bu adımların gecikmesi ve mevcut yapısal sorunların aşılammaması halinde gelecekte dernek sayılarında bir azalma beklenmelidir. Dernek sayıları azalırken varlığını sürdürenlerin örgütsüz hale gelen nüfus için toplayıcı hale gelememesi orta ve uzun vadede federasyonun varlığını da riske sokabilecektir.

Diğer yandan, Avrupa’da yaşayan Batı Trakya Türk azınlığı mensupları, Avrupa’da kendileri ile aynı statüyü paylaşan Yunanlı göçmenlerden kendilerini ayırmakta, bölgenin sorunlarına duyarlılık üzerinden oluşturdukları kimlik onların Avrupa’da parçası haline gelmeye başladıkları Türk toplumuna kendilerine ayırıcı bir benlik kurarak dahil olmalarını sağlamaktadır. “Anavatan” Türkiye’ye atfedilen değerlerdeki yükseklik karşısında Yunanistan’ın tavrına dair büyük ölçüde olumsuz değerlendirme ve Avrupa Birliği’ni azınlığın sorunlarına ilgisiz bulanların sayısındaki yükseklik sonuçta Batı Trakya Türk azınlığının kimlik ve aidiyet arayışını Avrupa’da da sürdürmesine yol açmaktadır. Sonuçta bu durum bir yandan Batı Trakya Türk azınlığının aidiyet ve kimlik çatışmasını nasıl çözeceği sorusuna diğer yandan da ilişki ve statülerini oturtacakları zemini aramalarına neden olmaktadır; Zemin Avrupa ve Avrupa kurumları mı, Yunanistan mı yoksa Türkiye mi olacak ya da bu üçlüyü ortak bir zeminde buluşturabilmek mümkün olabilecek mi? İlerleyen süreç Batı Trakya Türk azınlığının örgütlenme ve kimlik arayışları bakımından olduğu kadar, hak ve statülerinin korunmasında Türkiye, Yunanistan ve AB için de bir tür sınav niteliği taşıyacaktır.

KAYNAKÇA

I. Kitap, Makale, Rapor, Haber/Makale

- “19. Madde AB’nin de Sorunudur”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=812&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 25 Ağustos 2005.
- “19. Madde Panelinin İkincisi Bursa’da Yapıldı”, **Gündem Gazetesi**, 07.04.2006.
http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_1.php?hl_id=234 ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.
- “2006 ORDINARY SESSION (Second part) REPORT, Twelfth sitting, Wednesday 12 April 2006 at 10 a.m. ADDENDUM 1”,
<http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/Records/2006-2/E/0604121000EAD1.htm> ; Bağlantı tarihi: 7 Mayıs 2006
- “AB İğneyi Önce Kendine Batırmalıdır”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=791&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef> ; Bağlantı tarihi: 8 Temmuz 2005.
- “ABTTF AİHM’ye Gidiyor”, **Türkiye Gazetesi** Avrupa Baskısı, 1 Nisan 2005.
- “ABTTF Avrupa Konseyi’ne Başvuruda Bulundu”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=806&arsiv=1&session=af700c449c42648c4b08c6aca21c5522> ; Bağlantı tarihi: 31 Temmuz 2005.
- “ABTTF’nin AKPM Ziyareti Başarılı Geçti”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=758&arsiv=1> ; Bağlantı tarihi: 30 Mayıs 2005.
- “ABTTF’nin Bakış Açısından: Entegrasyon”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=856&grup=2&arsiv=0&session=dddcbb1b1082f406f70e35cc8ddf30cd> ; Bağlantı tarihi: 3 Mart 2006.
- “ABTTF Başkanı Halit Habipoğlu: ‘Vatansızlar İçin Siyasi Çözüm Şart’”, **Gündem Gazetesi**, 10 Haziran 2005.
http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_3.php?h3_id=306 ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.
- “ABTTF: Batı Trakya’yı da Gündeminize Alın”, **Zaman Gazetesi**, Avrupa Baskısı, 25 Haziran 2005.
- “ABTTF Yetkilileri AKPM’de”,
<http://www.abtff.org/html/index.php?link=detay&id=880&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 2 Şubat 2006.
- “Adında Türk Kelimesi Barındıran İlk Yasal Derneğimiz” **ABTTF Haber Bülteni**, Yıl 1, Sayı 12, Nisan 2006, s. 6.
- ABTTF 13. Dönem Faaliyet Raporu**, 2 Ekim 2002-27 Mart 2005, [Witten]:yy, [2005].
- ABTTF 14. Dönem Genel Kurulu Tutanakları**, Giessen, 27 Mart 2005.
- ABTTF Faaliyet Raporu**, 27 Mart 2005-21 Mart 2006, Witten, 2006,

- Ackermann, Michael. **Die türkische Minderheit in Griechenland: Geschichte und Gegenwart**, Ulm: Gerhard Hess Verlag, 2000.
- Adıyeke, Ayşe Nükhet. **Yunanistan Sınırları İçinde Müslüman Cemaat Örgütlenmeleri: Cemaat-ı İslamiyeler 1913-1998**, Ankara: SAEMK, 2001.
- Aga, Mehmet Emin. “Batı Trakya Yerel Türk Basınında Kafes Keklikleri”, **Mihen Dergisi**, Yıl 5, Sayı 25, Eylül-Ekim-Kasım 2004, ss. 33 – 34.
- Ahmet, İlhan. “Batı Trakya Müslüman (Türk) Azınlığı Vakıf Servetlerinin Düzen ve Yönetimi Hakkında Yasa Tasarısı”, yy,ty. (23 maddelik tasarı ABTTF arşivinden temin edilmiştir).
- Ahmet, Sadık. “Batı Trakya’da Yaşayan Türk Toplumunun Şikayetleri ve İstekleri” **İnsan Hakları Merkezi Dergisi**, c. 2, sayı 3, Aralık 1994, ss. 21-27.
- Ahmetoğlu, Ozan. “Kültür-Sanat Alanındaki Gelişme”, **Gündem Gazetesi**, 21.04.2006. http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_edit.php?edit_id=621 ; Bağlantı tarihi: 10.6.2006.
- Ahmetoğlu, Ozan. “Batı Trakya Türklerinde Siyasal ve Sivil Örgütlenme”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000,ss. 53-55.
- Akıllıoğlu, Tekin. “Batı Trakya Azınlığının Karşılaştığı Güncel Sorunlar”, **İnsan Hakları Merkezi Dergisi**, sayı 3. Aralık 1994, ss. 28-37.
- Aksu, Fuat. “Confidence Building, Negotiation and Economic Cooperation Efforts in Turkish-Greek Relations (1990-2004)”, **Turkish Review of Balkan Studies**, Annual 2004, ss. 31-109. <http://www.turkishgreek.org/makaleler/trgreconomy.htm> ; Bağlantı tarihi: 12 Mayıs 2006.
- Aksu, Fuat. **Türk-Yunan İlişkileri: İlişkilerin Yönelimini Belirleyen Faktörler Üzerine Bir İnceleme**, Ankara: SAEMK, 2001.
- Alioğlu, Cafer. **Dünden Bugüne Batı Trakya**, Bursa: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu Yayını, 2005.
- “Alvaro Gil-Robles’e Kınama”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=907&arsiv=1&session=af700c449c42648c4b08c6aca21c5522> ; Bağlantı tarihi: 13 Nisan 2006.
- Amnesty International, **Greece: Out Of The Spotlight: The Rights of Foreigners And Minorities Are Still a Grey Area**, 5 Ekim 2005, <http://web.amnesty.org/library/index/engneur250162005> ; Bağlantı tarihi: 15 Ekim 2005.
- Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, **Bonn-Yunan Büyükelçiliğine Çelenk: Bonn 19 Ağustos 1996**, yy, [1996].
- “Avrupa’da Batı Trakya Batı Trakya Türkleri Gerçeği ve Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=27&arsiv=1&typ=1> Bağlantı tarihi: 10 Ocak 2006.
- “[Azınlık Okullarında Okutulmak İstenen Türkçe Ders Kitaplarına Dair] BTTÖB Bildirisi”, **İnsan Hakları Merkezi Dergisi**, c. 2, sayı 3, Aralık 1994, ss. 20.

- Baldwin-Edwards, Martin. **National Analytical Study on Racist Violence and Crime: RAXEN National Focal Point for Greece**, yy, ty.
- “Batı Avrupa’da Batı Trakya Türkleri En Geniş Şekliyle Merkezi Sistem Oluşturuyor”, **Yeni Batı Trakya Dergisi**, Yıl 1, Sayı 5, Ağustos 1983, ss. 33-34.
- “Batı Trakya Davası Avrupa Parlamentosu’nda”, **Yeni Batı Trakya**, Yıl 1, Sayı 1, Nisan 1983, s. 16-17.
- “Batı Trakya için Kampanya”, **Radikal**, 15 Aralık 2005. <http://www.radikal.com.tr/haber.php?haberno=172935> ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.
- “Batı Trakya Türk Azınlığı”, http://www.mfa.gov.tr/MFA_tr/DisPolitika/Bolgeler/AvrupaUlkeleri/ABUyesi/Ulkeler/Yunanistan/BTTA.htm , Bağlantı tarihi 13 Haziran 2005.
- “Batı Trakya Türkleri Hak Arıyor”, **NTVMSNBC**, <http://www.ntvmsnbc.com/news/353847.asp> : Bağlantı tarihi: 15 Aralık 2005.
- “Batı Trakya’daki Türk Azınlık, Orta Öğretim Konusunda Ciddi Bir Açmaz Yaşıyor”, batitrakyahaber@yahoo.com, 16 Ağustos 2004.
- Batur, Nur. “Yasak Bölge 64 Yıl Sonra Tarihe Karışıyor”, **Hürriyet**, 8 Kasım 2000. <http://arsiv2.hurriyet.com.tr/hur/turk/00/11/08/dizi/01diz.htm> ; Bağlantı tarihi: 10.6.2006.
- Batur, Nur. **Yürekten Gülerekten Yürüdüm**, İstanbul: Doğan Kitapçılık, 2004.
- “Büyük Koalisyon Türkiye’nin AB Hayallerinin Sonu mu?”, <http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=844&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef> ; Bağlantı tarihi: 25 Kasım 2005.
- Case Agga v. Greece**, Başvuru No: 50776/99 ve 52912/99, Karar tarihi: 17 Ekim 2002.
- Case of Serif v. Greece**, Başvuru no: 38178/97, Karar tarihi: 14 Aralık 1999.
- Çavuşoğlu, Asım. “Medreselerin Dünyü Bugünü”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000.
- “Çift Dilli Anaokulu İstiyoruz”, batitrakyahaber@yahoo.com, 15 Aralık 2004.
- Die Schwierigkeit der westlichen T[h]rakien Türken in der Beziehungen zw[i]schen dem Türken und Griechen**, İstanbul: INAF, 1992.
- Dimitris, A. Antoniou. “Der Islam in Griechenland”, **Islam in europäischen Dörfern**, der: Jürgen Micksch, Anja Schwier, Frankfurt am Main: Verlag Otto Lembeck, s. 97-107.
- “Eğitim Yılı Sorunlarla Başlıyor”, batitrakyahaber@yahoo.com, 16 Eylül, 2004.
- Emin, Hülya. “Atina’dan Heybeli’ye”, **Gündem Gazetesi**, 5 Mayıs 2006. http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_edit.php?edit_id=632 ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.
- Eren, Halit. “Balkanlarda Türk ve Diğer Müslüman Toplamları ve Göç Olgusu”, **Balkanlar**, Haz. OBİV, İstanbul: OBİV Yayınları, 1993, ss. 289-299.
- Eren, Halit. **Batı Trakya Türkleri**, İstanbul: yy, 1997.
- EUMC. **Vielfalt und Gleichheit für Europa: Jahresbericht 2001**, yy, 2002.

“Federal Almanya’daki Derneklerimiz Adına Ankara’ya Giden Heyetin Yaptığı Temas ve Görüşmeler Hakkında Tutanak” **ABTTF Öncesi Arşiv Belgesi**, ty, yy. (Düsseldorf Derneği’nden temin edilmiştir).

Follow-Up Report On The Hellenic Republic (2002 – 2005), CommDH(2006)13 , Strasbourg, 29 March 2006, <https://wcd.coe.int/ViewDoc.jsp?id=984125&BackColorInternet=99B5AD&BackColorIntranet=FABF45&BackColorLogged=FFC679> ; Bağlantı tarihi: 3 Nisan 2006.

[Gil-Robles, Alvaro]. **Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to the Hellenic Republic, 2-5 June 2002**, <https://wcd.coe.int/com.intranet.InstraServlet?Command=com.intranet.CmdBlobGet&DocId=291816&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&IntranetImage=26210> ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2005

Gözler, Kemal. “XV ve XVI’ncı Asırlarda Lofça Pomak Köylerinin İlk Müslüman Sakinleri”, **XIII. Türk Tarih Kongresi**, Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları, 2002, cilt III, kısım III, s.1397 -1437.

“Greece”, <http://www.auswaertiges-amt.de/diplo/en/Laender/Greece.html> ; Bağlantı tarihi: 10 Nisan 2006.

Greek Helsinki Monitor. **Minority Rights in Greece**, 1999.

Greek Helsinki Monitor. Minority Rights Group, Greece, **Report On Greece to the 1999 Report On Greece To The 1999 OSCE Implementation Meeting**, 21 September 1999, <http://www.greekhelsinki.gr/english/reports/ghm-22-9-1999-stateless.html> ; Bağlantı tarihi: 5 Ocak 2005.

“Griechen”, <http://de.wikipedia.org/wiki/Griechen> ; Bağlantı tarihi: 30 Nisan 2006.

“Griechen in Deutschland”, http://www.isoplan.de/aid/2004-3/images/s12_griechen_gr.gif, Bağlantı Tarihi: 10.06.2006.

Griechische Botschaft in Berlin. **Das politische System und Wahlen in Griechenland**, www.griechenland-botschaft.de/politik/wahlsystem/politsystem_wahlen.pdf ; Bağlantı tarihi: 4 Şubat 2005.

“Gündem Gazetesi Kuruluşlar”, <http://www.gundemgazetesi.com/2004/kuruluslar.php>, Bağlantı tarihi: 25.01.2006.

[Hakgüder, Burhanettin]. “Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Genel Başkanı Burhanettin Hakgüder’in Konuşması”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000, ss.14-15.

Halil, İlnur. “Batı Trakya Türk Okullarında 1923’ten Günümüze Eğitim ve Öğretim”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000.

“Halit Mehmet 24 Aya Mahkum Oldu!”, http://www.rodopruzgari.com/r4r/arsiv_index.php?haber_sayi=0170 ; Bağlantı tarihi: 29 Ocak 2005.

Harp Akademileri Komutanlığı. **Türk – Yunan İlişkilerinin Dünü, Bugünü, Yarını**, İstanbul, 1994.

- Hasan, Ahmet A.. “SÖPA’nın Kuruluşu, Gayesi, Gelişmeler: Akademi Öğrencilerinin ve Öğretmenlerinin Azınlık Eğitimine Bakış açısı”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000, ss.114-116.
- Hasankahya, Feyzullah. “Batı Trakya Fiilen Sıkıyönetimle (mi) İdare Ediliyor?”, **Mihenik Dergisi**, Yıl 5, Sayı 26, ss. 17 – 18.
- Hatipoğlu, M. M.. **The Moslem-Turks and Slavo-Macedonians of Greece: Denying Ethnic Identities in a Balkan State, A Member of The European Union**, Ankara: Sistem Ofset, 1999.
- Hatipoğlu, Murat. **Yunanistan’da Etnik Gruplar ve Azınlıklar**, Ankara:SAEMK, 1999.
- Helsinki Watch [Lois Whitman]. **Vernichtung der ethnischen Identität: Die Türken in Griechenland**, ABD, 1990.
- Helsinki Watch. **Greece: The Turks of Western Thrace**, Vol. 11, No. 1 (D), January 1999.
- Hersant, Jeanne. “Batı Trakya Türkleri’nin Avrupa’da Göç ve Hareketlilikleri”, **Toplumbilim**, Sayı 17, Ekim 2003, ss. 85-94.
- Hüseyin, Necmettin (Der.). **Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği’nden Tarihe Bir Not**, İzmir: Emir Ofset, 2004.
- Hüseyin, Özkan. “Almanya’daki Batı Trakya Türk Federasyonu’nun Siyasi Faaliyetleri”, **Uluslararası Batı Trakya Paneli 31 Ağustos 1995: (Tebliğler-Belgeler-Yankılar)**, der. Muhittin Soyutürk, Feyyaz Sağlam, İzmir: BTTDD İzmir Şubesi Yayınları, 1996, ss. 71-76.
- Hüseyin, Özkan. “Avrupa Halk Topluluğu Federatif Birliğinin Münih’te Tertiplemiş Olduğu Toplantının İzlenimleri”, (basılmamış notlar-çoğaltma), 25.05.1990.
- IHF. **Annual Report: Greece**, 1999.
- IHF, GHM, MRG. **Report to the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Greece**, Warsaw, 17-27 October, 2000.
- IHF. Greek Helsinki Monitor, Minority Rights Group – Greece, **Parallel Report on Greece’s Compliance**, March 2005.
- IHF. **Human Rights in the OSCE Region: The Balkans, The Caucasus, Europe, Central Asia and North America**, Report, 2000.
- IHF. **Intolerance and Discrimination against Muslims in the EU: Developments since September 11**, March 2005
- IHF. **OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues**, Warsaw, 1997 (http://www.ihf-gr.org/viewbinary/viewhtml.php?doc_id=5033, Bağlantı tarihi: 10 Aralık 2004)
- IHF. **Parallel Report on Greece’s Compliance**, March 2000.
- International Helsinki Federation for Human Rights. **Annual Report -Greece-, 2001.**
- Ioannidou, Alexandra. **Interkulturelle Pädagogik in Griechenland unter Berücksichtigung der Lehrerfortbildung**, Universität Hannover-DIE, 2001.

- “Integration aus der Sicht der ABTTF”,
<http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=856&grup=2&arsiv=0>.
- Kahl, Thede. “Ihr Weg aus der Isolation ist schwer: Die Pomaken in Griechenland”
Pogrom, 209, 2/2001.
- Karahoca Metin. “Batı Trakya Camileri Din Görevlileri Derneği Başkanı Sn. Murat KADİR İle [Söyleşi]”, **Mihenk Dergisi**, Yıl 2, Sayı 7, Eylül-Ekim 2001.
<http://www.mihenk.gr/arsiv/7/dernek.htm>, Bağlantı tarihi: 17 Mayıs 2006.
- “Karşılıklılık Mantığına Geçit Verilmemelidir”,
<http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=854&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef> ; Bağlantı tarihi: 8 Aralık 2005.
- Kaşıfoğlu, Erol. “Batı Trakya Eğitim gerçeği ve çözüm önerilerimiz”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, 2000.
- Kayıhan, Ahmet. “Batı Trakya Türklerinin Haklarının Savunma Staretijisinin Esasları”, **Batı Trakya Dergisi**, Cilt 7, Sayı 74, 1973, ss. 11-15.
- Kelahmet, Fehim. “Müslüman Azınlık mı? Türk Azınlık mı?” **Mihenk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 28, Mart 2005, ss.2-7.
- [Kırlıdökme, Rıza]. **İskeçe Türk Birliği 1927-2003**, yy, 2003.
- “Kurtuluşumuz Ay Yıldızlı Orta Yolda”, **Mihenk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 27, Şubat 2005, ss. 20-21.
- Mandacı, Nazif; Erdoğan, Birsen. **Balkanlarda Azınlık Sorunu**, Ankara: SAEMK Yayını, 2001
- Millas, Herkül. **Türk – Yunan İlişkilerine Bir Önsöz**, İstanbul: Kavram Yayınları, 1995.
- Mollahüseyin, Halit. “Batı Trakya Türkleri’nin Eğitim Sorunları ‘İlgili Kanun, Andlaşma ve Protokoller’”, **Türk Dünyası Araştırmalar Dergisi**, Yıl 1, Sayı 2, Ekim 1979, ss. 114-137.
- National Statistical Service of Greece. **Greece in Figures 2005**, Pireas, 2006;
http://www.statistics.gr/eng_tables/hellas_in_numbers_eng.pdf ; Bağlantı tarihi: 15 Mart 2005.
- Oran, Baskın. “Balkan Müslümanlarında Dinsel ve Ulusal Kimlik”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, C. 48, No. 1-4, ss. 109-120.
- Oran, Baskın. “Balkan Türkleri Üzerine İncelemeler”, **A.Ü.S.B.F. Dergisi**, , Cilt 48, yıl 1993, No 1-4, ss.121-148.
- Oran, Baskın. **Yunanistan’ın Lozan İhlalleri**, Ankara: SAEMK Yayını, 1999.
- OSCE Implementation Meeting**, 21 September 1999.
- OSCE. Report to the OSCE Supplementary Meeting on Freedom of Religion or Belief in Vienna**, 17-18 July 2003.
- Ömer, Cengiz. “Pomaklar ve Pomakça Hakkındaki Gerçekler”, **Mihenk Dergisi**, Yıl 5, Sayı 26, <http://www.mihenk.gr/arsiv/26/kapak-yorum.htm>; Bağlantı. tarihi: 10 Haziran 2006.

- Ömeroğlu, Aydın. **Belgeler ve Olaylar Işığında, Bilinmeyen Yönleriyle Batı Trakya Türkleri ve Gerçek –I-**, İstanbul : Avcı Ofset, 1994.
- Özgüç, Adil. **Batı Trakya Türkleri**, İstanbul: Kutluğ Yayınları, 1974
- Papadakis, Georgios N.. “EU Double Standards: FUEN Visits Greece”, http://www.florina.org/html/2006/fuen_visits_greece.html ; Bağlantı tarihi: 30 Mayıs 2006.
- “Parliamentary Questions for Oral Answers”, <http://assembly.coe.int/Main.asp?link=/Documents/WorkingDocs/Doc06/EDO C10883.htm> ; Bağlantı tarihi, 13 Mayıs 2005.
- Program ‘I. KAPODISTRIAS’ For the Reform of the Primary Level Local Government” http://www.yves.gr/Kapodistrias/english/kapo/fr_prog.htm ; B. tarihi: 10 Haziran 2006.
- Research Centre of Multilingualism. **Turkish in Western Thrace, Greece**, <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html> ; Bağlantı tarihi: 14 Kasım 2005.
- Reinke, Sarah. “An den Rand gedrängt: Türkische Minderheit in West-Thrakien”, **Pogrom**, Sayı 209, 2/2001, s. 15.
- “Report by Mr Alvaro Gil-Robles, Commissioner for Human Rights, on his visit to the Hellenic Republic, 2-5 June 2002”, <https://wcd.coe.int/com.intranet.InstraServlet?Command=com.intranet.Cmd BlobGet&DocId=291816&SecMode=1&Admin=0&Usage=4&IntranetImage=26210> ; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2005.
- Report to the OSCE Implementation Meeting on Human Dimension Issues: Grece**, Warsaw. 17–27 October 2000.
- Republik Griechenland. **Griechenland in der Welt: Eine Gesamtdarstellung der aussenpolitischen Beziehungen als Mitgliedstaat der EU**, Griechische Botschaft Presse- und Informationsbüro, Bonn, 1998.
- Research Centre of Multilingualism, “Turkish in Greece” <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html>, Bağlantı tarihi : 14 Kasım 2005.
- “RESOLUTION 2005-01”, http://www.fuen.org/pages/deutsch/archive/d_6_05.html , Bağlantı tarihi: 10 Şubat 2006.
- Rodoplu, İsmail. “Uluslararası İlişkiler ve Ekonomi”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, ss. 81-84.
- Sağlam, Feyyaz, Hüseyin, Özkan. **Batı Trakya Türkleri Basın-Yayın Tarihi**, İzmir: BEBTTAB Yayını, 2002, s. 30.
- Sağlam, Feyyaz. “Avustralya’da Batı Trakya Türkleri”, **I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi**, Özkan Hüseyin, Feyyaz Sağlam (der.), Münih : BEBTTAB Yayın No: 10, , 2005, ss. 196-205.
- Sağlam, Feyyaz. “Avustralya Batı Trakya Türk Toplumu Kültürüne Bir Bakış” <http://www.akmb.gov.tr/turkce/books/turkkong4-4/tk4-4-47-saglam.htm>, Bağlantı tarihi: 12 Mayıs 2006.

- Sağlam, Feyyaz. **Yunanistan (Batı Trakya) Türkleri Edebiyatı Üzerine İncelemeler Cilt II**, İzmir, 1993.
- “Soma’da 19. Madde Mağdurları İçin Panel”, **Gündem Gazetesi**, 24.02.2006. http://www.gundemgazetesi.com/2004/detay_1.php?hl_id=223; Bağlantı tarihi: 10 Haziran 2006.
- “Soydaşların Sorunları Avrupa Gündeminde”, **Milliyet Gazetesi** Avrupa Baskısı, 4 Mayıs 2005.
- Statement By The Greek Delegation in Right Of Reply**, OSCE HDIM - Working Session 3, Warsaw, 20 September 2005.
- Statement By The Greek Delegation in Right of Reply**, OSCE HDIM - Working Session 1, Warsaw, 20 September 2005.
- “Statement of Federation of Western Thrace Turks in Europe”, http://www.abttf.org/ekler/AGIT05/EN_Working_Session_I_Democratic_Institutions_Citizenship_and_political_rights.pdf?session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef ; Bağlantı tarihi: 30 Eylül 2005.
- Şentürk, Cem. “Batı Trakya Sorununa İlişkin Güncel Gelişmeler/Değişmeler Işığında Avrupa’daki Batı Trakya Türk Örgütlenmesinin Geleceğine Dair Düşünceler”, **I. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Araştırmaları Kongresi**, der. Özkan Hüseyin; Feyyaz Sağlam, Bursa: BEBTTAB-Batı Trakya Türkleri Araştırma Merkezi Yayınları, 2005, ss. 140-151.
- Şerefgil, Enver M.. “Toponomik Bir Araştırma: Göçler ve Yer Adları (Türkler, Pomaklar, Bulgarlar)”, **Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi**, Sayı 7, ss. 81-126.
- “Tekelioğlu Yunanistan’ı Avrupa Konseyi’ne şikayet etti”, **ABHABER**, http://www.abhaber.com/haber_sayfasi.asp?id=11168 ; Bağlantı tarihi: 30. Nisan 2006.
- T.C. Yüksek Öğretim Kurumu. **Türk Yüksek Öğretiminin Bugünkü Durumu**, Kasım 2005; http://www.yok.gov.tr/egitim/raporlar/kasim_2005/kasim_2005.zip ; Bağlantı tarihi: 13 Mayıs 2006.
- “The Pomaks”, <http://www.greekhelsinki.gr/english/reports/pomaks.html>, Bağlantı tarihi: 20 Ocak 2006.
- “Trakyalılardan Birlik Çağrısı”, **Milliyet Gazetesi**, Avrupa Baskısı, 16 Aralık 1993.
- Trubeta, Sevasti. **Die Konstitution von Minderheiten und die Ethnisierung sozialer und politischer Konflikte: Eine Untersuchung am Beispiel der im griechischen Thrakien ansässigen Moslemischen Minderheit**, Frankfurt am Main: Peter Lang Verlag, 1999.
- Tsakalidis, Georgios. **Das politische System Griechenlands nach 1974**, Münster: LIT Verlag, 1999.
- Tsitselikis, Konstantinos; Mavrommatis, Giorgos. **Turkish: The Turkish Language in Education in Greece**, Leeuwarden: Mercator-Education, 2003.
- “Turkish in Western Thrace, Greece”, <http://www.uoc.es/euromosaic/web/document/turc/an/e1/e1.html>, (tablo 29) Bağlantı tarihi: 16 Kasım 2005.

- “Türk Derneği’nin Eğitim Atağı”, **Türkiye Gazetesi** Avrupa Baskısı, 22 Şubat 2006.
- “Türkçe Ders Kitapları Okullara Dağıtılmaya Başlandı”, **Basın Duyurusu-YDP Rodop Milletvekili İlhan Ahmet**, 4.3.2006.
- Vaaz ve İrşad Heyeti. “Batı Trakya’da İnanç-İbadet Özgürlüğü”, **IV. Uluslararası Batı Trakya Türkleri Kurultayı: 16-18 Haziran 2000-Londra**, Haz: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu, Bursa:yy, ss. 118-124.
- “Vatandaşlıklarını Yemin Ederek Geri Aldılar”, **Öğretmenin Sesi**, yıl 3, sayı 27, Eylül 2000, s. 14.
- “Yeni Demokrasi Partisinin Azınlık Programı”,
<http://www.ilhanahmet.com/ydp/habe.php?id=145>, Bağlantı tarihi: 20 Ekim 2005.
- Yıldız, Selahattin. “Dış Türk Dünyasının Büyük Kaybı: Saadettin Topuzoğlu”, **Batı Trakya Dergisi**, C. 20, S. 231, Temmuz 1986.
- Yıldız, Selahattin. “Berlin Teşkilatı Dolayısıyla”, **Batı Trakya Dergisi**, C. 9, S. 105, Ocak 1976, s. 3.
- “Yunan Basınından Haberler”,
<http://www.abttf.org/html/index.php?link=detay&id=922&arsiv=1&session=50348584abae6f1e8ef2b748a1db88ef>, Bağlantı tarihi: 15 Mayıs 2006.
- “Yunanistan’da Eşit Haklar İstiyoruz”, **Milliyet Gazetesi** Avrupa Baskısı, 31 Mart 2005.
- “Yurtdışındaki Türk İşgücü”,
http://www.calisma.gov.tr/birimler/yih/istatistik/diyih_istatistik_2003_1.pdf,
Bağlantı tarihi: 17 Kasım 2005.
- Wenturis, Nikolaus. **Griechenland 1980-1989: Eine sozio-ökonomische Analyse**, Tübingen: yy, 1990.

II. Süreli Yayınlar

Azınlıkça Dergisi

Batı Trakya Dergisi

Gündem Gazetesi, 17 Mart 2006, 24 Mart 2006.

Hürriyet Gazetesi Avrupa Baskısı, 01 Ağustos 1999.

Mihenk Dergisi, Sayı 28, Mart 2005.

Milliyet Gazetesi Avrupa Baskısı, 7 Ocak 2006.

Milliyet, 5 Mayıs 2005,

Öztürk Gazetesi, Ağustos 2005

Rodop Rüzgarı

Trakya'nın Sesi

Trakya'nın Sesi, 19 Ocak 2006.

Türkiye Gazetesi Avrupa Baskısı, 20 Haziran 2005,

Yeni Batı Trakya Dergisi

Zaman Gazetesi Avrupa Baskısı, 21 Haziran 2005.

III. Yararlanılan Başlıca İnternet Siteleri

www.abttf.org (Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu)

www.batitrakyalilar.com (Batı Trakyalılar Sitesi)

www.coe.int (Avrupa Konseyi)

www.greekhelsinki.gr (Yunanistan Helsinki Gözlem Komitesi)

www.ilhanahmet.com (YDP Rodop Milletvekili)

www.mfa.gov.tr (Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı)

www.mfa.gr (Yunanistan Dışişleri Bakanlığı)

VI. Mülakatlar

Abdulhalim Dede ile Mülakat, Trakya'nın Sesi Gazetesi Sahibi-Başyazarı, Gümülcine, 19 Mayıs 2005.

Adnan Selim ile Mülakat, GTGB Başkanı, Gümülcine, 20 Mayıs 2005.

Ahmet Faikoğlu ile Mülakat, İskeçe Eski milletvekili, İskeçe, 23 Mayıs 2005.

Arif Hüseyinoğlu ile Mülakat, GTGB Eski Başkanı, Gümülcine, 21 Mayıs 2005.

Avukat Orhan Hacıbram ile Mülakat, İTB Avukatlarından, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

Bir Hemetli Köyü Sakini ile Mülakat, Hemetli, 20 Mayıs 2005.

Cafer Alioğlu ile Mülakat, ABTTF Eski Başkanı, Witten, 3 Ekim 2005.

Galip Galip ile Mülakat, PASOK Eski Rodop Milletvekili, Gümölcine, 21 Mayıs 2005.

Gökçepınar ve Ketenlik Köylerinde Köylülerle Mülakatlar, 21-22 Mayıs 2005.

Hemetli’de Köylülerle Toplu Mülakat, 20 Mayıs 2005.

Hikmet Cemiloğlu ile Mülakat, İskeçe Türk Birliği Başkanı, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

İbrahim Şerif ile Mülakat, 19 Mayıs 2005.

İlhan Ahmet ile Mülakat, Yeni Demokrasi Partisi Rodop Milletvekili, 20 Mayıs 2005.

Mehmet Mehmet ile Mülakat, Eski ABTTF Başkanı, Stuttgart, 16 Nisan 2005.

Mustafa Mustafa ile Mülakat, Eski Rodop Milletvekili, Gümölcine, 20 Mayıs 2005.

Rıza Kırıldökme ile Mülakat, Araştırmacı-Yazar, İskeçe, 22 Mayıs 2005.

Sadık Salih ile Mülakat, Gümölcine, 24 Mayıs 2005.

Witten Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Üyeleri ile Mülakat, Witten, 9 Nisan 2005.

Witten Derneğinde Göçmenler ile Mülakat, 9 Nisan 2005.

EKLER

Ek-1: Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu ve Üye Derneklerinin İletişim Bilgileri*

Kurum adı ve adresi	Tel	Fax
Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu ABTTF -Die Föderation der West-Thrakien Türken in Europa e.V. Johannis Str. 50, 58452 Witten	02302-913291 02302-913292	02302-913293
Bonn Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği West-Thrakien Bonn e.V. An der Ohligsmühle 8, 53127 Bonn	0228-254895	0228-254895
Duisburg Batı Trakya Türkleri Eğitim ve Spor Derneği Bildungs- und Sportverein der Türken aus West-Thrakien in Griechenland Duisburg e.V. Wörthstr. 3, 47053 Duisburg	0203-663738	0203-663738
Düsseldorf Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Solidaritätsverein der Türken von West-Thrakien e.V. Rather Broich 88, 40472 Düsseldorf	0211-628630	0211-628630
Espelkamp Batı Trakya Türk Kültür ve Dayanışma Derneği Solidaritäts- und Kommunikationsverein der Türken aus Griechenland e.V. Breslauerstr. 94-96, 32339 Espelkamp	05772-9782 Lokal 05772-978425 Büro	05772-978552
Feuchtwangen Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Verein der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Hindenburg Str. 32, 91555 Feuchtwangen	09852-4591	09852-61737
Fürth Batı Trakya Türkleri Kültür ve Yardımlaşma Derneği Türkische West-Trazien Kultur- und Unterstützungsverein aus Griechenland e.V. König Str. 28, 90763 Nürnberg/Führt	0911-7849939	0911-7849939
Giessen Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği Kulturzentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Schantzenstr. 20, 35390 Gießen	0641-75321	0641-75321
Gütersloh Batı Trakya Türk Kültür ve Dayanışma Derneği Solidarität und Kulturzentrum der Türken von West-Thrakien e.V. Lützowstr. 1, 33330 Gütersloh	05241-340614 Dernek 05241-340624 Büro	05241-340624
Hagen Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kulturverein der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Augusta Str. 24, 58089 Hagen	02331-914303	02331-914303

* Bilgiler Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu'ndan alınmıştır.

Halver Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği Kulturverein der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Oeckinghausen 63, 58553 Halver	02353-137804	
Hannover Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Bund der West-Thrakien Türken im Raum Hannover e.V. Tamer Siraneci Am Lehmstich 7, 31515 Wunstorf	05031-517522	
Herzogenaurach Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kulturzentrum der West-Thrakien in Griechenland e.V. Hans-Sachs Str. 16, 91074 Herzogenaurach	09132-40636 Lokal 09132-40697 Büro	09132-40698
Homburg ve Çevresi Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği Kommunikationszentrum der Türken von West-Thrakien in Griechenland e.V. Zweibrücker Str. 3, 66424 Homburg	06841-150906	
Höchst Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Hoechst i. Odw. West-Thrazien Türken Kultur Verein 1990 e.V. Erbach Str. 8, 64739 Höchst /Odenwald	06163-828170	06163-828170
İngiltere Batı Trakya Türkleri Dayanışma Derneği İ.B.T.T.D.D 7 Tavistock Tower London SE 16 7 PQ UNITED KINGDOM	0044-20-72318496	0044-20-72318496
Kelsterbach Batı Trakya Türkleri Azınlık Birliği Minderheitsvereinigung der Türken von West-Thrakien aus Griechenland e.V. Postfach 1410, 65451 Kelsterbach		
Kelsterbach Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği Kommunikationszentrum der Türken von West-Thrakien in Griechenland e.V. Im Taubengrund 13, 65451 Kelsterbach	06107-981395	06107-981401
Lauf Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Solidaritäts- und Kommunikations- zentrum der Türken von West-Thrakien aus Griechenland e.V. Spital Str. 3, 91207 Lauf	09123-84849	09123-999310
Lippstadt Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kulturzentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Herr. Ahmet Alper Försterweg 34 – 49, 59557 Lippstadt	02941-79946	
Lüdenscheid Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kulturzentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Körner Str.10a, 58511 Lüdenscheid	02351-24955	

Meschede Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Solidaritäts- und Kommunikationszentrum der Türken von W.-Thrakien aus Griechenland e.V. Lager Str. 7, 59872 Meschede	0291-52073	0291-9082795
Münih Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Kulturzentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Park Str. 4, 80339 München	089-5029591	089-5004579
Münih Bayyera Batı Trakya Türkleri Aile Birliği Familienverein der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Ligsalz Str. 2, 80339 München	089-5024233 Lokal 089-51099502 Büro	089-5024233
Schwabach ve Çevresi Batı Trakya Türkleri Yardımlaşma Derneği West-Thrakien Türken Schwabach und Umgebung e.V. Wiesen Str. 3, 91126 Schwabach	09122-888823	09122-888823
Schweinfurt Batı Trakya Türk Aile Birliği Derneği Familienverein der West-Thrakien Türken in Schweinfurt e.V. Neutor Str. 29, 97421 Schweinfurt	09721-188865	09721-188865
Stuttgart Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Familienbund der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Ditzinger Str. 9, 71254 Ditzingen	07156-22781	07156-33263
Troisdorf Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Sportverein der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Lürmann Str. 16, 53840 Troisdorf	02241-75059	
Viersen Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Solidaritäts- und Kommunikations- zentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Haupt Str. 84 (Ladenlokal Links), 41747 Viersen	02162-31317	02162-31317
Witten Batı Trakya Türkleri Dayanışma ve Yardımlaşma Derneği Solidaritäts- und Kommunikations- zentrum der West-Thrakien Türken in Griechenland e.V. Alter Garten 15 (chem. Wannenschule) 58455 Witten	02302-83262	

Ek-2: Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi

Yer, Tarih:,/.../.....

Avrupalı Batı Trakya Türkleri Anketi

Ankete dair açıklama: Elinizde bulunan bu anket formu, Yıldız Teknik Üniversitesi "Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü için hazırlanmakta olan *Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu: Batı Trakya Türklerinin Siyasi Örgütlenme Sürecine İlişkin Bir İnceleme* adlı teze kaynak oluşturacaktır. Söz konusu tez çalışması Batı Trakya Türklerinin göçlerini ve Batı Avrupa'da kurdukları örgütleri konu edinmektedir. Çalışma sonucunda elde edilecek veriler örgüt yapılarının güçlendirilmesi, Batı Trakya sorununa ilişkin yeni politikaların üretilmesi ve ülke dışında yaşayan Batı Trakya Türklerine götürülecek hizmetlerin ihtiyaca uygun hale getirilmesi gibi faydalar sağlayacağından, **10-12 dk.**nızı ayırarak dolduracağınız anket soruların tam ve doğru yanıtlanması büyük önem arz etmektedir. Anketler 16 yaş ve üzerindeki Batı Avrupa'da yaşayan Batı Trakya azınlığı mensuplarını kapsamakta olup, anonim değerlendirmeye tabi tutulacak, hiç bir kurum ve kişiye bu bilgiler verilmeyecektir. Anket formunda yer alan iletişim bilgileri, yalnızca verilerin doğruluğunu tespit etmek üzere talep edilmekte olup, istenmediği takdirde bu bölümün doldurulması zorunlu değildir, keza yanıt vermek istemediğiniz diğer soruları da boş bırakabilirsiniz. İlginiz ve katkınız için sonsuz teşekkürler.

Cem Şentürk
Türkiye Araştırmalar Merkezi Vakfı – Essen
Misafir Araştırmacı

I.

Doğum yeri	:	_____
Yaş	:	_____
Cinsiyeti	:	☐ Kadın
		☐ Erkek

Durumunuza uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

II. Kişisel Bilgiler

1. ☐ Evliyim Eşim ☐ Türkiyeli Türk ☐ Batı Trakyalı ☐ Yunan ☐ Alman ☐ Diğer (lütfen belirtiniz) ☐ Dulum ☐ Bekarım
2. ☐ Hiç okula gitmedim, ☐ ve okuma yazma bilmiyorum ☐ ama okuma yazma biliyorum ☐ İlkokul mezunuyum ☐ Ortaokul mezunuyum ☐ Lise mezunuyum ☐ Üniversite mezunuyum
3. Eğitimi 'da tamamladım. ☐ Yunanistan ☐ Türkiye ☐ Almanya ☐ Diğer
4. ☐ Yunan vatandaşıyım. ☐ Alman vatandaşıyım. ☐ Türk vatandaşıyım. ☐ vatansızım. ☐ vatandaşıyım ama, ☐ Yunan vatandaşı olmak isterdim/istiyorum ☐ Türk vatandaşı olmak isterdim/istiyorum ☐ Alman vatandaşı olmak isterdim/istiyorum.

5. Kendimi

- ☐ Türk olarak tanımlıyorum.
- ☐ Yunanlı olarak tanımlıyorum
- ☐ Müslüman olarak tanımlıyorum
- ☐ Pomak olarak tanımlıyorum
- ☐ Roman olarak tanımlıyorum
- ☐ Müslüman-Türk olarak tanımlıyorum
- ☐ Yunanlı Türk olarak tanımlıyorum
- ☐ Müslüman Yunanlı olarak tanımlıyorum
- ☐ olarak tanımlıyorum.
- ☐ Bu tür tanımlamalara gerek duymuyorum

6. ☐ Oldukça dindarım

- ☐ Dindarım
- ☐ Çok dindar değilim
- ☐ Hiç dindar değilim

7. Bildiğim diller (Parantez içinde uygun olmayanların üstünü çiziniz)

- ☐ Türkçe
- ☐ Yunanca
- ☐ Almanca
- ☐ İngilizce
- ☐ Diğer (belirtiniz)

8. Mesleğim:..... (Uzmanlık alanınız olan işi yazınız)

- ☐ Kendi işyerim var. (çalıştığınız sektörü belirtiniz:.....)
- ☐ firmasında olarak çalışıyorum
 - Çalıştığım işyerini buldum
 - ☐ Batı Trakyalı tanıdık, akraba vs. yardımıyla
 - ☐ Diğer tanıdık, akraba vs. yardımıyla
 - ☐ kendi çabalarımla
- ☐ Emekliyim
- ☐ İşsizim
- ☐ Bir işyerinde çalışmayıp, iş aramıyorum (ev hanımları, kira geliri ile geçinenler vs.)

III. Göç Konusu

9. yıldır Almanya'da (veya bir başka Batı Avrupa ülkesinde) yaşıyorum.

10. Almanya'ya (veya bir başka Batı Avrupa ülkesine)

- ☐ Eğitim amaçlı olarak geldim.
- ☐ Aile birleşimi ile geldim.
- ☐ akraba ve tanıdık vasıtasıyla geldim
- ☐ Diğer
- ☐ Burada doğdum

11. *(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)*
- ☐ Ekonomik nedenlerle göç ettim
 - ☐ azınlık üzerindeki baskılar nedeniyle göç ettim
 - ☐ ailevi nedenlerle göç ettim
 - ☐ diğer nedenlerden dolayı göç ettim (belirtiniz)
12. *(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)*
- ☐ Almanya'da gayrimenkulüm var.
 - ☐ Yunanistan'da gayrimenkulüm var.
 - ☐ Türkiye'de gayrimenkulüm var.
 - ☐ 'da gayrimenkulüm var.
13. Bütün koşullar eşit olsaydı, yaşamımı
- ☐ Batı Trakya'da sürdürmek isterdim.
 - ☐ Yunanistan'da *(Batı Trakya dışında)* sürdürmek isterdim.
 - ☐ Türkiye'de sürdürmek isterdim.
 - ☐ Almanya'da sürdürmek isterdim
 - ☐ 'da sürdürmek isterdim.
14. Kanaatimce Avrupa'da yaşayan Batı Trakya Türklerinin en önemli sorunu...
- ☐ Batı Trakya'da yaşanan azınlık hakkı ihlalleridir
 - ☐ çocuklarımızın eğitimidir.
 - ☐ işsizliktir.
 - ☐ yabancı düşmanlığıdır.
 - ☐ 'dır.
15. Almanya'da (veya yaşadığınız diğer Avrupa ülkesinde) en az bir kez...
- ☐ Türk olduğum için ayrımcılıkla karşılaştım.
 - ☐ Yabancı olduğum için ayrımcılıkla karşılaştım
 - ☐ Ayrımcılıkla karşılaşmadım
16. Alışverişimi çoğunlukla... *(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)*
- ☐ Alman işyerlerinden yaparım
 - ☐ Türk işyerlerinden yaparım
 - ☐ Yunan işyerlerinden yaparım
 - ☐ işyerlerinden yaparım
17. Arkadaşlarım çoğunlukla.... *(Birden fazla seçenek işaretleyebilirsiniz)*
- ☐ Batı Trakya azınlığındandır.
 - ☐ Türkiyeli Türklerdir.
 - ☐ Yunanlılardır.
 - ☐ Almanlardır.
 - ☐ Almanya'da yaşayan diğer göçmenlerdir.
 - ☐ 'lardır.
18. ☐ Almanlarla iletişim kurmayı güç buluyorum.
- ☐ Türkiye kökenli Türklerle iletişim kurmayı güç buluyorum.
 - ☐ Yunanlılarla iletişim kurmayı güç buluyorum.
 - ☐ Batı Trakya azınlığı mensupları ile iletişim kurmayı güç buluyorum.
 - ☐ ile iletişim kurmayı güç buluyorum.

IV. Batı Trakya Konusu

19. Batı Trakya'nın sorunları ile

- ☐ çok ilgiliyim
- ☐ ilgiliyim
- ☐ az ilgiliyim
- ☐ ilgili değilim.

20. Kanaatimce Batı Trakya'nın sorunlarının

☐ tamamı çözülmüştür. (bu şıkkı işaretlediyseniz 21. ve 23. soruya cevap vermenize gerek yoktur)

- ☐ büyük bölümü çözülmüştür
- ☐ bazıları çözülmüştür.
- ☐ çok azı çözülmüştür.
- ☐ hiçbirini çözülmemiştir. (bu şıkkı işaretlediyseniz 22. soruya cevap vermenize gerek yoktur.)

21. Bence Batı Trakya'nın mevcut en önemli sorunu (veya sorunları)....

- ☐ Eğitim
- ☐ Müftülükler
- ☐ Vakıflar
- ☐ Türk kimliğinin reddedilmesi
- ☐ Siyasete Katılım
- ☐ Diğer

22. Batı Trakya'da çözülen sorunlar çözülmüştür

- ☐ Azınlığın kendi çabaları ile
- ☐ Türkiye'nin girişimleri ile
- ☐ AB sayesinde
- ☐ Yeni Yunan hükümetleri sayesinde
- ☐ ABD sayesinde
- ☐ Birleşmiş Milletler sayesinde
- ☐ sayesinde

23. Kanaatimce Batı Trakya'nın mevcut sorunları ileride..... çözüme kavuşturulacaktır.

- ☐ Azınlığın kendi çabaları ile
- ☐ AB sayesinde
- ☐ Yunan politikacılar sayesinde
- ☐ Türkiye sayesinde
- ☐ ABD sayesinde
- ☐ Birleşmiş Milletler sayesinde
- ☐ sayesinde
- ☐ Hiçbir zaman çözümlenemeyecektir.

V. Derneklerle ilişkiler

24. Bir Batı Trakya derneğinin

- ☐ üyesiyim.
- ☐ üyesi değilim
faaliyetlerine
 - ☐ katılıyorum
 - ☐ katılmıyorum

25. Bir Türkiyeli Türk derneğinin

- ☐ üyesiyim
- ☐ üyesi değilim
faaliyetlerine
 - ☐ katılıyorum
 - ☐ katılmıyorum

26. Bir Yunan derneğinin

- ☐ üyesiyim
- ☐ üyesi değilim
faaliyetlerine
 - ☐ katılıyorum
 - ☐ katılmıyorum

27. Bir Alman (veya bulunduğunuz diğer ülke) derneğinin

- ☐ üyesiyim
- ☐ üyesi değilim
faaliyetlerine
 - ☐ katılıyorum
 - ☐ katılmıyorum

VI. Katılım

28. ☐ Yunan siyaseti ile ilgileniyorum.

☐ Türkiye siyaseti ile ilgileniyorum.

☐ Alman siyaseti ile ilgileniyorum.

☐ siyaseti ile ilgileniyorum.

☐ Siyasetle ilgili değilim.

29. Aşağıdaki gazeteleri okurum

☐ Türk gazeteleri (Hangileri olduğunu belirtiniz:(.....))

- ☐ hergün
- ☐ haftada 1-2 kez
- ☐ ayda 1-2 kez

☐ Alman gazeteleri (.....)

- ☐ hergün
- ☐ haftada 1-2 kez
- ☐ ayda 1-2 kez

☐ Yunan gazeteleri (.....)

- ☐ hergün
- ☐ haftada 1-2 kez
- ☐ ayda 1-2 kez

☐ gazeteleri (.....) ☐ hergün ☐ haftada 1-2 kez ☐ ayda 1-2 kez 30. Yunanistan'ın azınlığa karşı tavrını ☐ Oldukça olumlu buluyorum ☐ Olumlu buluyorum ☐ Pek olumlu bulmuyorum ☐ Olumsuz buluyorum ☐ Cevap yok/kararsız 31. Azınlığın sorunlarının çözülmesinde Türkiye'nin katkısını ☐ gerekli buluyorum ☐ gereksiz buluyorum ve Türkiye'nin bugüne kadarki çabaları ☐ yeterli ☐ yetersiz 32. Avrupa ülkelerinin Batı Trakya sorununa yeterince ilgi gösterdiğine ☐ inanıyorum ☐ inanmıyorum

VII. Avrupa Batı Trakya Türk Federasyonu (ABTTF) ve Avrupa'daki Batı Trakya Türk Dernekleri

33. ABTTF'nin faaliyetlerini ☐ oldukça başarılı buluyorum ☐ başarılı buluyorum ☐ pek başarılı bulmuyorum ☐ başarısız buluyorum. 34. ABTTF bence şu alanlara daha fazla ağırlık vermeli ☐ Uluslararası faaliyetler ☐ Sosyal ve kültürel faaliyetler faaliyetler ☐ Sportif faaliyetler ☐ Göçmen sorunları (Uyum, dil, emeklilik vs.) ☐ Bilimsel çalışmalar ☐ Tanıtım faaliyetleri ☐ Dernekler arası koordinasyon 35. ABTTF kamuoyunda yeterince ☐ tanınıyor ☐ tanınmıyor 36. Şimdiye kadar bir ABTTF etkinliğine ☐ katıldım ☐ katılmadım

37. Derneklerin faaliyetlerini

- ☐ oldukça başarılı buluyorum
- ☐ başarılı buluyorum
- ☐ pek başarılı bulmuyorum
- ☐ başarısız buluyorum

38. Kanaatimce dernekler şu alanlara ağırlık vermeli

- ☐ Uluslararası faaliyetler
- ☐ Sosyal ve kültürel faaliyetler faaliyetler
- ☐ Sportif faaliyetler
- ☐ Göçmen sorunları (Uyum, dil, emeklilik vs.)
- ☐ Bilimsel çalışmalar
- ☐ Tanıtım faaliyetleri

39. Derneklerin en önemli sorunu (veya sorunları)

- ☐ Maddi sıkıntı
- ☐ Fikir ayrılıkları
- ☐ Batı Trakya'daki iyileşmelerden sonra toplumun ilgisizleşmesi
- ☐ Gençlerin derneklere çekilememesi

ÖZGEÇMİŞ

1981 yılında Bursa’da dünyaya gelen Cem Şentürk, ilk ve ortaokulu bu kentte tamamladı. 1998 yılında İstanbul Bakırköy Lisesi’nden mezun oldu. Aynı yıl İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi’nde başladığı Kamu Yönetimi lisans programını 2002 yılında bitirdi. Lisans eğitiminin ardından dil öğrenimi amacıyla bir yıllığına Almanya’ya giden Şentürk, 2003 yılında Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü’ne bağlı Siyaset Bilimi ve Uluslararası İlişkiler Bölümü’nde yüksek lisans çalışmalarına başladı. Batı Trakya Türk azınlığı üzerine çok sayıda çalışması bulunan Cem Şentürk, Almanya’nın Essen kentinde faaliyet gösteren Türkiye Araştırmalar Merkezi (TAM) Vakfı’nda araştırma görevlisidir.